Bertolt Brecht

Cilt 3

Üç Kuruşluk Opera
Mahagonny
Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü
Lindberghlerin Uçuşu
Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu
Evet Diyen
Evet Diyen. Hayır Diyen
Önlem (1930)
Önlem (1931)

Türkçesi
Yücel Erten *(Üç Kuruşluk Opera)*
Aziz Çalışlar-Yılmaz Onay *(Mahagonny)*
Ayşe Selen *(Öğreti Oyunları)*

MitosBOYUT Yayınları
TEM
Yayıncı Yayıncılık Ltd. Şti.

Bertolt Brecht

Bütün Oyunları

Açıklamalı Berlin ve Frankfurt
Baskılarından
Yayına Hazırlayanlar
Werner Hecht
Jan Knopf
Werner Mittenzwei
Klaus-Detlef Müller

Türkçeye Çevirenler
Ahmet Cemal
Aziz Çalışlar
Yücel Erten
Özdemir Nutku
Filiz Ofluoğlu
Yılmaz Onay
Ayşe Selen

Danışmanlar: Jürgen Schebera ve Manfred Nössig

Copyright Hakları:
Oyunlar: © Suhrkamp Verlag, Frankfurt - Main, 1988.
Açıklamalar: © Aufbau Verlag Berlin ve Weimar ve Suhrkamp Verlag, 1988.

Türkiye Yayın Hakları:
© TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti. (MitosBOYUT Yayınları), 1997.

ISBN 975.8106. 36.8
Basım Tarihi: Mart /1998
Baskı: Pastel Matbaası, Topkapı-İstanbul
Cilt: Yeni Güven Ciltevi, Topkapı-İstanbul (Tel. 212 . 567 69 20)

MitosBOYUT Yayınları
TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti.
Ağa Çırağı Sok. 7/2; Gümüşsuyu - 80090 İstanbul
Tel. (212) 249 87 37-8; Faks. (212) 249 02 18

İÇİNDEKİLER

Oyunlar

Üç Kuruşluk Opera 7
Mahagonny 93
Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü 103
Lindberghlerin Uçuşu 157
Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu 175
Evet Diyen 197
Evet Diyen. Hayır Diyen 205
Önlem (1930) 219
Önlem (1931) 241

Açıklamalar

Üç Kuruşluk Opera'ya ait Açıklamalar 267
Temel Metinler 269
Tarihçe 269
Metnin Oluşum Öyküsü 270
Metin Yazımları 274
Metnin Düzenlenişine ait Dipnotlar 282
Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları 283
Satır Açıklamaları 290
Mahagonny'ye ait Açıklamalar 295
Temel Metinler 297
Tarihçe 297
Metnin Oluşum Öyküsü 297
Metin Yazımı 298
Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları 303
Satır Açıklamaları 305
Mahagonny Kentinin Yükselişi'ne ait Açıklamalar. 307
Temel Metinler 307
Tarihçe 307
Metnin Oluşum Öyküsü 307
Metin Yazımları 311
Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları 315
Satır Açıklamaları 321
Lindberghlerin Uçuşu'na ait Açıklamalar 325
Temel Metinler 327

Tarihçe 327
Metnin Oluşum Öyküsü 327
Metin Yazımları 329
Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları 332
Satır Açıklamaları 334
Anlaşma Üzerine Baden Ö. Oy.'na ait Açıklamalar . 337
Metnin Oluşum Öyküsü 337
Metin Yazımları 340
Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları 342
Satır Açıklamaları 344
Evet Diyen'e ait Açıklamalar 346
Metnin Oluşum Öyküsü 346
Metin Yazımları 348
Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları..... 349
Satır Açıklamalar..... 350
Evet Diyen. Hayır Diyen'e ait Açıklamalar 351
Metnin Oluşum Öyküsü 351
Metin Yazımları 353
Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları 354
Satır Açıklamaları 355
Önlem'e ait Açıklamalar 356
Metnin Oluşum Öyküsü 356
Metin Yazımları 358
Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları 363
Satır Açıklamaları 367

Brecht'in Yazıları, Notları..... 371
Üç Kuruşluk Opera 373
Mahagonny Kenti 391
Öğreti Oyunları 409

Yayınevlerinin Notları
Alman-Suhrkamp Yayınevi'nin Notu 425
MitosBOYUT Yayınevi'nin Notu 427

ÜÇ KURUŞLUK OPERA

(Die Dreigroschenoper)

(John Gay'in "*The Beggar's Opera*"sından[1] esinlenerek)

Türkçesi:
Yücel Erten

Çalışmaya katılanlar[2]: Elisabeth Hauptmann ve Kurt Weill

"*Üç Kuruşluk Opera*" bir epik tiyatro denemesidir[3].

Kişiler[4]

•Jonathan Jeremiah Peachum, bir dilenci çetesinin şefi •Bayan Peachum •Polly, kızları •Macheath, bir gangster çetesinin [14] şefi •Brown, Londra'nın polis şefi •Lucy, kızı •Jenny •Gamlı Baykuş Walter •Mangır Matthias •Çengelparmak Jacob •Testere Robert[5] •Jimmie •Ede •Filch, Peachum'un dilencilerinden biri •Smith, Polis •Orospular •Dilenciler •Polisler •Halk •Bir Panayır Şarkıcısı

ÖN OYUN

SUSTALI MACKIE MORİTATI[15]

Soho'da[16] *panayır.*

(Dilenciler dilenmekte, hırsızlar hırsızlamakta, orospular orospuluk etmektedir. Bir panayır şarkıcısı şu balad'ı söyler)

Ve köpekbalığının dişleri vardır
Dişlerini gösterir
Oysa Macheath bir bıçak taşır
Kimse bilmez nerdedir.

Ve köpekbalığı kanı dökünce
Kızıla keser tüm deniz
Sustalı Mack eldivenli
İz bırakmaz, tertemiz.

Nehrin kuytu yerlerinde
Suda şişmiş cesetler yüzer
Ne vebadan, ne koleradan
Karanlıkta Mack gezer.

Güneşli güzel bir pazar günü
Orta yerde bir ölü
Sıvışır Mack gölge gibi
Arkasında kan gölü.

Schmul Meier nalları dikti
Veda etti nice zengin hayata
Paraları Mack iç etti
Gel sıkıysa ispatla.

(Gezintiye çıkmış olan Peachum, karısı ve kızıyla soldan sağa geçer.)

Rospik Jenny bulunmuştur
Göğsünde bir kamayla
Sustalı Mack keyfindedir
İlgilenmez olayla.

Arabacı Alfons Glitte
Göçtü gitti sebepsiz
Hiç boşuna Mackie'ye sorma
Nasıl olsa habersiz.

Bir morukla beş suçsuz çocuk
Yanmış gitmiş kül olmuş
Sanki her şeyden habersiz
Sustalı Mackie seyre durmuş.

Semtin en güzel gencecik kızı
Akşam üstü parktadır
Bir bakar ki, namus elden gitmiş;
Kim bilir Mackie nerdedir?

(Orospular arasında bir gülüşme olur. Aralarından sıyrılan bir adam, meydanı boydan boya geçerek kaybolur.)

İZBELERİN JENNY[6] İşte o giden Sustalı Mackie'ydi!

BİRİNCİ PERDE

1

İNSANLARIN GİTTİKÇE ACIMASIZLAŞMASI KARŞISINDA, İŞADAMI J. PEACHUM, YOKSULLARIN EN ACIMASIZ YÜREKLERİ BİLE YUMUŞATACAK KILIKLARA GİREBİLECEKLERİ BİR İŞYERİ AÇMIŞTI.

Jonathan Jeremiah Peachum'un Dilenci Giyimevi

PEACHUM'IN SABAH DUASI

Uyan ey aşağılık Hıristiyan!
Başla günahkâr hayatına
Yık kutsal ne varsa, dayan
Tanrı da gösterir sana.

Sat kardeşini ey sefil!
Sat karını sen ey alçak!
Sen Tanrıyı gökte uyur bil!
Mahşer günü gelsin de gör bak!

PEACHUM *(Seyirciye)* Bu işe bir çare bulmak lazım. İşimiz çok güç. Çünkü işimiz, insanoğlunun acıma duygusunu uyandırmak. Gerçi insanların acıma duygusunu uyandırabilecek birkaç şey var, var da; işin kötüsü, bunları bir kaçkez kullandınız mı, hemen etkisini yitiriyor. Neden derseniz, insanoğlu, canı istediği zaman taş yürekli olabiliyor. Örneğin, sokağın köşesinde dikilen kolsuz bir adamı gördü diyelim. İlk defasında irkilip ona on Penny verebilir. İkincisinde de belki beş Penny. Ama üçüncüsünde, soğukkanlılıkla tutup adamı polise teslim eder. Manevi değerler açısından da durum böyle. *(Sahne yukarısından, üzerinde "Vermek almaktan daha hayırlı" 17 yazılı bir pankart iner.)* İstediği kadar göz alıcı, etkileyici yazılmış olsun; çabucak modası geçtikten sonra, bu öğütler neye yarar? Sözgelimi İncil'de de insanın yü-

reğine dokunan üç beş söz var. Ama bunları kullanıp bitirince, aç kalmak işten değil. Nah işte şu "Ver ki Tanrı da sana versin" [18] sözü. Şuraya asalı daha üç hafta oldu, hemen bayatladı. Müşteri yenilik ister. Dönüp yine İncil'e bakacağız, ama o daha ne kadar işe yarar bilinmez.

(Kapı çalınır. Peachum açar, içeri Filch adında genç bir adam girer)

FILCH Peachum ve Ortakları Şirketi mi?

PEACHUM Peachum.

FILCH "Dilencinin Dostu" firmasının sahibi siz misiniz? Beni size gönderdiler. Aa, çok güzel sözler doğrusu! Gerçek bir kapital bu! Kim bilir, sizde bir kütüphane dolusu vardır bu sözlerden, ha? Hayret bir buluş yani. Bizim gibi tahsil terbiye görmemiş adamlar böyle fikirleri nasıl bulsun? E tabii o zaman sektörde de gelişme olmuyor.

PEACHUM Adınız?

FILCH Bakın Bay Peachum, ben çocukluğumdan beri bahtsız bir hayat yaşadım. Anam alkolik, babam kumarbazdı. Hiç şefkat görmedim. Bir annenin şefkat dolu elinden tutamadığım için, büyük şehrin çamurlarına battım. Ne baba ilgisi, ne sıcak bir yuva tanıdım. İşte şimdi de gördüğünüz gibi...

PEACHUM Evet, şimdi gördüğüm gibi?...

FILCH *(Şaşırır)* ... güdülerimin fırtınasına kapılmış bir kazazede gibi dımdızlak.

PEACHUM "Açık denizlerde sürükleniyorum" falan filan. Söyleyin bakalım zavallı kazazede, bu nakaratı hangi bölgede tekrarlıyorsunuz?

FILCH Nasıl yani Bay Peachum?

PEACHUM Bu çocukça tekerlemeyi, yoldan gelip geçenlere döktürüyorsunuz herhalde?

FILCH Ee şey, Bay Peachum, dün Highland Caddesinde küçük bir tatsızlık oldu. Ben sessiz sedasız ve mahzun bir şekilde, şapkam elimde, her şeyden habersiz köşede duruyordum...

PEACHUM *(Bir not defterini karıştırır)* Highland Caddesi. Evet, doğru. Honey ile Sam'in dün enseledikleri kerhaneci sensin demek. 10. Bölgede gelip geçenleri arsızca rahatsız ediyormuşsun. Yaradanı bilmez bir yaratık olduğunu düşündük de, bu defa bir temiz ıslatmakla yetindik. Ama bir kere daha gözümüze görünürsen, o zaman testere kullanırız, anlaşıldı mı?

FILCH Lütfen Bay Peachum! Benim elimden ne gelir? O iki beyefendi yanımı yöremi bir güzel morarttıktan sonra sizin kartınızı verdiler. Sırtımı bir görseniz; mezgit balığı sanırsınız.

PEACHUM Bak aslanım, eğer pisi balığına benzetmemişlerse; adamlarım dalga geçmişler demektir. Senin gibi çiçeği burnunda bir huyar çıkıp gelecek ve lüp diye avantaya konacak, öyle mi? Biri kalkıp da senin derendeki alabalıkları kepçelemeye kalksa, iyi mi?

FILCH Evet işte Bay Peachum, benim avlanacak bir derem yok.

PEACHUM Bizde lisans sadece profesyonellere verilir. (*Bir işadamının alışkın hareketleriyle kent planını gösterir)* Londra 14 bölgeye ayrılır. Bu bölgelerden herhangi birinde dilencilik zanaatını uygulamak için, Jonathan Jeremiah Peachum ve Ortakları Şirketinin lisansı gerekir. Yoksa önüne gelen, "Anam sarhoş, babam kumarbaz," diye başlardı.

FILCH Bay Peachum, iflasın eşiğindeyim, yalnızca birkaç Schilling'im var. Avucumdaki son iki Schilling'le bu işe bir çare bulmak zorundayım...

PEACHUM Yirmi Schilling.

FILCH Bay Peachum! (*Yakaran bakışlarla, asılı pankartlardan birini gösterir: "Yoksulun çağrısına kulaklarını tıkama!")*

PEACHUM *(Buna karşılık bir vitrinin perdesindeki yazıyı gösterir: "Ver ki Tanrı da sana versin!")*

FILCH On Schilling.

PEACHUM Haftalık kazancından yüzde elli alırım. Giyim kuşam dahil yüzde yetmiş.

FILCH Affedersiniz, giyim kuşam nelerden oluşuyor?

PEACHUM O konuda firma karar verir.

FILCH Hangi bölgede başlayacağım?

PEACHUM Baker Caddesi[7], 2-103 numaralar arası. O bölge daha ucuz. Giyim kuşam dahil yüzde elliye olur.

FILCH Buyrun. *(Parayı öder)*

PEACHUM Adınız?

FILCH Charles Filch.

PEACHUM Tamam. (*Seslenir)* Bayan Peachum! *(Bayan Peachum girer)* Bu Filch. 314 numara. Bölge: Baker Caddesi. Kaydını ben kendim yaparım. Tabii, kraliçenin taç giyme törenlerinden önce işe girmeyi kim istemez: Hayatta üç beş kuruş tırtıklanabilecek ender fırsatlardan biri. Donarım C. *(Bir vitrinin önündeki perdeyi açar. Beş manken görünmektedir)*

FILCH Bunlar ne?

PEACHUM Bunlar yoksulluğun insanın yüreğine dokunan beş temel tipi. Bu tiplerle karşılaştıkları zaman, insanların ruhunda olağandışı bir titreşim olur ve acıyıp para verirler.

Donarım A: Trafikteki gelişmenin kurbanı. Sınıtkan yarım felçli.

Sürekli güler, *(Taklit eder)* vurdumduymaz, neşeli. İfadeyi çolak bir kolla perçinleriz.

Donanım B: Savaş sanatının kurbanı. Titrek ve sarsak bir şekilde insanları rahatsız eder; tiksinti uyandırarak amacına ulaşır. *(Taklit eder)* İfade, gerekirse savaş madalyalarıyla yumuşatılır.

Donanım C: Sanayi kalkınmasının kurbanı. İnsanın içini paralayan kör, ya da bir başka deyişle, akademik dilenme sanatı. *(Filch'in üstüne üstüne yürüyerek taklit eder. Filch'e çarptığı anda, Filch korkuyla haykırır. Peachum derhal taklidi keser, şaşkınlıkla Filch'i tepeden aşağı süzer ve aniden kükrer)* A c ı y o r s u n! Hayatta dilenci olamazsın! Acımak sokaktan geçenlere düşer, sana değil! Buna ancak donanım D yakışır! Celia, yine içmişsin! Şaşı şaşı bakıyorsun. Yüzotuzaltı numara kıyafetinden şikâyetçi. Kaç defa söyleyeceğim: Bir centilmen kirli elbiselerle dolaşmaz! Üstelik yüzotuzaltı numara pırıl pırıl bir kostümün parasını ödemiş. Acındırmak için yalnızca kandil yağını ütüyle yedirerek lekeler yapacaksın. Kafayı işlet biraz! Her şeyi ben mi düşüneceğim? *(Filch'e)* Çıkar üstündekileri, şunları giy. Ama iyi kullanacaksın ha!

FILCH Benim üstümdekiler ne olacak?

PEACHUM Onlar firmaya ait. Donanım E: Ömrü boyunca bu hallere düşeceğini aklından bile geçirmemiş, güngörmüş genç adam.

FILCH Ha, onları da kullanacaksınız demek? Peki o iyi günler görmüş genç adam rolünü ben niye oynamıyorum?

PEACHUM Kimse insanın gerçek düşkünlüğüne inanmaz da ondan, evlat. Karnın ağrısa da söylesen, yalnızca insanlarda tiksintiye yol açarsın. Ayrıca soru sormak sana düşmez. Giy şunları!

FILCH Biraz kirli değiller mi? *(Peachum'ın delici bakışlarıyla karşı karşıya kalınca)* Özür dilerim, özür dilerim.

BN. PEACHUM Elini çabuk tut biraz aslanım, burada Noel Yortusuna kadar senin pantolonunu tutacak değilim.

FILCH *(Birdenbire damarına basılmış gibi)* Ama çizmelerimi çıkarmam! Kesinlikle çıkarmam. Vazgeçerim daha iyi. Onlar bana zavallı annemin tek armağanı. Hayatta çıkarmam. Sürünsem, mahvolsam, ölsem...

BN. PEACHUM Uzatma, ayaklarının kirli olduğunu anlamadım mı sanıyorsun?

FILCH Kış ortasında ayaklarımı nerede yıkasaydım yani?!

(Bayan Peachum, Filch'i bir kabine sokar, sonra sol yanda oturup bir giysiye ütüyle kandil yağı yedirmeye koyulur.)

PEACHUM Kızın nerede?

BN. PEACHUM Polly? Yukarda!

PEACHUM O herif dün yine burada mıydı? Hani boyuna ben bir yere gidince gelen?

BN. PEACHUM Bu kadar kuşkucu olma Jonathan. Kaptan, fevkalade centilmen bir adam ve kızımızla da çok ilgileniyor.

PEACHUM Demek öyle.

BN. PEACHUM Üstelik eğer bende beş kuruşluk akıl varsa; biliyorum ki, Polly de ondan hoşlanıyor.

PEACHUM Celia, sanki milyonermişim gibi harcıyorsun kızını. Bir de evlenme falan çıkarma başıma. Bu dükkânı seninle benim bacaklarımı seyrettirerek yürütemeyiz herhalde. Bir haftaya kalmaz müşteriler elini eteğini çeker bu berhaneden. Bir de damat çıkarma başımıza! Bir haftaya kalmaz bizi avucunun içine alır! Kızının yatakta ağzının senden daha sıkı olduğunu sanıyorsan, yanılırsın!

BN. PEACHUM Kızın hakkında düşündüklerin pek hoş doğrusu!

PEACHUM En kötüsü. En kötüden de beter. Bir cinsellik ve duygusallık yığınından başka bir şey değil!

BN. PEACHUM Bu yönden sana çekmediği muhakkak.

PEACHUM Evlenmekmiş! Kızım, açlar için ekmek neyse, benim için odur. *(İncil'in sayfalarını çevirir)* İncil'de bile yeri var bunun. Evlenmek dediğin zaten bir ahlaksızlık. Ben onu evlilikten nasıl vazgeçireceğimi bilirim.

BN. PEACHUM Jonathan, cahilin birisin sen.

PEACHUM Cahilmiş! Adı neymiş bu beyefendinin?

BN. PEACHUM "Kaptan" diyorlar yalnızca.

PEACHUM Demek beyefendinin adını bile sormak aklınıza gelmedi? Oh, ne âlâ, ne âlâ!

BN. PEACHUM Adamcağız tutmuş nezaket göstermiş bizi Ahtapot Oteli'nde[8] dansa davet etmiş; hemen kafa kâğıdını soracak kadar mağara değiliz herhalde.

PEACHUM Nereye?

BN. PEACHUM Ahtapot Oteli'ne, dansa.

PEACHUM Kaptan? Ahtapot Oteli? Vay, vay, vay...

BN. PEACHUM Kızıma da, bana da, yalnızca glase (rugan) eldivenle dokunuyor.

PEACHUM Glase eldiven mi?!

BN. PEACHUM Evet, her zaman glase eldivenler taşıyor. Beyaz glase eldivenler.

PEACHUM Beyaz eldivenler, fildişi saplı bir baston, tozluklu rugan iskarpinler, etkileyici bir görünüş ve bir yara izi...

BN. PEACHUM Boynunda. Onu nereden tanırsın bilmem ki?

(Filch, kabinden çıkar.)

FILCH Bay Peachum, bana biraz da nasıl davranmam gerektiğini açıklar mısınız? Ben oldum olası her şeyi sistemli yapmak istemişimdir. Öyle gelişi güzel iş yapmak istemem.

BN. PEACHUM Sistemini sevsinler!

PEACHUM Bundan olsa olsa geri zekâlı dilenci olur. Akşam saat altıda gel, gerekli dersleri alacaksın. Toz ol şimdi!

FILCH Teşekkürler, Bay Peachum, binlerce teşekkür.
(Çıkar)

PEACHUM Yüzde elli!... Şimdi de sana bu eldivenli beyefendinin kim olduğunu söyleyeyim: Sustalı Mack!
(Merdivenlerden yukarıya, Polly'nin yatak odasına koşar)

BN. PEACHUM Aman Tanrım! Sustalı Mack! Bütün azizler yardımcımız olsun!... Polly! Polly nerede?
(Peachum ağır adımlarla döner)

PEACHUM Polly? Polly eve dönmemiş. Yatağı bile bozulmamış.

BN. PEACHUM Pamuk tüccarıyla yemeğe çıkmıştır. Kalıbımı basarım Jonathan!

PEACHUM Allah vere de, gerçekten pamuk tüccarı olsa!

(Bay ve Bayan Peachum, perdenin önüne çıkıp şarkıya başlarlar. Şarkı ışıklaması: Altın rengi. Org aydınlanır. Bir boruya asılı üç ışıldak yukarıdan aşağı iner ve ekranda şarkının adı görünür)

ASLINDA ŞARKISI

1

PEACHUM

Aslında, aslında,
Evde yorganın sıcaklığı var.
Ama nerde? Ama nerde?
Sanki caddelerde hep çuvalla bok mu dağıtıyorlar?

BAYAN PEACHUM

Hep o dolunayın işi:
"Duysan yüreğimin sesini" nağmeleri,
"Ve sen nereye gidersen el ele" yalanları.
Hep dolunayla altüst olur kişi.

2

PEACHUM

Aslında, aslında,
bir yararlı işle uğraşmak da var.

Ama nerde? Ama nerde?
Çaresiz sonunda burnuna kadar boka batar.

BİRLİKTE

Ve hani nerde dolunay?
Nerde "Yüreğimin atışı" nağmeleri?
Nerde "Nereye gitsek el ele" yalanları?
Aşk bitince, dolunay olur yalınay!

2

SOHO'NUN KUYTULARINDA BİR YERDE,
HAYDUT SUSTALI MACK, DİLENCİLER KRALININ KIZI
POLLY PEACHUM İLE EVLİLİĞİNİ KUTLUYOR.

Boş bir ahır.

MATTHIAS *(Bir elinde tabanca, bir elinde fener, ahırı aydınlatır)* Hey, eller yukarı! Kimse varsa!
(Macheath girer, sahnenin önünden bir tur atar.)

MACHEATH Ee, kimse var mıymış?

MATTHIAS İn cin top oynuyor. Düğünü burada rahatça yapabiliriz.

POLLY *(Gelin giysisiyle girer)* Ama burası bir ahır!

MAC Şimdilik şu yemliğin üstüne otur Polly. *(Seyircilere)* Şu gördüğünüz ahırda bugün, beni seven, bundan sonraki hayatımı benimle paylaşmak için ardım sıra gelen Bayan Polly Peachum ile düğünümüz kutlanacak.

MATTHIAS Bugün yine turnayı gözünden vurdun. Bay Peachum'ın biricik kızını kandırıp kaçırdığını duyunca bütün Londra'nın dudakları uçuklayacak.

MAC Bay Peachum da kim?

MATTHIAS Kendine sorsan, Londra'nın en yoksul insanı olduğunu söyler.

POLLY Düğünümüzü burada kutlamayı düşünmüyorsun herhalde? Basbayağı bir ahır burası! Papaz efendiyi buraya çağırmak olmaz ki. Üstelik kendi malımız bile değil. Yeni hayatımıza yasadışı bir davranışla başlamayalım Mac. Bu en güzel günümüz bi-

zim.

MAC Sevgili yavrucuğum, merak etme her şey istediğin gibi olacak. Elini sıcak sudan soğuk suya sokmayacaksın[19]. Eşyalar yolda.

MATTHIAS İşte, mobilyalar geliyor.

(Büyük kamyonların yanaşıp durduğu işitilir. Yarım düzine adam, halılar, mobilya, sofra takımı ve benzeri eşyayı içeri taşıyarak ahırı aşırı süslü bir lokal kılığına sokarlar.) [a], [20]

MAC Tapon mallar bunlar!

(Gangsterler, armağanları sola bırakıp gelini ve damadı kutlarlar) [b]

JAKOB Tebrikler! Ginger Caddesi 14 numaranın birinci katında otururlar vardı. Önce yangın çıkarıp onları kışkışlamak zorunda kaldık.

TESTERE ROBERT Tebrikler. Strand'de yolumuza çıkan bir aynasızı hakladık.

MAC Amatör herifler.

EDE Elimizden geleni yaptık, ama Westend'de üç kişi morto. Tebrikler.

MAC Acemi çaylaklar, leş kargaları!

JIMMY Yalnızca orta yaşlı bir adama bir iki delik açmak zorunda kaldık. Ama durumu pek ciddi değil. Tebrikler.

MAC Ne emir vermiştim ben? Kan dökmekten kaçınılacak. Aman, düşündükçe içim bir fena oluyor. Siz hiç işadamı olamayacaksınız! Yamyam olabilirsiniz, ama işadamı asla!

WALTER *(Nam-ı diğer Gamlı Baykuş)* Tebrik ederim. Bu çembalo daha yarım saat önce Somersetshire düşesine aitti, hanımefendi.

POLLY Ne mobilyası bunlar?

MAC Mobilyalar hoşuna gitti mi Polly?

POLLY *(Ağlar)* Şu birkaç parça mobilya için, yazık değil mi zavallı insancıklara?

MAC Hem de ne mobilya! Döküntü! Kızmakta çok haklısın Polly. Gül ağacından bir çembalo ile rönesans bir divan. Gaf üstüne gaf! Bir masa bari yok mu?

WALTER Masa mı?

(Yemliklerin üzerine bir kaç lata yerleştirerek bir masa yaparlar)

POLLY Ah Mac! Çok mutsuzum! Hiç değilse Papaz efendi gelmese bari.

MATTHIAS Kesin gelir. Yolu tıpı tıpına tarif ettik.

WALTER *(Masayı takdim eder)* İşte masa!

MAC *(Polly'nin ağlamayı sürdürmesi üzerine)* Karımın sinirlerini altüst ettiniz. Öteki iskemleler nerede peki? Çembalo var, iskemle yok! Hiç kafa yok mu sizde? Ben hayatımda kaç kere düğün töreni yapıyorum? Kapa çeneni Gamlı Baykuş! Diyorum ki,

hayatımda kaç kere size işim düştü? Onda da karımı daha şimdiden mutsuz ettiniz.

EDE Sevgili Polly...

MAC *(Vurup kafasından şapkasını düşürür)*[c] "Sevgili Polly"ymiş! "Sevgili Polly" diye tepene binersem, kafanı bağırsaklarına sokarım, bok herif! Duyulmuş şey mi? "Sevgili Polly"! Koynunda yatmışlığım mı var ulan?

POLLY Ama Mac!

EDE Yemin ederim ki...

WALTER Hanımefendi, eğer herhangi bir eşyanın eksikliğini hissediyorsanız, biz hemen bir parti daha...

MAC Gül ağacından çembalo var da, iskemle yok. *(Güler)* Gelin olarak sen bu işe ne diyorsun?

POLLY Onun o kadar zararı yok canım.

MAC İki iskemle, bir divan. Gelinle damat da yere oturacaklar herhalde!

POLLY Bak bu iyi fikir!

MAC *(Sert)* Şu çembalonun ayaklarını kesin! Çabuk! Çabuk!

DÖRT KİŞİ *(Çembalonun ayaklarını keserken şarkı söylerler)*

Nazik Bill ile Erkek Mary
Geçen çarşamba evlendiler.
Ayağına bas! Oh-oh-oh.
Gelince kadın bir gelinlikle
Damat şaştı kaldı gelinliğe.
Gelinse bilmiyordu damadın adı ne?
Ooo...

WALTER İşte hanımefendi size bir kerevet: Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine...

MAC Şimdi beylerden şu pılı pırtılarını çıkarıp efendi gibi bir şeyler giymelerini rica edebilir miyim? Bu da önünde sonunda herhangi birinin nikâhı değil herhalde, değil mi? Polly, senden de şu yemek sepetleriyle ilgilenmeni rica edeyim.

POLLY Düğün yemeği bu mu? Bunların hepsini çalıntı mı Mac?

MAC Tabii yavrum, tabii.

POLLY Şimdi kapı çalınsa da içeri Sheriff girse ne yapardın, merak ediyorum?

MAC Görürsün bakalım, kocan o zaman neler yaparmış.

MATTHIAS Bugün imkânsız. Bütün atlı polisler Daventry'de. Kraliçeyi karşılamaya gittiler. Cuma günkü taç giyme töreni için.

POLLY İki bıçak, ondört çatal! Her iskemleye bir bıçak.

MAC Fiyasko! Profesyonellerin değil, acemilerin işi bu! Hiç stil diye bir şey duymadınız mı beyler? İnsan, Chippendale[21] ile On-

dördüncü Louis[22] arasındaki farkı görebilmeli.

(Çete, şık gece elbiseleri içinde döner. Ancak davranış biçimleri bu giysilere pek de uygun değildir)

WALTER Aslında en değerli şeyleri getirelim dedik ama. Şu ahşaba bak! Birinci sınıf malzeme.

MATTHIAS Psst! Psst! İzin verirseniz Kaptan...

MAC Polly, yanıma gel.

(Gelinle damat, tebrikleri kabul etmek için pozisyon alırlar)

MATTHIAS İzinlerinizle Kaptan, size hayatınızın bu en mutlu gününde, kariyerinizin baharında, yani demek istiyorum ki, bu dönüm noktasında, en samimi ve aynı zamanda en kalbi tebriklerimizi takdim etmek ve... Vay anasını, böyle yüksekten konuşunca adamın midesi bulanıyor yahu. Uzatmayalım (*Mac'le tokalaşır*): Başını dik tut, moruk!

MAC Teşekkürler, bu çok nazik bir hareketti Matthias.

MATTHIAS *(Duygulu bir biçimde Mac'i kucakladıktan sonra, Polly ile tokalaşır)* İçimden geleni söylüyorum be moruk! Başını dik tut arkadaşım! *(Sırıtarak)* Yani dikkat et düşmesin demek istiyorum.

(Çete mensupları gürültüyle gülerler. Mac birdenbire seri bir hareketle Matthias'ı yere seriverir)

MAC Bir daha ağzını bozma, tamam mı? Bu pis şakaları senin o Kitty orospusunun yanında yaparsın.

POLLY Mac, o nasıl konuşma öyle?

MATTHIAS Kitty'ye öyle demeni protesto ediyorum...

(Zorlukla doğrulur.)

MAC Ya, protesto ediyorsun demek?

MATTHIAS Ayrıca onun yanında hiçbir zaman pis şakalar yapmam. Kitty'ye değer veririm ben. Ama senin yapın bunu anlamaya müsait değil. Pis şakalara asıl ihtiyacı olan sensin. Lucy kendisine neler söylediğini bana anlatmadı mı sanıyorsun? Benim söylediğim, senin söylediklerinin yanında, sütten çıkmış ak kaşık kalır.

MAC *(Matthias'ın yüzüne dik dik bakar)*

JAKOB Hadi, yeter artık. Şimdiden düğünün içine ettiniz. *(Araya girerler)*

MAC Ne güzel düğün ha, Polly? Nikâh töreninde bu sığırlarla birlikte olmak da varmış kaderinde. Arkadaşlarının kocanı böyle kepaze edecekleri hiç aklına gelir miydi? Al işte, sana bir ders olsun bu.

POLLY Ben düğünümden hoşnutum.

ROBERT *(Nam-ı diğer Testere Robert)* Saçmalama yahu, seni kepaze

eden filan yok. Her zaman, her yerde bir anlaşmazlık olabilir, değil mi? Hem senin Kitty'n de herkes gibi saygıdeğer biri. Hadi Mangır, şu düğün armağanını çıkar ortaya.

HEPSİ Hadi, nazlanma hadi!

MATTHIAS *(Kırgın)* Nah işte, buyur.

POLLY Ah, bir düğün hediyesi. Çok naziksiniz Bay Mangır Matthias. Baksana Mac, ne güzel bir gecelik.

MATTHIAS Pis bir şaka daha ha? Ne dersin Kaptan?

MAC Tamam, tamam. Böyle bir günde kalbini kırmak istemezdim.

WALTER Buna ne buyrulur? Chippendale! *(Dev bir Chippendale pandüllü çalar saatin üstündeki örtüyü açar)*

MAC Ondördüncü Louis!

POLLY Dehşet! Öyle mutluyum ki, söyleyecek söz bulamıyorum. Ne kadar düşüncelisiniz. Harika! Bunları koyacak bir evimizin olmayışı yazık ama, değil mi Mac?

MAC Eh artık buna bir başlangıç olarak bak. Her işin başı zorluklarla doludur. Sana da teşekkürler Walter. Hadi şimdi şunları toplayın bakalım. Yemek!

JAKOB *(Diğerleri masayı hazırlarken)* Tabii ben yine bir şey getiremedim. *(Heyecanla Polly'ye)* İnanın hanımefendi, gerçekten mahcubum.

POLLY Aman Bay Çengelparmak, ne olacak canım, sözü mü olur?

JAKOB Ama işte bütün arkadaşlar hediyeler getirdi, ben hiçbir şey getiremedim. Kendinizi benim yerime koyun, durumumu anlarsınız. Ama benim başıma hep böyle işler gelir. Aslında bir araba hikâye anlatabilirim size bu konuda. Aklınız durur. Daha geçenlerde İzbelerin Jenny'ye rastladım, "n'aber kız rospik" demeyle...

(Birdenbire ensesinde dikilmekte olan Mac'i fark eder ve sözünü tamamlamadan bir kenara sıvışır)

MAC *(Polly'yi yerine götürürken)* Böyle iyi bir yemeği bugüne bugün başka hiçbir yerde yiyemezsin Polly. Buyrun!

(Herkes düğün yemeğine oturur.) (d)

EDE *(Sofra takımını göstererek)* Güzel tabaklar, Savoy Otelinden.

JAKOB Mayonezli yumurtalar da Selfridge'den. Koca bir çanak kaz ciğeri ezmesi de vardı, ama Jimmy yolda tamamını işkembeye indirdi.

WALTER İşkembe denmez, ayıp.

JIMMY Yumurtaları öyle yutma Ede, böyle bir günde ayıp yahu!

MAC Bize şarkı söyleyecek biri yok mu? Şöyle ulvi, uhrevi bir şey?

MATTHIAS *(Gülmekten lokması neredeyse gırtlağına kaçar)* Ulvi, uhrevi

bir şeymiş! Lafa bak süngüye davran! *(Mac'in keskin bakışı karşısında süklüm püklüm yeniden oturur.)*

MAC *(Birinin kâsesini vurup elinden düşürerek)* Hemen zıkkımlanmaya başlamasanız olmaz mı? Paldır küldür tıkınma faslına dalacağınıza, belki yemekten önce hoş bir şeyler yaparsınız diye düşünmüştüm. Başkaları böyle bir günde bu gibi şeyleri ihmal etmezler.

JAKOB Ne gibi şeyleri?

MAC Hepsini ben mi düşüneceğim be? Sizden kalkıp burada bir opera oynamanızı isteyen yok. Ama işkembenizi doldurmanın ve pis şakalar yapmanın dışında bir şeyler hazırlayabilirdiniz yani. İnsan, arkadaşlarının ne mal olduğunu böyle günde anlıyor.

POLLY Som balığı harikulade, Mac.

EDE Evet, böylesini hiçbir yerde peyleyemezsiniz. Ama Mac'in sofrasında her gün bulunur. Nasıl turnayı gözünden vurduğunuzu anlıyor musunuz? Her zaman söylerim: Mac, gözü yukarda bir kız için, bulunmaz Hint kumaşıdır. Daha dün aynı şeyi Lucy'ye söyledim.

POLLY Lucy mi? Lucy kim Mac?

JAKOB *(Sıkıntılı)* Haa Lucy mi? Pek öyle ciddiye alınacak biri değil canım.

(Matthias ayağa kalkmış, Jakob'u susturmak amacıyla Lucy'nin arkasından el kol hareketleri yapmaktadır)

POLLY *(Onu görür)* Bir şey mi aradınız? Tuz mu...? Evet, ne diyordunuz Bay Jakob?

JAKOB A, şey, hiç, hiçbir şey. Aslında ben hiçbir şey söylemek istememiştim. Hıh, lafımı seveyim!

MAC O elindeki ne Jakob?

JAKOB Bıçak, Kaptan.

MAC Tabağındaki ne Jakob?

JAKOB Alabalık, Kaptan.

MAC Evet, demek bıçakla alabalık yiyorsun ha? Jakob, âlem adamsın. Görüyor musun Polly? Bıçakla balık yiyor! Senin bu yaptığına ne derler biliyor musun? Hırtlık derler! Anlıyor musun beni Jakob? Bak işte gör Polly, bu ayıları adam kılığına sokmak için bayağı zorlanacaksın. Adam olmaya hiç niyetiniz yok mu sizin ha?

WALTER Biz kadınlara niyetliyiz.[23]

POLLY Ne ayıp, Bay Walter!

MAC Demek şarkı markı yok? Şu günü biraz güzelleştirecek bir şey yok? Her zamanki gibi sıradan, kasvetli, boktan bir gün

olarak geçecek? Kapıda bir gözcü var mı bari? Yoksa onu da ben mi düşüneceğim? İsterseniz siz burda benim sırtımdan rahatça tıkınabilesiniz diye, ben gidip kapıda nöbet tutayım, ha?

WALTER *(Bozulmuştur)* Ne demek, "Benim sırtımdan"?

JIMMY Bırak Wat! Ben giderim. Zaten buraya kim gelir ki? *(Çıkar)*

JAKOB Düğün şenliğinde bütün misafirler nalları dikerse, amma matrak olur ha!

JIMMY *(Koşarak girer)* Aman Kaptan, aynasızlar!

WALTER Sheriff Kaplan Brown!

MATTHIAS Saçmalamayın, bu rahip Kimball.

(Rahip Kimball girer)

HEPSİ *(Bağıra bağıra)* İyi akşamlar, Rahip Kimball!

KIMBALL Gördünüz mü işte, buldum sizi. Gerçi küçük bir kulübecik, ama ne demişler: İki gönül bir olunca, samanlık seyran olur. Hiç değilse kendi malınız ya, ona bakın.

MAC Evet, Devonshire düşesinin.

POLLY İyi günler aziz peder. Bu mutlu günümüzde gelişinize o kadar...

MAC Hadi çocuklar, aziz pederin şerefine bir şarkı parlatın bakalım.

MATTHIAS "Bill Lawgen ile Mary Syer" nasıl olur?

JAKOB Aa, gayet uygun olur bence.

KIMBALL Eh bir şarkı, hiç fena olmaz çocuklar!

MATTHIAS Başlıyoruz beyler.

(Üç kişi ayağa kalkıp, biraz kuru, biraz mat ve biraz da tereddütle söylerler)

YOKSUL İNSANLAR İÇİN DÜĞÜN ŞARKISI

Nazik Bill ile Erkek Mary
Geçen Çarşamba evlendiler.
Ayağına bas! Oh, oh, oh!
Gelince kadın bir gelinlikle
Damat şaştı kaldı gelinliğe.
Gelin bilmiyordu damadın adı ne?
Ooo...

Ne iş yapar kız bilir misin? Yooo!
Ona sadık kalacak mısın? Yooo!
Ayağına bas! Oh, oh, oh!
Nazik Billy ne dese iyi:

Karının yeter bana oracığı!
Köpoğlu!
Ooooh!

MAC Hepsi bu mu? Pek banal!

MATTHIAS *(Yine tıkanırken boğulacak gibi olur)* Banal! lafa bak! Tam manasıyla öyle beyler, banal.

MAC Kes!

MATTHIAS Hayır, demek istiyorum ki, ruhsuz. Böyle... sanki ateşi sönmüş falan gibi.

POLLY Beyler, madem kimse bir şey söylemek istemiyor, o zaman becerebildiğim kadarıyla ben bir şarkı söyleyeyim. Sizlere Soho'nun pespaye tektekçi barlarından birinde gördüğüm bir kızın taklidini yapacağım. Yalnız şunu bilmeniz gerek: Bu kız orada bulaşıkçılık yapardı. Müşteriler ona sık sık laf atıp alay ederler, o da birazdan duyacağınız şekilde cevap verirdi. Şurası küçük bar tezgâhı olsun. Ama çok pis olduğunu düşünün. Kız sabah akşam bu barın arkasında dururdu. Şu bulaşık kovası olsun, bu da bardakları kuruladığı çaput. Sizin oturduğunuz yerde de, onu alaya alan erkekler otururdu. İsterseniz gerçeğe uygun olsun diye siz de gülebilirsiniz. Ama beceremem diyorsanız, şart değil. *(Bardak yıkar gibi yapar ve kendi kendine bazı şeyler mırıldanır)* Şimdi içinizden biri şöyle diyecek *(Walter'i gösterir)*, mesela siz: "Ee, senin gemi ne zaman geliyor, Jenny?"

WALTER Ee, senin gemi ne zaman geliyor, Jenny?

POLLY Şimdi bir başkası, mesela siz: "Korsanın sevgilisi Jenny, hâlâ bulaşık mı yıkıyorsun," diyorsunuz.

MATTHIAS Korsanın sevgilisi Jenny, hâlâ bulaşık mı yıkıyorsun?

POLLY Evet, şimdi de ben başlıyorum.

(Şarkı ışıklaması: Altın rengi. Bir boruya asılı üç ışıldak yukardan aşağı iner ve ekranda şarkının adı görünür)

KORSAN JENNY[24]

I
Efendiler görün burda beni
Hep müşteriye yatak yaparken
Ve üç kuruş verirsiniz teşekkür ederim
Üstümde pis önlüğümle bu dökünтü otelde.
Ve hiç bilemezsiniz ki ben kimim

Ve hiç bilemezsiniz ki ben kimim.
Ama bir gün kopacak limandan çığlıklar
Sorarlar: Ne bu bağrışma?
Bir gülme bende, kadehleri yıkarken
Sorarlar: Ne gülüp durur bu?
  Bir gemi, sekiz yelken,
  Elli dev gibi topuyla
  Girer limana.

2
Ve diyeceksiniz: Sen işine baksana!
Önüme üç kuruş atacaksınız
Ve üç kuruş almacak
Ve yataklar yapılacak.
Oysa bu yataklarda kimse yatmayacak.
Hâlâ anlamayacaksınız ben kimim
Hâlâ anlamayacaksınız ben kimim.
Ama o gün kopacak limanda kıyamet.
Sorarlar: Ne bu gümbürtü?
Bir gülme bende pencereden bakarken.
Sorarlar: Ne bu sinsi gülüş?
  Bir gemi, sekiz yelken,
  Elli dev gibi topuyla
  Topa tutarken.

3
Ama kent yerle bir edilince
Yüzünüzde donacak bu gülüş
Ve taş üstünde taş kalmayacak
Yalnızca bu aptal otel korunacak
Ve diyecekler: Kim burda oturan?
Neden yıkmadılar bu oteli?
Ve diyecekler: Kim burda oturan?
Ve sabah kapıdan ben çıkacağım.
Ve diyecekler: O muymuş oturan?
  Bir gemi sekiz yelken
  Elli dev gibi topuyla
  Bayrak çekecek.

4
Öğlen üstü korsan çıkacak karaya
Ve oturacaklar bir gölgede

Ve herkesi tek tek getirecekler önüme
Ve zincire vurup önümde diz çöktürecekler
Ve soracaklar: Hangisi gebersin?
Ve soracaklar: Hangisi gebersin?
Ve o öğle vakti susacak liman.
Sorduklarında: Kimler gebersin?
Birden benim sesim duyulacak: Hepsi!
Ve tek tek kelleler uçarken havada
Diyeceğim ki: Oh ya!
Ve gemi gün batarken
Elli koca topuyla
Alır götürür beni.

MATTHIAS Pek hoş, eğlenceli. Yani hanımefendi bunu nasıl böyle şey ediyor, bravo doğrusu.

MAC Ne demek istiyorsun yani "hoş" demekle? Buna "hoş" demezler, "sanat" derler, salak! Hoşmuş. Çok güzel canlandırdın Polly. Ama bu hayvanlara değmez. Affedersiniz aziz peder, sizi kastetmiyorum. *(Polly'ye yavaş sesle)* Ayrıca senin böyle ortaya çıkıp artistlik etmenden hiç hoşlanmadım. Bir daha böyle şeyler istemem. *(Masadan kahkahalar yükselir. Çete üyeleri, papazla alay etmektedir)* Elinizde ne var, aziz peder?

JAKOB İki bıçak, Kaptan!

MAC Tabağınızda ne var, aziz peder?

KIMBALL Som balığı sanırım.

MAC Demek bıçakla som balığı yiyorsunuz, ha?

JAKOB Hiç böyle şey gördünüz mü? Bıçakla balık yiyor! Bunu yapana ne derler biliyor musunuz?

MAC Hırt derler! Anlıyor musun beni Jakob? Bu da sana bir ders olsun.

JIMMY *(Koşarak girer)* Hey, Kaptan, aynasızlar! Sheriff'in ta kendisi.

WALTER Brown, Kaplan Brown[9]!

MAC Evet, doğru, Kaplan Brown. Şu anda Kaptan Macheath'in fakirhanesini şereflendirecek olan Kaplan Brown, Londra'nın polis şefi, Old Bailey'nin temel direği. Bakın da bir şeyler öğrenin! *(Çete üyeleri, bir yerlere pısıp saklanmaya çabalarlar)*

JAKOB Bu sefer sağlam darağacını bulduk!
(Brown girer)

MAC Selam, Jackie!

BROWN Selam, Mac! Hemen kaçacağım, vaktim dar. Bu işin ille de başkasına ait bir ahırda olması mı gerekiyordu? Bu yine mülke

tecavüz!

MAC Yakın olduğu için kolayıma geldi Jackie. Eski dostun Mac'in düğün törenine gelmene sevindim. Sana eşimi takdim edeyim. Kızlık adı Peachum. Polly, bu da Kaplan Brown. Ee, ihtiyar? *(Omuzuna vurur)* Bunlar da arkadaşlarım Jackie, herhalde hepsini gözün ısırıyordur.

BROWN *(Sıkıntılı)* Burada görevli olarak bulunmuyorum Mac.

MAC Onlar da. *(Seslenir. Hepsi eller yukarda gelirler)* Hey, Jakob!

BROWN Aa, bu Çengelparmak Jakob, madrabazın tekidir.

MAC Hey Jimmy! Robert! Walter!

BROWN Neyse, bugünlük üstüne bir sünger çekelim.

MAC Hey Ede! Matthias!

BROWN Oturun beyler, oturun!

HEPSİ Teşekkür ederiz efendim!

BROWN Eski arkadaşım Mac'in sevimli eşiyle tanışmaktan memnun oldum.

POLLY Teşekkür ederim efendim.

MAC Otur bakalım moruk, otur da viski şişesinde bir yelken açalım! Sevgili Polly, arkadaşlar! Bugün burada aramızda, krallığın mutlak otoritesinin, soydaşlarının başına getirdiği bir insanı görüyorsunuz. Ama hayatın bütün yokuş ve inişleri, bütün fırtınalar, aramızdaki dostluğu bozamamıştır. Öyle bir şeyler işte. Kimi kastettiğimi hepiniz anlıyorsunuz. Ah Jackie, Hindistan'daki askerlik günlerimizi hatırlar mısın? Gel şu bizim topların türküsünü bir söyleyelim ha?

(Mac ve Brown masanın üzerine otururlar)

(Şarkı ışıklaması: Altın rengi. Org aydınlanır. Bir boruya asılı üç ışıldak yukardan aşağı iner ve ekranda şarkının adı görünür)

TOPLARIN ŞARKISI[25]

1
John önümdeydi, Jim de yanımda
Ve George de çavuş çıkmıştı.
Ve kimseye sormadılar adını
Koştuk cepheye, mevsim de kıştı.
Askerin ömrü
Toplar üstünde
Çöllerden kutba kadar.
Yağmurlar yağarken

Rast gelseler birden
Rengi bozuk ırklara,
İster sarı ister kara,
Anam avradım olsun ki onları çiğ çiğ yerler.

2

Johnny derdi "Viski sıcak"
Ve Jimmy geceleri titrerdi.
Ama Georgie "Esas duruş" der
Ve her fırsatta fırça çekerdi.
Askerin ömrü
Toplar üstünde
Çöllerden kutba kadar.
Yağmurlar yağarken
Rast gelseler birden
Rengi bozuk ırklara,
İster sarı ister kara,
Anam avradım olsun ki, onları çiğ çiğ yerler.

3

John öldü gitti, Jim vuruldu
Ve Georgie devrildi durduk yerde.
Daha kanları kurumadan
Yenileri savaşacak cephelerde!
(Oturdukları yerde ayaklarıyla yürüyor gibi yaparak)
Askerin ömrü
Toplar üstünde
Çöllerden kutba kadar.
Yağmurlar yağarken
Rast gelseler birden
Rengi bozuk ırklara,
İster sarı ister kara,
Anam avradım olsun ki onları çiğ çiğ yerler.

MAC Hayatın dalgaları, biz iki gençlik arkadaşını ayrı yönlere sürüklemiş olsa da, meslekteki yollarımız değişik, hatta belki de karşıt gibi görünse de, dostluğumuz bütün bunların üstünde kalmayı bildi. Bakın da bir şeyler öğrenin! Kastor'la Pollux, Hektor'la Andromache[26] gibi bir şeyler işte. Benim, basit bir sokak soyguncusu olarak, dostum Brown'a hatırı sayılır bir pay ayırmadan, herhangi bir iş yaptığım çok enderdir. Sarsılmaz bağlılığının işareti ve kanıtı olarak. Onun da, kudretli polis şefi olarak, -bıçağı ağzından çek Jakob-, eski arkadaşına bir sinyal

vermeden, herhangi bir baskın hazırladığı çok enderdir. Bu gibi bir şeyler işte. Bu karşılıklı bir dayanışma tabii. Açın gözünüzü de biraz bir şeyler öğrenin. *(Brown'ın koluna girer)* Ee, aslan Jackie, geldiğine sevindim. Gerçek dostluk diye buna derim ben işte. *(Sessizlik. Brown'ın yerdeki bir halıyı kaygıyla incelediğini görünce)* Hakiki Şiraz.

BROWN Orient Halıcılık Şirketi'nden.

MAC Evet, halılarımızı hep oradan alırız. Bugün beni ziyaret etmen benim için şartlı biliyor musun Jackie. Umarım görevin bakımından seni zora sokmuş olmadım.

BROWN Biliyorsun ki, seni kıramam. Ama şimdi gitmem gerek. İşim başımdan aşkın. Kraliçenin taç giyme töreninde en ufak bir aksaklık olursa...

MAC Ha, Jackie, şu benim kayınpeder... inatçı katırın biri. Olur ya, herhangi bir pislik yapmaya kalkarsa; Scotland Yard dosyalarında bana karşı bir şey var mı?

BROWN Scotland Yard'da sana karşı en ufak bir şey bile yok.

MAC Tabiatıyla.

BROWN Hepsini ben kendi elimle ayarladım. İyi geceler.

MAC Ayağa kalksanıza ulan!

BROWN *(Polly'ye)* İyi şanslar! *(Mac, Brown'ı uğurlar.)*

JAKOB *(Göz ucuyla Matthias ve Walter'e bakarak)* Doğrusu ya, Kaplan Brown'ın geldiğini duyunca, birazcık endişelenmedim desem, yalan olur.

MATTHIAS Biliyor musunuz bilmem, ama hanımefendi, bizim en yüksek katlarla bile bir takım ilişkilerimiz vardır.

WALTER Evet, bizim hiç hesap edemediğimiz zamanlar bile, Mac'in elinde hep umulmadık bir koz vardır. Ama bizim de ufak bir kozumuz var. Beyler, saat dokuzbuçuk oldu.

MATTHIAS Ve işte şimdi en büyük numara:

(Hep birlikte, asılı duran bir halının arkasına geçerler. Mac girer)

MAC Ne oldu?

MATTHIAS Küçük bir sürprizimiz daha var, Kaptan.

(Halının arkasında, "Bill Lawgen" şarkısını pek duygulu ve hafif sesle söylerler. "Gelin bilmiyordu damadın adı ne" dizesiyle birlikte Matthias halıyı birden çekip indirir. Hepsi birlikte, halının arkasında duran yatağa vura vura, avaz avaz şarkıya devam ederler)

MAC Teşekkürler dostlar, teşekkürler.

WALTER Hadi bakalım çocuklar, sıvışma zamanı.

(Hepsi çıkar)

MAC İşte şimdi duygulu olmanın zamanı. Yoksa insan dediğin mahlukun dolap beygirinden farkı kalmaz. Otur, Polly.

MAC Soho'nun üstünde dolunayı görüyor musun?

POLLY Görüyorum sevgilim. Kalbimin atışını duyuyor musun, aşkım?

MAC Duyuyorum, aşkım.

POLLY Sen nereye gidersen, ben de oraya gitmek istiyorum.

MAC Sen neredeysen, ben de orada olmak istiyorum.

HEP BİRLİKTE

Olsa da bir, olmasa da nikâh,
Mihrap çiçekle dolmasa da,
Hiç bilmesek de gelinliğim nerden,
Tül duvak hiç olmasa da.
Yediğin çanağa bakıp da kalma!
At hemen, fırlat elinden!
Aşk bir varmış, bir yokmuş,
Dön bak ki gitmiş elden.

3

DÜNYANIN NE ACIMASIZ OLDUĞUNU ÇOK İYİ BİLEN PEACHUM İÇİN, KIZINI KAYBETMEK, İFLAS ETMEKTEN FARKSIZDIR.

Peachum'ın Dilenci Giyimevi

(Sağda Peachum ve Bayan Peachum. Kapıda, elinde küçük bir valiz, palto ve şapkasıyla Polly durur)

BN. PEACHUM Evlendin ha? Sen kalk kızını tepeden tırnağa şapkalar, elbiseler, şemsiyeler, eldivenlerle donat; tam bir yelkenli gemi kadar masraf yapmışken, o gitsin, tohuma kaçmış salatalık gibi kendini çöpe atsın. Gerçekten gidip evlendin mi kız?

(Şarkı ışıklaması: Altın rengi. Org aydınlanır. Bir boruya asılı üç ışıldak yukardan aşağı iner ve ekranda şu yazı görünür)

POLLY, HAYDUT MAC'LE EVLENMİŞ OLDUĞUNU, ANNESİYLE BABASINA BİR KÜÇÜK ŞARKI ARACILIĞIYLA ANLATIYOR

1
Saf mı saf bir kızdım ben bir zaman.
Saftım ya sen gibi küçükken.
Derdim ki, "Gün gelir kısmet çıkar,
Düşünmek gerekli şimdiden":
Parası varsa,
İyiyse hoşsa.
İş günü bile yakası beyaz,
Görgülüyse hele, bayanlara karşı,
Ona derim: "Olmaz."
Kendini pahalı satmalı
Umursamaz görünüp.
Gökte ay yusyuvarlak
Elbet kayıkla çıkılacak
Ama oraya kadar.
Ya ne sandın, koynuna mı girseydik?
Ya ne sandın buz gibi durulacak.
Yoksa orda neler olurdu
Ama cevabım hep: Olmaz.

2
İlk göz ağrımdı, Kent'den bir adam
İnan, her şeyi tamam.
İkincinin limanda üç gemisi,
Üçüncü gözlerimin delisi.
Hepsi paralıydı,
Hepsi derli toplu.
İş günü yakalar kar beyaz
Hep görgülüydüler, hele bayanlara karşı.
Burun kırıp dedim, "Olmaz."
Kendini pahalı satmalı
Umursamaz görünüp.
Gökte ay yusyuvarlak
Elbet kayıkla çıkılacak
Ama işte oraya kadar.
Ya ne sandın, koynuna mı girseydik?
Ya ne sandın buz gibi durulacak.
Yoksa orda neler olurdu
Ama cevabım hep: Olmaz.

3
Güzel bir gündü, çıkıp geliverdi
Selamsız sabahsız birden.
Odama giriverdi, astı şapkasını çiviye,
Adam etti beni aklından.
Cebi deliğin biri,
İmansızın teki.
Kravat takmaz bayram günü bile.
Görgü hele hak getire bayanlara karşı.
Bunu reddetmek olmaz.
Nasıl reddedebilirdim onu?
Dayanamaz ki insan.
Yine ay gökte yusyuvarlak,
Ama kimde hal var kürek çekecek?
Besbelli neye varır sonu.
Ya ne sandın? Koynuna giriverdim.
Ya ne sandın? Hep buz gibi durulmaz.
Sonra neler neler oldu, ah!
Hiç der miyim artık, "Olmaz"?

PEACHUM Ya, o hergelenin aşnafişnası olacaksın demek? Pekâlâ doğrusu. Pek hoş.

BN. PEACHUM Hadi ahlaksızlığı evlenmeye kadar vardırdın diyelim; bir çapulcuyu, bir haramiyi seçmen şart mıydı? Bu sana çok tuzluya patlayacak, görürsün! Bunun böyle olacağını bilmem gerekirdi. Bunun daha çocukken, burnu Kaf Dağındaydı; sanırsın İngiltere Kraliçesi!

PEACHUM Yahu sahiden evlenmiş bu!

BN. PEACHUM Evet, dün akşam saat beşte.

PEACHUM Uslanmaz bir sabıkalıyla. Düşünüyorum da herifinki de büyük cüret doğrusu. Yaşlılığımın tek sigortası olan kızımı, hem de yok pahasına elden çıkarırsam; benim halim ne olur? Ocağım söner. Köpekler bile güler haline. Açlıktan ölmemek için tırnağımızın kirini yeriz namussuzum. Bir çırayla koca bir kış geçer mi? Geçmez.

BN. PEACHUM Kendini ne sanıyorsun sen kız? Onca emeklerimizin karşılığı bu mu olacaktı, Jonathan? Ay, deli olacağım! Başım dönüyor. Bayılıyorum galiba. Ayyh! *(Bayılırken)* Bir bardak Cordial Medoc konyak.

PEACHUM Nah işte bak, anneni ne hallere soktun. Çabuk! Hergelenin mantonitosu... Pekâlâ doğrusu, pek hoş. Zavallı kadına

inme inecek nerdeyse. (*Polly bir şişe Cordial Medoc ile gelir)* Başka neyle avunsun kadıncağız?

POLLY İki bardak ver. Fenalaşınca duble duble içer. Bu onu kendine getirir. (*Polly'nin Bütün bu sahne boyuncaPolly'nin yüzünden mutluluk okunacaktır.)*

BN. PEACHUM *(Ayılır)* Görüyor musun, ne kadar yapmacık bir ilgi gösteriyor!

(İçeri beş dilenci girer) (e)

DİLENCİ Rezalet bu kardeşim! Bu ne biçim müessese? Şu takma bacağa bakın. Takma bacak değil, süpürge sopası! O kadar para veriyoruz biz buna. Sokaktan mı topluyoruz bu parayı?

PEACHUM Nesi varmış? Bu da diğerleri gibi gayet güzel bir takma bacak! Ama sen kullanmasını bilmiyorsun.

DİLENCİ Peki öyleyse ben ne diye diğerleri kadar kazanamıyorum? Yok arkadaş, ben böyle hikâyeye gelemem. (*Takma bacağı yere fırlatır)* Bu külüstürü kullanacağıma, kendi bacağımı kestirsem daha iyi!

PEACHUM Ne istiyorsunuz be adam? İnsanların kalbi kaldırım taşına dönmüşse, ben ne yapayım? Sana beş tane takma bacak takacak halim yok ya! Karşıma kimi getirirsen getir; beş dakika içinde öyle acınaklı bir hale sokarım ki, sokak köpekleri bile karşısına geçip ağlamaya başlar. Ama insanlar ağlamıyorsa, ben ne yapayım? Al, bir tanesi yetmiyorsa, sana bir takma bacak daha! Ama verdiğim eşyayı temiz kullan, anlaşıldı mı?

DİLENCİ Hah, bak, bu daha iyi galiba.

PEACHUM *(Bir diğerinin protezini kontrol eder)* Deri işe yaramıyor Celia, lastik kullan, daha çok tiksinti veriyor. *(Üçüncüye)* Bu şişlik inmeye başlamış. Daha yeni yaptık halbuki. Yeniden şişirmek lazım. *(Dördüncüyü kontrol eder)* Bu suni yaralar hiçbir zaman hakikisinin yerini tutmuyor. *(Beşinciye)* Bu ne hal be? Sen yine yemek yemişsin! Ben sana gösteririm yemek yemek nasıl oluyormuş! Diğerlerine de örnek olsun.

DİLENCİ Bay Peachum, inanın ki hiçbir şey yemiyorum. Ama işte su içsem yanıyor. Elimden ne gelir ki?

PEACHUM Benim de elimden bir şey gelmez. Kovuldun! *(Tekrar ikinci dilenciye)* İnsanların "yüreğini kaldırmak"la "canını sıkmak" arasında büyük bir fark vardır, aslanım. Bana sanatçılar lazım, sanatçılar! Bugünkü günde yalnızca gerçek sanatçılar insanların yüreğini kaldırabiliyor. Oynadığınız rolün hakkını tam olarak verebilseniz, halk durur sizi alkışlar be! Ama nerde sende o akıl? Böyle devam ederseniz, anlaşmanızı yenileyemem, haberiniz olsun, tamam mı?!

(Dilenciler çıkarlar)

POLLY Tamam, belki yakışıklı değil. Ama kazancı yerinde. Bana gelecek vaat ediyor! Birinci sınıf usta bir hırsız. Uzak görüşlü ve deneyimli bir soyguncu. Birikmiş parası var, biliyorum; ne kadar olduğunu söylesem şaşarsın. Birkaç tane daha iyi iş çevirdik mi, şehir dışında bir villaya çekilebiliriz. Hani babamın pek beğendiği Bay Shakespeare gibi...

PEACHUM Bak kızım, bu iş aslında çok basit. Tamam, evlendin. İnsan evlenince ne yapar, bir düşün? Boşanır, değil mi? Bunu bilmek bu kadar zor mu?

POLLY Bak bunu anlamadım işte.

PEACHUM Boşan diyorum!

POLLY Ama onu seviyorum. Boşanmayı nasıl düşünebilirim?

BN. PEACHUM Buraya baksana Polly, hiç utanman yok mu senin?

POLLY Anne, eğer yani sen de hiç sevdinse...

BN. PEACHUM Sevmekmiş! Hep okuduğun o saçma sapan kitaplar yüzünden. Polly, herkes ayrılıyor yavrum! Kural bu.

POLLY İyi ya ben de kural dışı olurum.

BN. PEACHUM Kıçına sopayı yersen görürsün kural dışını!

POLLY Bütün anneler öyle yapınca bir işe yarayacak sanıyorlar. Ama yanılıyorsun. Çünkü kalbim kıçımdan daha önemli.

BN. PEACHUM Polly, benim sabrımı taşırma.

POLLY Aşkımı ketenpereye getirtmem.

BN. PEACHUM Bir kelime daha, ağzının ortasına tokatı yersin!

POLLY Ama aşk, hayatta her şeyin üstündedir anne!

BN. PEACHUM Herifin kim bilir kaç tane karısı var, kız! Asıldığı zaman darağacında yarım düzine dul bekler. Çocuklusu, emziklisi de caba! Ah, Jonathan!

PEACHUM Darağacı ? Aklınla bin yaşa. Bak bu iyi fikir. Polly, sen biraz dışarı çık bakayım. *(Polly çıkar. Kapının arkasında dinler)* Doğru ya. Bu işin 40 poundluk değeri var.

BN. PEACHUM Anladım. Sheriff'e ihbar edeceksin.

PEACHUM Evet. Ayrıca asılışı da bize bedavaya gelir... Bir taşla iki kuş. Yeter ki, nerede saklandığını öğrenelim.

BN. PEACHUM Nerede olacak? Orospularının koynunda[27].

PEACHUM Ama ele vermezler ki.

BN. PEACHUM O işi bana bırak. Dünyayı para yönetir[28]. Paranın açmadığı kapı var mı? Hemen Turnbridge'e gider, kızlarla konuşurum. Sıkıysa bundan sonra bir tekiyle, şöyle iki saatliğine bir buluşsun bakalım. Yakayı ele verdiğinin resmidir.

POLLY *(Kapının arkasında dinlemiştir)* Hiç zahmet etme anneciğim. Çünkü benden sana garanti: Mac bundan sonra o kadınlardan

biriyle buluşmaktansa, kendiliğinden Old Bailey Cezaevine gider daha iyi. Hadi diyelim ki Old Bailey Cezaevine gitti: Ne olacak? Sheriff önce ona bir kokteyl ikram edecek. Sonra karşılıklı purolarını tellendirirken de, bu sokakta karanlık bazı işler çevrilen bir firmadan söz edecekler. Çünkü sevgili babacığım, Sheriff, düğünümüzün en keyifli konuklarından biriydi.

PEACHUM Adı neydi?

POLLY Brown. Ama sen onu Kaplan Brown namıyla tanırsın. Çünkü bütün suçlular ona Kaplan Brown diyor. Ama benim kocam, ne hikmetse, Jackie diyor ona. Çocukluk arkadaşıymışlar.

PEACHUM Yaa, arkadaşlar demek. Haydutlar şahı ile Sheriff arkadaş... Zaten böyle bir şehirde, olsa olsa o ikisi dost olabilir.

POLLY *(Neredeyse şiir söyler gibi)* Ne zaman karşılıklı bir kokteyl içseler; birbirlerinin yanağından birer makas alıp şöyle derlermiş: "Sen bir tane daha yuvarlarsan, ben de bir tane daha yuvarlayacağım." Ne zaman birisi dışarı çıksa, ötekinin gözleri yaşarır şöyle dermiş: "Sen nereye gidersen, ben de gideceğim." Ayrıca Mac'in Scotland Yard'daki dosyası tertemiz.

PEACHUM Görürüz. Çok karılı bir hayat yaşayan bu Bay Macheath, salı akşamından perşembe sabahına, kızım Polly'yi evlenme vaadiyle kandırıp kaçırdı. Nah işte şuraya yazıyorum, hafta sonuna varmadan, layığını bulacak ve darağacını boylayacak. "Bay Macheath, bir zamanlar beyaz glase eldivenler, fildişi saplı bir baston ve boynunuzda bir yara iziyle Ahtapot Oteli'ne girip çıkardınız. Şimdi bütün o işaretlerden geriye bir tek boynunuzdaki yara izi kaldı. En önemsizi. Ve artık kodestesiniz. Ve pek yakında artık hiçbir yerde olmayacaksınız..."

BN. PEACHUM Ah Jonathan, korkarım bunu başaramayacaksın. Karşındaki adam, Londra'nın en azılı katili Sustalı Mack. Adam kafasına koyduğunu elde ediyor.

PEACHUM Sustalı Mack de kim oluyormuş?! Sen, hazırlan, Sheriff'e gidiyoruz. Sen de Turnbridge'e.

BN. PEACHUM Orospulara.

PEACHUM Dünyada kötülük öyle başını alıp gitti ki, kıçını kaldırıp koşmazsan, ayağındaki donu bile çalarlar.

POLLY Ben de Bay Brown'ın bir kez daha elini sıkmaktan memnun olacağım baba.

(Üçü birden öne çıkarak, şarkı ışıklaması içinde, birinci perde finalini söylerler. Ekranda şu yazı görülür)

1. ÜÇ KURUŞLUK OPERA FİNALİ

İNSAN İLİŞKİLERİNİN GÜVENSİZLİĞİ ÜZERİNE

POLLY

Bu dilek çok mu sizce?
Mutsuz ömrümde tek istek,
Kendimi kocama vermek.
Bu amaç pek mi yüce?

PEACHUM *(Elinde İncil'le)*

Hakkıdır tüm insanların gerçekten
Kısa hayatında mutlu olmak,
Tüm zevkleri çalabilmek felekten,
Önünde taş toprak değil, ekmek bulmak.
Temel haktır inanırım yürekten.
Gel gör ki bu olacak iş değildir.
Hakkın verilsin, nerde o bolluk?
Hak eşitlik dediğin bir deyimdir.
İnanmak bunlara soytarılık.

BAYAN PEACHUM

Hep peşinde koşardım
Her istediğini verirdim.
Mutluluk hakkındır derdim,
El üstünde tutardım.

PEACHUM

Peygamber olmayı
Kim istemez?
Sevaptır yoksulları beslemek.
Cennete konmayı kim istemez?
Melek gibi olmak, insan sevmek,
Cennette bir köşküm olsun demek.
Gel gör ki dünyanın gerçeği başka:
Koşullar kötü, insanlar alık!
Yer yoktur ne barışa ne de aşka.
Yeltenmek bunlara, şarlatanlık!

POLLY VE BAYAN PEACHUM

Bu değişmez ne yaparsan:
Yalan dünya, kötü insan.

PEACHUM

Bu değişmez ne yaparsan:
Yalan dünya, kötü insan!
Dünya cennet olsun, kim istemez?
Bakalım, koşullar elverir mi?
Nah! Bu koşullar elvermez!
Sofradaki yiyecek kıtsa,
Canın kardeşin de olsa,
İner yumruğu ensene:
Buna kardeşlik desene!
Sevgili karın isterse,
Sevgine para yetmezse,
Basar kıçına tekmeyi:
Öğren kocalık etmeyi!
O gün evde ekmek yoksa,
Canın evladın da olsa,
Yersin ağzına tokadı:
İnsanlık mı bunun adı?

POLLY VE BAYAN PEACHUM

Hayat böyle ne yazık:
Koskoca bir tatsızlık.
Yalan dünya, kötü insan
Bu değişmez ne yaparsan.

PEACHUM

Bu değişmez ne yaparsan:
Yalan dünya, kötü insan.
Ne yumurta, ne de folluk:
İnanmak bunlara, saftaronluk!

ÜÇÜ BİRDEN

Altta kalma, çalmana bak,
Köşeyi dön, dalgana bak!

PEACHUM

Yalan dünya, kötü insan!
Bu değişmez, ne yaparsan!

ÜÇÜ BİRDEN

Hayat böyle ne yazık:
Koskoca bir hırsızlık.

D.E.U

Altta kalma. çalmana bak!
Köşeyi dön, dalgana bak!

İKİNCİ PERDE

4

PERŞEMBE GÜNÜ, ÖĞLEDEN SONRA.
SUSTALI MAC, KAYINPEDERİNDEN KURTULMAK İÇİN,
HIGHGATE BATAKLIĞI ÜZERİNDEN KAÇACAKTIR.
KARISINA VEDA EDER.

Ahır

POLLY *(Girer)* Mac! Mac, korkma, benim!

MAC *(Yatağa uzanmıştır)* Ne oluyor yahu? Bu halin ne Polly?

POLLY Babamla birlikte Brown'a gitmek zorunda kaldım. Babam bazı tehditlerde bulundu; Brown önce senin tarafını tutup dayattı, ama sonunda dayanamadı. Seni yakalayacaklar. Onun için Brown diyor ki, bir süre için ortadan kaybolmalıymışsın. Hemen toparlan Mac.

MAC Saçmalama Polly, ne toparlanması. Şöyle yanıma gel de biraz dağıtalım.

POLLY Şimdi olmaz Mac. Öyle korktum ki. Boyuna darağacından söz edip durdular.

MAC Bak, bana böyle naz yapmandan hoşlanmıyorum Polly. Scotland Yard'da bana karşı en ufak bir şey yok.

POLLY Evet, dün belki. Ama bugün birdenbire sürüsüne bereket. İşte, dosyaları getirdim. Öyle uzun bir liste ki, şaşarsın: İki tüccarın katli, otuzu aşkın hırsızlık, yirmiüç soygun, bir yığın kundaklama olayı, taammüden cinayet, evrak sahtekârlığı, yalan yere yemin... Hepsi birbuçuk yıl içinde. Mac, korkunç bir herifsin. Winchester'da da yaşı küçük iki kızk ardeşin ırzına geçmişsin!

MAC Bana yirminin üstünde olduklarını söylemişlerdi. Peki Brown ne dedi? *(Yavaşça kalkar ve ıslık çalarak önden sağa doğru ilerler)*

POLLY Beni koridorda yakalayıp, artık senin için bir şey yapamayacağını söyledi. Ah, Mac! *(Mac'in boynuna atılır)*

MAC Pekâlâ, madem ki benim bir süre ayrılmam gerekiyor, o zaman işlerimizi sen yöneteceksin.

POLLY Bırak ne olur, şu anda iş konuşulur mu Mac? Şimdi lütfen sevgili Polly'ni bir kere daha öp ve onu bir daha hiç hiç aldatmayacağına...

(Mac, hoyratça bir hareketle Polly'nin sözünü keser ve onu masaya sürükleyip bir iskemleye oturtur)

MAC İşte şunlar kayıt defterleri. İyi dinle. Bu personel listesi. *(Okur)* Sözgelimi Çengelparmak Jakob. Birbuçuk yıldır şirkette. Bakalım ne getirmiş: Bir, iki, üç, dört, beş adet altın saat. Çok sayılmaz ama temiz iş. Kucağıma oturma şimdi havamda değilim. Şu da Walter, nam-ı diğer Gamlı Baykuş, güvenilmez herifin teki. Sık sık ucuz fiyatla kendi adına iş yapmaya kalkar[29]. Üç hafta dener, düzelmezse sepetlersin. Brown'a bir haber ulaştır yeter.

POLLY *(Hıçkırarak)* Brown'a bir haber ulaştıracağım yeter.

MAC Jimmy II, arsız kerata. Yararlı ama ahlaksız. Sosyete kanlarının kıçının altından çarşafını bile çekip alır, ruhları duymaz. Ona biraz avans ver.

POLLY Ona biraz avans vereceğim.

MAC Testere Robert, zekâdan yoksun, küçük işlerin adamı. Darağacına gitmez, ama dirisi de pek bir işe yaramaz.

POLLY Dirisi de pek bir işe yaramaz.

MAC Bunun dışında her şeyi şimdiye kadar olduğu gibi yaparsın. Sabah yedide kalkar, yıkanırsın falan.

POLLY Haklısın. Yüreğime taş basıp şirketle ilgilenmem gerekiyor. Nen var nen yok, şimdi hepsi benim, değil mi Mac? Peki, kiralık odaların ne olacak Mac? Onlardan vazgeçeyim mi? Kiraları çok fazla tutuyor zaten!

MAC Hayır, onlara daha ihtiyacım var.

POLLY Ama neden? Yalnızca bize masraf çıkarıyor Mac!

MAC Ne o, hiç geri gelmeyecekmişim gibi konuşuyorsun?

POLLY Neden? O zaman yine tutarsın![f] Mac... Mac, bu şekilde yapamam. Ağzının oynadığını görüyorum, ama söylediğin şeyi işitmiyorum. Beni aldatmayacaksın, değil mi Mac?

MAC Tabii ki seni aldatmayacağım. Sen bana nasıl davranırsan, ben de sana öyle davranırım. Seni sevmediğimi mi sanıyorsun? Yalnızca ben daha uzak görüşlüyüm.

POLLY Teşekkür ederim Mac. Hepsi kuduz köpekler gibi senin peşinde, ama sen beni düşünüyorsun...

(Mac, "kuduz köpekler" lafını duyunca irkilir, kalkıp sağa doğru gider, ceketini çıkarıp ellerini yıkamaya başlar)

MAC *(Aceleyle)* Kazancımızı, eskisi gibi Manchester'deki Jack Poole bankasına yatırırsın. Aramızda kalsın, zaten birkaç hafta içinde bankacılığa başlayacağım. Hem daha güvenli, hem de daha

kazançlı. En geç iki hafta içinde, şirketin parasını dışarıya aktarır, sonra da Brown'a gidip şirket elemanlarını ihbar edersin. Çok çok bir ay sonra da, bu insan müsveddeleri, Old Bailey zindanında yok olup giderler.

POLLY Ama Mac, onları böyle darağacına göndereceksen, bir daha nasıl yüzlerine bakarsın? Nasıl ellerini sıkarsın?

MAC Kimin? Testere Robert, Mangır Matthias, Çengelparmak Jakob'un mu? Bu darağacı kaçkınlarının?

(Çete mensupları girer)

MAC Aa beyler, ne iyi ettiniz de geldiniz.

POLLY Günaydın, beyler.

MATTHIAS Kaptan, taç giyme törenlerinin listesini getirdim. Galiba önümüzdeki birkaç gün çok ağır geçecek. Yarım saat sonra Canterbury başpiskoposu geliyor.

MAC Ne zaman?

MATTHIAS Beş buçukta. Hemen harekete geçmeliyiz, Kaptan.

MAC Evet, hemen harekete geçmelisiniz.

ROBERT Ne demek, "Harekete geçmelisiniz"?

MAC Benim, maalesef küçük bir seyahate çıkmam gerekecek.

ROBERT Vay anasını! Peşinizdeler mi?

MATTHIAS Tam da taç giyme törenlerinden önce! Siz olmadan bu iş kaşıksız lapaya benzer.

MAC Kapa çeneni! İşte bu yüzden, şirketin yönetimini bir süre için karım Polly'ye bırakıyorum.

(Polly'yi öne sürüp kendisi arkaya gider ve oradan izler)

POLLY Çocuklar, öyle sanıyorum ki, Kaptan'ımız gözü arkada kalmadan gidebilir. Biz duruma vaziyet ederiz icabında. Hem de birinci sınıf, ne dersiniz çocuklar?

MATTHIAS Gerçi bu konuda bana pek laf düşmez, ama bilmem ki böyle bir zamanda bir kadınla... Yani lafım size değil hanımefendi ama...

MAC *(Arkadan)* Buna ne dersin Polly?

POLLY Ulan hergele, iyi başladık doğrusu! *(Bağırır)* Tabii ki bana değil o laf! Yoksa şu beyler çoktan senin pantolonunu indirip, kıçını nasır tutasıya morartmışlardı. Öyle değil mi lan?

(Kısa bir sessizlik, sonra hepsi birden çılgınca alkışlarlar)

JAKOB Doğru. Sıkı oturttu.

WALTER Bravo! Kaptan hanımefendi lafını oturtmayı iyi biliyor. Yaşa Polly!

HEPSİ Yaşa! Bravo!

MAC Canımı sıkan tek şey, taç giyme töreninde bulunamayışım. Sağlam iş çünkü. Gündüzleri bütün evlerde cinler cirit oyna-

yacak. Geceleri de kalburüstü kim varsa, burnunun ucunu göremeyecek kadar sarhoş olacak. Ha, aklıma gelmişken söyleyeyim; sen çok içiyorsun Matthias. Geçen hafta Greenwich'deki çocuk hastanesini senin kundakladığın gibisinden bir laf dolaşmış ortalıkta. Tekrarı halinde, kapının önünde bulursun kendini, ona göre! Çocuk hastanesini kim kundakladı bakayım?

MATTHIAS Ben.

MAC *(Diğerlerine)* Kim kundakladı ulan?

HEPSİ Siz. Kaptan.

MAC Kimmiş?

MATTHIAS *(Hoşnutsuz)* Siz, Bay Macheath. Bu şekilde biz hiç yükselemeyiz tabii.

MAC *(Boynuna ilmik geçirilmesini kastederek)* Yükselirsin. Böyle! Benimle yarışa kalkışırsan, yükselirsin. Oxford'dan bir profesör, bilimsel yanılgılarının altına asistanının imzasını attırsın; duyulmuş şey mi? Tabii ki kendi imzasını atacak.

ROBERT Harumefendi, beyefendinin yokluğunda kesin emrinizdeyiz. Her perşembe hesap günüdür harumefendi.

POLLY Her perşembe, çocuklar.

(Çete mensupları çıkar)

MAC Artık hoşça kal sevgilim, kendine iyi bak ve her gün sanki ben buradaymışım gibi makyaj yapmayı unutma. Bu çok önemli Polly.

POLLY Sen de hemen buradan ayrılacağına ve başka hiçbir kadını görmeyeceğine söz verir misin Mac? İnan bana sevgili Polly'n bunu kıskançlıktan söylemiyor. Bu çok önemli bir şey, Mac.

MAC Ama Polly, birtakım çürük karılarla ne diye ilgilenecekmişim? Biliyorsun ki yalnızca seni seviyorum. Ortalık yeteri kadar kararınca, ahırlardan birinden bir kısrak kaptığım gibi, sen daha ay ışığını pencerenin önünde görmeden, Highgate bataklığını aşmış olacağım.

POLLY Ah, Mac, canevimden yüreğimi koparıp götürme. Burada benimle kal, mutlu olalım.

MAC Kendi yüreğimi canevinden koparıp gitmem gerekiyor. Kim bilir bir daha ne zaman döneceğim.

POLLY Çok kısa sürdü, Mac.

MAC Bitiyor mu ki?

POLLY Dün bir düş gördüm. Pencerenin önündeyim, sokakta bir gülme işitiyorum. Bir de bakıyorum ki, gülen aymış meğer. Bizim ayımız. Ama öyle incelmiş ki, aşınmış bir kuruş gibi duruyor. Gideceğin yabancı yerlerde beni unutma Mac.

MAC Unutmam, Polly. Öp beni, Polly.
POLLY Adieu, Mac.
MAC Adieu, Polly. *(Çıkar)*
POLLY *(Yalnız)* Geri gelmeyecek.
(Çanlar çalmaya başlar)
İşte kraliçe Londra'ya geliyor.
Taç giyme gününde biz nerede olacağız kim bilir?

CİNSEL TUTSAKLIĞIN ŞARKISI

(Bayan Peachum ile İzbelerin Jenny perdenin önünde görünürler)

BN. PEACHUM Sustalı Mack'i gören olursa, en yakın polise haber versin; size on Schilling mükâfat.
JENNY Polisler peşinde olduğuna göre, biz onu nerden görelim? Av köpekleri ardından koşarken, adamın bizimle oyalanacak hali yok ya.
BN. PEACHUM Sen beni dinle Jenny: Macheath, bütün Londra peşine düşs, alışkanlıklarından vazgeçecek adam değildir.
(Şarkı söyler)

Adam sanki şeytanın akıllısı
Alçak deyyus! Pezevengin kıllısı!
Herkes koyun sanki, kasap da kendi
Erkeği yendi, kadınların fendi.
Gerçek bu, ne kadar karşı dursak
Çaresiz, erkek kısmı cinsel tutsak.
İncili filan takmaz, tanımaz yasaları
Birincidir bencillikte anca
Hapı yutacak ya, kadına takılınca
İyisi mi, der, hemen tüymeli.
Akşam olmadan günü beğenmez
Gece karıların üstünden inmez.

Ne çok erkek, hemcinsini batırdı
Ne dahiler, yosmalara takıldı!
Tövbekâr olmak kime, neye yarar?
Cenazeyi kaldıran yine orospular.
Fark etmez, ne kadar karşı dursak
Besbelli, erkek kısmı cinsel tutsak.
Çaresiz, erkek kısmı cinsel tutsak.

Kâh İncile sarılır, kâh yasalara
Erkek, Hıristiyan, Yahudi, anarşist!
Öğleyin sözde kereviz yemez
İkindi olunca hayır demez.
Akşam olunca yücelik hevesinde
Gece yine bir karının tepesinde.

5

KRALİÇENİN TAÇ GİYME TÖRENİNİ MÜJDELEYEN ÇAN SESLERİ DAHA SONA ERMEDEN, SUSTALI MACK, TURNBRIDGE'DEKİ OROSPULARIN ARASINDADIR! OROSPULAR ONU ELE VERİRLER. PERŞEMBE AKŞAMI.

Turnbridge'de orospularevi.

(Sıradan bir öğle sonrası. Orospular, çoğu iç gömleğiyle, çamaşır ütülemekte, yıkanmakta ya da dama oynamaktadırlar. Sanki özlenen sakin burjuva cenneti (g). Çengelparmak Jakob, ayak altında oturmasına rağmen, varlığıyla yokluğu bir, gazete okumaktadır)

JAKOB Bugün gelmez.

OROSPU Öyle mi?

JAKOB Hatta bence hiç gelmez.

OROSPU Yazık.

JAKOB Yazık mı? Onu tanıdığım kadarıyla, çoktan kirişi kırmıştır bile. Bu defa başka çaresi yok!

(Macheath girer, şapkasını bir çiviye asar, masanın ardındaki divana oturur)

MAC Kahvem!

VIXEN *(Şaşkınlıkla tekrarlar)* "Kahvem!"

JAKOB *(Korkuyla)* Senin Highgate'de olman gerekmiyor muydu?

MAC Unuttun mu, bugün benim perşembe günüm. Böyle abuk sabuk işler için alışkanlıklarımdan vazgeçecek değilim ya. *("Aranıyor" ilanını yere fırlatır)* Ayrıca dışarda yağmur yağıyor.

JENNY *("Aranıyor" ilanını okur)* Kraliçe adına Kaptan Macheath hakkında suç duyurusu...

JAKOB *(Jenny'nin elinden kapar)* Benim adım da geçiyor mu?

MAC Tabii, bütün personel.

JENNY *(Bir başka orospuya)* Bak, suç duyurusu. *(Sessizlik)* Mac, şu elini ver bakayım.

(Mac elini uzatır)

DOLLY Evet Jenny, bir falına bak bakalım. Sen çok güzel anlıyorsun bu fal bakma dalgasından. *(Daha iyi aydınlatmak için bir petrol lambası tutar.)*

MAC Yüklü bir miras var mı bari?

JENNY Yo, yüklü miras yok!

BETTY Aman kız, o nasıl bakış, Jenny? Adamın sırtından soğuk terler boşanacak.

MAC Kısa vadede uzun seyahat?

JENNY Yok, uzun seyahat de yok.

VIXEN E, ne görüyorsun peki?

MAC Ama lütfen iyi şeyleri söyle, kötüler kalsın!

JENNY Hayret, dar karanlık bir yer görüyorum. Azıcık ışık sızıyor. Bir de kocaman bir K harfi. Kadın kalleşliği demek bu. Efendime söyleyeyim...

MAC Bir dakika. Bu dar ışıksız yer ve kalleş kadın hakkında biraz daha bir şeyler bilmek isterim. Kadının adını mesela.

JENNY Yalnızca baş harfini görüyorum. J ile başlıyor.

MAC Şiştin işte. P ile başlıyor.

JENNY Mac, Westminster Katedralinin çanları taç giyme töreni için çalmaya başladığında, kötü bir dönem geçireceksin!

MAC Daha neler? Sonra? *(Jakob kahkaha ile güler)* Ne oldu? *(Jakob'un yanına gider, okuduğu ilana bir göz atar)* Yanlış! Üç olacak.

JAKOB *(Güler)* Tabii yahu!

MAC Bunlar ne güzel çamaşırlar böyle.

OROSPU Beşikten mezara en önemli şey, çamaşır!

YAŞLI OROSPU Ben hiç ipek kullanmam. Müşteriler hastalıklı sanırlar.

(Jenny kimseye fark ettirmeden kapıya yaklaşır)

2. OROSPU *(Jenny'ye)* Nereye Jenny?

JENNY Görürsünüz. *(Çıkar)*

MOLLY Ama patiska çamaşır da itici oluyor yani.

YAŞLI OROSPU Ben patiska çamaşırla her zaman çok iyi sonuç almışımdır.

VIXEN Öyle ya, müşteri kendini hemen evinde sanır.

MAC *(Betty'ye)* Hâlâ siyah uçkur mu kullanıyorsun?

BETTY Siyah uçkurdan şaşmam.

MAC Sen ne çamaşır kullanıyorsun bakayım?

2. OROSPU Hiç kullanmam. Teyzem erkek düşkünü olduğu için, odama hiç müşteri getiremiyorum. Hep kapı aralıklarında falan. O yüzden çamaşır kullanmıyorum.
(Jakob güler)

MAC Bitirdin mi?

JAKOB Yok, daha ırza geçme faslındayım.

MAC *(Divana döner)* Jenny nerde? Sevgili bayanlar, talihim, bu şehrin üstünde bir yıldız gibi parlamazdan önce...

VIXEN "Talihim, bu şehrin üstünde bir yıldız gibi parlamazdan önce..."

MAC ... aranızdan biriyle yoksul koşullar içinde yaşardım. Ama bugün şans yüzüme güldü ve Sustalı Mackie oldum diye, o zor günlerdeki dostlarımı hiçbir zaman unutmam sevgili bayanlar. Özellikle bütün kızların arasında en çok sevdiğim Jenny'yi. Dinleyin bakın!

(Mac şarkısını söylerken, pencerenin altında Jenny görünür ve polis memuru Smith'e işaret eder. Daha sonra Bayan Peachum da onlara katılır. Üçü, sokak lambasının altında durup evi gözlerler)

PEZEVENGİN ŞARKISI[30]

1

MAC

Geçmiş günler artık uzak bize;
Beraberce yaşardık, o ve ben:
Yöneten başla çalışan gövde.
Korurdum onu, o beslerdi beni.
Türlü iş vardır, bizimki de böyle.
Müşteri gelince, çıkardım koynundan,
Kibarca karşılar, sıvışırdım ordan.
Kasada parayı alırken acele
"Yine bekleriz beyim" derdim, "rastgele!"
Mutlu geçti şu son iki sene
Dükkânımız olan kerhanede.

(Jenny kapıda görünür. Arkasında polis memuru Smith.)

2

JENNY

Geçmiş günler artık uzak bize.
Kazancının hepsini o yerdi.
Para az gelse haşlardı üstelik,
"Donuna kadar satarım bak" derdi.
Don dediğin ne ki? İki metelik!
Bazan tepem atar, ona diklenirdim,
açar ağzını bir güzel yüklenirdim.
Coşar, tekme tokat girişirdi o da;
hastanelik olurdum ben de sonunda.
Mutlu geçti şu son iki sene
Dükkânımız olan kerhanede.

3

BİRLİKTE

Geçmiş günler artık uzak bize.(h)

MAC

O günler böyle puslu değildi

JENNY

Yalnız gündüzleri aşk yapsak da.

MAC

Öyle ya, geceleri o hep meşguldü!
Normalde gece yatılır, ama gündüz de pekâlâ olur!

JENNY

Bir gün de gebe kalmıştım senden.

MAC

Ama o zaman ben alta yatmıştım.

JENNY

Çocuğu ana karnında boğmak istemedi

MAC

Ama çocuk yine de ayvayı yedi.
Ne çabuk geçti şu son iki sene
Ekmek kapımız o kerhanede.

(Dans. Mac sustalı bastonunu alır, Jenny ona şapkasını uzatır. Mac dans ederken, Smith elini omuzuna koyar)

SMITH Evet, gidelim artık!

MAC Bu kerhanenin hâlâ tek çıkışı mı var?

(Smith Mac'e kelepçe takmak isterken; Mac onu göğsünden iter. Smith yalpalayınca fırlayıp kendini pencereden dışarı atar. Ama aşağıda Bayan Peachum polislerle beklemektedir)

MAC *(Hiçbir şey olmamış gibi, kibar)* İyi günler, hanımefendi.

BN. PEACHUM Sevgili Bay Macheath. Kocam der ki, insanlık tarihinin en büyük kahramanları, hep bu eşikte tökezlemişler.

MAC Eşiniz nasıllar?

BN. PEACHUM Şimdi daha iyi. Ne yazık ki şu dilber bayanlara veda etmeniz gerekiyor. Memur bey, beyefendiyi yeni evine götürür müsünüz lütfen. *(Polisler Mac'i götürür. Bayan Peachum pencereden içeri)* Tatlı bayanlar, kendisini ziyaret etmek isterseniz, artık hep evde bulacaksınız. Beyefendi bundan böyle Old Bailey'de oturacak. Orospularından vazgeçmeyeceğini biliyordum. Hesabınız için bana uğrayın. Hoşça kalın, bayanlar.
(Çıkar.)

JENNY Jakob, neler oldu bir bilsen!

JAKOB *(Okumaya öyle dalmıştır ki, olan bitenin farkında değildir)* Mac nerde yahu?

JENNY Polisler geldi!

JAKOB Vay anasını, ben de burda okumaya bir dalmışım, pir dalmışım! Vay anasını, vay anasını!
(Çıkar)

6

OROSPULAR TARAFINDAN ELE VERİLEN MAC, BİR BAŞKA KADININ SEVGİSİ SAYESİNDE HAPİSTEN KURTULUYOR.

Old Bailey'deki hapishanede bir kafes.

(Brown girer)

BROWN Allah vere de adamlarım onu yakalayamasa. Tanrım, lütfen Highgate bataklığını aşmış ve uzaklarda dostu Jackie'yi düşünüyor olsun, n'olur. Ama bütün büyük adamlar gibi, o da tedbirsiz. Eğer şimdi onu getirirler de, o da dostça bakışlarını gözlerime dikerse, ne halt edeceğim? Neyse ki ay ışığı var. Eğer bataklıkta at sürüyorsa, yolu kaybetmez. *(Arkadan bir ses duyulur)* O ne? Aman Tanrım, onu getiriyorlar.

MAC *(Altı polisin eşliğinde, kalın iplerle bağlanmış olarak ve mağrur*

bir biçimde girer) Ee, şamdan kafalar? Nihayet bizim eski villaya geldik desenize. *(Hücrenin en uzak köşesine kaçmış olan Brown'ı fark eder.)*

BROWN *(Eski arkadaşının ezici bakışları altında geçen uzun bir sessizlikten sonra)* Ha, Mac, benim... elimden gelen her şeyi yaptım aslında... bana öyle bakma Mac... dayanamıyorum... Böyle susman çok kötü. *(Polislerden birine kükrer)* İpi çekip durma, hayvan! Bir şey söyle, Mac... Zavallı dostun Jackie'ye bir şey söyle... Karanlık dünyasını aydınlatacak bir şey... *(Başını hücrenin duvarına dayayıp ağlar)* Bana bir tek söz söylemeye bile tenezzül etmiyor.

(Çıkar)

MAC Aşağılık kerata. Vicdan azabı çekiyor. Bir de emniyet amiri olacak. İyi ki suratına bağırmadım. Önce niyetlendim, ama sonra düşündüm ki, şöyle derinden etkileyici bir bakış, onu Azrail yoklamış gibi sarsar. İyi oturdu. Bir bakış baktım, yana yakıla ağlamaya başladı. Bu hileyi İncil'de okumuştum[31].

(Smith kelepçelerle girer)

MAC Ne o, bekçibaşı? Daha ağırı yok muydu? Müsaade buyurursanız, biraz daha rahat bir şey istirham edecektim.

(Çek defterini çıkarır)

SMITH Aman ne demek Kaptan Bey, her türlüsü bulunur. Yeter ki siz fiyatını belirleyin. Bir Guinee'den on Guinee'ye kadar.

MAC Hiç takmamak kaça patlar?

SMITH Elli.

MAC *(Bir çek yazar)* İşin kötüsü, Lucy hikâyesi ortaya çıkarsa, hapı yutarız. Eğer Brown, arkadaş ayağına yatıp kızını baştan çıkardığımı duyarsa; işte o zaman tam kaplan kesilir.

SMITH Ee, ne demişler: Rüzgâr eken fırtına biçermiş.

MAC Şıllık mutlaka kapıda bekliyordur. Darağacına gidinceye kadar neşeli günler geçireceğim galiba.

(Şarkı ışıklaması: Altınsı ışık. Org aydınlanır. Yukardan bir boru üzerinde üç ışıldak iner. Ekranda şarkının adı okunur: Rahat Yaşamanın Şarkısı.)

Beyler, siz söyleyin, hayat mı bu?
Adam gibi bir şeye benziyor mu?
Küçücükken öğrendim herkese inat:
Cebi dolu olan yaşar rahat!

RAHAT YAŞAMANIN ŞARKISI [k], 32

1
Büyük adamları anlatırlar ya:
Aç acına kitapla yaşarlarmış,
Varlık bilmezler, yokluk çekerlermiş...
Boş ver arkadaşım, bunlar palavra!
Uzak olsun benden istemem aman!
Böylesi kel başa şimşir tarak.
Karnın doymaz havaya bakarak.
Buna katlananın hali yaman.
Özgürlük neymiş? Külahıma anlat!
Cebi dolu olan yaşar rahat!

2
Paçası sıkan çıkar ortaya
Kelleyi koltuğa alıp da yürür
Tüm gerçekleri ortaya döker.
Mızmızlar akşam korkuyla okur:
Soğuk geceler boyu tünerler
Soğuk karılarıyla yatakta
Kulak kesilmiş, bir ses mi duydum?
Bakarlar boş boş 5000 yılına.
Şimdi sorarım size: Bu mudur hayat?
Cebin dolu olan yaşar rahat!

3
Zaman oldu, öyle yaşarım sandım:
Dahi, yoksul, bilgin ve kahramanca!
Gel gör ki dönüp yakından bakınca,
Bir çimdik attım kendime uyandım.
Uzak olsun benden, istemem aman!
Sıkıntısı çoktur yoksul hayatın.
Ahkâm kesmekle doymaz ki karnın,
Dönmez ki bir daha geçen zaman.
Uzaksan dertlerden tatlıdır hayat!
Cebi dolu olan yaşar rahat!

(Lucy girer)

LUCY Seni alçak köpek seni! Bütün bu olanlardan sonra nasıl yüzüme bakacaksın ha?

MAC Lucy, kocanı şu vaziyette görüyorsun da, hiç mi kalbin sızlamıyor?

LUCY Kocammış! Hayvan! Şu Bayan Peachum'la hikâyeni bilmiyor muyum sanıyorsun? Gözlerini oyacağım senin!

MAC Lucy, allahaşkına, Polly'yi kıskanacak kadar akılsız değilsin herhalde!

LUCY Onunla evlenmedin mi, domuz?

MAC Evlenmek mi? Bunu da nerden çıkardın? Evlerine gidip geliyordum, sadece görüşüyordum. Arada sırada masum bir öpücük konduruyordum. Ama salak şırfıntı kalkmış, dünya aleme benimle evlendi diye tellal çıkartmış. Sevgili Lucy, senin huzurun için her şeyi yaparım, bilirsin. Ama onunla evlendiğimi düşünebiliyorsan; pekâlâ, ne diyeyim? Bir centilmen, böyle bir konuda ne diyebilir ki zaten? Hiç.

LUCY Mac, ben yalnızca namuslu bir kadın olmak istiyorum.

MAC Tamam, benimle evlenerek namuslu bir kadın olacağını düşünüyorsan; pekâlâ, ne diyeyim? Bir centilmen böyle bir konuda ne diyebilir ki zaten? Hiç!

(Polly girer)

POLLY Kocam nerde? Ah, Mac, neyse burdaymışsın. Gözlerini benden kaçırma sevgilim. Benden utanmana gerek yok. Ne de olsa karınım senin.

LUCY Namussuz köpek!

POLLY Mac, şu hücre hiç yakıştı mı yani sana şimdi? Neden bataklığı dörtnala aşıp da uzaklaşmadın? Bana bir daha kadınlara gitmeyeceğini söylemiştin. Seni ele vereceklerini biliyordum. Ama sana söylemedim, çünkü sana inandım. Mac, merak etme ben yanındayım. Ölüme kadar. Bir tek sözcük bile yok mu? Bir bakış? Polly'ciğinin seni böyle görmekten ne kadar üzüldüğünü düşün.

LUCY Hadi ordan, şıllık!

POLLY Bu da ne demek oluyor, Mac, kim bu? Hiç değilse ona benim kim olduğumu söyle. Karın olduğumu söyle. Ben senin karın değil miyim Mac? Yüzüme bak! Karın değil miyim?

LUCY Sahtekâr haydut! İki karın var, değil mi, namussuz herif?

POLLY Söyle Mac, ben senin karın değil miyim? Senin için her şeyi yapmadım mı? Evlendiğimizde kız oğlan kızdım, bunu sen de biliyorsun. Şebekeyi bana emanet ettin, ben de her şeyi konuştuğumuz gibi yaptım. Ayrıca Jakob haber gönderdi, diyor ki...

MAC İki dakikacık çenenizi tutsanız, işin aslını anlayacaksınız.

LUCY Hayır efendim, çenemi tutmayacağım. Buna katlanamam. Etten kemikten bir insan bu kadarına dayanamaz.

POLLY Tabii sevgilim, tabii ki insanın karısı...

LUCY Karısı mı!!

POLLY ... insanın karısı her zaman önce gelir. Hiç değilse dışarıya karşı. Bu kadar şamata insanda akıl mı bırakır?

LUCY Şamata öyle mi? Bula bula bu şeftaliyi mi buldun beni aldatacak? Büyük aşkın buymuş demek? Soho'dan bulduğun yosma bu demek?

KISKANÇLIK DÜETİ

1

LUCY

Şeftali Polly derler sana,
Görelim tüylerin yerinde mi?

POLLY

Terbiyesiz!

LUCY

Bacakların bakalım güzel mi?
Çarşı dilberi, şeftali Polly!

POLLY

Çıfıt karı!

LUCY

Sensin! Pasaklı!
Hiç akla gelir mi, Mac başkasına kapılsın?

POLLY

Yok canım, yok canım!

LUCY

Ay aman aman güleyim ben bari!

POLLY

Gül hadi, gül hadi!

LUCY

Aman canım ne komik!

POLLY

Haydi canım pek komik!

LUCY

Sanki sana bakar da?

POLLY

N'olmuş bana bakarsa?

LUCY

Ha, ha, ha, ha, ha, pisi pisi,
Kime yarar sen gibisi?

POLLY
Hele bekle görürüz!
LUCY
Beklerim ya görürüz!
Haha, haha, haha, hahaaaaa...
BİRLİKTE
Mackie'yle ben kumrular gibiydik.
Benimdir o, sen nerden çıktın rospik?
İnsan katlanamaz buna.
Geniş mezhepli de olsa.
Nerden çıktı bu şıllık?
Ne komik!

2

POLLY
Güzeller güzeli benim ya!
Şu bacaklara bir bakın hele.
LUCY
Şırfıntı!
POLLY
Ender rastlanır böyle güzele.
İşte gör de nisbet olsun sana!
LUCY
Boklu dilber!
POLLY
Sana benzer!
Hiç akla gelir mi, Mac başkasına kapılsın?
LUCY
Yok canım, yok canım!
POLLY
Ay aman aman güleyim ben bari.
LUCY
Gül hadi, gül hadi!
POLLY
Aman canım ne komik!
LUCY
Haydi canım pek komik!
POLLY
Sanki sana bakar da?
LUCY
N'olmuş bana bakarsa?

POLLY

Ha, ha, ha, ha, ha, mart kedisi!
Mahallenin delisi!

LUCY

Hele bekle görürüz!

POLLY

Beklerim ya görürüz!
Haha, haha, haha, hahaaaaaaa...

BİRLİKTE

Mackie'yle ben kumrular gibiydik.
Benimdir o, sen nerden çıktın rospik?
İnsan katlanamaz buna
Geniş mezhepli de olsa.
Nerden çıktı bu şıllık?
Ne komik!

MAC Sevgili Lucy, lütfen sakin ol, tamam mı? Bu Polly'nin bizi ayırmak için uydurduğu beylik bir numara! Ben asılınca dul karım rolünde etrafa hava basmak istiyor da ondan. Lütfen Polly, bırak şu oyunu, şimdi zamanı değil.

POLLY Beni yalancı çıkarmaya yüreğin nasıl elveriyor?

MAC E senin bana kocam diye iftira atmaya yüreğin elveriyor ama! Polly, neden acılarını daha da arttırmak istiyorsun? *(Uyarıcı bir biçimde başını sallar)* Polly, Polly!

LUCY Gerçekten Bayan Peachum, burada yalnızca kendinizi küçük düşürüyorsunuz. Böyle zor durumdaki bir beyi bu kadar sinirlendirmeniz de caba!

POLLY Küçük hanım, en basit adab-ı muaşeret kitabı bile, bir erkeğe eşinin yanında daha dikkatli davranılması gerektiğini size öğretecektir sanırım.

MAC Ama ciddi söylüyorum Polly, bu şakayı fazla uzattın artık yeter ama.

LUCY Kusura bakmayın ama, eğer bu hapishane köşesinde rezalet çıkarmak istiyorsanız, size kapıyı gösterecek olan gardiyanı çağırmasını bilirim Bayan Peachum!

POLLY Bayan Macheath!! İzin verirseniz şunu ekleyeyim: Kendinize vermeye çalıştığınız bu havalar[33], size hiç yakışmıyor. Görevim, kocamın yanında kalmaktır.

LUCY Laftan anlamaz mısın sen? Gitmeyecekmiş! Kovuyoruz, gitmiyor! Başka türlü mü anlatayım bilmem ki?

POLLY Bana bak, küçük hanım, o gaganı kapa, yoksa yamultuveririm, anlaşıldı mı?

LUCY Şirret karı, kovuldun, anlamıyor musun? Kibarlıktan anlamıyorsan, seninle başka dilden konuşmak gerekecek!

POLLY Başlarım şimdi senin kibarlığından ha! Aman, ne diye senin seviyene düşüyorum ben sanki? Kendime yakıştıramam bile böyle bir şeyi.

(Ağlamaya başlar)

LUCY Şu karnıma bir baksana, kırık! Temiz hava, oksijenle mi oldu sanıyorsun? Jetonun düştü bakıyorum, ha?

POLLY Ooo! Üstelik gebesin ha? Hiç umutlanma yavrum. Üstüne tünemesine izin vermeseydin, kibar müsveddesi!

MAC Polly!

POLLY *(Ağlayarak)* Bu kadarı fazla ama. Mac, bunu yapmamalıydın. Ne yapacağımı şaşırdım.

(Bayan Peachum girer)

BN. PEACHUM Biliyordum. Herifin yanına koşturacağını biliyordum. Bana bak ahlaksız, çabuk buraya gel. Asmaya götürdüklerinde, sen de git beraber asıl, e mi? Zavallı anacığın seni hapishane köşelerinden mi toplayacaktı böyle? Şuraya bak, hemen iki tane birden peylemiş! Neron bozuntusu![34]

POLLY Anne lütfen burada kalayım. Bilmiyorsun ama.

BN. PEACHUM Düş önüme diyorum. Çabuk eve!

LUCY Gördünüz mü? Anneniz haklı!

BN. PEACHUM Marş, marş!

POLLY Şimdi. Yalnız... Yalnız ona bir şey söylemem gerekiyor... Bir dakika... Çok önemli.

BN. PEACHUM *(Bir tokat aşk eder)* Al bakalım! Bu daha önemli. Marş!

POLLY Ah, Mac! *(Sürüklenerek çıkarılır)*

MAC Bravo Lucy, kahramanca mücadele ettin. Tabii biraz da acıdım kadıncağıza. O yüzden gerekli dersi veremedim. Ama ilk anda söylediklerinin doğru olduğuna inandın. Haksız mıyım?

LUCY Evet sevgilim, bir an için.

MAC Doğru olsa, annesi beni buraya tıktırır mıydı hiç? Hakkımda neler söyledi, duydun. İnsan damadına böyle davranır mı? Olsa olsa bir zamparaya böyle davranır.

LUCY Benimle böyle yürekten konuştuğun zaman ne kadar mutluyum bilsen. Seni öyle seviyorum ki; bir başkasının kollarında görmektense, darağacında göreyim daha iyi. Tuhaf, değil mi?

MAC Lucy, hayatımı sana borçlu olmayı isterdim.

LUCY Böyle söylemen çok güzel. Bir daha söyle n'olur.

MAC Lucy, hayatımı sana borçlu olmayı isterdim.

LUCY Seninle kaçayım mı sevgilim?

MAC Tabii ama, birlikte kaçarsak, saklanmamız zor olur. Beni aramak vazgeçtikleri anda, seni yanıma aldıracağım. Hem de ekspres! Tahmin edersin.

LUCY Sana nasıl yardım edebilirim?

MAC Şapkamla bastonumu getir!

(Lucy, Mac'in şapkasıyla bastonunu getirir ve hücreye atar)

MAC Lucy, kalbinin altında taşıdığın aşkımızın meyvesi, bizi sonsuza kadar birbirimize bağlayacak.

(Lucy çıkar)

SMITH *(Girer, kafese yaklaşır)* O bastonu verin çabuk.

(Smith elinde bir iskemle ve demir çubukla Mac'i fırdolayı kovalar. Mac bu arada kafesten dışarı atlayıp kaçmayı başarır. Polisler peşine düşerler. Brown'ın sesi duyulur)

BROWN *(Sesi duyulur)* Heey, Mac!... Mac, lütfen cevap ver, ben Jackie. Mac, lütfen kırma beni ve cevap ver, dayanamayacağım artık. *(Girer)* Mackie! Bu da nesi? Kaçmış! Yaşasın! Hücredeki kerevete oturur.

(Peachum girer)

PEACHUM *(Smith'e)* Adım Peachum. Haydut Macheath'i yakalatana vaat edilen 40 Pfund'u almaya geldim. *(Hücrenin önüne gelir)* Heey! Bay Macheath? Brown susar. Oo? Pek hoş! Öteki beyefendi gezintiye çıktı herhalde? Bir suçluyu ziyaret etmek üzere geliyorum. Bir de ne göreyim? Kafeste Bay Brown oturuyor! Kaplan Brown kafeste oturuyor, ama dostu Macheath kafesten uçmuş.

BROWN *(İnler gibi)* Bay Peachum, benim suçum değil.

PEACHUM Tabii canım, neden sizin suçunuz olsun? Başınıza ne belalar açacağınızı bir düşünürseniz... tabii ki bilerek yapmış olamazsınız.

BROWN Bay Peachum, çok şaşkın bir durumdayım.

PEACHUM İnanırım. Kendinizi berbat hissediyor olmalısınız.

BROWN Evet. Bu çaresizlik insanı felç ediyor. Bu herifler akıllarına geleni yapıyorlar. Rezalet, rezalet.

PEACHUM Şöyle biraz uzanın. Kapayın gözlerinizi ve hiçbir şey olmamış gibi düşünün. Yemyeşil, sakin bir çayırlıktasınız, gökyüzünde beyaz bulutlar salınıyor... Bu tatsız şeyleri silin aklınızdan. Olanları da, olacakları da.

BROWN *(Huysuzlanır)* Ne demek istiyorsunuz?

PEACHUM Yine de çok iyisiniz yani. Ben sizin yerinizde olsam, çoktan yorganın altına saklanmış, sıcak çay içiyor olurdum. Birisi tatlı tatlı alnımı okşasa diye dua ederdim.

BROWN Allah kahretsin, herif kaçtıysa ben ne yapayım? Polisin

elinden ne gelir?

PEACHUM Doğru ya, polisin elinden ne gelir? Bununla, Bay Macheath'i bir daha burada göremeyeceğimizi söylemek istiyorsunuz herhalde. *(Brown omuz silker)* Ama size çok yazık olacak o zaman. Herkes diyecek ki, polis adamı elinden kaçırmamalıydı. Şu şaşaalı taç giyme törenini gözümün önüne getiriyorum da.

BROWN O da ne demek?

PEACHUM Size tarihi bir olayı anlatayım. Zamanında, İsa'dan önce bindörtyüz yılında cereyan ettiğinde, çok yankılar uyandırmış, ama şimdilerde pek hatırlanmıyor. Mısır firavunlarından İkinci Ramses öldüğü zaman, Ninive kentinin, yani bugünkü Kahire'nin polis şefi, aşağı tabakadan birtakım adamlara karşı bazı ufak tefek suçlar işlemiş. Ama bunun sonuçları çok ağır olmuş. Tarih kitaplarının yazdığına göre, tahta çıkacak olan Kraliçe Semiramis'in taç giyme töreni, "aşağı tabakadan insanların ateşli taşkınlıkları yüzünden, bir dizi felakete dönüşmüş"... Tarihçiler, Semiramis'in polis şefini nasıl gaddarca cezalandırdığına şaşıyorlar. Şöyle hayal meyal hatırlıyorum da, göğsüne doğru yaklaşan yılanlar falan vardı.

BROWN Sahi mi?

PEACHUM Tanrı yardımcınız olsun, Brown.
(Çıkar)

BROWN Artık yumruğu masaya vurmanın zamanı geldi. Arkadaşlar, toplantı! Alarm!

(Perde)

(Macheath ve İzbelerin Jenny, perdenin önüne çıkar ve şarkı ışıklaması içinde söylerler)

2. ÜÇ KURUŞLUK OPERA FİNALİ

MAC

Şu dünyada öğütlerden geçilmez:
"Aman günah, ayıp, kötü, yanlış!"
Karnın açsa kuru öğüt çekilmez
Önce doyur da ardından konuş.
Nedense hep size göbek, bize ahlak.
Unutma, kulak ver de dinle bak,
İster böyle düşün, ister başka türlü:
Önce ekmek gelir, ardından ahlak!

Dünya nimetleri bir koca ekmek,
Yoksullara da birer lokma gerek.

PERDE ARKASINDAN BİR SES
İnsan neyle yaşar?

MAC
İnsan neyle yaşar? Ezmektir işin;
İnsanı vurup, soyup, dövüp gırtlaklamak!
Bu dünyada rahat yaşamak için:
Şart insana insanlıktan çıkmak!

KORO
İnsan bu gerçekten kaçınamaz:
Kötülük yapmadan yaşanamaz![35]

İZBELERİN JENNY
"Ayıp" derler kadın işe çıkınca
"Hayat kadınlığı günah, yasak".
Önümüze bir lokma atın önce;
Öğüt dinlerim, doymuşsam ancak.
Bize "utan" deyip keyfimizi süren,
Aklında yer eder versen kulak,
Gerçek aynı ne yanını çevirsen:
Önce ekmek gelir, ardından ahlak!
Dünya nimetleri bir koca ekmek,
Yoksullara da birer lokma gerek.

PERDE ARKASINDAN BİR SES
İnsan neyle yaşar?

İZBELERİN JENNY
İnsan neyle yaşar? Ezmektir işin;
insanı vurup, soyup, dövüp gırtlaklamak!
Bu dünyada rahat yaşamak için:
Şart insana insanlıktan çıkmak!

KORO
İnsan bu gerçekten kaçınamaz:
Kötülük yapmadan yaşanamaz!

PERDE

ÜÇÜNCÜ PERDE

7

AYNI GECE,
PEACHUM HAREKETE GEÇMEYE KARAR VERİYOR.
YOKSULLARI SOKAĞA DÖKÜP,
TAÇ GİYME TÖRENİNİN TADINI KAÇIRACAK.

Peachum'ın Dilenciler Giyimevi.

(Dilenciler yerlere yayılmış, "Gözümü Kral için verdim" gibisinden pankartlar yazmaya çalışır ve benzeri hazırlıklar yaparlar)

PEACHUM Efendiler, şu anda Drury Lane'den Turnbridge'e kadar onbir şubemizde, 1432 elemanımız, sizin gibi pankartlar yazıp hazırlık yapmaktalar. Her şey Kraliçenin taç giyme töreni için.

BN. PEACHUM Sallanmayın, elinizi çabuk tutun biraz! Öyle tembel tembel oturup, dilencilik edebileceğinizi sanıyorsanız, yanılıyorsunuz. Ulan, sözüm ona kör olacaksın; daha bir K harfini bile doğru dürüst yazamıyorsun be! Al bakalım! Bunu da sözüm ona çocuk yazmış olacak, ama beni bir ihtiyar yazdı diye bas bas bağırıyor!

(Trampet ya da davulların tremola yaptığı duyulur)

DİLENCİ Taç giyme töreni için, muhafız alayı hazırlık yapıyor! Nerden bilsinler ki, askerlik hayatının bu en mutlu gününde çanlarına ot tıkayacağız.

FILCH *(Rapor vermek üzere girer)* Bayan Peachum, sabahı zor etmiş bir düzine tavuk, tipil tipil buraya doğru geliyor. Alacakları mı varmış ne?!

(Orospular girer)

JENNY Hanımefendi...

BN. PEACHUM Neo? Hepinizin sıfırı tüketmiş gibi bir hali var? A, bakın onu hemen söyleyeyim: Eğer Macheath'e ödenecek para için geldiyseniz, avucunuzu yalarsınız, anlaşıldı mı?

JENNY Bunu nasıl anlayalım, Madam?

BN. PEACHUM Gece yarısı evime baskın yapmak da ne oluyormuş? Gecenin saat üçünde namuslu bir aile evinde ne işiniz var sizin? Yatıp da günlük muamelelerinizin yorgunluğunu çıkarsanız a! Şu suratlara bak, bozuk süt kusmuğu gibi!

JENNY Ne yani? Bay Macheath'i ispiyonladığımız için sözleşmeyle hak ettiğiniz paramızı alamayacak mıyız?

BN. PEACHUM Üstüne bastın! Bokumu bile alamazsınız; kalleşliğiniz de yanınıza kâr kaldı.

JENNY Nedenmiş, sayın bayan?

BN. PEACHUM Tokmakçınız Bay Macheath yine sırra kadem bastı da ondan yavrum. Hadi şimdi bu namuslu evi soldan sırayla terk edin bakalım, bayancıklar!

JENNY Bu kadarı fazla ama. Bu numaralar bize sökmez. Bak *o* kadar söylüyorum, bize sökmez.

BN. PEACHUM Filch, bayanlar yolu göstermeni istiyorlar.
(Filch yanına yaklaşınca Jenny onu itekler)

JENNY Gaganızı kapatmazsanız, başka şeyler de olacak, ona göre...
(Peachum girer)

PEACHUM Ne oluyor? Para mara vermedin, değil mi? Ne var hanımefendiler? Bay Macheath şu anda kafeste mi, değil mi?

JENNY Siz bir kere bu Macheath lafını bir kenara bırakın. Onun eline su dökemezsiniz. Öyle bir centilmeni sizin gibilere sattığım için bütün gece ağladım. Müşteri bile almadım. Ama bu sabah ne oldu biliyor musunuz? Bir saat kadar önce, ağlamaktan yorgun düşüp uykuya dalmışım; birden bir ıslık sesi duydum. Bakınca ne göreyim? Uğruna ağladığım beyefendi aşağıda duruyor ve anahtarı atmamı istiyor. Kendisine ettiğim kalleşliğin acısını, beni kollarına alıp unutturmak istemiş. Londra'da ondan başka centilmen kalmadı hanımlar. Eğer meslektaşımız Suky Tawdry şu anda aramızda bulunmuyorsa; bu beyefendi benden sonra onu da avutmak istedi de; onun içindir.

PEACHUM *(Kendi kendine)* Suky Tawdry...

JENNY Şimdi anladınız mı, neden onun eline su dökemezsiniz? Fitneci herif!

PEACHUM Filch, çabuk fırla, en yakın karakola. Bay Macheath, Suky Tawdry'nin yanındaymış. *(Filch çıkar)* Aman sevgili bayanlar, bu tartışmaya ne gerek var? Paranız tabii ki ödenecek. Sevgili Celia, burada durup hanımefendilere çemkireceğine, gidip onlara kahve hazırlar mısın.

BN. PEACHUM *(Çıkarken)* Suky Tawdry!
(Cinsel Tutsaklık Şarkısı'nın üçüncü bölümünü söyler)

Adamın tepesinde darağacı
Çukurunu kazdı bile mezarcı.
Pamuk ipliğine bağlı dakkalar
Aklından geçen ne dersiniz, kızlar?
Aklımız orda, sehpada da olsak
Çare yok insanlar cinsel tutsak.
Ciğerine kadar sattılar onu
Kalleşlik bedeli kadın da çıkınca,
Belki o zaman anladı anca
Kadın çukuru, mezar çukuru.
Ağlaman, saçını yolman boşuna
Gece olmadan çıkacaksın yukarıya.

PEACHUM Hadi, hadi, çabuk olun. Eğer ben uykusuz gecelerimde, sizin yoksulluğunuzun nasıl para edeceğini keşfetmiş olmasam, hepiniz Turnbridge'in lağımlarında çürüyor olacaktınız. Ama ben şunu keşfettim ki: Varlıklılar şu dünyada yoksulluğa yol açmayı pekâlâ beceriyorlar da, yoksulluğun yüzüne bakmayı beceremiyorlar. Çünkü onlar da sizin gibi aptal ve zayıf! Ömürlerinin sonuna kadar yiyecekleri vardır. Hatta sofradan düşen kırıntılar bile yağlansın diye, yerlere tereyağı sürebilecek durumdadırlar. Gelgelelim açlıktan düşüp bayılan birini görmeye dayanamazlar. Tabii kendi evlerinin önünde düşüp bayılması şartıyla.

(Bayan Peachum kahve fincanlarıyla dolu bir tepsi ile gelir)

BN. PEACHUM Yarın mağazaya uğrayıp paranızı alabilirsiniz şekerim. Ama taç giyme töreninden sonra.

JENNY Bayan Peachum, ne diyeceğimi şaşırdım!

PEACHUM Dikkat! Bir saat sonra Buckingham Sarayı'nın önünde toplanılacak. Marş marş!

(Dilenciler sıraya girer)

FILCH *(İçeri dalar)* Aynasızlar! Karakola varmaya fırsat kalmadı. Aynasızlar buraya geliyor!

PEACHUM Saklanın! *(Bayan Peachum'a)* Fırla hemen orkestrayı hazırla. "Zararsız," dediğim zaman, anlıyor musun, "zararsız" lafıyla...

BN. PEACHUM Zararsız mı? Anlamadım.

PEACHUM Tabii anlamazsın. Ben "zararsız" deyince... *(Kapı çalınır)* Neyse ki anahtar bende. Parola "zararsız". Ben "zararsız" deyince herhangi bir müziğe başlayacaksınız. Hadi!

(Bayan Peachum dilencilerle birlikte kaybolur. "Askeri yönetimin kurbanı" yazılı pankartı taşıyan kız dışında bütün dilenciler,

sağdaki dolu elbise askılarının arkasına saklanırlar. Brown ve polisler girer)

BROWN Evet, şu meseleye ciddiyetle bir el koyalım bakalım, bay dilenci dostu. Önce kelepçe tak, Smith. Aa, bu ne tatlı bir pankart böyle? *(Dilenci kıza)* "Askeri yönetimin kurbanı"... sen misin bu?

PEACHUM Günaydın Brown, günaydın, iyi uyudunuz mu?

BROWN Ha?

PEACHUM Günaydın Brown.

BROWN Bana mı diyor? Aranızda bir tanıdığı mı var bunun? Seninle tanışmak mutluluğuna erdiğimi sanmıyorum.

PEACHUM Tanımıyorsunuz öyle mi? Günaydın Brown.

BROWN Çıkartıp atın şunun şapkasını başından!

(Smith, Peachum'un şapkasını başından çıkarıp yere atar)

PEACHUM Bakın Brown, madem yolunuz rastgele buradan geçti, bakın özellikle rastgele diyorum; şu mahut Macheath'i yakalayıp tutuklamanızı rica edebilir miyim?

BROWN Adam deli mi ne? Gülmeyin Smith. Söyler misiniz Smith, böyle kaşarlanmış bir sabıkalı, nasıl oluyor da hâlâ ortalıkta dolaşıyor?

PEACHUM Arkadaşınız olduğu için Brown.

BROWN Kim?

PEACHUM Sustalı Mack. Ben değil herhalde. Çünkü ben suçlu sabıkalı falan değilim. Yalnızca zavallı bir insanım. Ama bana kötü davranamazsınız Brown. Çünkü şu sırada hayatınızın en zor anlarını yaşıyorsunuz. Kahve alır mıydınız? *(Orospulara)* Ne ayıp çocuklar, emniyet müdürümüze kahvenizden bir yudum versenize. Şunun şurasında iyi geçinmek zorundayız. Ve yasalar karşısında boynumuz kıldan ince! Yasalar, yalnızca onları anlamayanları ve zorunluluk yüzünden uyamayanları sömürmek için yapılmıştır. Ve her kim ki bu sömürüden pay almak ister, yasalara milimi milimine uymalıdır.

BROWN Demek yargıçlarımızın rüşvet aldığını söylemek istiyorsunuz?

PEACHUM Tam tersine efendim, tam tersine! Yargıçlarımız imkânı yok rüşvet müşvet almazlar. Onlara doğruyu söyletecek parayı kim bulabilir?

(Davulların ya da trampetlerin ikinci tremolası duyulur)

PEACHUM Tören kıtasının hareketi için ikinci işaret. Ama yoksulların en yoksullarının hareketi de yarım saat sonra.

BROWN Doğru Bay Peachum. Yoksulların en yoksulları, yarım saat içinde hareket edecekler. Kışlık karargâhlarına, Old Bailey Ha-

pishanesine! *(Polislere)* Çocuklar, kim var kim yok toparlayın bakalım. Yakaladığınız bütün vatanseverleri götüreceksiniz. *(Dilencilere)* Kaplan Brown adını duydunuz mu hiç? Bu gece formülü buldum ve böylece bir arkadaşımı da ölümden kurtarmış oldum Peachum. Bu dilenci yatağını ateşe vereceğim. Hepinizi de içeri tıkacağım. Hangi gerekçeyle acaba? Dilencilikten! Böyle bir günde dilencileri benim ve kraliçenin başına bela edebileceğinizi ima etmiştiniz ya! İşte ben de bu dilencileri içeri tıkıyorum. Aç gözünü de öğren!

PEACHUM İyi güzel de, ne dilencisi?

BROWN Buradaki bütün üçkâğıtçıları. Smith, herkesi toplayıp götürüyoruz.

PEACHUM Ben yine sizi uyarmış olayım Brown; bence pek aceleci davranmayın. Bakın, buradaki üç beş kişiyi tutuklayabilirsiniz ama; bunlar gerçekten zararsız insanlar, zararsız...

(Müzik başlar. "İnsan Çabasının Yetersizliği" şarkısından bir kaç mezür işitilir)

BROWN Ne oluyor?

PEACHUM *(Müzik)* Becerebildikleri kadar çalıyorlar. İnsan çabasının yetersizliği üstüne bir şarkı. Dinleyin, siz de bir şeyler öğrenebilirsiniz.

(Şarkı ışıklaması: Altın rengi. Bir boruya asılı üç ışıldak yukardan aşağı iner ve ekranda şarkının adı görünür.)

İNSAN ÇABASININ YETERSİZLİĞİ ÜZERİNE ŞARKI[36]

PEACHUM

Kafayla yaşamak
Yaşamak mı insanca?
Böyle kafada dön bak
Bir bit yaşar anca.

Şu dünyaya azdır
Ne kadar alçak olsan.
İnsan madrabazdır:
Hep yalan dolan.

Kur kafanda planlar,
Işık tut herkese.
Kafandaki saraylar
Dönüşür kümese!

Şu dünyaya azdır
Ne kadar kötü olsan.
Sivrisinek sazdır
Yükselme çaban.

Kısmet peşinde koş,
Kendini yormadan.
Zaten ne yapsan da boş:
İstim gelir arkadan.

Şu dünyaya azdır
Ne kadar kalender olsan.
İnsan düzenbazdır:
Kendini aldatan.

PEACHUM Planınız dâhiyaneydi Brown, ama uygulanabilir değildi. Burada tutuklamak istedikleriniz, kraliçenin taç giyme töreni onuruna, sevinçten küçük bir maskeli balo düzenlemiş olan birkaç genç. Asıl yoksullar gelince, ki burada öylesi yok, onbinlercesi bir arada gelirler. İşte olayın püf noktası burada: Yoksulların sayısının insana ürküntü verecek kadar çok olduğunu unuttunuz, Brown. Törende kilisenin önünde dikildikleri zaman, bu hiç de törensel bir manzara olmayacak tabii. Çünkü yoksulların görüşünü hiç de iç açıcı değildir. Yılancık hastalığı nedir, bilir misiniz Brown? Yılancık hastalığıyla yüzü berbat olmuş yüzyirmi kişiyi bir düşünün. Yalancıktan yılancık olmaz Brown. Sonra, kilise kapısına birikmiş kolu bacağı olmayan sakatlar. Bunu istemezsiniz değil mi Brown? Diyeceksiniz ki, polis bunlarla başa çıkar. Ama bu söylediğinize kendiniz bile inanmayacaksınız. Bir düşünün, taç giyme töreninde polisler, altıyüz kadar sakatı coplarla döverse, bu nasıl bir manzara oluşturur? Çirkin bir manzara! İnsanın midesi bulanır, içi kalkar. Düşündükçe fena oluyorum Brown. Küçük bir iskemle lütfen.

BROWN *(Smith'e)* Tehdit bu. Buna şantaj derler. Ama adama yapacak bir şey yok. Yani kamu yararı düşünülünce, adama bir şey yapamayız. Olacak şey değil, başıma bu da mı gelecekti?

PEACHUM Geleceği varmış. Size bir şey söyleyeyim mi? İngiltere kraliçesine karşı dilediğiniz gibi davranabilirsiniz; bir şey yazmaz. Ama Londra'nın en yoksul adamının nasırına bastınız mı, hapı yuttunuz demektir Brown.

BROWN Yani Sustalı Mac'i tutuklamam gerekiyor? Tutuklamak? Söylemesi kolay. Tutuklamak için önce nerede olduğunu bilmek gerekiyor.

PEACHUM Doğru söze ne denir? Adamın nerede olduğunu ben size bulabilirim belki. Bakalım ahlak tamamıyla silinmiş mi yeryüzünden? Jenny, Bay Macheath şu anda nerede bulunuyorlar?

JENNY Oxford Caddesi 21 numarada, Suky Tawdry'nin yanında.

BROWN Smith, derhal Oxford Caddesi 21 numaraya gidiyorsunuz, Bay Macheath'i tutuklayıp Old Bailey Hapishanesine götürüyorsunuz! Benim gidip tören üniformamı giymem gerekiyor. Böyle bir günde tören üniforması!

PEACHUM Brown, eğer saat altıda asılmış olmazsa...

BROWN Ah, Mac, başka çarem yoktu. Polislerle çıkar.

PEACHUM *(Ardından seslenir)* Fena mı, bir şey daha öğrendiniz, Brown!

(Üçüncü tremola işitilir)

PEACHUM Üçüncü çağrı. Gösteri yürüyüşü planını değiştiriyoruz. Yeni istikamet: Old Bailey Hapishanesi. Marş.

(Dilenciler çıkarlar)

İyi değil insan
Ama dayak düşkünü.
Bir güzel pataklarsan
Çıkar iyi yönü.

Cim karnında nokta
Şu dünyamızda "iyi".
Çaresi dayakta:
İndir silleyi.

(Perde. Jenny, perdenin önüne çıkarak bir laterna ile "Kral Süleyman" şarkısını söyler)

KRAL SÜLEYMAN ŞARKISI[37]

JENNY

Bilir misin Kral Süleyman
Ne etti kendine?
Gerçek ona gün gibiydi,
Bin pişmandı dünyaya geldiğine
"Dünya boş bir hayal" derdi[38].
Bilge idi Kral Süleyman!
Gel gör ki akşam olmadan
Dünya Süleyman'a kalmadı:

Bilgelik ne işe yarayacak?
Ahmak insan mutlu ancak!

Düşün güzel Kleopatra'yı:
Sonu nasıl bitti?
Çılgın gibi sevişerek
İki imparatoru mahvetti[39],
toprak oldu en sonunda.
Babil kenti pek güzeldi!
Gel gör ki akşam olmadan
Ne kent kaldı ne güzellik:
Güzellikti bunlara yol açan.
Mutlu ancak çirkin insan.

Aklında mı yiğit Sezar?
Nasıl geldi sonu?
Tanrıların dengi ancak,
Sanırsın hep göklerde oturacak.
İnince sırtına bıçak
Haykırmıştı: "Brutus, sen de mi?"[40]
Gel gör ki akşam olmadan
Dünya anladı gerçeği:
Yiğitlik etti onu canından
Korkak ise yaşar insan!

İşte bakın bizim Mackie
Yağlı ip boynunda.
Hep aklını kullansaydı,
Dünyayı soyardı sonunda.
İşinde öyle ustaydı.
Ama işe aşk girince!
Tökezledi kaldı Mackie
Görün diye şu gerçeği:
Aşkımızdır bizi yere yıkan
Ancak aşksız yaşar insan!

8

MÜLKİYET SAVAŞI [1]

Old Bailey'de bir yatak odası.

(Lucy.)

SMITH *(Girer)* Hanımefendi, Bayan Polly Macheath sizinle görüşmek istiyor.

LUCY Bayan Macheath mi? İçeri alın.

(Polly girer)

POLLY İyi günler, hanımefendi. Hanımefendi, iyi günler!

LUCY Buyrun, ne istemiştiniz?

POLLY Beni hatırladınız mı?

LUCY Tabii, tanıyorum sizi.

POLLY Dünkü davranışım için sizden özür dilemeye geldim.

LUCY İlginç.

POLLY Aslında, dünkü davranışımı bağışlatacak bir nedenim yok. Tek özürüm mutsuzluğum.

LUCY Ya.

POLLY Hanımefendi beni affedin. Dün Bay Macheath'in davranışı yüzünden çok sinirlendim. Bizi öyle bir duruma düşürmemeliydi ama, değil mi? Görürseniz, bunu lütfen siz de söyleyin kendisine.

LUCY Ben... ben onu görmüyorum.

POLLY Görürsünüz, görürsünüz.

LUCY Görmüyorum.

POLLY Özür dilerim.

LUCY Sizi çok beğeniyor.

POLLY Ah yoo, yalnızca sizi seviyor, biliyorum.

LUCY Çok naziksiniz.

POLLY Bilirsiniz ki erkekler, kendilerini çok seven kadınlardan çekinirler. Sonra da ilgisizmiş gibi kaçınmaya başlarlar. Size karşı borçlu olduğunu ilk anda fark ettim. Önceden bilemezdim tabii.

LUCY Doğru mu söylüyorsunuz?

POLLY Tabii. Hiç şüpheniz olmasın, hanımefendi. Rica ederim.

LUCY Sevgili Bayan Polly, ikimiz de onu çok sevdik.

POLLY Belki. *(Duraklar)* Şimdi size her şeyin nasıl olup bittiğini an-

latmak istiyorum. Bay Macheath'i on gün önce Ahtapot Lokantasında gördüm. Annem de yanımdaydı. Beş gün sonra, yani evvelki gün kendisiyle evlendim. Dün, türlü suçlardan dolayı polis tarafından arandığını öğrendim. Bugünse daha neler olacak bilemiyorum. Daha bundan oniki gün öncesine kadar, bir erkek uğruna bu hallere düşeceğimi düşünemezdim.

(Sessizlik)

LUCY Sizi anlıyorum Bayan Peachum.

POLLY Bayan Macheath.

LUCY Bayan Macheath.

POLLY Şu son saatlerde onun hakkında uzun uzun düşündüm. Kolay değil. Çünkü size karşı göstermiş olduğu davranışı kıskanmamak elde değil. Ben annemin zoruyla oradan uzaklaşırken, en ufak bir üzüntü belirtisi bile göstermedi. Yoksa diyorum, kalpsizin biri mi? Göğsünde yürek yerine taş mı taşıyor? Ne dersiniz Lucy?

LUCY Bilmem ki suçu yalnızca Bay Macheath'e yüklemek doğru olur mu? Siz kendi çevrenizde kalmış olsanız belki daha iyi ederdiniz, sevgili bayan.

POLLY Bayan Macheath.

LUCY Bayan Macheath.

POLLY Doğru. Ya da hiç değilse, babamın sözünü dinlemeliydim. Her şeyi ticaret temelinde görseydim.

LUCY Tabii.

POLLY *(Ağlar)* Sahip olduğum tek şey o.

LUCY Şekerim, bu en akıllı kadının bile başına gelebilecek bir şanssızlık. Ama hiç değilse kâğıt üstünde karısısınız. Bu da bir teselli. Böyle üzülmenize dayanamıyorum. Bir şey ister miydiniz?

POLLY Ne gibi?

LUCY Yiyecek bir şeyler!

POLLY Evet lütfen. Küçük bir şey. *(Lucy çıkar)* Alçak karı!

LUCY *(Kahve ve pastayla gelir)* Şöyle bir lokma fena olmaz.

POLLY Size zahmet oluyor hanımefendi. *(Sessizlik. Yerler.)* Sizdeki çok güzel bir resmi. Ne zaman getirmişti?

LUCY Niye getirsin?

POLLY *(Safça)* Yani buraya, yukarıya, odanıza ne zaman getirdi demek istedim.

LUCY Hiçbir zaman getirmedi.

POLLY Yani verdiği zaman odanızda mıydı?

LUCY Hiç odamda olmadı.

POLLY Yaa. Ama öyle olsa da yadırganacak bir şey değil, değil mi?

Kaderin yolları öyle çapraşık ki.

LUCY Saçmalayıp durmayın lütfen. Buraya casusluk etmeye mi geldiniz?

POLLY Nerede olduğunu biliyorsunuz, değil mi?

LUCY Ben mi? Siz bilmiyor musunuz?

POLLY Hemen söyleyin, nerde o?

LUCY Hiçbir fikrim yok.

POLLY Yani nerede olduğunu bilmiyorsunuz öyle mi? Namusunuz üzerine yemin eder misiniz?

LUCY Bilmiyorum dedim ya. Yani siz de mi bilmiyorsunuz?

POLLY Hayır. Rezalet. *(Polly gülerken Lucy ağlar)* İki karısı var ve ortalıkta yok.

LUCY Buna daha fazla katlanamayacağım. Ah, Polly, korkunç bir şey bu!

POLLY *(Sevinçli)* Bütün bu faciadan, bir arkadaş kazandığım için seviniyorum. Hiç yoktan iyidir. Biraz daha alır mısın? Bir parça pasta?

LUCY Az bir şey! Ah, Polly, lütfen bana böyle iyi davranma. Ben bunu hak etmiyorum. Gerçekten. Ah, Polly, şu erkek milleti için değmez biliyor musun.

POLLY Değmez tabii. Ama ne yaparsın?

LUCY Dayanamayacağım. Her şeyi itiraf etmek istiyorum. Bana kızmayacağına söz ver.

POLLY Ne için?

LUCY Sahici değil Polly.

POLLY Ne?

LUCY Bu! *(Karnındaki şişliği gösterir)* Hem de bir haydut uğruna!

POLLY *(Güler)* Ah, işte bu harika! Numaraydı demek? Sen de az alçak değilmişsin ha! Bana bak, Mackie'yi gerçekten istiyor musun? Al senin olsun. Bulabilirsen al, senin olsun, sana armağan ediyorum! *(Koridorlarda ayak sesleri ve bağırışmalar işitilir)* Bu ne?

LUCY *(Pencerede)* Mackie! Onu yeniden yakalamışlar.

POLLY *(Yere çökerken)* İşte şimdi her şey bitti.

(Bayan Peachum girer)

BN. PEACHUM Ah Polly, demek buradaydın. Çabuk üstünü değiştir. Kocanı asacaklar. Matem elbiseni yanımda getirdim. *(Polly soyunup matem elbisesini giyer)* Çok güzel bir dul olacaksın, kız! Ama biraz da gülümse.

9

CUMA SABAHI SAAT 5^{10}: YENİDEN OROSPULARA GİDEN SUSTALI MACKIE, YENİDEN OROSPULAR TARAFINDAN ELE VERİLİYOR. BU KEZ ASILACAK

Ölüm hücresi

(Westminster'in çanları duyulur. Polisler, Macheath'i bağlı olarak hücreye getirir)

SMITH Atın içeri. Westminster'in çanlarının ilk çalışı. Efendi gibi dursanıza. Neden böyle süngüsü düşmüş bir durumda olduğunuzu bilmek istemiyorum. Herhalde utancınızdandır. *(Polislere)* Saat altıda, Westminster'in çanları üçüncü kez çaldığında, asılacak. Gerekli hazırlıkları yapın.

GARDİYAN Newgate'in bütün sokakları öylesine bir kalabalıkla dolmuş ki, geçebilmek mümkün değil.

SMITH Tuhaf, nereden biliyorlarmış ki?

GARDİYAN Böyle giderse, onbeş dakika içinde bütün Londra işitir. O zaman da taç giyme törenine gidecek bütün ahali kalkıp buraya gelir. Kraliçe de törende bomboş caddelerden geçer.

SMITH İyi ya işte, acele edelim. Saat altıda işimizi bitirmiş olursak, insanlar saat yedide taç giyme törenine yetişirler. Kıpırdanın biraz.

MAC Hey, Smith, saat kaç?

SMITH Görmüyor musunuz? Beşi beş geçiyor.

MAC Beşi beş geçiyor.

(Smith hücre kapısını dışardan kilitlediği sırada Brown gelir)

BROWN *(Sırtı hücreye dönük Smith'e sorar)* İçerde mi?

SMITH Görmek ister misiniz?

BROWN Yo, yo, yo, Tanrı saklasın, her şeyi kendiniz yapacaksınız. *(Çıkar)*

MAC *(Birdenbire alçak sesle ama hızlı ve karşı konulmaz bir çağlayan gibi konuşmaya başlar)* Bakın Smith, bir şey demeyeceğim, rüşvetten falan söz etmeyeceğim, korkmayın. Bilmez miyim? Şimdi rüşvet alacak olsanız, en azından yurtdışına çıkmanız gerekir. Evet, bu zorunlu olur. Bu da demektir ki, ömrünüzün

sonuna kadar yetecek bir para lazım. Bin papele ne dersiniz? Bir şey demeyin! Yirmi dakika içinde, bu bin Pfund'u bugün öğleyin ödeyip ödeyemeyeceğimi söyleyeceğim. Duygulardan falan söz etmiyorum. Şimdi dışarı çıkın ve iyice bir düşünün. Hayat kısa, para kıt. Üstelik bulabilecek miyim, ondan da emin değilim. Ama lütfen beni görmek isteyen herkesi içeri bırakın.

SMITH *(Ağır ağır)* Bu saçmalık Bay Macheath.
(Çıkar)

MAC *(Alçak sesle ve çok çabuk "Mezardan Sesleniş"i söyler)*
Yalvaran sese kulak ver[41], dinle
Kavak gölgesinde yatmıyor burda
Çayırda keyif çatmıyor, dinle:
Macheath'in bir ayağı çukurda!
Kader kıstırmış onu dört duvar
Sözlerini bir duyan olur mu?
Ölünce nerde diye sorarsınız
Şaraplar içersiniz adına.
Ama yaşarken boş bakarsınız
Bir son verin artık acılarına.[m]
(Matthias ve Jakob koridorda görünürler. Macheath'e gitmek isterken, Smith kendilerine seslenir)

SMITH Ne o, delikanlı, yolunmuş horoza dönmüşsün?

MATTHIAS Kaptan gideli bizim karıları gebe bırakmak görevi bana düştü. Enselendikleri zaman sorumlu tutulamasınlar diye! İyi hoş da, insanın bu işin altından kalkabilmesi için, damızlık aygır falan olması lazım. Kaptan'la konuşacağım.
(Matthias ve Jakob hücreye yaklaşırlar)

MAC Saat beşi yirmibeş geçiyor. Zamanımız pek bol galiba?

JAKOB Evet ama, eninde sonunda biz de...[n]

MAC Ne eni, ne sonu be? Asılacağız burda ulan! Sizinle çan çan etmeye bile vaktim yok. Saat beşi yirmisekiz geçiyor. Evet, özel kasanızdan hemen çekebileceğiniz miktar ne?

MATTHIAS Özel kasamızdan? Sabahın beşinde?

JAKOB Yani iş o kadar ciddi mi?

MAC Dörtyüz Pfund çıkar mı?

JAKOB E biz ne yapacağız o zaman? Hepi topu o kadar var.

MAC Lafa bak! Siz mi asılacaksınız, ben mi?

MATTHIAS *(Sinirli)* Ortalıktan sıvışacağımız yerde, Suky Tawdry'nin koynunda yatan biz miydik? Suky Tawdry'nin koynunda yatan biz miydik, sen mi?

MAC Kes sesini! Birazdan o yosmanın yanında değil de, daha başka bir yerde yatıyor olacağım. Saat beş buçuk.

JAKOB O zaman bu işi yapmamız gerekiyor Matthias.

SMITH Bay Brown yemekte ne arzu ettiğinizi soruyor.

MAC Bırakın şimdi! *(Matthias'a)* Parayı getiriyor musun, getirmiyor musun? *(Smith'e)* Kuşkonmaz.

MATTHIAS Bana bağırılmasından hiç hoşlanmam.

MAC Sana bağıran kim? Yalnızca şey olduğu için... Allahaşkına Matthias, beni asmalarına göz mü yumacaksın?

MATTHIAS Tabii ki seni asmalarına göz yummayacağım. Kim demiş onu? Ama hepsi bu. Hepsi hepsi dörtyüz Pfund. Hiç değilse izin ver de bunu söyleyelim yani.

MAC Beşi otuzsekiz geçiyor.

JAKOB E o zaman biraz kıpırdanalım Matthias. Yoksa hiçbir işe yaramayacak.

MATTHIAS Kalabalıktan yol bulup geçebilsek bari. İğne atsan yere düşmeyecek. Leş kargaları.

MAC Altıya beş kala burada olmazsanız, beni bir daha göremeyeceksiniz. *(Bağırır)* Bir daha göremeyeceksiniz ulan!

SMITH Gittiler. E, nedir durum? *(Para sayar gibi parmaklarını oynatır.)*

MAC Dörtyüz. *(Smith omuz silkeleyerek gider. Mac arkasından bağırır)* Brown'la görüşmek istiyorum.

SMITH *(Gardiyanlarla gelir)* Sabun var mı?

GARDİYAN Var ama iyi cins değil.

SMITH Sehpa on dakika içinde hazır olur mu?

GARDİYAN Ayağın altına gelen kapak iyi işlemiyor ama.

SMITH İşleyecek. Çanlar ikinci kez çaldı bile.

GARDİYAN Amma boktan iş be!

MAC *(Şarkı söyler)*

Gelin işitin berbat sesini
İflas etmiş diye buna derler.
Bilen paranın pis nefesini
En yükseklerde duran sizler,
Engelleyin mezara gitmesini!
Yola düşün, kraliçeye koşun
Beni affetmesini isteyin
Sürü gibi arka arkaya düşün
Canı burnunda, bekliyor deyin
Bu işkenceler sonsuz sürmesin!

SMITH İçeri alamam. Sıra numaranız onaltı. Daha sıranıza çok var.

POLLY Bu ne saçmalık, ne onaltısı? Siz bürokrat mısınız? Ben karısıyım, kendisiyle konuşacağım.

SMITH Beş dakikayı geçmesin yalnız.

POLLY Beş dakikaymış! Bu ne saçmalık! Beş dakika! Böyle bir anda öyle söz söylenir mi? Kolay mı sanıyorsunuz? Son kez vedalaşıyoruz. Böyle bir durumda karıyla koca arasında konuşulacak ne kadar çok şey vardır, biliyor musunuz? Nerede?

SMITH Görmüyor musunuz?

POLLY A, evet. Teşekkürler.

MAC Polly!

POLLY Evet Mackie, benim.

MAC Evet, tabii!

POLLY Nasılsın? Çok mu kötüsün? Çok zor, değil mi?

MAC Evet. Sen ne yapacaksın? Senin halin ne olacak?

POLLY Biliyor musun, şirkette işler iyi gidiyor. Hiç olmazsa. Mackie, çok mu sinirlisin?... Baban ne iş yapardı senin? Bunları daha hiç anlatmadın bana. Aklım almıyor bu işi. Sapasağlam da adamsın.

MAC Polly, beni buradan kurtaramaz mısın?

POLLY Elimden bir şey gelirse.

MAC Parayla tabii. Gardiyanla konuştum...

POLLY *(Yavaş yavaş)* Parayı Southampton'a[11] aktardım.

MAC Yanında hiç mi yok?

POLLY Hayır yok. Ama belki birileriyle konuşabilirim... Belki kraliçeye sorabilirim. *(Bayılacak gibi olur)* Oh, Mackie!

SMITH *(Polly'yi uzaklaştırırken)* Nasıl, bin papeli toparlayabildiniz mi?

POLLY Bol şanslar Mackie, kendine iyi bak. Beni unutma!

(Çıkar. Smith ve Gardiyan üzerinde kuşkonmazla bir masa getirirler)

SMITH Kuşkonmazlar yumuşak mıydı?

GARDİYAN Evet. *(Çıkar.)*

BROWN *(Görünür ve Smith'e yaklaşır)* Smith, benden ne istiyor? Masa için beni beklediğiniz iyi oldu. Şimdi içeri girerken, masayı da birlikte götürürüz. Kendisine karşı nasıl duygular beslediğimizi görsün. *(Birlikte masayı hücreye sokarlar. Sonra Smith çıkar. Sessizlik.)* Merhaba Mac. İşte kuşkonmaz. Bir lokma tatmak istemez misin?

MAC Kendinizi yormayın Bay Brown. Bana son görevlerini yerine getirmek için çırpınan dostlarım var benim. (p)

BROWN Ah, Mackie!

MAC Hesabımı rica edeyim! İzin verirseniz bu arada yemeğimi yiyeyim. Ne de olsa son yemeğim.

(Yemeye başlar.)

BROWN Afiyet olsun. Ah, Mac, kor gibi yakıyorsun insanın içini.

MAC Hesabı çıkarın lütfen, hesabı! Sulu gözlülüğün sırası değil.

BROWN *(İçini çekerek, cebinden bir küçük defter çıkarır.)* Yanımda. Son altı ayın hesabı.

MAC *(Acı)* A, demek buraya ücretinizi almaya geldiniz?

BROWN Öyle olmadığını pekâlâ biliyorsun...

MAC Hay hay, buyrun. Hakkınız geçmesin. Borcum nedir? Ama lütfen hesap pusulasını ayrıntılı çıkarın. Kazıklanmak istemem. Hayatta başıma gelenler, insanlara güvenimi sarstı... Ne demek istediğimi siz çok iyi anlarsınız.

BROWN Mac, böyle konuşursan, aklımı toplayamıyorum.
(Arkadan çekiç sesleri duyulur)

SMITH *(Sesi duyulur)* Tamam, sağlam oldu.

MAC Hesabı, Brown.

BROWN Pekâlâ, madem ısrar ediyorsun. Senin ve adamlarının yakalattığınız katiller var. Mükâfat olarak hükümetten aldığınız miktar...

MAC Kelle başına 40 Pfund'dan üç kişi, yüzyirmi Pfund eder. Sizin payınız dörtte bir olduğuna göre; borcum otuz Pfund oluyor.

BROWN Evet ama bilmem ki Mac, şu son dakikaları gerçekten...

MAC Bu anlamsız gevezelikleri bırakın lütfen, anlaşıldı mı? Otuz Pfund. Sekiz de Dover'daki için...

BROWN Neden sekiz? Orada...

MAC Bana inanıyor musunuz, yoksa inanmıyor musunuz? Buna göre son altı ayın kazancından 38[12] Pfund alacağınız var.

BROWN *(Yüksek sesle ağlayarak)* Hayatım boyunca ne demek istediğini...

BİRLİKTE- ...gözlerinden okurdum.

MAC Hindistan'da üç yıl... John yanımdaydı ve Jim de orda... beş yıl Londra'da... Sonunda teşekkür bu mu olacaktı?
(Asılmış halini gösterir)
Karıncaezmez Mac asılı burada[13]
Dost yüzlü bir ibne ele vermiş.
Sallanır bir kulaç ipin ucunda
Kıçının yükü boynuna binmiş.

BROWN Mac, böyle üstüme gelme... Onuruma saldıran, bana saldırıyor demektir. *(Öfkeyle hücreden çıkar)*

MAC Onuruymuş...

BROWN Onurum tabii, ne sandın? Smith, başlayın! İnsanları içeri alın! *(Mac'e)* Beni bağışla, lütfen.

SMITH *(Çabucak Macheath'e)* Sizi hâlâ kaçırabilirim. Ama bir dakika sonra artık imkânsız olur. Parayı toplayabildiniz mi?

MAC Evet. Çocuklar dönsün de.

SMITH Görünürde yoklar. Demek oluyor ki, bu iş burada biter.
(Kalabalık içeri bırakılır. Peachum, Bayan Peachum, Polly, Lucy, orospular, rahip, Matthias ve Jakob)

JENNY Bizi içeri bırakmak istemediler. Ama onlara dedim ki: "Çekilin be bok herifler, yoksa size İzbelerin Jenny neymiş gösteririm!"

PEACHUM Ben kayınpederi oluyorum. Özür dilerim. Bay Macheath hangisi?

MAC *(Kendini tanıtır)* Macheath.
(Peachum kafesin önünden geçerek sağ tarafta durur. Onu izleyen diğerleri de aynı şekilde hizaya gireceklerdir)

PEACHUM Kader, sizinle tanışmadan damadım olmanızı istemiş. Sizi ilk kez görmemi sağlayan bu durum ise fevkalade acıklı. Bay Macheath, bir zamanlar beyaz glase eldivenler, fildişi saplı bir baston taşırdınız, boynunuzda bir yara izi, Ahtapot Oteline girip çıkardınız. Bu işaretlerden geriye en anlamsızı olan yara izi kaldı ve şimdi kafeslere girip çıkıyorsunuz. Görünen o ki, yakında artık hiçbiri yere girip çıkamayacaksınız.
(Polly ağlayarak kafesin önünden geçer, sağda yerini alır)

MAC Ne kadar şık giyinmişsin!
(Matthias ve Jakob kafesin önünden geçin yerlerini alırlar)

MATTHIAS Kalabalıktan geçemedik. Dilimiz bir karış dışarda öyle koştuk ki, Jakob kalp krizi geçirecek diye korktum. İnanmazsan...

MAC Çocuklar ne diyor? İdamı seyretmek için iyi yer bulabildiler mi?

MATTHIAS Şey Kaptan... bunu anlayışla karşılarsınız. Taç giyme töreni her zaman olan bir şey değil. Böyle bir fırsat çıkmışken, oraya gidip biraz bir şeyler kazanmaya bakacaklar. Selam söylediler.

JAKOB Yürekten!

BN. PEACHUM *(Kafese yaklaşıp sağda yerini alır)* Bay Macheath, bundan bir hafta önce Ahtapot Otelinde dansa gittiğimiz zaman, bütün bunların olacağı kimin aklına gelirdi?

MAC Dansa, evet.

BN. PEACHUM Ama kader insanlara hayatta aman vermiyor.

BROWN *(Arkada, Rahip'e)* Bu adamla Azerbaycan'da omuz omuza ne savaşlar verdiğimizi düşünüyorum da...

JENNY *(Kafese yaklaşır)* Drury Lane'de bizimkiler allak bullak oldu. Kimse kraliçenin taç giyme törenine gitmiyor. Herkes seni görmeye buraya geldi Mac. *(Sağda sıraya girer)*

MAC Beni görmeye ha?

SMITH Vakit tamam. Saat altı oldu.

(Macheath'i hücreden çıkarır)

MAC İnsancıkları daha fazla bekletmeyelim. Bayanlar, baylar! Karşınızda artık yok olmaya yüz tutmuş bir zümrenin, yok olup gidecek bir örneğini görüyorsunuz. Biz küçük burjuva zanaatkârlar, elinde masum bir maymuncukla küçük esnafın nikel kasalarına yeltenen bizler, bankaların desteklediği büyük yatırımcılar tarafından yutulmaktayız. Bir maymuncuk, hisse senetlerinin yanında nedir ki? Bir banka soymak, bir banka açmanın yanında ne ki? Adam öldürmek, adamı memuriyete mahkûm etmenin yanında ne ki? Vatandaşlarım, burada sizlerden ayrılıyorum. Zahmet edip geldiğiniz için teşekkür ederim. Bazılarınız bana çok yakınlık gösterdi. Jenny'nin beni ele vermesini çok yadırgadım doğrusu. Dünyanın değişmediğinin bir kanıtı bu. Bir takım şanssızlıkların üs üste gelmesi, beni yıkıma sürükledi. Pekâlâ, ben de yıkılıyorum işte.

MACHEATH'İN HERKESTEN ÖZÜR DİLEME BALADI[42]

Ardımızdan yaşayacak insan kardeşlerim,
Yüreğiniz bize karşı böyle katı olmasın
Ve bıyık altından aptal aptal gülmeyin
Biz darağacına çıkarılırken.
Düşmüşüz belli, ama hor görmeyin
Yargıçlar gibi kötü bir yüz takınmayın:
Bir bakıma hepimiz biriz -
İnsancıklar, artık alay etmeyin
İnsancıklar, bize bakıp ders alın
Ve Tanrıya, beni bağışlaması için yakarın.

Yağmur bizi yıkayacak, aklayacak
Yağmur, iyi beslenmiş etimizi yıkayacak
Leş kargaları oyacak,
Çok görmüş ama hiç doymamış gözlerimizi.
Aklımız sıra yükseklere çıkacaktık
Şimdi sehpaya çıktık işte.
Açgözlü kuşlar ordusu gagalayacak bizi
Yere düşmüş çürük elmalar gibi.
Kardeşler, bize bakın, kulağınıza küpe olsun
Ve Tanrıya, bizi bağışlaması için yakarın.

Siz kızlar, erkekleri tavlamak için
Göğüslerini açan
Siz delikanlılar, günahlarında balık avlamak için

Onlara yan yan bakan
Serseriler, orospular, pezevenkler
Hırsızlar, yurtsuzlar
Katiller, hela bekçisi kadınlar
Yakarıyorum, beni bağışlayın.

Her akşam, her sabah
Ağzımda yeni yaralar açan,
Her fırsatta tepeme binen
Polis köpeklerine gelince;
Onlara şimdi lanet okuyabilirdim
Ama bugün ona da dilim varmaz.
İtiş kakış istemiyorum artık,
Onlara da yakarıyorum, beni bağışlasınlar.

Şu suratları parçalamak geçiyor insanın içinden
Demir çekiçlerle, varyozlarla parçalamak.
Ama bağışlıyorum işte
Yakarıyorum, siz de beni bağışlayın.

SMITH Buyrun, Bay Macheath.

BN. PEACHUM Polly, Lucy, son deminde kocanızın yanı başında olun.

MAC Bayanlar, aramızda geçenler için...

SMITH *(Mac'i götürürken)* Hadi artık!

Sehpaya Gidiş

(Herkes soldaki kapıdan çıkar. Bu kapılar projeksiyon ekranının içindedir. Daha sonra sahnenin öteki yanından ellerinde fenerlerle gelirler. Macheath, sehpaya çıkarılınca Peachum konuşmaya başlar)

PEACHUM

Sayın seyirciler, işte vakit gelip çattı.
Bay Macheath idam edilecek.
Çünkü tüm Hıristiyanlık dünyasında
Kimseye karşılıksız bir şey verilmez.

Ama bizlerin de öyle düşündüğümüzü

Sanmamanız için
Bay Macheath asılmayacak
Biz operaya başka bir son düşündük.

Hiç değilse operada olsun hayatta bir kez
bağışlamak, adaleti omuzlayacak.
Ve işte sırf sizin iyiliğinizi düşündüğümüz için
Kralın habercisi atını mahmuzlayacak.

(Ekranda şu yazı görünür: "KURTARICI ATLININ GELİŞİ")

3. ÜÇ KURUŞLUK OPERA FİNALİ

KORO
Kim gelen!?
Kralın atlı habercisi geliyor.
(Brown, at sırtında kraliçenin habercisi olarak görünür)

BROWN Taç giydiği bu mutlu günde, kraliçemizin emirleriyle, Macheath'in hayatı bağışlanmıştır. *(Sevinç çığlıkları)* Aynı zamanda kendisine asalet ünvanı verilmiş; *(Sevinç çığlıkları)* ayrıca Marmarel Şatosu ve onbin Pfund'luk emekli ikramiyesiyle taltif edilmiştir. Duyurulur! Sevgili kraliçemiz burada bulunan genç evlilere mutluluklar diler.

MAC Kurtuldum, kurtuldum! Ben biliyordum, kul bunalmadıkça Hızır yetişmez demişler.

POLLY Kurtuldu! Sevgili Mackie'm kurtuldu. Ne mutluyum.

BN. PEACHUM Böylece mutlu sona varıldı. Kraliçenin habercisi hep böyle yetişse, hayat ne mutlu, ne güzel olurdu.

PEACHUM Herkes olduğu yerde dursun. Bugün hayatlarını gösterdiğimiz yoksulların en yoksullarının türküsünü söyleyeceğiz. Çünkü aslında onların sonu hep kötü. Tekmelenenler geri tepmeye kalktıkları zaman, kraliçenin atlı habercisi onlara kurtarmaya çok seyrek geliyor. İşte bu yüzden küçük haksızlıklarla pek uğraşmamak gerek.
(Projeksiyon: Bundan sonraki dörtlüğün sözleri görünür)

KORO *(Öne doğru ilerlerken org eşliğinde söylerler)*
Uğraşmayın küçük haksızlıklarla
Onlar yakında donup kalacak, çünkü soğuk.
Asıl feryatlarla yankılanan bu vadideki
Karanlığı ve büyük soğuğu düşünün.

SON

[EKLER]

[Şarkı Metinlerinin Yeniden Düzenlenmiş Biçimleri[43] (1937, 1946-1948)]

KRAL SÜLEYMAN'IN ŞARKISI

Bilgi delisi Brecht işte
Yazmış bu oyunu!
Kurcaladı fazla sordu:
"Zengin neden zengindir" diye.
Sürgün ancak bunun sonu.
Bilmek ister Brecht her şeyi!
Bakın işte bütün dünya
Başına gelenleri gördü.
Bilgi aşkı onu bu hallere sokan.

İşte bakın bu da Macheath
Yağlı ip boynunda.
Hep aklını kullansaydı,
Dünyayı soyardı sonunda.
İşinde öyle ustaydı.
Ama işe aşk girince!
Tökezledi kaldı Mackie
Görün diye şu gerçeği:
Aşkımızdır bizi yere yıkan
Ancak aşksız yaşar insan!

MACKIE MESSER MORİTATİ

Mahkemeye düşülünce,
Balıkçıklar kaçışırlar.
Sütten çıkmış ak kaşıktır,
Köpek balığı, tertemiz.

Ne o bir şey hatırlıyor
Ne de kimseler onu:
Köpekbalığı ele gelmez,
Suçunu kanıtlamazsan.

YENİ TOPLARIN ŞARKISI

1
Fritz partiliydi[44], Karl da SA[45]
Ama koltuğu Albert kapmıştı.
Birden hepsi birden cepheye gitti.
Kimi doğuya, kimi batıya doğru[46].

Ren'deki Schmitt'ler
Ukrayna'ya gider
Krause Paris'i ister.
Yağmurlar yağarken
Rast gelseler birden
Yabancı ordulara,
İster sarı ister kara,
Berlin'i Meier Bulgaristan'ı
Çiğ çiğ yutar.

2
Schmitt derdi "çöller sıcak"[47]
Ve Krause kutupta titrerdi[48].
Ama bilmiyorlardı artık:
İnsan eve nasıl dönerdi?
Nasıl dönülür
Ukrayna'dan Ren'e,
Cezayir'den Ulm'e?
Yağmurlar yağarken
Rast gelseler birden
Yabancı ordulara,
İster sarı ister kara,
Führerleri[49] artık ortada yok ki
Ne yapsınlar?

3
Schmitt öldü gitti, Almanya düştü
Cesetlerle fareler kaldı.
Ama Berlin yıkıntılarında
Konu Üçüncü Dünya Savaşı!
Köln bir hurdalık
Hamburg harabe
Dresden bir mezbelelik.

Belki Amerika
Rusları orda görünce
Birbirlerine düşerler?
Çıkarsa yeni bir savaş
Krause üniformasını giyer
Anam avradım olsun ki dünyayı
Dümdüz eder!

RAHAT YAŞAMANIN ŞARKISI

Saint John piskoposu, herkesi sever
Ama şaraplarını herkesten çok.
Marie güzeldir, günah çıkarırken
Kaç-göç gerektirmez, böyle günahlar.
Herkes yakaladığını öper.
Sonra da yorgan altındadır der.
Sanat bile karnını doyurmaz.
Şapka çıkarırım, bunu bilene.
Bal tutan ancak parmağını yalar.
Cebi dolu olan yaşar rahat!

HİTLER SATRAPLARININ RAHAT YAŞAMININ ŞARKISI

1
O afyonkeş Mareşal[50], soytarı ve kasap
Onu Avrupa'nın yarısını aşırırken gördünüz
Sonra da Nürnberg'de kan terlerken
Hâlâ şişmandı, şişman herkesten.
Neden yaptın diye soru sorulunca
Sanki sırf bu yüzden, şişmiş gibi
Almanya için dedi bu şaşkın!
Güldüler bu söze kargalar bile.
Neden Nazi'ydi, anlaşıldı ossaat:
Cebi dolu olan yaşar rahat!

2
Bay Ribbentropf[51], sıradan bir sahtekâr
Önce şarap ve kendini satardı
Sonra Führer onu bir Bismarck yaptı...
Avrupa'nın kanlı haritasını gösterseniz

Size, Führer'e sadakatten söz eder
Kanlı ellerini kıçının altında saklayıp.
Katıra sorsanız niçin sadakat?
Derdi size: Sadece arpa için!
Neden sadıktı, anlaşıldı ossaat:
Cebi dolu olan yaşar rahat!

3
Uzundu Schacht[52], altınlarınızı yuttu
Bankerleri donunda uyuttu
Gel gör ki kimse tutmadı yakasından
Darağacına müflisler çıkmıyor.
Adam sözümona bir de demokrat!
Ama bugün sorsan, bu bay sırığa:
Neden aldattın milleti böyle?
Diyecek ki içimi hır sarmıştı.
Neden çanak tuttu, görülür ossaat:
Cebi dolu olan yaşar rahat!

4
Herkesi bastıran Bay Badanacı[53]
Yahudi düşmanı, kırbaçlı paspal
(Yahudi bebelere sarkan sübyancı)
O yalnız emreder, herkes uyardı.
Çünkü o aptaldı. Buraya dikkat:
Ne bir bankerdi, ne de bir soylu
Sözümona onun inancıydı bu,
Bu inanç yüzünden yoksul kalmadı.
İnancı neymiş, görülür ossaat:
Cebi dolu olan yaşar rahat!

5
Kölesi Keitel[54], Ukrayna'yı yaktı
Onbaşının[55] çizmesini yalardı
İştahı artardı yaladıkça.
Tank ve konyak uzmanı, ona sorarsan
Ne işi vardı? "Görevim!" derdi.
Görevimdir diye, onca kan döktü
Bir çiftlik için değer miydi bu kana?
Alması iyi, çünkü kimse sormaz!
Cebini doldur, istersen rahat!
Cebi dolu olan yaşar rahat!

6
Hepsinin dev projeleri vardır
Hep yukardan atıp tutarlar
Kursaktan ne geçer, onu bilmezler
Ama geceleri, şeytanla yatarlar.
Sanırsın hepsi birer Lohengrin
Ya da Parzifal taklitleridir:
Leningrad değil, kutsal hayal!
Yıkılan Walhall oldu, Berlin değil.
Onların derdi, özel bir derttir:
Cebi dolu olan yaşar rahat!

MACHEATH'İN HERKESTEN ÖZÜR DİLEME BALADI

İnsan kardeşlerim, siz de yaşamayı seversiniz
Yüreğiniz bize karşı böyle katı olmasın
Ve bıyık altından aptal aptal gülmeyin
Biz darağacına çıkarılırken.
Sizler, bizim düştüğümüz yerde düşmeyenler
Yargıçlar gibi kötü bir yüz takınmayın:
Bir bakıma hepimiz biriz -
İnsancıklar, artık alay etmeyin
İnsancıklar, bize bakıp ders alın
Ve Tanrıya, bizi bağışlaması için yakarın.

Yağmur bizi yıkayacak, aklayacak
Yağmur, iyi beslenmiş etimizi yıkayacak
Leş kargaları oyacak,
Çok görmüş ama hiç doymamış gözlerimizi.
Aklımız sıra yükseklere çıkacaktık
Şimdi sehpaya çıktık işte.
Açgözlü kuşlar ordusu gagalayacak bizi,
Yere düşmüş çürük elmalar gibi.
Kardeşler, bize bakın, kulağınıza küpe olsun
Yalvarırım, bizi dostlukla bağışlayın.

Yersiz yurtsuz kaldıkları için
Evinizi basan herifler
İftiracılar, hatta ağlamayı bilmediği için

Küfreden ağzı bozuklar;
Ekmek çalan kadınlar:
Onlar ananız olabilirdi;
Belki de yeterince sert olmadıklarından bu hale geldiler -
Yakarıyorum, onları bağışlayın.

Küçük hırsızları biraz hoşgörün
Ama sizi savaşa ve yokluğa süren
Kanlı kaldırımları başınıza yastık eden
Sizi ölümle, kıyımla yöneten
Ve şimdi "Bağışla!" diye sızlanan
Büyüklerine acımayın.
Orada her kim ki unutmaktan söz ederse
Orada her kim ki bağışlamaktan söz ederse -
Ağır demir çekiçlerle, varyozlarla
Suratlarını parçalayın.

KAPANIŞ ŞARKISI

Uğraşmayın küçük haksızlıklarla
Onlar yakında donup kalacak, çünkü soğuk.
Asıl feryatlarla yankılanan bu vadideki
Karanlığı ve büyük soğuğu düşünün.
Büyük haydutlara karşı savaş açın şimdi
Ve hepsini yıkın, en kısa sürede:
Karanlığın ve soğuğun nedeni onlardır
Onlardır bu vadiyi feryatlara boğan.

[Bazı Sahnelerin Yeniden Düzenlenmiş Bölümleri[56] (1948/49)]

1. SAHNE

[*Bu kitapta 12. sayfa 13. satırdan 16. sayfa, 10. satıra kadar olan bölüm. (Almanca baskıda 234. sayfa 15. satırdan 239. sayfa 6. satıra kadar olan bölüm)*]

FILCH ... Bizim gibi tahsil-terbiye görmemiş adamlar böyle fikirleri nasıl bulsun? E tabii o zaman sektörde de gelişme olmuyor.

PEACHUM Adınız?

FILCH Bay Peachum, karşınızda bu acımasız çağın adsız kurbanlarından biri duruyor. Daha buluğ çağımda, gençlerden oluşan bir hırsız çetesinin etkisi altına girdim. Bir soygun sırasında, emir aldığım için, çirkin ve yaşlı bir kadının yüzüne ve orasına 42 tekme attım. Bu yüzden acımasızca deliğe tıkıldım. Çok pişmanlık gösterdiğim için ve hapishane papazının yanında 3-4 defa hıçkırdığım için, serbest bırakıldım. Ama şimdi eski mesleğime dönemem. İşte bu yüzden, polislik mesleğine girinceye kadar, bir sadakaya bakıyorum. İşte şimdi de gördüğünüz gibi...

PEACHUM Evet, şimdi gördüğüm gibi?...

FILCH ... pişmanlık içimi kemiriyor, meteliksiz, güdülerimin fırtınasına kapılmış bir kazazede gibi...

PEACHUM Peki bu nakaratı hangi bölgede tekrarlıyorsunuz?

FILCH Nasıl yani Bay Peachum?

PEACHUM Bu çocukça tekerlemeyi, yoldan gelip geçenlere döktürüyorsunuz herhalde?

FILCH Ee şey, Bay Peachum, dün Highland Caddesinde küçük bir tatsızlık oldu. Ben sessiz sedasız ve mahzun bir şekilde, şapkam elimde, her şeyden habersiz köşede duruyordum...

PEACHUM *(Bir not defterini karıştırır)* Highland Caddesi. Evet, doğru. Honey ile Sam'in dün enseledikleri kerhaneci sensin demek. 10. Bölgede gelip geçenleri arsızca rahatsız ediyormuşsun. Yaradanı bilmez bir yaratık olduğunu düşündük de, bu defa bir temiz ıslatmakla yetindik. Ama bir kere daha gözümüze görünürsen, o zaman testere kullanırız, anlaşıldı mı?

FILCH Lütfen Bay Peachum! Benim elimden ne gelir? O iki beyefendi yanımı yöremi bir güzel morarttıktan sonra sizin kartınızı verdiler. Sırtımı bir görseniz; mezgit balığı sanırsınız.

PEACHUM Bak aslanım, eğer pisi balığına benzetmemişlerse, adamlarım dalga geçmişler demektir. Senin gibi çiçeği burnunda bir hıyar çıkıp gelecek ve lüp diye avantaya konacak, öyle mi? Biri kalkıp da senin derendeki alabalıkları kepçelemeye kalksa, iyi mi?

FILCH Evet işte Bay Peachum, benim avlanacak bir derem yok.

PEACHUM Bizde lisans sadece profesyonellere verilir. (*Bir işadamının alışkın hareketleriyle kent planını gösterir)* Londra 14 bölgeye ayrılır. Bu bölgelerden herhangi birinde dilencilik zanaatını uygulamak için, Jonathan Jeremiah Peachum ve Ortakları Şirketinin lisansı gerekir. Lisansı olmayan, dilenmek için vatandaşlara herhangi bir şey anlatamaz. İster doğru olsun, ister yalan. Yoksa önüne gelen, lisanssız yalanlarını döktürmeye başlardı. "Anam sarhoş, babam kumarbaz"!

FILCH Bay Peachum, iflasın eşiğindeyim, yalnızca birkaç Schilling'im var. Avucumdaki son iki Schilling'le bu işe bir çare bulmak zorundayım...

PEACHUM Yirmi Schilling.

FILCH Bay Peachum! (*Yakaran bakışlarla, asılı pankartlardan birini gösterir)* "Yoksulun çağrısına kulaklarını tıkama!"

PEACHUM *(Buna karşılık bir vitrinin perdesindeki yazıyı gösterir)* "Ver ki Tanrı da sana versin!"

FILCH On Schilling.

PEACHUM Haftalık kazancından yüzde elli alırım. Giyim kuşam dahil yüzde yetmiş.

FILCH Affedersiniz, giyim kuşam nelerden oluşuyor?

PEACHUM O konuda firma karar verir.

FILCH Hangi bölgede başlayacağım?

PEACHUM Baker Caddesi, 2-104 numaralar arası. O bölge daha ucuz. Giyim kuşam dahil yüzde elliye olur.

FILCH Buyrun. *(Parayı öder.)*

PEACHUM Adınız?

FILCH Charles Filch.

PEACHUM Tamam. (*Seslenir)* Bayan Peachum! *(Bayan Peachum girer)* Bu Filch. 314 numara. Bölge: Baker Caddesi. Kaydını ben kendim yaparım. Tabii, kraliçenin taç giyme törenlerinden önce işe girmeyi kim istemez: Hayatta üç beş kuruş tırtıklanabilecek ender fırsatlardan biri. Donanım C. İnsanlık dışı hapis koşullarının kurbanı. *(Bayan Peachum, bir dolaptan bir kostüm çıkarır)* Firmamız, müşterilerin artık eskisi gibi pişmanlık değil; tersine karakter aradığını tesbit etti. Herkesin dünya görüşüne ve davranışlarına sahip çıkması ve bu konuda güvenilir olması

isteniyor. C tipine ait kuralları su gibi ezberleyeceksiniz. Oradan göreceksiniz ki, esas olarak işadamlarına ve yüksek memurlara yönelmeniz gerekiyor. Onlar, sizin memur karakterinizi anlayacak ve her türlü emri milimi milimine uygulamanızı bekleyeceklerdir. Celia, yine içmişsin! Şaşı şaşı bakıyorsun. Yüzotuzaltı numara kıyafetinden şikâyetçi. Kaç defa söyleyeceğim: Bir centilmen kirli elbiselerle dolaşmaz! Üstelik yüzotuzaltı numara pırıl pırıl bir kostümün parasını ödemiş. Acındırmak için yalnızca kandil yağını ütüyle yedirerek lekeler yapacaksın. Kafayı işlet biraz! Her şeyi ben mi düşüneceğim?

FILCH *(C tipine ait kostüme bakarak)* Ama Bay Peachum, benim kendi elbisem daha hırpani olduğu için, daha iyi değil mi?

PEACHUM Elbise yıpranmış, ama temizce fırçalanmış olacak. Taşıyanın işe yarar biri olduğunu gösterecek.

BN. PEACHUM Elini çabuk tut biraz aslanım, burada Noel Yortusuna kadar senin pantolonunu tutacak değilim.

FILCH *(Birdenbire damarına basılmış gibi)* Ama çizmelerimi çıkarmam! Kesinlikle çıkarmam. Vazgeçerim daha iyi. Onlar bana zavallı annemin tek armağanı. Hayatta çıkarmam. Sürünsem, mahvolsam, ölsem...

BN. PEACHUM Uzatma, ayaklarının kirli olduğunu anlamadım mı sanıyorsun?

FILCH Kış ortasında ayaklarımı nerede yıkasaydım yani?!

(Bayan Peachum, Filch'i bir kabine sokar, sonra sol yanda oturup bir giysiye ütüyle kandil yağı yedirmeye koyulur)

PEACHUM Kızın nerede?

BN. PEACHUM Polly? Yukarda!

PEACHUM O herif dün yine burada mıydı? Hani boyuna ben bir yere gidince gelen?

BN. PEACHUM Bu kadar kuşkucu olma Jonathan. Kaptan, fevkalade centilmen bir adam ve kızımızla da çok ilgileniyor.

PEACHUM Demek öyle.

BN. PEACHUM Üstelik eğer bende beş kuruşluk akıl varsa; biliyorum ki, Polly de ondan hoşlanıyor.

PEACHUM Celia, sanki milyonermişim gibi harcıyorsun kızını. Bir de evlenme falan çıkarma başıma. Bu dükkânı seninle benim bacaklarımı seyrettirerek yürütemeyiz herhalde. Bir haftaya kalmaz müşteriler elini eteğini çeker bu berhaneden. Bir de damat çıkarma başımıza! Bir haftaya kalmaz bizi avucunun içine alır! Kızının yatakta ağzının senden daha sıkı olduğunu sanıyorsan, yanılırsın!

BN. PEACHUM Kızın hakkında düşündüklerin pek hoş değil su!

PEACHUM En kötüsü. En kötüden de beter. Bir cinsellik ve duygusallık yığınından başka bir şey değil!

BN. PEACHUM Bu yönden sana çekmediği muhakkak.

PEACHUM Evlenmekmiş! Kızım, açlar için ekmek neyse, benim için odur. *(İncil'in sayfalarını çevirir)* İncil'de bile yeri var bunun. Evlenmek dediğin zaten bir ahlaksızlık. Ben onu evlilikten nasıl vazgeçireceğimi bilirim.

BN. PEACHUM Jonathan, cahilin birisin sen.

PEACHUM Cahilmiş! Adı neymiş bu beyefendinin?

BN. PEACHUM "Kaptan" diyorlar yalnızca.

PEACHUM Demek beyefendinin adını bile sormak aklınıza gelmedi? Oh, ne âlâ, ne âlâ!

BN. PEACHUM Adamcağız tutmuş nezaket göstermiş bizi Ahtapot Oteli'nde dansa davet etmiş; hemen kafa kâğıdını soracak kadar mağara değiliz herhalde.

PEACHUM Nereye?

BN. PEACHUM Ahtapot Oteli'ne, dansa.

PEACHUM Kaptan? Ahtapot Oteli? Vay, vay, vay...

BN. PEACHUM Kızıma da, bana da, yalnızca glase eldivenle dokunuyor.

PEACHUM Glacé eldiven mi?!

BN. PEACHUM Evet, her zaman glase eldivenler taşıyor. Beyaz glase eldivenler.

PEACHUM Beyaz eldivenler, fildişi saplı bir baston, tozluklu rugan iskarpinler, etkileyici bir görünüş ve bir yara izi...

BN. PEACHUM Boynunda. Onu nereden tanırsın bilmem ki?

PEACHUM Şimdi de sana bu eldivenli beyefendinin kim olduğunu söyleyeyim: Sustalı Mack!

2. SAHNE

[*Bu kitapta 29. sayfa 19. satırdan itibaren. (Almanca baskıda 253. sayfa 31. satırdan itibaren)*]

BROWN Hepsini ben kendi elimle ayarladım. Başka?

MAC Jackie, şu memurların tahammül edilmez sorgularına bir çare düşünmen gerekiyor. Yani artık iş yapmak imkânsız oldu. Bilirsin, ben düzenden yanayım. Ama onun da fazlası, fazla. Geçen hafta, bir düzine ilkel katil alabilmek için 17 tane formüler doldurduk. Yok anneannesinin adı, yok üye olduğu dernekler, yok

efendim hangi yabancı dilleri bilir filan! Yani soyguncu bir katil alacağım diye, bunların ne gereği var? Kendi elimle mi yapayım yani?

BROWN İyi ama devlet memuriyetini de ortadan kaldıramayız ya! Neden oluyor biliyor musun? Yeteneksizler de ondan. Bir kâğıdı üç kişi taşıyorlar. Her boka üç kişi. Ama ben bilirim yapacağımı. Sadece bu gereksiz memurların azaltılması için çalışacak yeni bir daire isteyeceğim. Başlangıç için 200-300 memur verseler; hemen bu daireyi açabilirim, Mac. İyi geceler!

3. SAHNE

[*Bu kitapta 33. sayfa 8. satırdan 34. sayfa 1. satıra kadar olan bölümün, yani dilencinin girdikleri (e) sahnenin yerine. (Almanca baskıda 258. sayfa 1. satırdan 38. satıra kadar olan bölüm)*]

(Kır saçlı, bitik bir kişi girer)

KİŞİ Bay Peachum'la mı görüşüyorum? - Bay Peachum, ben gazeteciyim.

PEACHUM Derhal mağazamı terk edin.

KİŞİ Affedersiniz, hemen söylemeliydim: Gazeteciydim. - Duyduğuma göre, yalnızca sokak dilenciliğini değil, aynı zamanda gizli ev dilenciliğini de organize ediyormuşsunuz? Ben Belçikalıyım. Beş yıl önce Belçika Kongo'sundaki acımasız kıyımları[57] ortaya çıkardım. Düşünün 11 köy, tüm halkıyla birlikte yok edilmiş. Bu kıyım, Tuğgeneral Boulanger-Huit[58] komutasında gerçekleştirilmiş. Benim ortaya çıkardığım gerçekler üzerine, parlamentoda bir soruşturma komisyonu kurulmuştu. Sonunda kendini vurdu. İşte o günden beri hiçbir Belçika gazetesi bana iş vermedi. Oysa adam 2300 kişiyi yok etmişti. Londra'ya iltica ettim. Ama burada da boykot edildim. Hiçbir iş bulamadım.

PEACHUM Ulusal olmayanların takibinin, uluslararası olduğunu bilmiyor musunuz?

KİŞİ Artık biliyorum. Onun için soruyorum: Bana söyleyebilir misiniz - tabii ücretiyle- hiç değilse İngiliz basının beni affetmesini nasıl sağlayabilirim?

PEACHUM Sağlayamazsınız.

KİŞİ *(Bayılacak gibi olur)* Tabii ki böyle bir olaydan sonra, bir yönetim görevi ya da bir yazarlık görevi bekleyemem. Ama seve seve gazete dağıtmaya bile razıyım. Anlarsınız ya, mesleğime bağ-

lıyım. Mürekkep kokusu...

PEACHUM Çocuk olmayın. Basın özgürlüğünü kötüye kullanmışsınız. Uygar dünyada kimse, sizin gibi birine, bir düzine gazeteyi bile emanet etmez. Üstüne yatmayacağınızı nereden bilsin? - Bu zavallı generalin yakınları var mı?

KİŞİ Yok. Belçika büyükelçiliği...

PEACHUM Yazınızın bir kopyası var mı?

KİŞİ Var. *(Peachum'a yazının bir kopyasını verir.)* İşte. Tümüyle gerçek.

PEACHUM Umarım öyledir. Yoksa size yardımcı olamam.

KİŞİ Demek bana yardım edeceksiniz? Size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum.

PEACHUM Ben biliyorum. Maaşınızın yüzde 60'ı.

KİŞİ Maaşımın mı?

PEACHUM Dilenerek kendinizi aşağılamayacaksınız; tersine bir yönetim kurulu üyeliği isteyeceksiniz. Hemen Kongo ile ilişkisi olan bütün ithalat firmalarının bir listesini yapacaksınız. Sonra bu firmalara görüşmeye gidecek ve gizlilik kaydıyla, ölü sanılan Tuğgeneral Boulanger-Huit olduğunuzu belli edeceksiniz. Generalin, ülkesine nasıl yararlı bir insan olduğunu kanıtlamak için de, bu makaleyi göstereceksiniz.

KİŞİ Ama...

PEACHUM Ama ne? Başınıza gelenlerden hâlâ ders almadınız mı? Kongo ile iş ilişkisi olan hiçbir milliyetçi firma, General Boulanger-Huit gibi bir adama sempati duymadan edemez. Bütün yüksek bakış açılarına gör, kurban, her zaman doğal olarak saldırgandan daha sempatiktir. Siz Boulanger-Huit'siniz, o kadar!

KİŞİ O kadar.

PEACHUM Akşam altıda tekrar gelin de, halinize tavrınıza biraz çeki düzen verelim. Şu halinizle kimse general olduğunuza inanmaz; ancak bir lumpen olduğunuza inanırlar. Adieu.

(Kişi, rüyada gibi çıkar)

SON

MAHAGONNY

Şarkılar Oyunu
(Songspiel)

Türkçesi
Yılmaz Onay

Müzik: Kurt Weill

KİŞİLER:

Jessie • Bessie • Charlie • Billy • Bobby • Jimmy

I. MAHAGONNY ŞARKISI

1
Doğru Mahagonny!
Mis gibi havası
Kadın budu – dana eti
Viskisi – kumarı.
Ey yeşil Mahagonny mehtabı, güzelsin!
İşte geldik burdayız
Koynumuzda paramız
Gülsün diye ablak koca suratın senin.

2
Doğru Mahagonny!
Rüzgârı eder mest
Her yan ebegümeci
Ne yaparsan serbest.
Ey yeşil Mahagonny mehtabı, güzelsin!
İşte geldik burdayız
Koynumuzda paramız
Gülsün diye ablak koca suratın senin.

3
Doğru Mahagonny!
Fora pupa yelken
Me-de-ni-yet me-de-ni-yet
Bizleri bekleyen.
Ey yeşil Mahagonny mehtabı, güzelsin!
İşte geldik burdayız
Koynumuzda paramız
Gülsün diye ablak koca suratın senin.

ALABAMA–SONG

1
Oh, show us the way to the next whisky-bar
Oh, don't ask why, oh, don't ask why
For we must find the next whisky-bar
For if we don't find the next whisky-bar
I tell you we must die! I tell you we must die!
Oh! Moon of Alabama
We now must say good-bye
We've lost our good old mamma
And must have whisky
Oh! You know why.

2
Oh, show us the way to the next pretty girl
Oh, don't ask why, oh, don't ask why
For we must find the next pretty girl
For if we don't find the next pretty girl
I tell you we must die! I tell you we must die!
Oh! Moon of Alabama
We now must say good-bye
We've lost our good old mamma
And must have a girl
Oh! You know why.

3
Oh, show ust the way to the next little dollar
Oh, don't ask why, oh don't ask why
For we must find the next little dollar
For if we don't find the next little dollar
I tell you we must die! I tell you we must die!
Oh! Moon of Alabama
We now must say good-bye
We've lost our good old mamma
And must have dollars
Oh! You know why.

II. MAHAGONNY ŞARKISI

Mahagonny'de insan
Günde en az yer beş Dolar
Açılacak olursan
Artar ekstradan masraflar.
  Ama hepsi gider işte
  Mahagonny poker salonuna
  Her durumda kaybetsen de
  Bir şey kalır sonunda.

1
Denizde karada
Hep adamın derisini yüzüyorlar
Ama bu millet tınmıyor
Derisini satıyor
Deri çünkü her zaman ediyor bilmem kaç Dolar.
  Mahagonny'de insan
  Günde en az yer beş Dolar
  Açılacak olursan
  Artar ekstradan masraflar.
  Ama hepsi gider işte
  Mahagonny poker salonuna
  Her durumda kaybetsen de
  Bir şey kalır sonunda.

2
Denizde karada
O yüzden pek çoğaldı taze deri kullanımı
Canı acıyor kişinin
Ama bedeli var içkinin
Deri satmak ucuz çünkü, viskiyse ateş pahası.
  Mahagonny'de insan
  Günde en az yer beş Dolar
  Açılacak olursan
  Artar ekstradan masraflar.
  Ama hepsi gider işte
  Mahagonny poker salonuna

Her durumda kaybetsen de
Bir şey kalır sonunda.

3
Denizde karada
Tanrının değirmenleri nasıl öğütüyor bakın
Ve insanlar oturmuşlar
Taze deri satıyorlar
Yaşamak peşin de sanki ödemesi borca kalsın.
Evinde otururşan
Yemezsin günde beş Dolar
Hele bekâr adamsan
Olmaz ekstradan masraflar.
Derken hepsi kalır işte
Tanrının en ucuz bir salonunda
Kazansalar da böylece
Ne elde var ne avuçta.

BENARES-SONG

1
There is no whisky in this town
There is no bar to sit us down
Oh!
Where is the telephone?
Is here no telephone?
Oh, Sir, God damn me:
No!
Let's go to Benares
Where the sun is shining
Let's go to Benares!
Johnny, let us go.

2
There is no money in this land
There is no girl with whom to shake hands
Oh!

Where is the telephone?
Is here no telephone?
Oh, Sir, God damn me:
No!
Let's go to Benares
Where the sun is shining
Let's go to Benares!
Johnny, let us go.

3
There is not much fun on this star
There is no door that is ajar
Oh!
Where is the telephone?
Is here no telephone?
Oh, Sir, God damn me:
No!
Worst of all, Benares
Is said to have perished in an earthquake!
Oh! Our good Benares!
Oh, where shall we go!
Worst of all, Benares
Is said to have been punished in an earthquake!
Oh! Our good Benares!
Oh! Where shall we go!

III. MAHAGONNY ŞARKISI

Hava kapalı bir sabah
Tam viski vakti
Tanrı Mahagonny'de
Tanrı Mahagonny'de
Tam viski vakti
Tanrı'yı gördük Mahagonny'de.

1
İçin süngerler gibi
İçki yapıp mahsulümü her yıl?
Beklemiyordunuz ama beni
Bakayım şimdi keyfiniz nasıl?
Gözgöze geldi bütün Mahagonny
Evet ya, dedi bütün Mahagonny.
Hava kapalı bir sabah
Tam viski vakti
Tanrı Mahagonny'de
Tanrı Mahagonny'de
Tam viski vakti
Tanrı'yı gördük Mahagonny'de.

2
Güldünüz Cuma akşamı
Mary Weemann, gördüm uzaktan
Yüzüyordu ölü balık gibi
Hayatta yok artık o insan.
Gözgöze geldi bütün Mahagonny.
Evet ya, dedi bütün Mahagonny.
Hava kapalı bir sabah
Tam viski vakti
Tanrı Mahagonny'de
Tanrı Mahagonny'de
Tam viski vakti
Tanrı'yı gördük Mahagonny'de.

3
Nerden çıktı fişekler?
Kimler vurdu misyonerimi?
Gökte de mi hep yanımda sizler
Sarhoş bakmak benim işim mi?
Gözgöze geldi bütün Mahagonny
Evet ya, dedi bütün Mahagonny.
Hava kapalı bir sabah
Tam viski vakti
Tanrı Mahagonny'de

Tanrı Mahagonny'de
Tam viski vakti
Tanrı'yı gördük Mahagonny'de.

4
Hepiniz cehenneme!
Tası tarağı da toplayın
Yürüyün bakalım pis herifler
Doğru cehenneme yollarını!
Gözgöze geldi bütün Mahagonny
Evet ya, dedi bütün Mahagonny.
Hava kapalı bir sabah
Tam viski vakti
Geldin ha Mahagonny'ye
Geldin ha Mahagonny'ye
Tam viski vakti
Taktın ha Mahagonny'ye?

5
Kimse kımıldamasın!
Herkes grevde! Çekemezsin
Bizi cehenneme. Çünkü
Biz hep içindeydik cehennemin.
Tanrı'ya baktı da bütün Mahagonny
Olamaz dedi bütün Mahagonny.

FİNAL

Nerden çıktı şimdi Mahagonny?
Her şey boktan işte ondan
Ne rahat var çünkü
Ne huzur güven
Kalmadı artık
Tutunacak tek bir dal.

Mahagonny – yok öyle bir şey.
Mahagonny – bir yer yok öyle.
Mahagonny – uydurma bir sözcük işte.

MAHAGONNY KENTİNİN YÜKSELİŞİ ve DÜŞÜŞÜ

(Aufstieg und Fall der Stadt Mahagonny)

Opera

Türkçesi
Aziz Çalışlar - Yılmaz Onay

Çalışmaya katılanlar[9]*:*
Elisabeth Hauptmann, Caspar Neher, Kurt Weill

Dördüncü *Deneme* (Versuch): *"Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü"*, Kurt Weill'ın müziğiyle epik opera alanında bir denemedir: Bir ahlaki hikâye[10].

Kişiler[11]**:**

Baltacılar: •Paul Ackermann, •Jakob Schmidt, •Heinrich Merg, •Joseph Lettner.
•Leokadja Begbick[15] •Willy, Vekilharç •İmanlı Moses •Jenny •Tobby Higgins.
•Mahagonny Erkekleri ve Kızları

1

MAHAGONNY KENTİNİN KURULUŞU

(Büyük bir külüstür kamyon ıssız bir yerde durur.)

VEKİLHARÇ WILLY
Hop dedik, devam edelim!
İMANLI MOSES
İyi ama, araba stop etti.
VEKİLHARÇ WILLY
Ya, devam edemeyiz o halde.
(Duraksama.)
İMANLI MOSES
İyi ama, etmemiz lazım.
VEKİLHARÇ WILLY
İyi ama, önümüz çöl.
İMANLI MOSES
Ya, devam edemeyiz o halde.
VEKİLHARÇ WILLY
Dönelim öyleyse.
(Sessizlik.)
İMANLI MOSES
İyi ama, aynasızlar arkamızda, suratımızdan tanırlar.
VEKİLHARÇ WILLY
Ya, geri dönemeyiz o halde.
(Kamyon basamağının üstüne oturup, sigara içerler.)
İMANLI MOSES
Yukarki sahillerde altın bulurduk.
VEKİLHARÇ WILLY
Ya, koca sahil.
İMANLI MOSES
Ya, gidemeyiz demek ki.
VEKİLHARÇ WILLY
İyi ama, altın bulurduk.
İMANLI MOSES
Ya, ama, koca sahil.
(Bayan Leokadja Begbick kamyondan görünür.)
Ne o, gitmiyor mu?
İMANLI MOSES
Gitmiyor.

BEGBICK İyi, biz de burda kalınz o halde. Ne demişler, erişemeyeceğin yere uzanma. Bakın, ordan gelenler söylüyor, ırmaklardan altın sızmazmış kolay kolay. Zahmetli iş, bize göre değil. Şöyle baktım adamların suratına, benden söylemesi, altın akıyor! İnsanlardan altın sızdırmak çok daha kolay!

İyisi mi, burda bir kent kuralım
Adı olsun Mahagonny
Yani: Tuzakkent!
Dörtdörtlük bir tuzak
Yağlı müşteri düşürmek için tam.
Her yerde çalış dur, sıkıntı çek
Burdaysa eğlence.
Erkeklerdeki şehvet hırsı
Dayanılmaz çünkü[16], her şey serbest
İşte sırrı altının.
Cinle viski.
Kızlar, oğlanlar.
Tam bir hafta sürecek, yedi gün şahane tatil
Hem korkunç tayfunlar ulaşamaz buraya.
Patırtı, gürültü hiç yok
Sigara içsin, akşamı beklesin herkes
Dövüş de olsun, üç günde bir
Ama hakça olsun, tam kıran kırana.
Dikin şimdi şu kamış oltayı şuraya, şu bezi de gerin üstüne,
Altın sahillerinden gelip geçerken o gemiler
Görsünler bizi.
Kurun tezgâhı
Ağacın altına:
Nah işte kent.
Tam orta şurası:
Ve adı: "Hotel Zengin Beyler Palas"
(Kırmızı bir Mahagonny flaması, uzun bir olta kamışı ucunda yükselir.)

WILLY ile MOSES
Nerden çıktı şimdi Mahagonny?
Her şey boktan işte ondan
Ne rahat var çünkü
Ne huzur, güven
Kalmadı artık
Tutunacak tek bir dal.

2

DAHA SONRAKİ BİRKAÇ HAFTA İÇİNDE BİR KENT YÜKSELİR ve İLK "KÖPEK BALIKLARI" GELİP YERLEŞİR.

(Jenny ile altı genç kız ellerinde büyük bavullarla gelirler, bavulların üstüne oturup Alabama[17] *Şarkısı'nı*[1] *söylerler.)*

Oh, show as the way
to the next whisky-bar.
Oh, don't ask why!
For we must find the next whisky-bar.
For if we don't find the next whisky-bar
I tell yo we must die!
Oh! Moon of Alabama
We now must say good-bye
We've lost our good old mamma
And must have whisky
Oh! You know why.

Oh, show as the way to the next pretty boy
Oh, don't ask why, oh, don't ask why!
For we must find the next pretty boy
For if we don't find the next pretty boy
I tell yo we must die!
Oh! Moon of Alabama
We now must say good-bye
We've lost our good old mamma
And must have boys
Oh! You know why.

Oh, show as the way to the next little dollar!
Oh, don't ask why, oh, don't ask why!
For we must find the next little dollar
For if we don't find the next little dollar
I tell yo we must die!
Oh! Moon of Alabama
We now must say good-bye
We've lost our good old mamma
And must have dollars
Oh! You know why.
(Genç kızlar bavullarıyla birlikte çıkarlar.)

3

BİR CENNET KENT KURULDUĞU HABERİ BÜYÜK KENTLERE ULAŞIR.

(Projeksiyondan büyük bir anakent ve birçok erkek yüzleri görülür.)

ERKEKLER

Kentlerin lağım akar altında[2]
Yaşanmaz oldu, üstünde dumanlar
Hiç tadı yok. Tıkılmışız buraya.
Ölüp gidiyor hem kentler, hem de insanlar.
(Vekilharç Willy ile İmanlı Moses pankartlarla gelirler.)

VEKİLHARÇ WILLY

Şamatadan uzakta

İMANLI MOSES

Büyük trenler geçmez buradan

VEKİLHARÇ WILLY

Bir Altınkent Mahagonny.

İMANLI MOSES

Nerdeydi herkesin aklı fikri.

VEKİLHARÇ WILLY

Kimse memnun değil büyük kentlerden.
Bugün hiç kimse, büyük şehir sevmiyor.
Şimdi herkese Mahagonny, Altınkent.

İMANLI MOSES

İçkiler sudan ucuz.

VEKİLHARÇ WILLY

Hem gürültüden geçilmiyor kentler
Ne rahat kaldı, ne huzur
Yok hiç tutunacak tek bir dal.

İMANLI MOSES

Her şey boktan ondan.

WILLY ile MOSES

Gelin görün, ne varsa
Mahagonny'de var
Tütün de çekin
Denizden uçup gitsin
Duman.
Parlıyor gökyüzü

Halis tütün!
Ya San Francisco yansa
İçinde ne varsa
Yok olur gider
İyi düşün.

ERKEKLER

Lağım akar altında
İçerisi kof, üstünde dumanlar
İçindeyiz. Değmiyor yaşamaya.
Ölüp gidiyoruz, kentler de ölüyorlar.

VEKİLHARÇ WILLY

Dosdoğru Mahagonny!

İMANLI MOSES

Nerdeydi herkesin aklı fikri.

4

BİRKAÇ YIL İÇİNDE, HAYATINDAN MEMNUN OLMAYAN NE KADAR İNSAN VARSA HEPSİNİN YOLU ALTINKENT MAHAGONNY'YE DÜŞER.

(Dört erkek: Paul, Jakob, Heinrich, Joseph, ellerinde bavullarıyla gelirler.)

Doğru[18] Mahagonny![3]
Mis gibi havası.
Kadın budu – dana eti.
Viskisi, kumarı.
Ne güzelsin
Yeşil Alabama
Mehtabı!
İşte geldik burdayız
Koynumuzda paramız
Gülsün diye ablak
Koca suratın senin.

Doğru Mahagonny!
Rüzgârı eder mest.
Her yan ebegümeci
Ne yaparsan serbest.

Ne güzelsin
Yeşil Alabama
Mehtabı!
İşte geldik burdayız
Koynumuzda paramız
Gülsün diye ablak
Koca suratın senin.

Doğru Mahagonny!
Fora pupa yelken.
Me-de-ni-yet, me-de-ni-yet[19]
Bizleri bekleyen.
Ne güzelsin
Yeşil Alabama
Mehtabı!
İşte geldik burdayız
Koynumuzda paramız
Gülsün diye ablak
Koca suratın senin.
(Erkekler çıkarlar.)

5

O GÜNLER MAHAGONNY'YE GELENLER ARASINDA
PAUL ACKERMANN DA VARDI.
ANLATMAK İSTEDİĞİMİZ ÖYKÜ İŞTE ONUN ÖYKÜSÜ.

(Mahagonny iskelesi. Dört erkek, "Mahagonny'ye Gider" yazılı bir yol işaretinin önünde beklerler. Yol işaretinin üstünde bir fiyat tabelası asılıdır.)

PAUL
Yabancı kıyıya çıktı mı
İlk önce şaşırıp kalıyor insan.
JAKOB
Olaya nereden başlamalı.
HEINRICH
Kime hırlamalı.
JOSEPH
Kime selam çakmalı.

PAUL

Belası bu
Yabancı kıyıya çıkmanın.
(Bayan Leokadja Begbick elinde büyük bir listeyle gelir.)

BEGBICK

Ah, sayın baylar
Buyrun, hoş geldiniz
(Elindeki listeye bakar.)
Siz herhalde Sayın Paul Ackermann
Çok ünlü bıçak sallamada?
Bir cin tonik size mutlak şart
Yatmadan önce akşam.

PAUL

Sağ olun.

BEGBICK

Begbick, bir dul.
(Karşılıklı selamlaşırlar.)
Sizin için özel, Bay Jakob Schmidt
Nasıl süslendik bakın.

JAKOB

Memnun oldum.

BEGBICK

Siz de, Bay Merg?

PAUL *(Onu tanıştırır.)*

Heinrich Merg.

BEGBICK

Ve siz, Bay Joseph Lettner?

PAUL *(Onu da tanıştırır.)*

Alaska Kurdu Joe.[12]

BEGBICK

Öyle memnun olduk ki bilseniz,
Sizler için özel indirim var.
(Fiyat tabelasında değişiklik yapar.)

HEINRICH, JOSEPH

Çok sağ olun!
(El sıkışırlar.)

BEGBICK

Önce güzel kızlara bir göz atmak ister misiniz?

İMANLI MOSES *(Kızların afişlerini getirir, asar.)*

Sayın baylar, her erkeğin gönlünde bir kadın yatar.
Kimine tombul gelen, kimine zayıf görünür.
Bu kalçalar tam size göre, Bay Joe.

JAKOB
Şurdaki sanırım bana olabilir.
JOE
Benim kafamdaki daha esmer.
BEGBICK
Ya siz, Bay Merg?
HEINRICH
Beni boşverin.
BEGBICK
Siz Bay Ackermann?
PAUL
Resimden bir şey anlamam. Elleyip bakmam lazım önce,
Aşk avucumda mı diye.
Dizilin Mahagonny güzelleri
Para bizde, sizde ne var?
JAKOB, JOE, HEINRICH
Tam yedi yıl şu Alaska
Hem soğuk var, hem para
Dizilin, Mahagonny güzelleri
İş hazırsa, peşin para.
JENNY ile ALTI GENÇ KIZ
Merhaba, demek sizin Alaska
Hem soğuk var, hem de para?
PAUL
Merhaba, Mahagonny güzelleri.
JENNY İLE ALTI GENÇ KIZ
Bizleriz Mahagonny güzelleri
Bizde iş çok, siz paradan söz edin.
BEGBICK *(Jenny'yi gösterir.)*
İşte sizinki bay Jakob Schmidt.
Tam size göre bu kalçalar
Elli dolar etmezse geri verin.
JAKOB Otuz dolar!
BEGBICK *(Omuz silkerek Jenny'ye bakar.)*
Otuz dolar!
JENNY
Ah, düşünün bir[20], Bay Jakob Schmidt
Ah, düşünün bir, otuz dolar da nedir ki!
On çift çorap, hepsi o.
Memleket Havana
Orda beyaz bir anam vardı
Hep derdi ki bana:

"Satma ha kendini
Benim gibi yapıp da birkaç banknota
Bak ben ne hale geldim gör işte".
Ah düşünün bir, Bay Jakob Schmidt.

JAKOB

Peki, yirmi dolar.

BEGBICK

Otuz, bayım, otuz.

JAKOB

Pazarlık yok.

PAUL

Belki ben alırım.
(Jenny'ye döner.)
Adın neydi?

JENNY

Jenny Smith, yer Oklahoma
Buralardayız dokuz haftadır.
Düştük işte büyük şehirlerden
Geri çevirmem hiç ne istenirse.
Bilirim Paul, Paul, Paul'leri ben Alaska'dan
Ölmekten beterdir sizin oralar.
Zengin olup döner ama ordan insan
Cebinden sonra oluk oluk para akar
Acısını çıkarırsın Mahagonya'dan.
Ah, Paul'üm, sevgilim benim.
Bacağına bakarlar hep
Oram buram, hep senin, Paul'cüğüm
Ah, Paul, otur, işte dizim
Ah, Paul, bak ben hiç sevmedim.
Ah, gel iç kadehimden, Paul'cüğüm!

PAUL

Oldu, aldım seni.

JENNY

Haydi, gidelim.
(Mahagonny'ye doğru yola çıkacakları sırada, o yönden bir takım insanlar ellerinde bavullarla gelirler.)

JOE

Bu adamlar da kim?

BAVULLU ADAMLAR *(Acele acele)*

Kalktı mı gemi?
Yo, Allaha şükür, orda!
(Bavullu adamlar iskeleye koştururlar.)

BEGBICK *(Arkalarından söver.)*

Öküzler, kuş beyinliler! Koşturuyorlar gemiye. Cepleri hâlâ para dolu. Bok soyları! Ruhsuz herifler!

JAKOB

Acayip iş, gidiyorlar.
Güzel yer bırakılmaz
Ortada bir terslik yoksa.

BEGBICK

Siz ama, sayın baylar
Tam istikamet Mahagonny.
Hay Allah, unutmuşum
Viskilerde bir indirim daha var.
(Bir önceki fiyat tabelasının üstüne daha düşük fiyatlı, yeni tabelayı asar.)

JOSEPH

Bu Mahagonny, anlatılan gibiyse
Pek ucuzmuş, hoşlanmadım.

HEINRICH

Bence her şey çok çok pahalı.

JAKOB

Sence nasıl, Paul, iyi mi burası?

PAUL

İyidir, biz nerdeysek.

JENNY

Ah, Paul, otur, işte dizim.

ALTI GENÇ KIZ

Ah, Paul, otur, işte dizim.

JENNY ile ALTI GENÇ KIZ

Ah, Paul, bak ben hiç sevmedim.
Ah, gel iç kadehimden, Paul'cüğüm!

JENNY, ALTI GENÇ KIZ, BEGBICK, PAUL, JAKOB, HEINRICH, JOSEPH

İşte onlar, Paul, Paul, Paul'ler, Alaska'dan

JENNY ile ALTI GENÇ KIZ

Orada ölmekten beter oldular.

PAUL, JAKOB, HEINRICH, JOSEPH

Ama para yaptılar.
Ama para yaptılar.

JENNY ile ALTI GENÇ KIZ

Ceplerden oluk oluk para akaraktan
Acısını çıkarsınlar Mahagonnya'dan.
(Hepsi birden Mahagonny'ye doğru yola koyulurlar.)

6

SÖZLÜ DERSLER

(Mahagonny kent haritası. Paul ile Jenny gezinir.)

JENNY
Öğrendim artık, erkeklerle ben tanışınca,
Hep sorarım, neye alışık.
Söyleyin bakalım, nasıl olayım.

PAUL
Olduğunuz gibi, daha hoş.
Bana "sen" deseydiniz
Siz de benden hoşlandınız, derdim.

JENNY
Söyle, Paul, saçlarım bak nasıl olsun? Düz mü, dalgalı mı?

PAUL
Her türlü olabilir
Durum ne gösterirse.

JENNY
Peki, ya iç çamaşırlar, aslanım?
Elbise altı iç etek mi giysem
Yoksa hiç mi giymesem?

PAUL
Giyme, tabii.

JENNY
Gayet tabii, Paul'cüğüm.

PAUL
Sen söyle, peki?

JENNY
Şimdi bu şeylerin sözü mü olur?

7

BÜTÜN BÜYÜK GİRİŞİMLER BİR BUNALIM YAŞAR.

(Projeksiyondan Mahagonny'deki suç ve borsa istatistikleri görülür. Yedi değişik fiyat listesi. "Hotel Zengin Beyler Palas"ın barında İmanlı Moses ile Vekilharç Willy oturmaktadır. Begbick, yüzü beyaz krem boyalı, hızla içeri girer.)

BEGBICK

Willy, Moses!
Willy, Moses, gördünüz mü? Gidiyor yine hepsi! İskeleye üşüşmüşler. Ordalar gördüm.

VEKİLHARÇ WILLY

Burda onları tutacak ne var ki! Bir ikram içkisi, gerisi bomboş bir sessizlik...

İMANLI MOSES

Ya ne biçim insan bunlar! Bir balık tutmayagörsünler, mutlu oluyorlar hemen. Yaksınlar bir sigara, otursunlar, onlardan iyisi yok...

BEGBICK, WILLY, MOSES

Ah, bizim Mahagonny,
İş yapmıyor neden ki.

BEGBICK

Viskinin fiyatı bugün oniki dolar.

VEKİLHARÇ WILLY

Yarın sekiz dolara düşer mutlaka.

İMANLI MOSES

Yükselmez artık yeniden.

BEGBICK, WILLY, MOSES

Ah, bizim Mahagonny ,
İş yapmıyor neden ki.

BEGBICK

Aklım almıyor doğrusu! Herkes bir şeyler istiyor, sonra ne versem gidiyor. Hani ne verelim yani, kalsınlar diye?

BEGBICK, WILLY, MOSES

Ah, bizim Mahagonny,
İş yapmıyor neden ki.

BEGBICK

Bir gün dayamıştık sırtımızı duvara
Bir adamla
Konuşmuştuk şundan bundan
Aşktan söze başlamıştık.
Kalmayınca para
Kalmadı aşkın anlamı.

WILLY, MOSES

Her şey para,
Her şey para.

BEGBICK

Tam ondokuz yıl oluyor ayakta kalmak için verdiğim mücadele,

yıktı beni, bitirdi. Buydu en son büyük planım: Mahagonny, bir tuzaktent. Ama hiç kimse düşmüyor tuzağa...

BEGBICK, WILLY, MOSES

Ah, bizim Mahagonny,
İş yapmıyor neden ki.

BEGBICK

Haydi, o halde, dönüyoruz
Yine geçip gidelim binlerce şehirden.
Yine geri sayalım ondokuz yılı.
Dönüyoruz!
Haydi, toplanın.

VEKİLHARÇ WILLY

Tabii, Bayan Begbick! Ya, Bayan Begbick, sizi de orda bekliyorlar zaten! *(Gazeteyi okur.)* Pensacola'ya bir baskın yapan şerifler, peşine düştükleri Leokadja Begbick adında bir kadını her yerde aradıktan sonra çekip gittiler...

BEGBICK

Ah! Kurtuluş yok artık.

WILLY, MOSES

Ya, Bayan Begbick
Suç işlemekle bitmiyor işler.
Başı belaya girenler
Genç ölürler.

BEGBICK

Ah, paramız olsa!
Biraz para yapsaydık
Tuzak olmayan şu bizim tuzakkentle,
Buyursun gelsindi aynasızlar!
O yeni düşenler var ya bugün?
Para onlardadır olsa olsa.
Onlar bırakır parayı.

8

ARAYAN HER ZAMAN BULMAZ.

(Mahagonny iskelesi. Kentten, daha önceki bavullu insanlar gibi, peşinde kendisini tutmaya çalışan arkadaşları, Paul gelir.)

JAKOB

Paul niye koşturuyorsun?

PAUL
Beni burda tutan ne ki?
HEINRICH
Ne surat asıp duruyorsun?
PAUL
Orda bir tabela gördüm çünkü
"Burası yasak" diye yazıyor.
JOE
Cin var ama, ucuza viski var?
PAUL
Fazla ucuz!
HEINRICH
Rahat var, huzur var.
PAUL
Fazla sessiz!
JAKOB
Balık yemek istersen
Kendin tutabilirsin.
PAUL
Beni mutlu etmiyor böyle şeyler!
JOE
Tütün var.
PAUL
Tütün var.
HEINRICH
Uyumak var.
PAUL
Uyumak var.
JAKOB
Yüzmek var.
PAUL
Gidip muz koparmak var!
JOE
Suya bakmak var.
(Paul omuz silker.)
HEINRICH
Unutmak var.
PAUL
Bir şey var eksik.
JAKOB, HEINRICH, JOE
Harika oluyor akşamı seyretmek
Sohbet ediyor ne güzel oturup insan!

PAUL
Bir şey var eksik.
JAKOB, HEINRICH, JOE
Ne güzel tam bir sessizlik var
Rahat, huzur dolu her yer.
PAUL
Bir şey var eksik.
JAKOB, HEINRICH, JOE
Sade, ne şahane bir hayat
Eşi bulunmaz bir tabii güzellik.
PAUL
Bir şey var eksik.

1

Nerdeyse kafayı yiyeceğim yani[21]
Yetti be, bu kadar yeter
Adam olan hiç kafayı yemez mi
Yapılacak, yapılacak başka bir şey yoksa eğer?

Kokteyl neymiş öğrendik hepimiz
Bütün gece mehtabı seyrettik.
Kapalıydı oysa Bar Mandelay[22]
Hiçbir şey yapamadık gittik
Ya, gençler, bir şey yapamadık gittik.

2

Vallahi, gitmeli Georgia'ya
Vallahi, kent olsun yeter.
Gitmez mi insan hiç Georgia'ya[23]
Yapılacak, yapılacak başka bir şey yoksa eğer?

Kokteyl neymiş öğrendik hepimiz
Bütün gece mehtabı seyrettik.
Kapalıydı oysa Bar Mandelay
Hiçbir şey yapamadık gittik
Ya, gençler, bir şey yapamadık gittik.
JAKOB, HEINRICH, JOE
Paul, az soğukkanlı ol
Şurası bak Bar Mandelay!
JOE
Paul yiyecekmiş kafayı.
HEINRICH
Neden yiyecekmişsin ki sen kafayı?

JAKOB, HEINRICH, JOE
Sen tam bir huysarsın, Paul!

JAKOB
Sen bunu yapamazsın, Paul!

JAKOB, HEINRICH, JOE
Hava basma sen çok!
Paul, bunun sonu yok!
(Bağırırlar.)
Alınız bak altımıza
Adam olursun sopayla
Tamam mı!

PAUL *(Sakin)*
Ah, gençler, benden adam olmaz ki.

JOE
Haydi, bir araba laf ettin, yürü şimdi güzel güzel, gidiyoruz, doğru Mahagonny.

(Paul'ü kente doğru götürürler)

9

("Hotel Zengin Beyler Palas"ın önünde, geniş bir gökyüzü altında, aralarında bizim dört arkadaşın da olduğu Mahagonnyli erkekler sallanan koltuklarda, sigara ve içki içerek otururlar. Müzik dinlerken[24], gökyüzünde soldan sağa, sonra da sağdan sola gidip gelen beyaz bir bulutu[25] izlerler. Çevrelerinde şu gibi tabelalar asılıdır: "İskemleleri kırmayın", "Hır çıkarmayın", "Yüksek sesle şarkı söylemeyin".)

PAUL
Karlı Alaska ormanlarında
Biz işte dört arkadaş gelip kol kola
Ağaç yardık, ırmaklara taşıdık
Çiğ et kemirdik, para biriktirdik
Yedi yılımızı verdik,
Gelmek için buraya.

Kulübede yattık yedi kış boyunca
Her sabah akşam Allahına küfrettik[26]
N'apar, ne ederiz diye laf ettik
Nereye gideriz diye paramız olunca

Nelere katlanmadık
Gelmek için buraya.

Koyduk sonunda cebimize parayı
Kentlerden kent beğendik kendimize, Mahagonny
Diye koşturduk durduk hep
Nefes nefese
Bir de geldik gördük ki
Buradan kötüsü yokmuş
Ve buraya gelmek kadar aptallık
Olamazmış meğer.

(Ayağa fırlar.)
Olay ne, öğrenelim! Bir durum mu var? Çalışmaz bize. *(Tabancasıyla havaya ateş eder.)* Çık dışarı, seni gidi yapmayın etmeyin orospusu! Karşında, Alaska'dan Paul Ackermann, burası açmıyor bilakis kendisini.

BEGBICK *(İçerden koşturur.)*
Seni açmayan ne?

PAUL
Şu boktan yer!

BEGBICK
Kulağıma bir laf geldi, boktan yer diye. Siz mi dediniz yoksa?

PAUL
Evet, ben dedim, Paul Ackermann.
(Bulut titreşir ve hızla kaybolur.)

PAUL
Tam yedi yıl, tam yedi yıl durmadan ağaç yardım ben.

ALTI GENÇ KIZ, JAKOB, HEINRICH, JOE
Durmadan ağaç yarmış.

JAKOB, HEINRICH, JOE
Durmadan ağaç yardı.

PAUL
Ve de sular, ve de sular, ve de sular dondurucuydu.

ALTI GENÇ KIZ, JAKOB, HEINRICH, JOE
Sular dondurucuymuş.

PAUL
Katlandım her bir şeye, buraya gelebilmek için.
Ama açmıyor hiç beni
İş yok burada!

JENNY
Sevgili Paul, sevgili Paul

O bıçağı indir, laf dinle.

PAUL

Tutmayın beni!

JAKOB, HEINRICH, JOE

O bıçağı indir, laf dinle.

JENNY

Sevgili Paul, gel bizle, efendi adam ol.

PAUL

Tutmayın beni!

JAKOB, HEINRICH, JOE

Gel bizle, efendi adam ol.

PAUL

Tam yedi yıl ağaç kestim
Tam yedi yıl soğuk yedim
Her bir şeye göğüs gerdim
Karşılığında ne buldum!

BEGBICK, WILLY, MOSES

İşte rahat, huzur, viski, kadın.

PAUL

Rahat, huzur, viski, kadın!

JENNY, JAKOB, HEINRICH, JOE

O bıçağı cebine sok!

KORO

Su-sun! Su-sun!

BEGBICK, WILLY, MOSES

Uyku uyu, dolan, git yüz, avlan!

PAUL

Uyku uyu, dolan, git yüz, avlan!

JENNY, ALTI GENÇ KIZ, JAKOB, HEINRICH, JOE

Paul, indir o bıçağı! Paul, indir o bıçağı!

KORO

Su-sun! Su-sun!

BEGBICK, WILLY, MOSES

Bunlar Alaskalı Paul takımı.
Bunlar Alaskalı Paul takımı.

PAUL

Tutmayın beni, harcamayım sizi!
Tutmayın beni!

JAKOB, HEINRICH, JOE

Tutun şu adamı! Harcar sizi yoksa! Tutun şu adamı!

KORO

Bu takım Paul, Paul, Paul'ün takımı, Alaska

Ölümden bile beterdi orda hayat.
Ama cepte para! Ama cepte para.

BEGBICK, WILLY, MOSES

O zaman bu aptal köpekleri Alaska paklar,
Niye gelmiş burada huzuru barışı bozuyorlar?
Atın dışarı, atın şunu!

PAUL

Tutmayın beni, harcamayın sizi, hiç iş yok burda
Hiç iş yok burda!
(Bir masanın üstüne çıkar.)
Ah, sizin şu koca Mahagonny
Hiç kimseyi mutlu etmez
Hep rahat batıyor
Huzur batıyor
Her şey batıyor
Tutunacak dal bile.

(Işıklar gider. Hepsi karanlıkta sahnede kalır.)

10

(Arka planın üstünde dev harflerle "TAYFUN[27]!", sonra da "BİR KASIRGA MAHAGONNY'YE DOĞRU YOL ALIYOR" yazısı görünür.)

TÜMÜ

Ah, ne korkunç bir afet
Eğlence şehrimiz gidecek.
Dağ başlarını tutmuş kasırgalar
Ve ölüm kol geziyor sularda[28]
Ah, ne korkunç bir afet
Ah, ne kara talih!
Yok mu bir taş duvar saklanacak?
Yok mu bir mağara sığınacak?
Ah, ne korkunç bir afet
Ah, ne kara talih!

11

O KÂBUS GİBİ GECEDE
PAUL ACKERMANN ADLI
GARİBAN BİR ODUN YARICI,
İNSANLIĞIN SAADETİNİN SIRRINA ERER.

(Kasırga gecesi. Jenny, Begbick, Paul, Jakob, Heinrich ve Joe, bir duvara sırtlarını dayamış, yerde oturuyorlar. Hepsi yılgın yılgın bakıyor, bir tek Paul gülmekte. Arka planda, duvarın arkasında göç alaylarının sesi duyulur.)

MAHAGONNYLİLER *(Dışardan)*
Cesaret, kardeşler, korkmayın
Elbet sonu da gelir dünyanın
Ağlayıp dursan da
Boş her şey, ne fayda
Çaresi yok hiç kasırganın

JENNY *(Yumuşak, üzgün bir sesle)*
Oh, moon of Alabama
We must say good-bye
We've lost our good old mamma
And must have whisky, oh, you know why.

JAKOB
Nerelere kaçsan
Fayda yok.
Nerde olsan
Çaresi yok.
En iyisi bence
Oturmak ve
Beklemek
Sonumuzu.

MAHAGONNYLİLER *(Dışardan)*
Cesaret, kardeşler, korkmayın
Elbet sonu da gelir dünyanın
Ağlayıp dursan da
Boş her şey, ne fayda
Çaresi yok hiç kasırganın.
(Paul güler.)

BEGBICK
Niye güldün?

PAUL

Dünya böyle işte:
Rahatmış, huzurmuş, yok öyle şey
Ama kasırgalar vardır hep
Ve tayfunlar, başa bela.
Ve insan da tam böyledir:
O da yıkmalı ne varsa.
Kasırgaya ne gerek sanki?
Ne yazar koca bir tayfun
Yeter ki bir insan azmayagörsün!
(Uzaktan: Cesaret, kardeşler, vs.)

JAKOB

Sakin ol, Paul!

JOE

Çok konuşma.

HEINRICH

Boş ver, yak bir sigara, unut.

PAUL

Ne gerek var sanki o gökdelenlere
Yık git hepsini hiç durma
Girginru geç sen yeter!
Toz ve toprak olmalı her şey.
Ne gerek var kasırgaya
Tayfuna ne gerek var
Maksat hep korku yaratmaksa
İşte biz insanlar
İşte biz insanlar
İşte biz insanlar var.
(Uzaktan: Cesaret, kardeşler, vs.)

BEGBICK

Beladır kasırga
Tayfun daha bela
En bela ama insan.

PAUL *(Begbick'e)*

Bak tabelalar asmışsın
Neler yazmışsın bak:
Şunlar yasaktır
Bunlar yapılmaz.
Böyle bir yerde mutluluk kalır mı?
İşte şurda bir tabela
Yazıyor: Gece vakti yasak
Eğlenip şarkı söylemek.

Ama gece yarısı
Bakın ben, şu Paul Ackermann
Şarkı söyleyecek
Görün işte
Neymiş yasak masak!

JAKOB

Ne gerek var kasırgaya
Tayfuna ne gerek var
Maksat hep korku yaratmaksa
İşte biz insanlar var.

JENNY

Sakin ol, Paul! Gel dışarı, oynaş benimle.

PAUL

Hayır, söz bende:

Kandırma kendini[29]
Geri dönüş yok artık.
Sabah hiç olmaz belki
Hayat bekliyor seni
Geceler karanlık.

Kendini aldatma
Hayat kısa diye.
Her keyfi tat, tam yaşa
Pişman olursun yoksa
Ölüm seslenince.

Kendini avutma
Çare istiyorsan
Sen de boşver dünyaya
Bak sen kendi dalgana
Hızlı yaşa her an.

Kandırma kendini
Ah vah edip durma
Dertlerin sonu yok ki
Hayat gelmiyor geri
Ve yok öte dünya.

(Ön sahneye yürür.)

Varsa bir para
Alabilirsen onu

Al hiç durma
Birinin varsa cebinde para
Al parayı vurup kafasına
Hakkındır!

Evin mi olsun istersin
Gir, her ev senin
Senindir her yatak.
Götür, gelince içeri bir kadın.
Çökerse ev başına, durma kaç!
Hakkındır!

Aklına fikir gelirse
Hiç olmadık
Bir düşün otur da.
Para mı paklar, ev mi yoksa.
Bir düşün! Bir düşün!
Hakkındır!

Düzenin çıkarına
Devletin hayrına
Şu insanlık adına
Kendi selametin için senin
Hakkındır![30]

(Hepsi ayağa kalkar, başlar yukarda; Paul onlara döner, kutlamaları kabul eder.)

MAHAGONNYLİLER *(Dışardan)*
Ağlayıp dursan da
Boş her şey, ne fayda
Çaresi yok hiç kasırganın.

BEGBICK *(Paul'e el eder, bir köşeye çekilirler.)*
Demek, sence, bir şeyleri yasaklıyorsam yanlış?

PAUL
Ne yani, şu anda keyfim yerinde, içimden senin tabelaları, kuralları yıkmak geliyor, şu duvarlar aşağı inmeli. Kasırga ne yapıyorsa, ben de ayrısını yapabilirim. Hem para alırsın. İşte.

BEGBICK *(Hepsine doğru döner.)*
Herkes ne isterse yapsın
Yoksa tayfun gelecek
Sonu yok ki hiç kasırganın
Onun için bizler
Onun için bizler

Yapalım ne istersek.

PAUL, JAKOB, HEINRICH, JOE

Sonu yoksa hiç kasırganın
Niye ki yaşamayalım
Ne istiyorsa yapsın herkes
Kasırga diye tutturmayalım.
Bir varmış
Bir yokmuş
Öylece yaşayalım.
(Vekilharç Willy ile İmanlı Moses içeri heyecanla dalarlar.)

VEKİLHARÇ WILLY ile İMANLI MOSES

Yıkılmış Pensacola!
Yıkılmış Pensacola!
Ve kasırga yol alıyormuş
Sırada Mahagonny!

BEGBICK *(Kazanmış bir edayla)*

Pensacola!
Pensacola!
Yere serildi aynasızlar
Kurunun yanında hep yaş da yanıp gidiyor
Hepsinin sonudur bu[31]!

PAUL

Onun için diyorum ki
Yasak hep ne varsa yapın bu gece.
Kasırga gelirse, o da yapacak!
Madem yasak, şarkı söyleyin o halde.

MAHAGONNYLİLER *(Tam duvar dibinden)*

Sessizlik, sessizlik.

PAUL, JENNY ve JOE

Haydi söyleyin
Şarkı söyleyin bizimle
Yasak olsa bile
Hep söyleyin!
(Paul duvara zıplar.)

PAUL

Böyle gelmiş bu böyle gider
Kendini kurtaran kaptan
Bakma kimsenin gözyaşına
Ayakta eğer kalmak istiyorsan.

TÜMÜ

Böyle gelmiş bu böyle gider.
Kendini kurtaran kaptan

Bakma kimsenin gözyaşına
Ayakta eğer kalmak istiyorsan.
(Işıklar söner. Arka planda coğrafi bir çizim üstünde bir ok kasırganın yavaş yavaş Mahagonny'ye doğru gelmekte olduğunu gösterir.)

KORO *(Uzaktan)*
Cesaret, kardeşler! Korkmayın!

12[13]

(Silik bir ışıkta, Mahagonnyli kadın ve erkekler kent dışında uzanan bir yol üstünde beklerler. Arka planda, bir önceki sahnenin sonundaki gibi, bir ok kasırganın Mahagonny'ye doğru yavaş yavaş yol almakta olduğunu gösterir. Orkestranın verdiği ritornel 32 eşliğinde bir hoparlör aralıklarla durumu bildirir:
Kasırga saatte 120 mil hızla Atsena'ya doğru gitmekte.
Hoparlörden ikinci bildiri:
Atsena yerle bir oldu. Haber alınamıyor. Atsena ile irtibat kesildi.
Hoparlörden üçüncü bildiri:
Kasırganın hızı gittikçe arttı, dosdoğru güneybatıya Mahagonny üstüne geliyor. Mahagonny'le olan bütün hatlar kesik. Pensacola'da ölü sayısı 11.000'i buldu.
Hepsi oku dehşetle izler. Aniden, Mahagonny'ye bir dakika kala, ok durur. Ölüm sessizliği. Ok, Mahagonny üstünde bir yarım daire çizer ve uzaklaşıp gider.
Hoparlör: Kasırga Mahagonny kentinin yanından dolanıp geçti, yoluna devam ediyor.)

KORO, KADINLAR, ERKEKLER
Oh, kurtulduk hepimiz
Eğlence şehrimiz kurtuldu.
Kasırgalar şimdi uzaklara gidiyor
Ölüm yok artık bize karada
Oh, kurtulduk hepimiz!

O DEHŞET GECESİNDE ÖĞRENİLEN "HAKKINDIR" SÖZÜ, BUNDAN BÖYLE MAHAGONNYLİLERİN KULLANDIKLARI SÖZ OLUR.

13

KASIRGADAN AŞAĞI YUKARI BİR YIL SONRA MAHAGONNY PATLAMA YAŞAR.

(Erkekler ön sahneye gelerek şarkı söylerler.)

KORO

İlkin, başta gelir tıkınma
Sonra gelir sevişme
Üçüncüsü boks, hiç unutma
Dördüncü, kafa çekme.
Sakın çıkarma aklından
Her şey serbest ne yaparsan.

(Erkekler sahneye döner, olaylardaki yerlerini alırlar. Arka planda dev harflerle "TIKINMA" yazar. Aralarında Paul'ün de olduğu birkaç erkek, her biri et yüklü bir masanın önüne çöker. "Oburcu" diye tanınan Jakob, ortadaki masaya oturur, soluk almadan yer. Her iki yanında birer müzikçi durur.)

OBURCU JAKOB

Yedim iki kuzuyu birden
Üçüncü kuzuda sıra
Bu yarısı-daha
Kendimi yesem doymam ben.

PAUL ile JAKOB

Kardeş, mutluysan öyle!
Hiç, yarım bırakma.

BİRKAÇ ERKEK

Bay Schmidt! Aslansın sen:
Ye bir kuzu daha.

JAKOB

Kardeşler, bana bakın
Yemek yemek neymiş.
Yedim mi rahatım
Oh, yine bitmiş.
Kardeşler, verin bir...
(Düşüp ölür.)

ERKEKLER *(Arkasında bir yarım daire oluşturur, şapkalarını çıkarırlar.)*

Bakın, Schmidt öldü işte!
Bakın, ne talihli adam

Bakın, hiç doymayan biri
Sanki hep daha istiyor!
Dolsa da midesi
Gelsin diyor yenisi
Hiç korkusu yok!
(Şapkalarını giyerler.)

ERKEKLER *(Rampın önünden geçerler.)*
Sonra gelir sevişme.

14

(Arka planda dev harflerle "SEVİŞME" yazar. Bir yükseltinin üstünde basit bir oda kurulur. Odanın içinde ortada Begbick, solda bir genç kız, sağda bir erkek. Yükseltinin altında Mahagonnyli erkekler kuyruk olmuş bekler. Arka planda müzik.)

BEGBICK *(Yanındaki adama döner.)*
Çıkar at o çikleti.
Git önce elini yıka.
Bekle biraz
Otur kızla iki laf et.

ERKEKLER *(Yukarısını görmeden)*
Çıkar at o çikleti.
Git önce elini yıka.
Bekle biraz
Otur kızla iki laf et.
(Sahne yavaş yavaş kararır.)
Haydi, bastır!
Çalalım Mandelay[4] Şarkısını[33]:
Aşkın zamanı yoktur, öyle derler
Ama burda, çabuk olalım, beyler.
Kaçırmayalım şu Mandelay mehtabını!
(Oda yavaş yavaş aydınlanır. Adamın oturduğu iskemle boş durur. Begbick kıza döner.)

BEGBICK
Para her işi becermez.

ERKEKLER *(Yukarısını görmeden)*
Para her işi becermez.
(Oda yeniden kararır.)

D.E.U

Haydi, bastır!
Çalalım Mandelay şarkısını:
Aşkın zamanı yoktur, öyle derler
Ama burda, çabuk olalım, beyler.
Kaçırmayalım şu Mandelay mehtabını!
(Oda yeniden aydınlanır. Bir başka erkek odaya girer, şapkasını duvara asar, boş iskemleye oturur. Oda yeniden yavaş yavaş kararır.)

ERKEKLER
Kaçırmayalım şu Mandelay mehtabını.
(Oda yeniden aydınlandığında, Paul ile Jenny birbirlerinden biraz uzakta, iki iskemlede otturmaktadırlar. Paul sigara içer, Jenny boyanır.)

JENNY
İki turna uçuşuyor havada!

PAUL
Dalıyor her ikisi bir buluta

JENNY
Oradan oraya uçuşurlar da

PAUL
Dalıp çıkarlar bir başka hayata.

JENNY
Aynı yükseklikten ve aynı hızla

PAUL
Gidiyorlar yanyana bak en başta.

JENNY
Bir tanesi oynaşıyor bulutla
Gökyüzünü bırakıp arkalarda

PAUL
Oyalansın istemiyor havada

JENNY
Yaslanmış her ikisi bir buluta
Yatıyorlar sarmaş dolaş yanyana
Uçuşan rüzgârın kanatlarında.

PAUL
Yol alıyorlar boşluğun ucuna
Kimse ayıramaz artık bir daha

JENNY
Kimse dokunamaz artık onlara

PAUL
Yakalayamaz kimse onları havada
Silahlar patlayıp yağmur yağsa da.

JENNY
Hiçbir fark yoktur güneş ile ay arasında
İki deli aşık eğer kaçarsa.
PAUL
Nereye?
JENNY
Hiç işte.
PAUL
Kimden ama?
JENNY
Kim varsa.
PAUL
Bu iş kaç günlük diye sorarlarsa?
JENNY
Çok kısa.
PAUL
Ayrılık var mı sonunda?
JENNY
Var ya.
İKİSİ
Aşık olanlar sığınırlar aşka[34].
(Erkekler ramp boyunca yürürler.)
ERKEKLER
İlkin, en başta gelir tıkınma
Sonra gelir sevişme.
Üçüncüsü boks, hiç unutma
Dördüncü kafa çekme.
Sakın çıkarma aklından
Her şey serbest ne yaparsan.

15

(Erkekler, bir boks ringi[35] kurulmuş olan sahneye dönerler, arka planda DÖVÜŞ yazar. Yandaki bir tribünde bir mızıka takımı çalar)

JOE *(Bir iskemleye çıkar.)*
Hey, Sayın Baylar, çok sıkı bir maç geliyor
Bahisli boks, bitiş nakavt şartlı.
Ve şu İmanlı Moses dövüşüyor
Alaska Kurdu Joe'ya karşı.

VEKİLHARÇ WILLY

Ne! Karşında İmanlı Moses mi?
Haydi vasiyetini yaz sen!
Belli değil boks mu bu, ölmek mi
Düpedüz bir cinayetten!

JOE

Biz daha ölmedik, dur bakalım
Parayı Alaska'da kazandım
Kendime oynuyorum işte!
Tanısın beni tanımasın
Her kim varsa bana oynasın.
Jim, hele sen özellikle!

Haydi, kafa yumruktan daha baskın
Kuvvete değil, hileye, akla
Kârlı çıkın, parayı bastırın
Bu maçta Alaska Kurdu Joe'ya.

ERKEKLER

Haydi, kafa yumruktan daha baskın
Kuvvete değil, hileye, akla
Kârlı çıkın, parayı bastırın
Bu maçta Alaska Kurdu Joe'ya.
(Joe, Heinrich'e doğru gider.)

HEINRICH

Joe, seni herkes sever
Ama şu İmanlı denen
Bence kazanır peşinen
Sonra bizim paralar gider.
(Joe, Paul'e gider[14].*)*

PAUL

Joe, bilirsin, seni tanırım
Çok eskilerden bu yana
Oynarsam sana oynarım
Param helal olsun sana.

JOE

Paul, bu sözleri duyunca
Hep Alaska canlanır.
O soğuklar yedi kış boyunca
Baltamızla ağaçlar yarılır.

PAUL

Joe, bak sana yemin dostça
Hep solda sıfır kalır:

Koca yedi kış, büyük soğuklar
Ağaç yararak geçen o yıllar.
Alaska diye duyunca
Yüzün gözümde canlanır.

JOE

Orta yerde ben olunca
Para senin sayılır.
(Bu arada boks ringi kurulur. İmanlı Moses ringe girer.)

ERKEKLER

İşte çıktı, İmanlı Moses!
Haydi, Moses! Es es Moses!

BİR KADIN SESİ

Cinayet bu!

İMANLI MOSES

N'apsın Moses!

ERKEKLER

Bir yumrukta demeli pes!

HAKEM *(Dövüşçüleri tanıtır.)*

İmanlı Moses, tam yüz kiloluk
Alaska Kurdu Joe, yetmiş beş.

BİR ADAM *(Bağırır)*

Bokluk!
(Dövüş için son hazırlıklar yapılır.)

PAUL *(Aşağıdan seslenir.)*

N'aber Joe!

JOE *(Ringden selamlar.)*

N'aber, Paul!

PAUL

Dikkat et, dişlerin dökülmesin!

JOE

Yarısı yok zaten.
(Dövüş başlar.)

ERKEKLER *(Sırayla seslenir.)*

Haydi! İndir!
Yuh! Patlattı!
Dikkat! Yüklenme! Faul! Bastırdı!
Çaktı! Boş ver! Kaşı patladı!
Vur, Joe! Enfes! Hah, düşüyor!
(İmanlı Moses ile Joe birbirlerine ayak uydurarak dövüşürler.)
Moses, ye onu!
Leşini çıkar!
Haydi Moses, es es!

Canını çıkar!
(Joe yere yığılır.)

HAKEM
Adam öldü.
(Uzunca kahkahalar. Kalabalık dağılır.)

ERKEKLER *(Çıkarken)*
Nakavt nakavttır. Olmasaydı teres.

HAKEM
Galip, İmanlı Moses.

İMANLI MOSES
N'apsın Moses.
(Çıkar.)

HEINRICH *(Paul'e döner, ringde yalnızca ikisi vardır.)*
Söylemiştim bak.
Al işte, nakavt.

PAUL *(Yavaş sesle)*
N'aber Joe!

ERKEKLER *(Rampın önüne dizilirler.)*
İlkin, başta gelir tıkınma
Sonra gelir sevişme
Üçüncüsü boks, hiç unutma
Dördüncü, kafa çekme.
Sakın çıkarma aklından
Her şey serbest ne yaparsan.

16

(Erkekler yine sahnededir. Arka planda koskoca bir yazı: KAFA ÇEKME. Erkekler otururlar, ayaklarını masaya uzatıp içmeye başlarlar. Ön planda Paul, Jenny ve Heinrich bilardo oynarlar.)

PAUL
Davet ediyorum dostlar
İçin benimle.
Yoksa Joe gibi ölmek var
Gördünüz işte.
Bayan Begbick, bu beylere birer içki!

ERKEKLER
Yaşasın Paul! Gayet tabii! Bir içki!
Mahagonny'de insan

Günde en az yer beş dolar
Açılacak olursan
Artar ekstradan masraflar.
Ama hepsi gider işte
Mahagonny poker salonuna.
Her durumda kaybetsen de
Bir şey kalır sonunda.

Denizde
Karada
Hep adamın derisini yüzüyorlar[37]
Ama bu millet tınmıyor
Derisini satıyor
Deri çünkü her zaman ediyor bilmem kaç dolar[36].

PAUL
Bayan Begbick, beylere birer daha içki!

ERKEKLER
Yaşasın, Paul! Gönder tabii! Bir viski!
Denizde
Karada
O yüzden pek çoğaldı taze deri kullanımı.
Canı acıyor kişinin
Ama bedeli var içkinin.
Deri satmak ucuz çünkü
Viskiyse ateş pahası.
Mahagonny'de insan, vs.

BEGBICK
Paralar ödensin, beyler!

PAUL *(Jenny'ye usulca)*
Gel gel, Jenny!
Jenny, paralar bitti.
En iyisi tüyelim
Nere olursa gidelim!
(Bilardo masasını göstererek, herkese yüksek sesle)
Beyler binin şimdi şu tekneye
Okyanuslara çıkalım geziye!
(Yine usulca)
Sakın yanımdan ayrılma, Jenny
Yer sallanıyor çünkü, deprem gibi
Sen de, Heinrich, sen de ayrılma
Bu kent beni hiç açmadı, ben yine
Gidiyorum Alaska'ya.

(Yüksek sesle)

Tezi yok bugünden bu gemi Alaska'ya gider.

(Bar tezgâhının kolu ile benzer şeylerden bilardo masası üstünde bir "gemi" kurulur; Jenny, Paul ve Heinrich "binerler", denizci rolüne girerler.)

PAUL

Dökün gitsin tuvalete içkiler[5]
İnsin panjurlar aşağıya
İçtik sigaramızı keyfe keder
Gidiyoruz Alaska'ya[38].

(Erkekler aşağıda oturur, dalgalarını geçerler.)

ERKEKLER

Haydi be Paul, okyanus arslanı![6]
Görsünler yelken nasıl açılırmış!
Jenny, soyun, Ekvator sıcağı!
Heinrich, Golfstream, şapkana yapış!

JENNY

Tanrım! Orda tayfun olmasın sakın!

ERKEKLER *(Erkekler korosu gibi bir ağızdan)*

Bak, kapkara
Karardı bütün bir gökyüzü!

(Erkekler, ıslık çalıp uğuldayarak rüzgâr sesi çıkarırlar.)

JENNY *(Paul'e haykırarak)*

Gemi bu, sedir değil ki!
Gece fırtına, su yükseldi
Sallıyor gemi, gece çöktü
Bak yarımız baygın hasta düştü[7, 39].

ERKEKLER

Karardı gökyüzü
Bak, kapkara...

JENNY *(Korkudan direğe sarılır.)*

En iyisi "Gece Fırtına[40]"yı söyleyelim, cesaretimizi kaybetmemek için.

HEINRICH

"Gece Fırtına" korkuya bire bir gelir.

PAUL

O halde hep birden söyleyelim.

JENNY, PAUL, HEINRICH

Gece fırtına yükseldi
Hâlâ gemi dimdik
Dinle, çarmıhların sesini
Bak, kayaya geldik[41].

JENNY Daha hızlı, daha dikkatli şimdi. Rüzgâra yelken açmayın, ayrıca, yeni bir işe kalkışmayın.

ERKEKLER

Duy bak!
Duy, şu rüzgâr nasıl esiyor!
Gör bak!
Gör, şu gökyüzü nasıl da karardı!

HEINRICH

Rüzgâr daha sert eserse, direğe bağlamaz mıyız kendimizi?

PAUL

Hayır, dostum, gördüğün karanlık
Kara ormanlar ve Alaska.
Atlayın
Sakin olun şimdi.
(Dışarı atlar, seslenir.)
Hey, Alaska mı bura?

İMANLI MOSES *(Yanına sokulur.)*

Sen parayı uçlan!

PAUL *(Derin bir düşkırıklığı içinde)*

Ah, yine Mahagonny!
(Erkekler, ellerinde kadehlerle öne çıkarlar.)

ERKEKLER

Paul, içki ısmarladın sen bizlere
Paul, şimdi git istediğin yere.
Hepimize yedirdin içirdin
Yiyecek ve içecek verdin.

BEGBICK

Yoo beyim, hesabı öde!

PAUL

Ya, Bayan Begbick, ben de farkındayım
Ödeyemem ki istesem de,
Galiba, tüm paramı harcadım.

BEGBICK

Ne, ödemeyecek misin?

JENNY

Paul, iyice bak hele
Bir yerlerinde belki vardır.

PAUL

Şimdi konuşurken sizle...

İMANLI MOSES

Ne! Beyinizde mangır mı tükendi?
Ne! Hesabı ödemeyecek mi?

Ne yani şimdi bu, ne demek?

VEKİLHARÇ WILLY

Adamın sonu geldi, demek.

(Heinrich ile Jenny dışında herkes Paul'ün yanından uzaklaşır.)

BEGBICK *(Heinrich ile Jenny'ye döner.)*

Siz bir kredi açamaz mısınız ona? *(Heinrich sessizce uzaklaşır.)* Ya sen, Jenny?

JENNY

Ben?

BEGBICK

Tabii ki sen!

JENNY

Güldürme!

Her şey bize mi düşecek?

BEGBICK

Bu senin sorunun değil, öyle mi?

JENNY

Yo, hiç de değil, lazımsa.

İMANLI MOSES

Yakalayın!

(Jenny, rampın önünde gidip gelerek şarkısını söylerken, Paul kelepçeye vurulur.)

JENNY

1

Dinleyiniz beyler, bir gün annem[42]
Çok kötü bir laf etti:
"Senin sonun ya kerhane
Ya daha beter bir yer" dedi.
Laf bunlar, söylemesi kolay.
Ama bakın, bundan bir şey çıkmaz!
Bana dokunmaz, inanın!
Bana ne olurmuş, görelim!
Hayvan mı insan!
Böyle gelmiş bu, böyle gider
Kendini kurtaran kaptan
Bakma kimsenin gözyaşına
Ayakta eğer kalmak istiyorsan.

2

Dinleyin beyler, bir gün dedi ki
Bir dostum yüzüme:

"Dünyada var mı aşk gibisi"
"Yarını filan düşünme".
Ya, aşk, kolay laf edilir:
Ama yaşlandıkça insanlar
Sormazlar artık aşk nedir
Vakit az çünkü, yararlanmalısın.
Hayvan mı insan!
Böyle gelmiş bu, böyle gider
Kendini kurtaran kaptan
Bakma kimsenin gözyaşına
Ayakta eğer kalmak istiyorsan.

İMANLI MOSES
Hey, bakın işte, bu adam
Diyor ki ödeyecek yok param.
Alçaklık, rezillik, bombok!
En kötüsü mangırı yok!
(Paul götürülür.)
Evet biraz takıntılı
Ama beyler, takmayın kafayı!
(Herkes yeniden yerini alır. Yeniden içilir, bilardo oynanır.)

ERKEKLER
Deliğinde[43] kalırsan
Yemezsin günde beş dolar
Hele bekâr adamsan
Olmaz ekstradan masraflar.
Derken herkes kalır işte
Allahın en ucuz bir salonunda.
Kazansalar da böylece
(Ayaklarını vurarak tempo tutarlar.)
Ne elde var ne avuçta.
(Ayrılırlar, ayaklarını yine masaya uzatırlar. Öndeki erkekler şarkı söyleyerek ramptan dolanıp arkaya giderler.)

ERKEKLER
İlkin, başta gelir tıkınma
Sonra gelir sevişme
Üçüncüsü boks, hiç unutma
Dördüncü, kafa çekme.
Sakın çıkarma aklından
Her şey serbest ne yaparsan.

17

(Paul Ackermann zincirler içinde. Gece.)

PAUL

Gök aydınlanınca
Lanet bir gün başlayacak.
Ama bak gökyüzü hâlâ karanlık.
Şu gece
Bitmesin hiç
Şu güneş
Doğmasın.

Korkuyorum, gelirler diye.

Yerde uzanıp yatayım
Geldiklerinde.
Yerden kaldırıp götürsünler
Sıkıyorsa beni.
Şu gece
Bitmesin hiç
Şu güneş doğmasın.

Yut gitsin artık[44]
Delikanlı
Boş ver geç.
Ne yaşadıysan
İyi yaşadın sen.
Şimdi olanı
Yut gitsin artık.
İşte bak, gökyüzü hâlâ karanlık.

(Ortalık aydınlanır.)

Işık istemez
Yoksa gelen lanet bir gün.

18

MAHAGONNY'DE DE MAHKEMELER BAŞKA YERLERDEKİLERDEN DAHA KÖTÜ DEĞİLDİ.

(Mahkeme çadırı. Bir masa, üç iskemle; cerrahi kliniklerdeki izleyici yerleri gibi, amfitiyatroya benzer, demirden bir yapı. İzleyiciler gazete okur, çiklet çiğner, sigara içer. Yargıç iskemlesinde Begbick, savunma iskemlesinde Vekilharç Willy, yanda sanık iskemlesinde bir adam, Tobby Higgins.)

İMANLI MOSES *(Önce savcı olarak)*
Bütün seyirciler biletli mi?
Üç yer kaldı, tanesi beş dolardan.
İki şahane dava haydi
Beş dolar bütün biletler.
Sadece beş dolar, gelin
Adaletin sesine kulak verin.
(Başka gelen olmayınca, savcı kürsüsüne gider.)
Birinci dava Tobby Higgins.
(Sanık iskemlesindeki adam ayağa kalkar.)
Suçunuz taammüden adam öldürme
Eski tabanca denensin diye.
Hiç kimse
İşlememiştir böyle
Hunharca bir iş.
Tüm insani duyguları
Çiğneyerek üstelik.
Şimdi adaletin kanayan o vicdanı
Tamir edilsin bekliyor.
Burda ben, savcı olarak talebim
Suçunu kabule yanaşmayan bu adama
Bu akıl almaz derece alçak insana
Adalet yerini bulması için
(Duraksar)
Ona -
Yalnız bir şartla -
Beraat verilmeli!
("Savcı"nın bu konuşması sırasında sanık ile Begbick arasında açıktan sessiz bir mücadele geçer. Sanık havaya uzattığı parmaklarıyla ne kadar rüşvet verebileceğini işaret eder. Begbick aynı tavırla miktarı

durmadan yükseltir. Savcının konuşması biterken duraksama anında sanık, miktarı son kez yükseltir.)

BEGBICK
Savunmanın bir diyeceği?

VEKİLHARÇ WILLY
Şikâyetçi olan kim?
(Suskunluk)

ERKEKLER *(Tribündeki izleyiciler)*
Ölüler konuşmaz.

BEGBICK
Şikâyetçi yoksa ortada
Mecburen ona beraat verilmeli.
(Sanık izleyici tribününe gider.)

İMANLI MOSES *(Ağır ağır okur.)*
İkinci dava Paul Ackermann.
Suçu hırsızlık ve dolandırıcılık.
(Paul kelepçeli görünür, Heinrich eşlik eder.)

PAUL *(Sanık iskemlesine oturmadan)*
Haydi, Heini, yüz dolar çık bana
Davaya insan gibi baksınlar.

HEINRICH
Paul, arkadaşlık başka
Para başka, ha, öyle değil mi?

PAUL
Heini! Hatırlıyor musun?
Nasıldı şu bizim Alaska?
Koca yedi kış
Büyük soğuklar
Ağaç yararak
Geçen o yıllar
Para ver bana.

HEINRICH
Paul, hâlâ hatırlıyorum
Nasıldı şu bizim Alaska?
Koca yedi kış
Büyük soğuklar
Ağaç yararak
Geçen o yıllar
Hem de ne zordu
Paralar kazanmak
O yüzden, Paul, sana
Veremem para.

İMANLI MOSES
Sanık, içtiğin viskiyi, kırdığın
Bar kolunu ödememişsin.
Hiç kimse
İşlememiştir böyle
Hunharca bir iş.
Tüm insani duyguları
Çiğneyerek üstelik.
Şimdi adaletin o kanayan vicdanı
Tamir edilsin bekliyor.
Burda ben, savcı olarak talebim
Adalet yerini bulması için.
(Savcının konuşması sırasında Paul Begbick'in yaptığı parmak işaretine karşılık vermez. Begbick, Vekilharç Willy ve İmanlı Moses anlamlı bakışırlar.)

BEGBICK
O halde, genel duruşma açıyorum
Sana karşı, Paul Ackermann!
Daha gelir gelmez Mahagonny'ye
Bir kız iğfal etmişsin, Jenny Smith
Sonra zor kullanmışsın
Para versin diye.

VEKİLHARÇ WILLY
Şikâyetçi olan kim?

JENNY *(Öne çıkar.)*
Benim ben.
(İzleyiciler arasında fısıldaşmalar.)

BEGBICK
Şehire yaklaşırken tayfun
Tam o dehşet felaket anında
Şarkı söylemişsin keyiften.

VEKİLHARÇ WILLY
Şikâyetçi olan kim?

ERKEKLER
Bir tek kişi yok şikâyetçi
Hiçbir kimse yok şikâyetçi
Yoksa eğer bir şikâyetçi
Bir umuttur bu senin için, Paul Ackermann.

İMANLI MOSES *(Araya girerek)*
Ama yine o gece
Belâ olmuş hep bu adam
Kasırgadan beter

Tüm kentin aklını çelmiş
Rahat ve huzuru yok etmiş!

ERKEKLER

Bravo, yaşa Paul!

HEINRICH *(Tribünden ayağa kalkar.)*

Şu saf gariban oduncu Alaskalı
Saadetin sırrını buldu keşfetti
Öyle yaşadınız Mahagonny'de
Siz tüm Mahagonnyliler.

ERKEKLER

O halde beraat etmeli şu Paul Ackermann
Şu oduncu Alaskalı.

HEINRICH

Paul, bunlar senin için
Çünkü aklımda Alaska.
Koca yedi kış
Büyük soğuklar
Ağaç yararak
Geçen o yıllar.

PAUL

Heinrich, benim için ne yapsan
Aklıma geliyor Alaska.
Koca yedi kış
Büyük soğuklar
Ağaç yararak
Geçen o yıllar.

İMANLI MOSES

Ve ama bir boks maçında
İşte şu "gariban oduncu Alaskalı"
Para kazanmak için sırf
Bir dostunu ölüme yolladı.

HEINRICH *(Ayağa fırlar.)*

Ama, kim, sayın mahkeme
Kim dövdü onu öldüresiye?

BEGBICK

Kim öldürdü Alaska Kurdu Joe'u döve döve?

İMANLI MOSES *(Bir andan sonra)*

Mahkemece sabit değil.

HEINRICH

O gün maçı seyreden hiç kimse
Ondan yana olmadı
Hayatı bu maçtı onun

Bir tek, Paul Ackermann, ona oynadı.

ERKEKLER *(Sırayla)*

O halde idam edilmeli şu Paul Ackermann
O halde beraat etmeli şu Paul Ackermann
Şu oduncu Alaskalı.
(Erkekler el çırpıp ıslık çalarlar.)

İMANLI MOSES

Ve gelelim asıl noktaya
Tam üç şişe viski götürmüşsün
Bir de kırmışsın bar kolunu keyif için.
O zaman niye, Paul Ackermann
Kaça patladıysa ödemedin?

PAUL

Hiç param yoktu.

ERKEKLER

Parası yok
Ödememiş parasını
Kahrolsun şu Ackermann
Kahrolası.

BEGBICK

Şikâyetçi olanlar kim ki?
(Begbick, Vekilharç Willy ve İmanlı Moses ayağa kalkarlar.)

ERKEKLER

İşte, burda şikâyetçiler.
Bunlar işte şikâyetçiler.

VEKİLHARÇ WILLY

Karar ne, sayın mahkeme!

BEGBICK

Sen, Paul Ackermann, mahkûm oldun
(Arka planda projeksiyonla tutuklama belgesi görünür.)

İMANLI MOSES

Bir dostunu dolaylı öldürmekten -

BEGBICK

İki gün hapse.

İMANLI MOSES

Rahat huzur kaçırdığın için -

BEGBICK

Hak mahrumiyetine.

İMANLI MOSES

Ve, iğfal etmekten bir kızı, adı Jenny -

BEGBICK

Dört yıl göz hapsine.

İMANLI MOSES
Ve, tayfunda söylediğin illegal şarkılardan -

BEGBICK
Tam on yıl hapse.
Ama benim o üç şişe viskimi
Ve barı ödemediğin için
Ölüme mahkûm ediliyorsun sen, Paul Ackermann.

BEGBICK, WILLY, MOSES
Dünyada işlenmiş
En büyük bir suç olan
Parasızlık suçudur bu.
(Çılgınca alkışlar.)

19

PAUL ACKERMANN'IN İDAMI ve ÖLÜMÜ.
ÇOĞU KİMSE PAUL ACKERMANN'IN BÖYLE İDAM EDİLİŞİNİ
HOŞ KARŞILAMAYACAKTIR, ANCAK SİZ OLSAYDINIZ
ONUN BORÇLARINI ÖDER MİYDİNİZ?
GÜNÜMÜZDE PARA ÇOK KIYMETLİ ÇÜNKÜ.

(Arka planda projeksiyondan üstüne yumuşak bir ışık düşen Mahagonny'nin genel bir görünümü görülür. Kümeler halinde insanlar birikmiştir. İmanlı Moses, Jenny ve Heinrich'in eşliğinde Paul getirildiği zaman herkes şapkasını çıkarır. Sağda elektrikli sandalye hazırlanmaktadır.)

İMANLI MOSES *(Paul'e)*
Selam ver!
Sana selam veriyorlar!
(Paul selam verir.)
Dünya işlerin varsa yapacak yap onları şimdiden
Öbür dünyaya gitmeni merak eden bu beyleri
Senin özel işlerin ilgilendirmiyor çünkü.

PAUL
Canım, Jenny
Gidiyorum.
Seninle geçen günler
Ne hoş günlerdi

Ve bitişi
Pek hoş tabii.

JENNY
Canım, Paul
Ben de güzel vakit geçirmiştim
Seninle
Ama bilmem
Ne olacak halim.

PAUL
İnan ki
Çok adam var benim gibi.

JENNY
Doğru değil.
O günler bir daha gelmez geri.

PAUL
Peki, niye beyazlar giyindin
Dullar gibi?

JENNY
Evet. Dul kaldım senden.
Ve ölsün unutan seni
O kızlara dönsem de
Şimdi geri.

PAUL
Öpüldün, Jenny.

JENNY
Öptüm, Paul, seni.

PAUL
Ara beni.

JENNY
Pek tabii.

PAUL
Kötü düşünme.

JENNY
Niye ki?

PAUL
Öpüldün, Jenny.

JENNY
Öptüm, Paul, seni.

PAUL
Ve emanet ol şimdi
Son dosta Heinrich gibi.
Kalan tek dostum o

Bizlerden geriye
Şu Alaska denen yerden.

HEINRICH

Sağ ol, Paul.

PAUL

Sağ ol, Heinrich!
(İnfaz yerine giderler.)

BİRKAÇ ADAM *(Önlerinden geçerken birbirlerine söylerler.)*

İlkin, en başta gelir tıkınma
Sonra gelir sevişme.
Üçüncüsü boks, hiç unutma
Dördüncü kafa çekme.
(Paul durup izler.)

İMANLI MOSES

Söyleyecek bir sözün var mı?

PAUL

Sahiden asacak mısınız beni?

BEGBICK

Evet. Adet böyle.

PAUL

Hiç mi Allahınız yok sizin?

BEGBICK

Neyimiz yok ne?

PAUL

Allahınız.

BEGBICK

Hay Allah, yani Allahınız yok mu diyorsun? Onun da cevabı var: "Allahbaba Mahagonny'de" oyununu gösterin şuna! Yalnız sen elektrikli sandalyeye oturuver tabii.
(Dört adam ile Jenny Smith, Paul Ackermann'ın önüne gelirler ve "Allahbaba Mahagonny'de" oyununu sergilerler.)

DÖRT ADAM

Hava kapalı bir sabah[8]
Tam viski vakti
Tanrı Mahagonny'de
Tam viski vakti
Tanrı'yı gördük Mahagonny'de.

İMANLI MOSES *("Allahbaba" rolünde, öbürlerinden ayrılır, öne yürür, yüzünü şapkasıyla örter.)*

İçin sünger gibi
İçki yapıp mahsulümü her yıl?
Beklemiyordunuz ama beni

Bakayım şimdi keyfiniz nasıl?

JENNY

Göz göze geldi bütün Mahagonny
Evet ya, dedi bütün Mahagonny.

DÖRDÜ

Hava kapalı bir sabah
Tam viski vakti
Tanrı Mahagonny'de
Tam viski vakti
Tanrı'yı gördük Mahagonny'de.

İMANLI MOSES

Güldünüz Cuma akşamı
Marry Weeman, gördüm uzaktan
Yüzüyordu ölü balık gibi
Hayatta yok artık o insan.

JENNY

Göz göze geldi bütün Mahagonny
Evet ya, dedi bütün Mahagonny.

DÖRDÜ *(Söylenenleri duymamışcasına)*

Hava kapalı bir sabah
Tam viski vakti
Tanrı Mahagonny'de
Tam viski vakti
Tanrı'yı gördük Mahagonny'de[45].

İMANLI MOSES

Nerden çıktı fişekler?
Kimler vurdu misyonerimi?
Gökte de mi hep yanımda sizler?
Sarhoş bakmak benim işim mi?

JENNY

Göz göze geldi bütün Mahagonny
Evet ya, dedi bütün Mahagonny.

DÖRDÜ

Hava kapalı bir sabah
Tam viski vakti
Tanrı Mahagonny'de
Tam viski vakti
Tanrı'yı gördük Mahagonny'de.

İMANLI MOSES

Hepiniz cehenneme!
Tası tarağı da toplayın.
Yürüyün bakalım pis herifler!

Doğru cehenneme yollanın!

JENNY

Göz göze geldi bütün Mahagonny
Hayır, dedi bütün Mahagonny.

DÖRDÜ

Hava kapalı bir sabah
Tam viski vakti
Geldin ha Mahagonny'ye
Tam viski vakti
Taktın ha Mahagonny'ye?
Kimse kımıldamasın!
Herkes grevde. Çekemezsin
bizi cehenneme. Çünkü
Biz hep içindeydik cehennemin.
(Jenny megafondan seslenir.)

JENNY

Tanrı'ya baktı da bütün Mahagonny
Olamaz, dedi bütün Mahagonny.

PAUL ACKERMANN

Şimdi anlıyorum; bu kente geldiğim zaman paramla saadet satın almak için, yıkımım orada yazılmış. Oturuyorum işte burada, ellerim boş! Bendim o lafları eden: Her koyun kendi bacağından asılır, diye. Ama, koyunlar kokmuş çıktı! Satın aldığım saadet saadet değil, parayla satın alınan özgürlük özgürlük değilmiş. Yedim doyurmadı, içtim susattı. Bir bardak su verin bana!

İMANLI MOSES *(Başına başlığı geçirir.)*

Haydi!

20

Ve GİTTİKÇE ARTAN KARGAŞA, PAHALILIK ve HERKESİN HERKESE SAVAŞ AÇTIĞI BİR SIRADA, PAÇAYI KURTARANLAR TUZAKKENTİN SON DEMLERİNDE KENDİ İDEALLERİ İÇİN YÜRÜRLER HİÇ DERS ALMADAN.

(Arka plandaki tablolarda alevler içinde Mahagonny görünür. Yürüyüş katarları girer; en sonuna kadar karşılıklı, içiçe geçerek yürürler.)

İLK KATAR *(Begbick, Vekilharç Willy, İmanlı Moses ve çevrelerindekiler. İlk katarın pankartlarında şunlar yazar:)*

YAŞASIN PAHALILIK
YAŞASIN HERKESİN HERKESLE SAVAŞI
YAŞASIN KENTLERDEKİ KARGAŞA
YAŞASIN ALTIN YILLAR
Şu bizim güzelim Mahagonny
Parası olana her şey var
Her şey var çünkü
Her şey satılık
Ve yok satın alınmayacak hiçbir şey.

İKİNCİ KATAR *(İkinci katarın pankartlarında şunlar yazar:)*

YAŞASIN MAL MÜLK
YAŞASIN BAŞKALARININ MÜLKSÜZLEŞTİRİLMESİ
YAŞASIN CENNET NİMETLERİNİN HAKÇA PAYLAŞILMASI
YAŞASIN DÜNYA NİMETLERİNİN HAKSIZCA PAYLAŞILMASI
YAŞASIN AŞK
YAŞASIN SATILIK AŞK
YAŞASIN EŞYANIN DOĞAL DÜZENSİZLİĞİ
YAŞASIN ALTIN YILLAR
Ne gerek var kasırgaya
Tayfuna ne gerek var
Maksat korku yaratmaksa
İşte biz insanlar var.

ÜÇÜNCÜ KATAR *(Üçüncü katarın pankartlarında şunlar yazar:)*

YAŞASIN PARABABALARININ ÖZGÜRLÜĞÜ
YAŞASIN SAVUNMASIZLARA KARŞI YÜREKLİLİK
YAŞASIN CANİLERİN ONURU
YAŞASIN YÜCE MURDARLIK
YAŞASIN EBEDİ ALÇAKLIK
YAŞASIN ALTIN YILLAR
Böyle gelmiş bu, böyle gider
Kendini kurtaran kaptan
Bakma kimsenin gözyaşına
Ayakta eğer kalmak istiyorsan.

BİRİNCİ KATAR *(Pankartlarla yeniden gelir.)*

Ama şu koskoca Mahagonny
Hiç yazmaz, paran yoksa eğer
Parayla her şey var
Parasız hiçbir şey

Paradır çünkü tutunacak tek dal.

DÖRDÜNCÜ KATAR *(Genç kızlar ipek yastık üstünde Paul Ackermann'ın saatini, tabancasını ve çek defterini, bir sopanın ucunda da gömleğini taşırlar.)*
Oh, moon of Alabama
We now must say good-bye
We've lost our good old mamma
And must have dollars
Oh, you know why.

BEŞİNCİ KATAR *(Paul Ackermann'ın cesedini taşır. Hemen arkasında bir pankart, üstünde "YAŞASIN ADALET" yazılı.)*
Gidip yemek de versen
Kalkıp yüzünü de silsen
Eline kerpeten alıp
Dilini kerpetenle de söksen
Bir ölüye fayda yok kimseden.

ALTINCI KATAR *(Küçük bir pankart taşır: "YAŞASIN APTALLIK")*
İki laf da etsen
Kızıp öfkelensen
Bırakıp yerde gitsen
Alıp da götürsen
Bir ölüye kurallar koyamazsın önden.
Eline para da versen
Bir çukur eşelesen
Ta en dibine gömsen
Üstüne toz toprak da serpsen
Bir ölüye fayda yok kimseden.

YEDİNCİ KATAR *(Büyük bir pankart taşır: "YAŞASIN ALTIN YILLAR".)*
O geçen güzel günleri de yad etsen
O günleri de unutup gitsen
Bir ölüye fayda yok kimseden.

(Sürekli hareket halinde katarlar geçer durur.)

BÜTÜN KATARLAR
Hiç kimseye fayda yok kimseden.

SON

[EK]

[1929 Metninin Bitişi]

O GÜNLERDE MAHAGONNY'DE PAHALILIĞIN KORKUNÇ ARTIŞINA KARŞI, TUZAKKENTİN SONUNUN GELDİĞİNİ GÖSTEREN BÜYÜK KİTLESEL GÖSTERİLER OLMAKTAYDI. BU GÖSTERİLERDE ADAMLAR JIMMY MAHONEY'İN CESEDİNİ TAŞIYORLARDI.

(Perde açılır. Arka planda yanan Mahagonny görünür. Önde Begbick, Fatty ve Moses şarkı söylerler: "Ama şu koskoca Mahagonny..." Ardından, sona kadar sürüp gidecek olan kitlesel gösteri katarları girer.)

FATTY
Ama nerden çıktı Mahagonny?
Her şey boktan işte ondan
Ne rahat var çünkü
Ne huzur, güven
Kalmadı artık
Tutunacak tek bir dal

BİR GRUP ERKEK *(Girerler. Bez bir yastık üstünde Jimmy'nin şapkasını ve bastonunu taşırlar.)*
Ne gerek var kasırgaya ,
Tayfuna ne gerek var
Maksat hep korku yaratmaksa
İşte biz insanlar var.

İKİNCİ ERKEKLER GRUBU *(Girerler. Jim'in yüzüğünü, saatini, tabancasını ve çek defterini taşırlar.)*
Böyle gelmiş bu, böyle gider
Kendini kurtaran kaptan.
Bakma kimsenin gözyaşına
Ayakta eğer kalmak istiyorsan.

BİR KIZLAR GRUBU *(Aralarında Jenny de vardır. Girerler. Jim'in gömleğini taşırlar.)*
Oh, moon of Alabama
We now must say good-by
We've lost our good old mamma
And must have dollars, oh, you know why.

BILL *(Bir erkekler grubunun başında girer)*
Gidip yemek de versen
Kalkıp yüzünü de silsen
Eline kerpeten alıp

Dilini kerpetenle de söksen
Bir ölüye fayda yok kimseden.

MOSES *(Oda bir grupla)*
İki laf da etsen
Kızıp öfkelensen
Bırakıp yerde gitsen
Alıp da götürsen
Bir ölüye kurallar koyamazsın önden.
(Her iki grup yineler)
Bir ölüye fayda yok kimseden.
(Pankartlar açılır. Üstlerinde şöyle şeyler yazılıdır)
(1. Pankart):
YAŞASIN EŞYANIN DOĞAL DÜZENİ
(2. Pankart):
YAŞASIN EŞYANIN DOĞAL DÜZENSİZLİĞİ
(3. Pankart):
YAŞASIN PARA BABALARININ ÖZGÜRLÜĞÜ
(4. Pankart):
YAŞASIN HERKESİN ÖZGÜRLÜĞÜ
(5. Pankart):
YAŞASIN DÜNYA NİMETLERİNİN HAKSIZCA PAYLAŞILMASI
(6. Pankart):
YAŞASIN CENNET NİMETLERİNİN HAKÇA PAYLAŞILMASI

BEGBICK *(Üçüncü bir grupla görünür. Jim'in cesedi taşınmakta)*
Eline para da versen
Bir çukur eşelesen
Ta en dibine gömsen
Üstüne toz toprak da serpsen
Bir ölüye fayda yok kimseden
(Dev bir pankart)
YAŞASIN ALTIN YILLAR

FATTY *(Dördüncü bir grupla girer)*
O geçen güzel günleri de yad etsen
O günleri de unutup gitsen
Ona temiz bir gömlek giydirsen
Bir ölüye fayda yok kimseden.
(İnsan katarlarının sürekli geçişi)

HERKES
Hiç kimseye fayda yok kimseden.
(Perde iner)

SON

LİNDBERGHLERİN UÇUŞU

(Der Flug der Lindberghs)

Erkek ve Kız Çocukları İçin
Radyo Öğreti Oyunu

Türkçesi
Ayşe Selen

Çalışmaya katılanlar[1]: Elisabeth Hauptmann ve Kurt Weill

İlk deneme[2]: '*Lindberghlerin Uçuşu*' (Erkek ve Kız Çocukları İçin Radyo Öğreti Oyunu), yalnızca Atlas Okyanusu üzerinde gerçekleştirilen bir uçuş denemesini anlatmaz, bu oyun pedagojik amaçlı bir girişimdir, aynı zamanda radyonun olanaklarını şimdiye dek hiç denenmemiş biçimde kullanır, bugüne kadarki en önemli deneme olmamakla birlikte, bir dizi şiir alıştırmasından biridir.

Kişiler[3]

•Lindberghler •Telsiz: Amerika, New York Kenti •Gemi •Sis, •Tipi •Uyku •Avrupa •Balıkçılar •Sesler (Su . Motor . Büyük Bir Kitle)

1

HERKESE ÇAĞRI

TELSİZ
Komünün ricası: Yinelemeniz
Kaptan Lindbergh'in okyanus uçuşunu.
Hep birlikte
Notaları söyleyerek
Ve de metni okuyarak.
İşte uçak burada.
Bin ona.
Seni bekliyorlar öte yanda
Avrupa'da.
LİNDBERGHLER
Uçağa biniyorum.

2

AMERİKAN GAZETELERİ LİNDBERGHLERİN CESARETİNİ ÖVÜYOR

AMERİKA (TELSİZ)
Yanında tek bir hasır şapkayla
Bir deli gibi bindiğini
Söylüyorlar uçağa. Eski bir
Tekneyle mi
Geçeceksin Atlas Okyanusu'nu?
Hem de yol gösterecek hiç kimse, pusula ve
Buharın olmaksızın?

3

PİLOT CHARLES LİNDBERGH'İN TANITIMI ve NEW YORK'TAN AVRUPA'YA DOĞRU UÇUŞA GEÇİŞİ

LİNDBERGHLER

Adım Charles Lindbergh
Tam 25 yaşındayım.
Dedem İsveçli idi.
Ben Amerikalıyım.
Uçağın tasarımını kendim yaptım.
Saatte 210 km[5] ile uçuyor.
Ve adı da, 'St. Louis Ruhu',
San Diego'daki Ryan fabrikasında[6]
60 günde inşa edildi. 60 gün boyunca
Ben oradaydım ve 60 gün boyunca
Haritalarımda
Uçuşu belirledim.
Yalnız uçuyorum
Daha çok benzin koyabilmek için.
Telsizi olmayan bir uçakla uçacağım.
Ve de en iyi pusulayla.
Uygun havayı bekledim durdum 3 gün boyunca.
Hava tahmin raporları iyi değil.
Giderek kötüleşiyor...
Kıyılarda sis ve denizlerde fırtına.
Beklemem artık daha fazla.
Biniyorum uçağa.
Korkmuyorum.
Şunlar var yanımda[7]:
2 elektrik lambası
1 kangal halat
1 kangal ip
1 avcı bıçağı
Kauçuk borularla mühürlenmiş 4 kırmızı fener
1 su geçirmez kibrit kutusu
1 büyük ibre
1 büyük güğüm su ve bir matara su
Demirden 5 tayın, Amerikan ordusuna dağıtılan konserveler, her biri bir gün için yeter. Ama gerekirse daha da uzun süre gider.

1 çapa
1 testere
1 lastik bot.
Uçuyorum.
Bleriot[8] bundan 2 on yıl önce
Suyun üstünde ancak
30 km uçtuğu için
Pek övülmüştü.
Ben aşacağım
3000'i.

4

NEW YORK KENTİ GEMİLERDEN BİLGİ İSTİYOR

NEW YORK KENTİ (TELSİZ)
Burası New York:
Bu sabah 8'de
Bir adam buradan uçakla
Deniz aşırı kıtanıza doğru
Uçtu.
Biz ondan hiç haber alamadık.
Tam yedi saattir yolda.
Lütfen onu
Gören gemiler bize
Haber versinler.
LİNDBERGHLER
Varamazsam eğer
Beni göremezler.
GEMİ (TELSİZ)
Burası Empires of Scotland[9]
49 derece 24 dakika kuzey enlemi ve 34 derece 78 dakika batı boylamı.
Biraz önce üstümüzde
Gürültüsünü duyduk
Bir motorun.
Epey yüksekteydi.
Sis nedeniyle
Pek fazla bir şey göremedik.

'St.Louis Ruhu' adlı
Uçağıyla
Uçan adamınız
Olabilir bu.

LİNDBERGHLER

Hiç gemi yok ve
Sis bastırıyor.

5

HEMEN HEMEN BÜTÜN UÇUŞ BOYUNCA PİLOT SİSLE BOĞUŞMAK ZORUNDA KALDI

SİS (TELSİZ)

Ben sisim ve denizaşırı uçan
Hesaba katmalı beni.
1000 yıl boyunca hiç kimse kalkıp da
Havada uçmak istemedi!
Sen kim oluyorsun?
Bundan sonra da kimsenin
Uçmasına izin vermeyeceğiz!
Benim adım sis!
Dön geri!

LİNDBERGHLER

Söylediklerin
Düşünüldü önceden
Eğer artacak olursan
Dönerim geri.
Görüş alanı yok olursa
Sürdürmem kavgayı.
Ne elimde kalkan, ne de üzerinde kalkanın[10]
Yokum bu işte.
Şu anda
Dönmüyorum henüz.

SİS (TELSİZ)

Henüz üstünsün
Daha beni tanımıyorsun
Altında hâlâ suyu görüyorsun
Ve sağını

Solunu biliyorsun.
Bir gece ve bir gün daha bekle
Suyu, gökyüzünü, dümeni ve de
Pusulanı
Göremeyeceksin.
Yaşlandığında beni
Tanıyacaksın.
Benim adım sis.

LİNDBERGHLER

Yedi adam uçağımı San Diego'da inşa etti
24 saat çalışıp[11] birkaç mette
Çelik borudan yaptılar.
Onların yaptığı yetmeli bana
Onlar çalıştılar ve ben
Çalışmayı sürdüreceğim, çünkü biz
Sekiz kişiyiz.

SİS (TELSİZ)

Şu anda tam 25 yaşındasın.
Ve pek korkmuyorsun ama
25 yıl ve bir gece ve bir gün sonra daha çok
Korkacaksın.
Öbür gün ve 1000 yıl sonra yine burada su, hava ve
Sis olacak.
Ama sen
Olmayacaksın.

LİNDBERGHLER

Gün ışığı dönüşüyor
Geceye.

SİS (TELSİZ)

1000 yıldır görülmemiş biçimde, havada
10 saattir uçup duran
Adama karşı savaş veriyorum.
Onu indiremedim.
Onu sen devral tipi!

LİNDBERGHLER

Şimdi
Sıra sende tipi!

6

GECE TİPİ BAŞLADI

TİPİ (TELSİZ)

Bir saattir içimde bir adam var uçağıyla!
Kâh üstümde yukarıda
Kâh suyun üstünde aşağıda!
Bir saattir fırlatıyorum
Onu kâh suya, kâh gökyüzüne.
Tutunamıyor bir yerde, ama
Vazgeçmiyor.
Yukarı düşüyor
Aşağı çıkıyor.
Daha zayıf kıyıdaki ağaçtan
Daha güçsüz bir yapraktan, ama
Vazgeçmiyor.
Bu adam saatlerdir değil ayı
Görmüyor elini bile
Ama vazgeçmiyor.
Ağırlaşsın ve aşağı çeksin diye
Uçağını buzla kapladım.
Ama buzlar düşüyor da, o
Vazgeçmiyor.

LİNDBERGHLER

Artık olmuyor
Düşeceğim suya.
Burada buz olacağını
Kim bilebilirdi!
Çıktım 3000 metre yükseğe ve suyun
3 metre üzerine indim.
Ama her yerde fırtına, buz ve sis var.
Neden bindim ki bu uçağa?
Şimdi ölmekten korkuyorum
Ve vazgeçiyorum.
Benden 4 gün önce iki kişi[12]
Uçtular aynı benim gibi.
Onları su yuttu, şimdi de beni
Su yutacak.

7

UYKU

UYKU (TELSİZ)
Uyu, Charlie
Kötü gece
Bitti ve fırtına
Dindi. Uyu, Charlie
Rüzgâr taşır seni.
LİNDBERGHLER
Rüzgâr hiçbir şey yapmaz
Su ve hava, biz birbirimize
Düşmanız.
UYKU (TELSİZ)
Yalnızca bir dakika dümene
Yaslan, yalnız gözlerini yum biraz, ellerin
Uyanık kalacak.
LİNDBERGHLER
Bazan 24 saat çalışarak
San Diego'daki arkadaşlarım bunu
İnşa ettiler. Ben de onlardan
Aşağı kalmamalıyım.
Uyuyamam.
UYKU (TELSİZ)
Daha çok var. Biraz dinlen.
Missouri'nin tarlalarını[13]
Irmağı ve de
Evini düşün.
LİNDBERGHLER
Yorgun değilim.

8

İDEOLOJİ

LİNDBERGHLER
1
Bu çağın, eski çağ değil

Yeni bir çağ olduğunu her zaman biliyordum.
Bakın, 20 yıldır evler
Kendiliğinden maden dağları gibi yükselmiyor
Her yıl bir çok insan sanki bir şeyler umarak kentlere göçüyor.
Ve anakaralarda büyük ve
Korkunç denizin küçük bir su olduğu
Konuşuluyor[14].
Ben Atlas Okyanusu'nun üstünde uçan ilk insanım.
Eminim yarın bu uçuşuma
Gülüp geçeceksiniz hepiniz.

2
Bu, ilkelliğe karşı verilen bir kavgadır
Dünyanın düzelmesi için harcanan çabadır
Dünyayı temelden değiştirecek
Diyalektik ekonomi gibi[15].
Bırakın da
Savaşalım biz doğayla
Ta ki bizler doğal olana dek.
Tekniğimiz ve biz doğal değiliz.
Bizim tekniğimiz ve biz
İlkeliz.
Buharlı gemiler yelkenlileri aştı
Yelkenliler küreklileri geri bıraktı.
Ben
Buharlıları aştım.
İlkel olanla savaşıyorum.
Zayıf, titrek uçağım
Eksikleri olan aletlerim
Daha iyi şimdiye kadar yapılanlardan.
Uçarak
Uçağımla ve ilkellikle
Savaşmış oluyorum.

3
Demek ki ben doğayla ve kendimle
Savaşıyorum.
Hangi aptallığa inanırsam inanayım
Uçtuğum sürece
Gerçek bir ateistim[16].
Onbinlerce yıl boyunca

Suların gökte karardığı yerde
Gökle şafak arasında bir yerde
Tanrı vardı. Ve
Tanrı'yı görüyorlardı ısrarla
Buzlarla kaplı dağlarda.
Ve çıkıyordu karşımıza
Kum fırtınası olarak çölde.
İnsanlar sınıflara ayrıldıkları için
Sömürenler ve cahiller olmak üzere,
Yarattılar onu kentlerde.
Ama tasfiye ediverdi onu devrim.
Dağ delen yollar yapın, o zaman yok olur.
Onu çölden kovalar ırmaklar. Işık
Aydınlatır
Ve kovar onu.
İşte bu nedenle
İlkel olana karşı savaşın.
Öte dünyanın tasfiyesi ve de
Tanrı'nın yok edilmesi için
Kavgaya katılın.
Güçlü mikroskopların altında
Görünmez o.
Onu kovarlar
Daha iyi yapılmış olan uçaklar.
Kentler temizlenince
Yoksulluk yok edilince
O da yok olacaktır.
Birinci bin yıla geri gidecektir.

4
Hâlâ bugün bile
Daha iyi durumda olan kentlerde
Bilgisizlikten gelen düzensizlik var.
Ama makineler ve işçiler
Bunlarla savaşacaklardır.
Siz de katılın
İlkelliğe karşı kavgaya!

9

SU

LİNDBERGHLER
Su
Yine yaklaşıyor işte.
SU SESİ (TELSİZ)
LİNDBERGHLER
Hemen
Yükselmeli! Artıyor
Rüzgâr.
SU SESİ (TELSİZ)
LİNDBERGHLER
Şimdi daha iyi.
Ama bu da ne? Bu dümen
Düzelmiyor.
Bir şey oldu. Motordan
Ses mi geliyor?
Yine alçalıyoruz.
Dur!
SU SESİ (TELSİZ)
LİNDBERGHLER
Tanrım! Az kalsın
Yutuverecekti bizi.

10

BÜTÜN UÇUŞ BOYUNCA AMERİKAN GAZETELERİ DURMADAN LİNDBERGHLERİN ŞANSINDAN SÖZ ETTİLER

AMERİKA (TELSİZ)
Bütün Amerika, Kaptan Lindbergh'in
Başaracağına inanıyor.
Kötü hava raporlarına
Ve hafif uçağın eksikliklerine rağmen
İnanıyor varacağına
Ülkede herkes.

Bir gazete, ülkede kimsenin
Şimdiye dek bu kadar
Şanslı sayılmadığını yazıyor.
Şanslı kişi denizaşırı uçuyorsa
Fırtınalar dinecektir.
Eğer fırtınalar dinmezse
Motor devrededir.
Motor devreden çıkarsa
Adam devrededir.
Adam devreden çıkarsa
Şans devrededir.
Şanslı kişi varabilecek
İnanıyoruz buna.

11

ŞANSLILARIN DÜŞÜNCELERİ

LİNDBERGHLER

İki kıta da, iki kıta da
Bekler beni! Ben
Varmalıyım!
İnsan kimi bekler?
Hatta beklenmeyen biri bile
Varmak zorundadır.
Cesaret bir hiç, ama
Varmak her şey demek.
Denizaşırı
Uçarken boğulan
Delinin tekidir, çünkü
Denizde boğulur insan.
Ben varmak zorundayım.
Rüzgâr bastırıyor,
Sis her yeri örtüyor, ben
Varmak zorundayım.
Şüphesiz uçağım
Ve başım güçsüz,
Ama beni
Bekliyorlar öte yakada r ve
Varacak diyorlar.
Varmak zorundayım.

12

FRANSIZ GAZETELERİ, BAŞINDA FIRTINALAR, ÇEVRESİNDE DENİZ VE ALTINDA NUNGESSER'İN GÖLGESİYLE[17] UÇTUĞUNU YAZIYOR

AVRUPA (TELSİZ)
Kıtamıza doğru
24 saattir bir adam
Uçuyor.
Vardığında
Gökte bir nokta belirecek
Ve büyüyecek, bir
Uçak olacak.
Aşağı inecek.
Çayırdan bir adam çıkagelecek.
Gazetedeki resmi
Ondan önce geldiği için
Onu tanıyacağız biz.
Ama korkarız gelmeyecek.
Fırtına
Onu suya atacak.
Motor dayanamayacak.
Bize gelen yolu bulamayacak.
Öyle sanıyoruz ki
Onu göremeyeceğiz biz.

13

LİNDBERGH'İN MOTORUYLA KONUŞMASI

MOTOR ÇALIŞIR (TELSİZ)

LİNDBERGHLER
Artık çok az kaldı.
Kendimizi toparlamalıyız
Sen ve ben[18].
Yeterli yağın,
Yeterli benzinin var mı?

Çok ısındın mı?
İyi misin?
MOTOR ÇALIŞIR (TELSİZ)

LİNDBERGHLER
Canını sıkan buz
Hepten eridi.
Sisle uğraşmak benim işim.
Sen işine bak.
Çalış yalnızca.
MOTOR ÇALIŞIR (TELSİZ)

LİNDBERGHLER
Hatırlasana: St.Louis'de ikimiz
Bundan daha uzun uçtuk[19].
Artık çok az kaldı. İşte
İrlanda, sonra Paris.
Yapabilecek miyiz?
İkimiz?
MOTOR ÇALIŞIR (TELSİZ)

14

SONUNDA LİNDBERGH, İSKOÇYA YAKINLARINDA BALIKÇILARI GÖRÜR

LİNDBERGHLER[4]
Orada
Balıkçılar var.
Bilirler
Adanın yerini.
Hey, nerede
İngiltere?

BALIKÇILAR (TELSİZ)
Bir ses geliyor.
Suss!
Ne sesleniyor?
Suss, takırtı!
Havada
Takırtı var!
Ne takırdıyor?

LİNDBERGHLER
Hey, nerede
İngiltere?
BALIKÇILAR (TELSİZ)
Bakın,
Bir şey uçuyor!
Bu bir uçak!
Nasıl yani, bir uçak?
Asla
Her tarafı dökülen
Bir demir parçası
Denizaşırı uçamaz!
Bir deli bile
İçine oturamaz.
Kolaylıkla
Düşer sulara.
Ve rüzgâr
Onu yutar ve hangi insan
Bu kadar süre dümende kalır?

LİNDBERGHLER
Hey, nerede
İngiltere?
BALIKÇILAR (TELSİZ)
Şuna bir bakın!
Hiç olmayacak şeye
Niye bakalım?
İşte gitti.
Nasıl oldu
Anlamadım.
Oldu işte.

15

PARİS'TEKİ LE BOURGET HAVAALANINDA,
21 MAYIS 1927 GECESİ SAAT 10'DA,
BİNLERCE İNSAN AMERİKALI PİLOTU BEKLİYOR

AVRUPA (TELSİZ)
Geliyor!

Gökyüzünde bir
Nokta.
Ve büyüyor. Bu bir...
Bir uçak.
Ve alçalıyor.
Çayırdan bir adam
Geliyor.
İşte
Onu tanıyoruz: Bu
Lindbergh.
Bize gelen yolu bulmuş.
Hedefine vardı.

16

PİLOT CHARLES LİNDBERGH'İN PARİS'TEKİ LE BOURGET HAVAALANI'NA VARIŞI

BÜYÜK BİR KİTLENİN GÜRÜLTÜSÜ (TELSİZ)

LİNDBERGHLER
Ben Lindbergh'im. Lütfen beni
Karanlık bir depoya taşıyın.
Görmesinler benim
Doğal zayıflığımı.
San Diego'daki Ryan fabrikasında çalışan arkadaşlara
Bildirin ki, başardık.
Motorumuz dayanabildi.
Yaptıkları iş kusursuzdu.

17

ULAŞILMAZ OLAN HAKKINDA RAPOR

LİNDBERGHLER
İnsanlık kendisini
Tanımaya başlayınca
Ahşap, demir ve camdan
Taşıtlar yaptık.

Onlarla havada uçtuk.
Üstelik urağanın
İki katı kadar
Bir hızla uçtuk havada.
Üstelik 100 beygirden
Güçlü olan motorumuz
Küçüktü bir beygirden.
1000 yıl her şey yukarıdan aşağıya düştü
Kuşlar hariç yalnızca.
En eski taşlarda bile
Bir insanın havada
Uçtuğuna ilişkin bir
İşaret bulamadık.
Ama bizler yerden yükseldik.
Takvimimizde 3. bin yılın sonunda[20]
Çelik iyi niyetimiz
Yükseldi yerden.
Olabileceği gösterdi.
Erişilmez olanı[21]
Anımsattı.[22]
Ve bu rapor buna adanmıştır.

SON

ANLAŞMA ÜZERİNE BADEN ÖĞRETİ OYUNU

(Das Badener Lehrstück vom Einverständnis)

Türkçesi
Ayşe Selen

Çalışmaya katılanlar[1]: Slatan Dudow ve Elisabeth Hauptmann

Yedinci *Deneme*[2]: Baden-Baden 'Öğreti Oyunu', *Lindberghlerin Uçuşu*'ndan sonra yazılan bir başka öğreti oyunu denemesidir. Oyun tamamlandığında bitmemiş göründü. Çünkü, pek kullanılmaya değmez olmasına rağmen ölüme çok fazla ağırlık tanımıştı. Yine de oynandığında bir kolektif işleyişi oluşturduğu için yayınlandı.

Oyunun bazı yerlerinde Paul Hindemith'in müziği vardır.

Kişiler[3]

•Pilot •Üç Makinist •Koro Başı •Sözcü •Üç Palyaço. •Koro •Kalabalık

(Oyuna katılanların sayısına uygun büyüklükte bir podyumun üzerinde, arka planda KORO durmaktadır. Sola orkestra yerleştirilmiştir, solda önde şarkıcı ve müzisyenlerin şefinin, Korobaşı'nın ve Sözcü'nün oturduğu bir masa vardır. Düşen Dört Pilot sağda önde duran bir kürsüde oturmaktadırlar. Sahneyi belirginleştirmek için podyumun yanında ya da üstünde uçak enkazı olabilir.)

1

Uçuş Raporu

DÖRT PİLOT *(Rapor verirler:)*

İnsanlık kendisini
Tanımaya başlayınca
Ahşap, demir ve camdan
Uçaklar yaptık.
Onlarla havada uçtuk.
Üstelik urağanın iki katı kadar
Bir hızla uçtuk havada.
Üstelik yüz beygirden
Güçlü olan motorumuz
Küçüktü bir beygirden.
Binlerce yıl her şey yukarıdan aşağıya düştü
Kuşlar hariç yalnızca.
En eski taşlarda bile
Bir insanın havada
Uçtuğuna ilişkin bir
İşaret bulamadık.
Takvimimizde ikinci bin yılın sonunda[4]
Çelik iyi niyetimiz
Yükseldi yerden.
Olabileceği gösterdi.
Henüz erişilmemiş olanı
Anımsattı[5].

2

Düşüş

KOROBAŞI *(Düşenlerle konuşur)*
Artık uçmayın.
Artık tez olmanız gerekmiyor.
Alçak yeryüzü
Yüksekte
Yeterince.
Öylece yatın
Yeter.
Yukarıda değil
Uzakta değil
Tersine öylece
Yatın yeter.
Sizler kimsiniz?

DÜŞENLER *(Yanıtlarlar)*
Biz arkadaşlarımızın çalışmalarına katıldık.
Uçaklarımız düzeldi.
Daha da yükseğe uçtuk.
Denizler aşıldı.
Dağlar ise alçaldı.
Kentlerin büyümesi ve yağın
Ateşi sardı içimizi.
Makineler ve hız uğruna kavga
Sardı düşüncelerimizi.
Kavgalarımız sırasında
Unuttuk adımızı ve yüzümüzü.
Ve daha hızlı olmak adına
Unuttuk eylemin hedefini.
Ama lütfen bize
Yaklaşın ve bize
Bir bardak su verin
Bir de yastık başımıza.
Yardım edin, çünkü
Ölmek istemiyoruz.

KORO *(Kalabalık'a yönelir)*
Bu dört insan
Sizlerden yardım istiyor.
Onlar

Havada uçtular ve
Yere düştüler ve ölmek
İstemiyorlar.
Yardım istiyorlar.
Burada
Bir bardak su ve bir yastık
Duruyor.
Onlara yardım
Edelim mi, siz söyleyin.

KALABALIK *(Koro'yu yanıtlar)*
Evet.

KORO *(Kalabalık'a)*
Onlar size yardım etti mi?

KABALIK
Hayır.

SÖZCÜ *(Kalabalık'a yönelir)*
Üşüyenlerden yola çıkarak insanın insana
Yardım edip etmediği incelenecek.

3

İnsanın insana yardım edip etmediğinin incelenmesi

Birinci İnceleme

KOROBAŞI *(Öne çıkar)*
İçimizden biri[8] denizaşırı uçtu
Ve yeni bir kıta keşfetti, ama
Sonra bir yığın insan
Orada emek ve akıl harcayarak
Yeni kentler kurdu.

KORO *(Yanıtlar)*
Bu iş ekmeği ucuzlatmadı.

KOROBAŞI *(Öne çıkar)*
İçimizden biri bir makine yaptı
Tekerlek buhar gücüyle dönüyordu ve bu
Bir çok makinenin anası oldu.
Ama bir çok insan bunun için
Günlerce çalıştı durdu.

D.E.U

KORO *(Yanıtlar)*
Bu iş ekmeği ucuzlatmadı.

KOROBAŞI
İçimizden bir yığın insan
Dünyanın güneşin çevresinde dönüşü,
İnsanın iç dünyası, kamu yasası,
Havanın yapısı, derin sulardaki
Balıklar hakkında
Kafa yordu.
Ve büyük şeyler keşfetti.

KORO *(Yanıtlar)*
Bu iş ekmeği ucuzlatmadı.
Hatta
Kentlerimizde yoksulluk giderek arttı.
Uzun zamandır insan
Nedir, bilmiyor kimse.
Siz uçarken, size benzer biri
Yerde sürünüyordu,
Değildi insan gibi.

KOROBAŞI *(Kalabalık'a yönelir)*
Yani insan insana yardım ediyor mu:

KALABALIK *(Yanıtlar)*
Hayır.

İkinci İnceleme

KOROBAŞI *(Kalabalık'a yönelir)*
Resimleri gördükten sonra insanın
İnsana yardım ettiğini söyleyin!
(Günümüzde insanların insanlar tarafından nasıl öldürüldüklerine ilişkin yirmi fotoğraf gösterilir.)

KALABALIK *(Bağırır)*
İnsan insana yardım etmiyor.

Üçüncü İnceleme

KOROBAŞI *(Kalabalık'a yönelir)*
İnsanın insana yardım ettiği
Palyaço numaramızı izleyin.
(Üç sirk palyaçosu, içlerinden birinin adı Bay Schmitt'tir ve bir

devdir. podyuma çıkarlar. Çok yüksek sesle konuşurlar.)

BİRİNCİ PALYAÇO Güzel bir akşam Bay Schmitt.

İKİNCİ PALYAÇO Akşam hakkında ne düşünüyorsunuz Bay Schmitt?

BAY SCHMITT Bence güzel değil.

BİRİNCİ PALYAÇO Oturmaz mısınız Bay Schmitt?

İKİNCİ PALYAÇO İşte bir sandalye Bay Schmitt, neden bize yanıt vermiyorsunuz?

BİRİNCİ PALYAÇO Görmüyor musun, Bay Schmitt mehtabı seyretmek istiyor.

İKİNCİ PALYAÇO Bana baksana sen, niye durmadan Bay Schmitt'in götüne giriyorsun? Bay Schmitt rahatsız oluyor.

BİRİNCİ PALYAÇO Bay Schmitt bu kadar güçlü olduğu için Bay Schmitt'in götüne giriyorum.

İKİNCİ PALYAÇO Ben de.

BİRİNCİ PALYAÇO Bay Schmitt'e yanımıza oturmasını rica et.

BAY SCHMITT Bugün kendimi iyi hissetmiyorum.

BİRİNCİ PALYAÇO O zaman kendinizi neşelendirmelisiniz Bay Schmitt.

BAY SCHMITT Öyle sanıyorum ki, artık kendimi neşelendiremeyeceğim. *(Sessizlik)* Yüzümün rengi nasıl?

BİRİNCİ PALYAÇO Pembe Bay Schmitt, her zaman pembe.

BAY SCHMITT Gördünüz mü, oysa ben yüzümün beyaz olduğunu sanıyordum.

BİRİNCİ PALYAÇO Bu çok garip, yüzünüzün beyaz olduğunu sandığınızı mı söylediniz? Şimdi size şöyle bir bakıyorum da, şunu söylemeliyim ki, ben de yüzünüzün beyaz olduğu kanısındayım.

İKİNCİ PALYAÇO Sizin yerinizde olsam otururdum Bay Schmitt, şu halinize baksanıza.

BAY SCHMITT Canım bu gün oturmak istemiyor.

BİRİNCİ PALYAÇO Hayır, hayır oturmayın, sakın oturmayın, ayakta durun daha iyi.

BAY SCHMITT Sizce neden ayakta durmalıyım?

BİRİNCİ PALYAÇO *(İkinci Palyaço'ya)* Bugün oturamıyor, çünkü belki bir daha asla ayağa kalkamayacak.

BAY SCHMITT Aman Tanrım!

BİRİNCİ PALYAÇO Duyuyor musunuz, kendi de durumu fark etti. Bay Schmitt ayakta dursun daha iyi.

BAY SCHMITT Baksanıza, sol ayağım biraz ağrıyor gibime geliyor.

BİRİNCİ PALYAÇO Çok mu ağrıyor?

BAY SCHMITT *(Çıtkırıldım)* Nasıl?

BİRİNCİ PALYAÇO Ayağınız çok mu ağrıyor?

BAY SCHMITT Evet, çok ağrıyor...

İKİNCİ PALYAÇO Ayakta duruyorsunuz da ondan.

BAY SCHMITT Evet, oturayım mı?

BİRİNCİ PALYAÇO Hayır, sakın; bunu yasaklıyoruz.

İKİNCİ PALYAÇO Eğer sol ayağınız ağrıyorsa, yapacak tek bir şey var: Sol ayağı kesmek.

BİRİNCİ PALYAÇO Ve ne kadar çabuk kesilirse, o kadar iyi olur.

BAY SCHMITT Evet, öyle diyorsanız...

İKİNCİ PALYAÇO E tabii.

(Bay Schmitt'in sol ayağını testereyle keserler.)

BAY SCHMITT Bir sopa, lütfen.

(Bay Schmitt'e bir sopa verirler.)

BİRİNCİ PALYAÇO Şimdi ayakta daha rahat duruyorsunuz değil mi Bay Schmitt?

BAY SCHMITT Evet, sol tarafım rahat. Ama ayağını bana vermelisiniz, onu yitirmek istemiyorum.

BİRİNCİ PALYAÇO Rica ederim, eğer güvenmiyorsanız...

İKİNCİ PALYAÇO Biz gidebiliriz yani...

BAY SCHMITT Hayır, hayır, artık yalnız başıma yürüyemeyeceğim için burada kalmalısınız.

BİRİNCİ PALYAÇO İşte ayak.

(Bay Schmitt ayağı kolunun altına alır.)

BAY SCHMITT Şimdi de sopam düştü.

İKİNCİ PALYAÇO Ama buna karşılık ayağınızı geri aldınız.

(İkisi de çın çın gülerler.)

BAY SCHMITT Artık gerçekten ayakta duramıyorum. Çünkü -doğaldır ki- öteki bacağım da ağrımaya başladı.

BİRİNCİ PALYAÇO Bu çok doğal.

BAY SCHMITT Sizi gereğinden çok sıkmak istemiyorum ama sopa olmadan bir şey yapamam.

İKİNCİ PALYAÇO Sopayı kaldırıncaya kadar, çok ağrıyan öteki bacağınızı da aynı biçimde kesebiliriz.

BAY SCHMITT Evet, belki o zaman daha iyi olur.

(Bay Schmitt'in öteki bacağını da keserler. Bay Schmitt yere düşer)

BAY SCHMITT Artık ayağa kalkamıyorum.

BİRİNCİ PALYAÇO İğrenç, işte biz de bunu engellemeye çalışıyorduk, yani oturmanızı.

BAY SCHMITT Ne?!

İKİNCİ PALYAÇO Artık ayağa kalkamıyorsunuz Bay Schmitt.

BAY SCHMITT Bunu bana söylemeyin, canımı yakıyor.

İKİNCİ PALYAÇO Neyi söylemeyeyim?

BAY SCHMITT Bunu.

İKİNCİ PALYAÇO Artık ayağa kalkamadığınızı mı?

BAY SCHMITT Çenenizi tutamaz mısınız siz?

İKİNCİ PALYAÇO Hayır, Bay Schmitt, ama sizin sol kulağınızı çıkarabilirim, böylece ayağa kalkamadığınızı söylediğimi duymazsınız bir daha.

BAY SCHMITT Evet, belki o zaman daha iyi olur.

(Bay Schmitt'in sol kulağını çıkarırlar.)

BAY SCHMITT *(Birinci Palyaço'ya)* Artık yalnızca sizi duyabiliyorum. *(İkinci Palyaço öteki tarafa geçer.)* Kulağı rica ediyorum! *(Kızar.)* Ve ikinci bacağı da rica ediyorum. Hasta bir insana böyle davranılmaz. Yiten organları derhal verin bana, yani onların sahibine. *(Öteki bacağı da Bay Schmitt'in kolunun altına verirler, kulağı da kucağına koyarlar.)* Eğer bana oyun oynamak gibi bir niyetiniz varsa, kesinlikle - koluma da ne oluyor böyle?

İKİNCİ PALYAÇO Bu gereksiz şeyleri taşıdığınız için olmalı.

BAY SCHMITT *(Yavaş sesle)* Mutlaka öyle olmalı. Onları benden alamaz mısınız?

İKİNCİ PALYAÇO Onları alacağınıza bütün kolu alabiliriz, bu daha iyi olur.

BAY SCHMITT Evet, eğer öyle düşünüyorsanız, buyrun...

İKİNCİ PALYAÇO E tabii.

(Bay Schmitt'in sol kolunu keserler.)

BAY SCHMITT Teşekkür ederim, çok yordum sizi.

BİRİNCİ PALYAÇO İşte Bay Schmitt, şimdi size ait olan her şeye sahipsiniz, artık onları kimse sizden zorla alamaz.

(Koparılan organlarının hepsini Bay Schmitt'in kucağına koyarlar. Bay Schmitt onları inceler.)

BAY SCHMITT Amma da komik ha, kafamda hoş olmayan düşünceler dolaşıyor. *(Birinci'ye)* Sizden rica etsem, bana hoş bir şeyler söyler misiniz?

BİRİNCİ PALYAÇO Seve seve Bay Schmitt, size bir öykü anlatmamı ister misiniz? İki bey bir lokantadan çıkmışlar. Korkunç bir kavgaya tutuştukları için birbirlerine at pisliği atıyorlarmış. Birinin attığı at pisliği ötekinin ağzına girmiş, bunun üzerine öteki, 'Tamam, polis gelene kadar bunu ağzımda tutacağım', demiş.

(İkinci Palyaço güler, Bay Schmitt gülmez)

BAY SCHMITT Bu güzel bir öykü değil. Bana güzel bir şeyler anlatamaz mısınız, dediğim gibi kafamın içinde hoş olmayan düşünceler dolaşıyor.

BİRİNCİ PALYAÇO Hayır Bay Schmitt, ne yazık ki bu öykünün dışında hiçbir şey bilmiyorum.

İKİNCİ PALYAÇO Madem içinde bu kadar aptalca düşünceler var, o zaman kafanızı kesebiliriz.

BAY SCHMITT Evet, belki bunun yararı olur.

(Bay Schmitt'in başının üst yarısını keserler.)

BİRİNCİ PALYAÇO Şimdi nasılsınız Bay Schmitt, biraz rahatladınız mı?

BAY SCHMITT Evet, çok rahatladım. Şimdi çok rahatladım. Ama başım çok üşüyor.

İKİNCİ PALYAÇO Şapkanızı giysenize. *(Kükrer.)* Şapkanı giy!

BAY SCHMITT Yere uzanamıyorum ki.

İKİNCİ PALYAÇO Sopayı mı istiyorsunuz?

BAY SCHMITT Evet, lütfen. *(Sopayla şapkaya ulaşmaya çalışır.)* Şimdi de sopa düştü, şapkaya ulaşamıyorum. Çok üşüyorum.

İKİNCİ PALYAÇO Başınızın tamamını çıkarsak, ne dersiniz?

BAY SCHMITT Şey, bilmiyorum...

BİRİNCİ PALYAÇO Yo, biliyorsunuz.

BAY SCHMITT Hayır, gerçekten, artık hiçbir şey bilmiyorum.

İKİNCİ PALYAÇO Zaten tam da bu nedenle...

(Bay Schmitt'in kafasını çıkarırlar. Bay Schmitt sırtüstü düşer.)

BAY SCHMITT Durun!! Biriniz elini alnıma koysun!

BİRİNCİ PALYAÇO Nereye?

BAY SCHMITT Biriniz elimi tutun.

BİRİNCİ PALYAÇO Nerede?

İKİNCİ PALYAÇO Şimdi rahatladınız mı Bay Schmitt?

BAY SCHMITT Hayır, çünkü sırtımın altında bir taş var.

İKİNCİ PALYAÇO Ya, Bay Schmitt, hayatta her istediğiniz olmaz.

(İkisi de çın çın gülerler.

Palyaço numarasının sonu.)

KALABALIK *(Bağırır)*

İnsan insana yardım etmiyor.

KOROBAŞI

Yastığı parçalayalım mı?

KALABALIK

Evet.

KOROBAŞI

Suyu dökelim mi?

KABALIK

Evet.

4

Yardımın reddedilişi

KORO
Demek ki
Size yardım edilmeyecek.
Yastığı parçalıyor ve
Suyu döküyoruz.
(Sözcü yastığı parçalar ve suyu yere döker.)

KALABALIK *(Kendisi için okur)*
Bir yerlerde
Bazı durumlarda
Yardım edildiğini görmüşsünüzdür.
Bu durumu yaratan
Güçtür.
Acımasız gerçeğe
Karşı
Acımasız olun.
Ve talep doğuran durumlarda
O talepten vazgeçin. Yani
Yardım beklemeyin.
Yardımı reddetmek için güç gerekir.
Yardım görmek için yine güç gereklidir.
Güç var olduğu sürece yardım reddedilebilir.
Eğer artık güç yoksa, yardım da artık gereksizdir.
Yani yardım istemek yerine, gücü yok etmelisiniz.
Yardım ve güç bir bütün demektir.
Bu bütün değiştirilmelidir.

5

Danışma

DÜŞEN PİLOTLAR
Arkadaşlar, biz
Öleceğiz

DÜŞEN MAKİNİST
Biz öleceğimizi biliyoruz
Peki ya sen?

Dinle bak
Sen öleceksin.
Yaşam senden alınacak
Başarın silinip gidecek
Kendin için
Öleceksin tek başına.
Ölüyorsun.
Biz de ölüyoruz.

6

Ölülerin İzlenmesi

SÖZCÜ
Ölüleri izleyin.
(On tane çok büyük ölü fotoğrafı gösterilir, sonra Sözcü ölülerin 'İkinci kez izlenmesi' der ve fotoğraflar bir kez daha gösterilir. Ölülerin izlenmesinden sonra Düşenler bağırmaya başlarlar.)
DÜŞENLER
Biz ölmemeliyiz.

7

Yorum metinlerinin okunuşu

KORO *(Düşenlere'e yönelir.)*
Size yardım edemeyiz.
Size tek bir yol
Gösterebiliriz.
Ölün, ama öğrenin.
Öğrenin ama
Yanlış öğrenmeyin.
DÜŞENLER
Zamanımız çok az
Çok fazla öğrenemeyiz.
KORO
Kalan zamanınız
Size yetecektir.

Doğru olan kolaydır.

(Koro'nun içinden Sözcü elinde bir kitapla öne çıkar. Düşenler'e yönelir, oturur ve yorumu okur.)

SÖZCÜ

1. Bir şeyi zorla alan biri, o şeyi sıkı tutacaktır. Ve elinden bir şey zorla alınan biri de onu sıkı tutacaktır. Ve bir şeyi sıkı tutan birinin elinden o şey zorla alınacaktır.

İçimizden biri ölürse, nelerden vazgeçmiş olur? Yalnızca masasından ve yatağından değil tabii ki! İçimizden ölen biri bilir ki var olan herşeyden vazgeçmektedir, sahip olduğundan fazlasını başkalarına armağan etmektedir. İçimizden ölen biri, tanıdığı ve de tanımadığı bir caddeden vazgeçer. Sahip olduğu ve de olmadığı varsıllıktan vazgeçer. Yoksulluktan da. Kendi elinden de.

Alışık olmayan biri bir taşı nasıl kaldırabilir? Böyle biri büyük bir taşı nasıl kaldırabilir? Vazgeçmeye alışık olmayan biri masasından nasıl vazgeçebilir ya da sahip olduğu ve de olmadığı her şeyden nasıl vazgeçebilir? Tanıdığı ve tanımadığı caddeden? Sahip olduğu ve de olmadığı varsıllıktan? Yoksulluktan? Kendi elinden?

2. Düşünür[9], büyük bir fırtınaya yakalandığında büyük bir taşıtta oturuyor ve çok yer kaplıyordu. İlk olarak taşıttan indi, ikinci olarak ceketini çıkardı, üçüncü olarak yere yattı. Böylece en küçük büyüklüğüne ulaşarak fırtınayı atlattı.

DÜŞENLER *(Sözcü'den bilgi alırlar.)*

Fırtınayı böyle mi atlattı?

SÖZCÜ

En küçük büyüklüğüne ulaşarak fırtınayı atlattı.

DÜŞENLER

En küçük büyüklüğüne ulaşarak fırtınayı atlattı.

SÖZCÜ

3. Bir insanı ölmeye yüreklendirmek için harekete geçen Düşünür, ondan mallarından vazgeçmesini rica etti. Her şeyden vazgeçtikten sonra, geriye yalnızca yaşamı kaldı. Düşünür, daha da fazlasından vazgeç dedi.

4. Düşünür, fırtınayı atlattıysa, fırtınayı tanıdığı ve fırtınayla anlaştığı için atlattı. Yani, eğer ölümü atlatmak istiyorsanız, ancak ölümü tanıyor ve ölümle anlaşıyorsanız onu atlatabilirsiniz. Anlaşmak isteyen biri ise yoksul kalır. Eşyalara bağlı kalmaz. Eşyalar elinden alınabilir, o zaman ortada anlaşma kalmaz. Yaşama da bağlı kalmaz Yaşam elinden alınacaktır, o zaman ortada anlaşma kalmaz. Düşüncelere de bağlı kalmaz, düşünceler de elinden alınabilir, o zaman da ortada anlaşma kalmaz.

8

Sınav

(Koro, Kalabalık'ın önünde Düşenler'i sınar.)

1

KORO
Ne kadar yükseğe çıktınız?
DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Korkunç bir yüksekliğe çıktık.
KORO
Ne kadar yükseğe çıktınız?
DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Dörtbin metre yüksekliğe çıktık.
KORO
Ne kadar yüksekliğe çıktınız?
DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Oldukça yükseğe çıktık.
KORO
Ne kadar yüksekliğe çıktınız?
DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Yerden biraz havalandık.
KOROBAŞI *(Kalabalık'a yönelir.)*
Yerden biraz havalandılar.
DÜŞEN PİLOT
Ben korkunç bir yüksekliğe çıktım.
KORO
Ve o korkunç bir yüksekliğe çıktı.

2

KORO
Sizi övdüler mi?
DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Bizi yeterince övmediler.
KORO
Sizi övdüler mi?
DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Bizi övdüler.

KORO
Sizi övdüler mi?
DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Bizi yeterince övdüler.
KORO
Sizi övdüler mi?
DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Bizi fazlasıyla övdüler.
KOROBAŞI *(Kalabalık'a)*
Onları fazlasıyla övdüler.
DÜŞEN PİLOT
Ve onu yeterince övmediler.

3

KORO
Siz kimsiniz?
DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Biz, Okyanus'u uçakla geçenleriz.
KORO
Siz kimsiniz?
DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Biz, sizlerden biriyiz.
KORO
Siz kimsiniz?
DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Biz, hiç kimseyiz.
KOROBAŞI *(Kalabalık'a)*
Onlar, hiç kimse.
DÜŞEN PİLOT
Ben Charles Nungesser'im[10].
KORO
Ve o Charles Nungesser.

4

KORO
Sizi kim bekliyor?
DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Deniz ötesinde birçok insan bizi bekliyor.

D.E.U

KORO
Sizi kim bekliyor?
DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Babamız ve annemiz bizi bekliyor.
KORO
Sizi kim bekliyor?
DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Bizi hiç kimse beklemiyor.
KOROBAŞI *(Kalabalık'a)*
Onları hiç kimse beklemiyor.

5

KORO
Siz ölürseniz, kim ölmüş olacak?
DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Fazlasıyla övülmüş olanlar.
KORO
Siz ölürseniz, kim ölmüş olacak?
DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Yerden biraz havalanmış olanlar.
KORO
Siz ölürseniz, kim ölmüş olacak?
DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Hiç kimse tarafından beklenmeyenler.
KORO
Siz ölürseniz, kim ölmüş olacak?
DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Hiç kimse.
KORO
Hiç kimse
Ölmez
Siz ölünce.
En küçük
Büyüklüğe ulaştılar.
DÜŞEN PİLOT
Ama ben uçarak, en büyük
Büyüklüğüme ulaştım.
Benim kadar yükseğe uçmadı
Kimse.

Yeterince övülmedim, ben
Yeterince övülemem.
Hiçbir şey ve hiç kimse için uçtum.
Ben uçmak için uçtum.
Kimse beni beklemiyor,
Size uçmuyorum, ben
Sizden kaçıyorum.
Asla ölmeyeceğim.

9

Övgü ve Kamulaştırma

KORO
Gösterin
Elde ettiğinizi
Çünkü
Elde edilen gerçektir.
Motoru verin bize
Kanatları ve şasiyi
Uçtuğunuz her şeyi ve
Yaptığınızı.
Verin hadi!

DÜŞEN PİLOT
Hayır vermem onu.
Uçağı
Olmayan bir pilot ne ki?

KOROBAŞI
Alın onu!
(Uçak podyumun başka bir köşesine taşınır.)

KORO *(Kamulaştırma sırasında Düşenler'i över.)*
Kalkın pilotlar, dünya yasalarını değiştirdiniz.
Binlerce yıl[11] her şey yukarıdan aşağıya düştü.
Kuşlar hariç yalnızca.
En eski taşlarda bile
Bir insanın havada
Uçtuğuna ilişkin bir
İşaret bulamadık.
Siz yerden yükseldiniz ama
Takvimimizde ikinci bin yılın sonunda.

DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST *(Birden Düşen Pilot'u gösterirler.)*
Bu da nesi? Bakın!

KOROBAŞI *(Koro'ya çabucak)*
'Tamamen Tanınmaz'ı söyleyin.

KORO *(Düşen Pilot'u çevreler)*
Tamamen tanınmaz
Şimdi onun yüzü[12].
O ve biz yaptık bunu.
Onun bize ve
Bizim ona ihtiyacımız
Vardı.

KOROBAŞI
Bu görevli
Zorla da olsa
İhtiyacı olan şeyi elimizden aldı ve
İhtiyacımız olan şeyi bizden esirgedi.
Yani yüzü
Göreviyle birlikte bitti gitti.
Yalnızca tek bir yüzü vardı!
(Koro'dan dört kişi onunla ilgili tartışırlar.)

BİRİNCİ
Eğer o var idiyse.

İKİNCİ
O vardı.

BİRİNCİ
O neydi?

İKİNCİ
O hiç kimseydi.

ÜÇÜNCÜ
Eğer o biri idiyse?

DÖRDÜNCÜ
O hiç kimseydi.

ÜÇÜNCÜ
O nasıl sınandı?

DÖRDÜNCÜ
Çalıştırılarak.

DÖRDÜ BİRDEN
Ona seslenince, oluşur[13].
Değiştirilince, var olur.
Ona gereksinimi olan, onu tanır.
O kime yararlı olursa, o onu büyütür.

İKİNCİ
Ve gene de o hiç kimse.

KORO *(Birlikte Kalabalık'a)*
Orada görevsiz olarak yatan
Artık insansal bir şey değil.
Şimdi öl, artık insansal olmayan!
DÜŞEN PİLOT
Ölemiyorum.
DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Sen işin dışında kaldın.
Sen işin içine giremedin.
Fazla büyüksün, fazla varsılsın.
Fazla özelsin.
Bu nedenle ölemiyorsun.
KORO
Ama
Ölemeyen de
Ölür.
Yüzemeyen de
Yüzer.

10

Kovuş

KORO
Bizden biri
Yüzü, bedeni, düşüncesi
Aynı bizim gibi.
Bizi terk ediyor,
Çünkü gece işaretlendi o
Ve artık soluğu kötü kokuyor.
Bedeni çürüdü, tanıdık
Yüzü artık tanınmaz durumda.
İnsanoğlu konuş bizimle,
Malum yerde bekleriz sesini: Konuş!
Konuşmuyor. Sesi
Çıkmıyor. Hiç korkma ama
Gitmelisin şimdi. Git çabuk!
Ardına bakma.

Uçaklaş bizden.
(Düşen Pilotların Şarkıcısı podyumu terk eder.)

11

Anlaşma

KORO *(Düşen Üç Makinist'le konuşur.)*
Sizler, olayların akışını[14] kabul eden sizler
Hiçliğe düşmeyin.
Suda tuz gibi çözülmeyin, tersine
Yükselin.
Ölün
İşinizde çalışır gibi,
Devrim için çığır açar gibi.
Ölüme yönelmeyin
Ölümüne.
Tersine, uçağı yeniden
İnşa etmeyi görev bilin.
Haydi!
Bizim için uçun
Size gerek duyduğumuzda
Ve gereken zamanda, çünkü
Siz
Bizimle birlikte yürümeli ve
Değiştirmelisiniz
Dünyanın yasasını ve
Ana yasayı.
Her şey değişecektir;
Dünya ve insanlık,
İnsanların sınıflara
Ayrılmasından doğan düzensizlik[15],
Sömürü ve cehalet.

DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Değişim konusunda anlaştık.

KORO
Ayrıca lütfen
Motorunuzu değiştirip, düzeltin
Güvenliği ve hızı arttırın
Ve amacınız daha hızlı hareket etmek olsun.

DÜŞEN ÜÇ MAKİNİST
Motorları, güvenliliği ve hızı
Düzelteceğiz.

KORO
Düzeltin!
KOROBAŞI
İleri!
KORO
Dünyayı düzelttikten sonra
Düzgün dünyayı düzeltin.
KOROBAŞI
İleri!
KORO
Dünyayı düzelterek gerçeği tamamladıktan sonra
Tamamlanmış gerçeği tamamlayın.
Tamamlayın!
KOROBAŞI
İleri!
KORO
Gerçeği tamamlayarak insanlığı değiştirdikten sonra
Değişmiş insanlığı değiştirin.
Değiştirin!
KOROBAŞI
İleri!
KORO
Değiştirin dünyayı ve kendinizi!
Kendinizi değiştirin!
KOROBAŞI
İleri!

SON

EVET DİYEN*

(Der Jasager)

Okul Operası

Türkçesi
Ayşe Selen

* Arthur Waley'in İngilizce uyarlamasındaki Japon *Taniko* oyununa dayanarak.

Çalışmaya katılanlar: Elisabeth Hauptmann ve Kurt Weill

Kişiler

•Öğretmen •Oğlan •Anne •Üç Erkek Öğrenci •Büyük Koro

1

BÜYÜK KORO
Her şeyden önce anlaşmayı öğrenmek önemlidir.
Çoğu insan evet der, ama ortada anlaşma yoktur.
Çoğu insanın fikri sorulmaz ve çoğu insan da
Yanlış olanı kabul eder.
Bu nedenle: Her şeyden önce anlaşmayı öğrenmek önemlidir.

(Öğretmen, 1. mekânda, Anne ve Oğlan 2. mekânda)

ÖĞRETMEN Ben öğretmenim. Kentte bir okulum ve babası ölmüş bir erkek öğrencim var. Artık bir tek annesi var ona bakacak. Şimdi gidip onlara hoşça kalın demek istiyorum, çünkü kısa bir süre sonra dağlara bir yolculuğa çıkıyorum. *(Kapıya vurur)* Girebilir miyim?

OĞLAN *(2. mekândan 1. mekâna geçer)* Kim o? A, öğretmen gelmiş, öğretmen bizi ziyaret etmeye gelmiş!

ÖĞRETMEN Niçin uzun zamandır okula gelmiyorsun?

OĞLAN Gelemedim, çünkü annem hastaydı.

ÖĞRETMEN Bunu bilmiyordum. Lütfen hemen ona benim burada olduğumu söyle.

OĞLAN *(2. mekâna seslenir)* Anne, öğretmen geldi.

ANNE *(2. mekânda ahşap bir koltukta oturmaktadır)* İçeri girmesini rica et.

OĞLAN Lütfen içeri girin.

(İkisi de 2. mekâna geçerler)

ÖĞRETMEN Uzun zamandır buraya gelmemiştim. Oğlunuz sizin hasta olduğunuzu söylüyor. Şimdi biraz daha iyi misiniz?

ANNE Merak etmeyin, hastalığım kötü sonuçlar doğurmadı.

ÖĞRETMEN Bunu duyduğuma sevindim. Ben de size hoşça kalın demek için geldim, çünkü kısa bir süre sonra dağlara bir araştırma gezisine çıkıyorum. Çünkü dağların öte yanındaki kentte büyük öğretmenler var.

ANNE Dağlara bir araştırma gezisi yapacaksınız ha? Evet, aslında büyük doktorların orada oturduklarını duydum, ama bunun tehlikeli bir yürüyüş olduğunu da duydum. Yoksa çocuğumu da birlikte mi götürmek istiyorsunuz?

ÖĞRETMEN Bu, bir çocuğun birlikte götürülebileceği bir yolculuk değil.

ANNE İyi. Sağ salim geri dönmenizi umarım.

ÖĞRETMEN Şimdi gitmeliyim. Hoşça kalın.
(1. mekâna döner)

OĞLAN *(Öğretmen'in arkasından 1. mekâna girer)* Bir şey söylemeliyim.
(Anne kapıyı dinler.)

ÖĞRETMEN Ne söyleyeceksin?

OĞLAN Sizinle birlikte dağlara gelmek istiyorum.

ÖĞRETMEN
Biraz önce annene söylediğim gibi
Bu çok güç ve
Tehlikeli bir yolculuk. Sen
Birlikte gelemezsin. Ayrıca:
Hasta olan anneni yalnız bırakmayı
Nasıl düşünebilirsin?
Burada kal. Benimle birlikte
Gelemezsin.

OĞLAN
Ben de zaten annem hasta olduğu için
Birlikte gelmek istiyorum, ona
Dağın öte yanındaki kentte oturan doktorlardan
İlaç ve bilgi getirebilmek için.

ÖĞRETMEN Annenle bir kez daha konuşmam gerek.
(2. mekâna geri döner. Oğlan kapıyı dinler.)

ÖĞRETMEN Ben yine geldim. Oğlunuz bizimle birlikte gelmek istediğini söylüyor. Ben de ona, hasta hasta sizi terk edemeyeceğini ve bunun güç ve tehlikeli bir yolculuk olduğunu söyledim. Benimle birlikte gelmesine olanak olmadığını söyledim. Bunun üzerine o da dağın öte yanındaki kentten ilaç ve bilgi almak için birlikte gelmek zorunda olduğunu söyledi.

ANNE Oğlumun söylediklerini duydum. Onun söylediklerine ilişkin bir kuşkum yok - yani sizinle birlikte bu tehlikeli yolculuğa seve seve çıkacağını biliyorum. İçeri gel oğlum!
(Oğlan, 2. mekâna girer)
Babanın bizi terk ettiği günden beri
Senden başka
Kimsem yok yanımda.
Yemeğini hazırlamak,
Giysilerini ayarlamak ve
Para bulmak için
İhtiyacım olduğunda
Hep aklımda ve

Gözlerimin önündeydin.

OĞLAN Her şey aynen dediğin gibi. Ama yine de hiçbir şey beni bu isteğimden vazgeçiremez.

OĞLAN, ANNE, ÖĞRETMEN

Ben, (o) tehlikeli yürüyüşe çıkacağım (çıkacak)
Ve senin (benim, onun) hastalığına (hastalığıma) karşı
Dağın öte yanındaki kentten
İlaç ve bilgi alacağım (alacak).

BÜYÜK KORO

Onu hiçbir şeyin
Etkilemediğini gördüler.
Bunun üzerine öğretmen ve anne
Bir ağızdan şunları söylediler:

ÖĞRETMEN, ANNE

Ah, ne büyük bir anlaşma!
Çoğu insan yanlış olanı kabul eder, ama o
Hastalığı değil
Hastalığın iyileşmesini kabul ediyor.

BÜYÜK KORO Ama anne dedi ki:

ANNE

Artık gücüm kalmadı.
O kadar çok istiyorsan
Öğretmenle git.
Ama çabuk dön.
Tehlikeden bir an önce uzaklaş.

2

BÜYÜK KORO

İnsanlar dağlara
Yolculuğa çıktılar.
Bunların arasında öğretmen
Ve oğlan da vardı.
Oğlan güçlüklere alışık değildi:
Bir an önce eve dönmek isteyen
Yüreğini fazla yordu.
Sabah alacasında dağların eteklerinde
Yorgun ayakları
Adım atamaz oldu.

(1. mekâna Öğretmen, Üç Erkek Öğrenci ve en son olarak elinde bir

testiyle Oğlan girer.)

ÖĞRETMEN Hızlı tırmandık. İlk kulübe şurada. Orada biraz dinleniriz.

ÜÇ ÖĞRENCİ İşittik ve itaat ettik.

(2. mekândaki podyuma çıkarlar. Oğlan, Öğretmen'i alıkoyar.)

OĞLAN Bir şey söylemeliyim.

ÖĞRETMEN Ne söyleyeceksin?

OĞLAN Kendimi iyi hissetmiyorum.

ÖĞRETMEN Dur! Böyle bir yolculuğa çıkan birinin böyle şeyler söylemeye hakkı yoktur. Tırmanmaya alışık olmadığın için yoruldun belki. Biraz dur ve dinlen.

(Podyuma çıkar.)

ÜÇ ÖĞRENCİ Anlaşılan oğlan tırmanmaktan yoruldu. Ne olup bittiğini öğretmene sormak istiyoruz.

BÜYÜK KORO Evet. Yapın bunu!

ÜÇ ÖĞRENCİ *(Öğretmen'e)* Bu oğlanın tırmanmaktan yorulduğunu duyduk. Ne oldu ona? Onun için kaygılanıyor musun?

ÖĞRETMEN Kendini iyi hissetmiyor, o kadar. Tırmanmaktan yoruldu.

ÜÇ ÖĞRENCİ Demek onun için kaygılanmıyorsun öyle mi?

(Uzun sessizlik)

ÜÇ ÖĞRENCİ *(Kendi aralarında)*

Duydunuz mu? Öğretmen
Oğlan'ın yalnızca tırmanmaktan yorulduğunu söyledi.
Ama halinde bir gariplik yok mu?
Kulübeden hemen sonra dar geçit geliyor.
İnsan ancak iki eliyle kayalıklara tutunarak
Oradan geçebilir.
Kimseyi taşıyamayız.
Büyük geleneğe uyup onu
Vadiye atalım mı?
(Aşağıya, 1. mekâna, ellerini ağızlarında huni gibi yaparak bağırırlar)
Tırmanmaktan hastalandın mı?

OĞLAN

Hayır.
Görüyorsunuz işte, ayaktayım.
Eğer hasta olsaydım
Oturmaz mıydım?

(Sessizlik. Oğlan oturur.)

ÜÇ ÖĞRENCİ Öğretmene söylemeliyiz. Öğretmenim, biraz önce oğlanın nasıl olduğunu sorduğumuzda, yalnızca tırmanmaktan

yorulduğunu söylemiştin; ama şimdi halinde bir gariplik var. Üstelik de oturdu. Söylediklerimizden dehşet duyuyoruz, ama eskiden beri var olan büyük bir geleneğe göre, devam edemeyecek durumda olanlar, vadiye atılırlar.

ÖĞRETMEN Ne? Bu çocuğu vadiye mi atacaksınız?

ÜÇ ÖĞRENCİ Evet öyle.

ÖĞRETMEN Bu büyük bir gelenektir. Ona karşı gelemem. Ancak büyük gelenek hastalanan kişiye, onun yüzünden geri dönülüp dönülmemesinin sorulmasını da öngörür. Yüreğimde bu yaratığa karşı büyük bir acıma duygusu taşıyorum. Yanına gidip ona büyük gelenekten söz edeceğim.

ÜÇ ÖĞRENCİ Lütfen yap bunu.

(Yüzyüze dururlar.)

ÜÇ ÖĞRENCİ, BÜYÜK KORO

Ona, onun yüzünden geri dönülmesini
İsteyip istemediğini
Sormak istiyoruz (sordular).
Ama bunu istese bile
Geri dönmeyi değil
Onu vadiye atmayı ve devam etmeyi istiyoruz (istiyorlar).

ÖĞRETMEN *(1. mekâna, Oğlan'ın yanına inmiştir)* Beni iyi dinle! Eskiden beri böyle bir yolculuk sırasında hastalanan kişinin vadiye atılması yasadır. Hemen ölür. Ama gelenek hastalanan kişiye, onun yüzünden geri dönülüp dönülmemesinin sorulmasını da öngörür. Ve hasta olan kişinin: Geri dönmemelisiniz diye cevap vermesi de gelenektir. Senin yerinde olsaydım, seve seve ölürdüm!

OĞLAN Anlıyorum.

ÖĞRETMEN Senin yüzünden geri dönülmesini istiyor musun?

OĞLAN Geri dönmemelisiniz.

ÖĞRETMEN Yani herkese olan şeyin sana da olmasını mı istiyorsun?

OĞLAN Evet.

ÖĞRETMEN *(1. mekândan 2. mekâna seslenir)* Aşağı gelin! Geleneğe uygun cevap verdi!

BÜYÜK KORO,

ÜÇ ÖĞRENCİ *(Üç Öğrenci, 1. mekâna inerlerken)* Evet dedi.

(Üç Öğrency, Oğlan'ı 2. mekândaki podyuma taşırlar.)

ÜÇ ÖĞRENCİ

Başını kolumuza yasla.
Kendini sıkma.
Seni dikkatli taşıyacağız.

(Üç Öğrenci, Oğlan'ın önünde, onu kapatacak biçimde, podyumun arka kenarında dururlar.)

OĞLAN *(Görünmeksizin)*

Bu yolculukta yaşamımı yitirebileceğimi
Çok iyi biliyordum.
Annemi düşündüğüm için
Bu yolculuğa çıktım.
Testimi alın
Onu ilaçla doldurun
Ve geri döndüğünüzde
Onu anneme götürün.

BÜYÜK KORO

Böylece dostlar testiyi aldılar.
Dünyanın tüm üzüntülerinden
Ve acımasız yasalarından yakındılar.
Ve oğları aşağı attılar.
Uçurumun kenarında
Yanyana, omuz omuza duruyorlardı
Ve onu aşağı atarken gözlerini kapadılar.
Hiçbiri ötekinden daha suçlu değildi
Ve ardından
Toprak parçaları
Ve yassı taşlar attılar

SON

EVET DİYEN HAYIR DİYEN

(Der Jasager. Der Neinsager)

Okul Operaları

Türkçesi
Ayşe Selen

Çalışmaya katılanlar: Elisabeth Hauptmann ve Kurt Weill

Onbirinci Deneme: Müziklerini Kurt Weill'ın bestelediği "*Evet Diyen*" ve "*Hayır Diyen*" başlıklı okul operaları, okullarda oynanmak üzere yazılmıştır. Bu iki küçük oyun ayrı ayrı değil, her zaman birlikte oynanmalıdır.

Kişiler
•Öğretmen •Oğlan •Anne •Üç Öğrenci •Büyük Koro

EVET DİYEN

Okul Operası

1

BÜYÜK KORO

Her şeyden önce anlaşmayı öğrenmek önemlidir.
Çoğu insan evet der, ama ortada anlaşma yoktur.
Çoğu insanın fikri sorulmaz ve çoğu insan da
Yanlış olanı kabul eder.
Bu nedenle: Her şeyden önce anlaşmayı öğrenmek önemlidir.

(Öğretmen, 1. mekânda, Anne ve Oğlan, 2. mekânda)

ÖĞRETMEN Ben öğretmenim. Kentte bir okulum ve babası ölmüş bir erkek öğrencim var. Artık bir tek annesi var ona bakacak. Şimdi gidip onlara hoşça kalın demek istiyorum, çünkü kısa bir süre sonra dağlara bir yolculuğa çıkıyorum. Çünkü burada salgın bir hastalık başgösterdi ve dağların öte yanında bir kaç büyük doktor oturuyor. *(Kapıya vurur)* Girebilir miyim?

OĞLAN *(2. mekândan 1. mekâna geçer)* Kim o? A, öğretmen gelmiş, öğretmen bizi ziyaret etmeye gelmiş!

ÖĞRETMEN Niçin uzun zamandır okula gelmiyorsun:

OĞLAN Gelemedim, çünkü annem hastaydı.

ÖĞRETMEN Annenin de hastalandığını bilmiyordum. Lütfen hemen ona benim burada olduğumu söyle.

OĞLAN *(2. mekâna seslenir)* Anne, öğretmen geldi.

ANNE *(2. mekânda oturmaktadır)* İçeri girmesini rica et.

OĞLAN Lütfen içeri girin.

(İkisi de 2. mekâna geçerler)

ÖĞRETMEN Uzun zamandır buraya gelmemiştim. Oğlunuz sizin de hastalığa yakalandığınızı söylüyor. Şimdi biraz daha iyi misiniz?

ANNE Hayır ne yazık ki değilim, çünkü hastalığıma iyi gelecek ilaç henüz bilinmiyor.

ÖĞRETMEN Bir şeyler bulunmalı. Zaten ben de size hoşça kalın demek için geldim, çünkü yarın ilaç ve bilgi almak için dağlara bir yolculuğa çıkıyorum. Çünkü büyük doktorlar dağların öte yanındaki kentteler.

ANNE Dağlara bir araştırma gezisi yapacaksınız ha? Evet, aslında büyük doktorların orada oturduklarını duydum, ama bunun tehlikeli bir yürüyüş olduğunu da duydum. Yoksa çocuğumu

da birlikte mi götürmek istiyorsunuz?

ÖĞRETMEN Bu, bir çocuğun birlikte götürülebileceği bir yolculuk değil.

ANNE İyi. Sağ salim geri dönmenizi umarım.

ÖĞRETMEN Şimdi gitmeliyim. Hoşça kalın.

(1. mekâna döner)

OĞLAN *(Öğretmen'in arkasından 1. mekâna girer)* Bir şey söylemeliyim. *(Anne kapıyı dinler.)*

ÖĞRETMEN Ne söyleyeceksin?

OĞLAN Sizinle birlikte dağlara gelmek istiyorum.

ÖĞRETMEN

Biraz önce annene söylediğim gibi
Bu çok güç ve
Tehlikeli bir yolculuk. Sen
Birlikte gelemezsin. Ayrıca:
Hasta olan anneni yalnız bırakmayı
Nasıl düşünebilirsin?
Burada kal. Benimle birlikte
Gelemezsin.

OĞLAN

Ben de zaten annem hasta olduğu için
Birlikte gelmek istiyorum, ona
Dağın öte yanındaki kentte oturan doktorlardan
İlaç ve bilgi getirebilmek için.

ÖĞRETMEN Annenle bir kez daha konuşmam gerek.

(2. mekâna geri döner. Oğlan kapıyı dinler.)

ÖĞRETMEN Ben yine geldim. Oğlunuz bizimle birlikte gelmek istediğini söylüyor. Ben de ona, hasta hasta sizi terk edemeyeceğini ve bunun güç ve tehlikeli bir yolculuk olduğunu söyledim. Benimle birlikte gelmesine olanak olmadığını söyledim. Bunun üzerine o da dağın öte yanındaki kentten ilaç ve bilgi almak için birlikte gelmek zorunda olduğunu söyledi.

ANNE Oğlumun söylediklerini duydum. Onun söylediklerine ilişkin bir kuşkum yok - yani sizinle birlikte bu tehlikeli yolculuğa seve seve çıkacağını biliyorum. İçeri gel oğlum!

(Oğlan 2. mekâna girer)

Babanın bizi terk ettiği günden beri
Senden başka
Kimsem yok yanımda.
Yemeğini hazırlamak,
Giysilerini ayarlamak ve
Para bulmak için

İhtiyacım olduğunda
Hep aklımda ve
Gözlerimin önündeydin.

OĞLAN Her şey aynen dediğin gibi. Ama yine de hiçbir şey beni bu isteğimden vazgeçiremez.

OĞLAN, ANNE, ÖĞRETMEN

Ben, (o) tehlikeli yürüyüşe çıkacağım (çıkacak)
Ve senin (benim, onun) hastalığına (hastalığına) karşı
Dağın öte yanındaki kentten
İlaç ve bilgi alacağım (alacak).

BÜYÜK KORO

Onu hiçbir şeyin
Etkilemediğini gördüler.
Bunun üzerine öğretmen ve anne
Bir ağızdan şunları söylediler:

ÖĞRETMEN, ANNE

Çoğu insan yanlış olanı kabul eder, ama o
Hastalığı değil
Hastalığın iyileşmesini kabul ediyor.

BÜYÜK KORO

Ama anne dedi ki:

ANNE

Artık gücüm kalmadı.
O kadar çok istiyorsan
Öğretmenle git.
Ama çabuk dön.
Tehlikeden bir an önce uzaklaş.

2

BÜYÜK KORO

İnsanlar dağlara
Yolculuğa çıktılar.
Bunların arasında öğretmen
Ve oğlan da vardı.
Oğlan güçlüklere alışık değildi:
Bir an önce eve dönmek isteyen
Yüreğini fazla yordu.
Sabah alacasında dağların eteklerinde
Yorgun ayakları

Adım atamaz oldu.

(1. mekâna Öğretmen, Üç Erkek Öğrenci ve en son olarak elinde bir testiyle Oğlan girer.)

ÖĞRETMEN Hızlı tırmandık. İlk kulübe şurada. Orada biraz dinleniriz.

ÜÇ ÖĞRENCİ İşittik ve itaat ettik.

(2. mekândaki podyuma çıkarlar. Oğlan, Öğretmen'i alıkoyar.)

OĞLAN Bir şey söylemeliyim.

ÖĞRETMEN Ne söyleyeceksin?

OĞLAN Kendimi iyi hissetmiyorum.

ÖĞRETMEN Dur! Böyle bir yolculuğa çıkan birinin böyle şeyler söylemeye hakkı yoktur. Tırmanmaya alışık olmadığın için yoruldun belki. Biraz dur ve dinlen.

(Podyuma çıkar.)

ÜÇ ÖĞRENCİ Anlaşılan oğlan tırmanmaktan yoruldu. Ne olup bittiğini öğretmene sormak istiyoruz.

BÜYÜK KORO Evet. Yapın bunu!

ÜÇ ÖĞRENCİ *(Öğretmen'e)* Bu oğlanın tırmanmaktan yorulduğunu duyduk. Ne oldu ona? Onun için kaygılanıyor musun?

ÖĞRETMEN Kendini iyi hissetmiyor, o kadar. Tırmanmaktan yoruldu.

ÜÇ ÖĞRENCİ Demek onun için kaygılanmıyorsun öyle mi?

(Uzun sessizlik)

ÜÇ ÖĞRENCİ *(Kendi aralarında)*

Duydunuz mu? Öğretmen
Oğlan'ın yalnızca tırmanmaktan yorulduğunu söyledi.
Ama halinde bir gariplik yok mu?
Kulübeden hemen sonra dar geçit geliyor.
İnsan ancak iki eliyle kayalıklara tutunarak
Oradan geçebilir.
Umarız hasta değildir.
Çünkü eğer devam edemeyecek olursa, onu
Burada bırakmak zorunda kalırız.

(Aşağıya, 1. mekâna, ellerini ağızlarında huni gibi yaparak bağırırlar.)

Öğretmene soralım. (Öğretmen'e) Biraz önce oğlanın nasıl olduğunu sorduğumuzda, yalnızca tırmanmaktan yorulduğunu söylemiştin, ama şimdi halinde bir gariplik var. Üstelik de oturdu.

ÖĞRETMEN Hastalandığını görüyorum. Onu dar geçitten taşımayı deneyin.

ÜÇ ÖĞRENCİ Deneyelim.

(Teknik: Üç Öğrenci, Oğlan'ı "dar geçit"ten geçirmeyi denerler. "Dar geçit" oyuncular tarafından podyumlardan, iplerden, sandalyelerden vb. öyle bir yapılmalıdır ki, üç öğrenci geçebilsin, ama oğlanı taşıdıklarında geçemesinler.)

ÜÇ ÖĞRENCİ Onu karşıya geçiremiyoruz ve onun yanında da kalamıyoruz. Ne olursa olsun biz yolumuza devam etmeliyiz, çünkü bütün kent getireceğimiz ilacı bekliyor. Söylediklerimizden dehşet duyuyoruz, ama eğer bizimle gelmeyecekse, onu burada dağlarda bırakmak zorundayız.

ÖĞRETMEN Evet, belki bunu yapmak zorundasınız. Size karşı gelemem. Ancak hastalanan kişiye, onun yüzünden geri dönülüp dönülmemesinin sorulmasının doğru olacağına inanıyorum. Yüreğimde bu yaratığa karşı büyük bir acıma duygusu taşıyorum. Yanına gidip onu dikkatlice yazgısına hazırlamak istiyorum.

ÜÇ ÖĞRENCİ Lütfen yap bunu.

(Yüzyüze dururlar.)

ÜÇ ÖĞRENCİ, BÜYÜK KORO

Ona, onun yüzünden geri dönülmesini
İsteyip istemediğini
Sormak istiyoruz (sordular).
Ama bunu istese bile
Geri dönmeyi değil
Onu vadiye atmayı ve devam etmeyi istiyoruz (istiyorlar).

ÖĞRETMEN *(1. mekâna, Oğlan'ın yanına inmiştir)* Beni iyi dinle! Hasta olduğun ve devam edemeyeceğin için seni burada bırakmak zorundayız. Ancak hastalanan kişiye, onun yüzünden geri dönülüp dönülmemesi gerektiğini sormak doğru bir şeydir. Ve hasta olan kişinin de, "Geri dönmemelisiniz," diye cevap vermesi de gelenektir.

OĞLAN Anlıyorum.

ÖĞRETMEN Senin yüzünden geri dönülmesini istiyor musun?

OĞLAN Geri dönmemelisiniz.

ÖĞRETMEN Yani seni burada bırakmamıza razı mısın?

OĞLAN Bunu düşünmeliyim. *(Düşünme süresi)* Evet razıyım.

ÖĞRETMEN *(1. mekândan 2. mekâna seslenir)* Gerektiği gibi cevap verdi!

BÜYÜK KORO, ÜÇ ÖĞRENCİ *(Üç Öğrenci, 1. mekâna inerlerken)*

Evet dedi. Devam edin!

(Üç Öğrenci dururlar.)

ÖĞRETMEN

Devam edin, durmayın
Çünkü devam etmeye karar verdiniz.

(Üç Öğrenci dururlar.)

OĞLAN Bir şey söylemek istiyorum. Sizden beni burada bırakmayıp vadiye atmanızı rica ediyorum, çünkü yalnız başıma ölmekten korkuyorum.

ÜÇ ÖĞRENCİ Bunu yapamayız.

OĞLAN Durun! Bunu ben istiyorum.

ÖĞRETMEN

Devam etmeye ve onu burada bırakmaya karar verdiniz
Onun yazgısını belirlemek kolaydır
Ama bunu uygulamak zordur.
Onu vadiye atmaya hazır mısınız?
(Üç Öğrenci, Oğlan'ı 2. mekândaki podyuma taşırlar.)

ÜÇ ÖĞRENCİ

Başını kolumuza yasla.
Kendini sıkma.
Seni dikkatli taşıyacağız.
(Üç Öğrenci, Oğlan'ın önünde, onu kapatacak biçimde, podyumun arka kenarında dururlar.)

OĞLAN *(Görünmeksizin)*

Bu yolculukta yaşamını yitirebileceğini
Çok iyi biliyordum.
Annemi düşündüğüm için
Bu yolculuğa çıktım.
Testimi alın
Onu ilaçla doldurun
Ve geri döndüğünüzde
Onu anneme götürün.

BÜYÜK KORO

Böylece dostlar testiyi aldılar.
Dünyanın tüm üzüntülerinden
Ve acımasız yasalarından yakındılar.
Ve oğlanı aşağı attılar.
Uçurumun kenarında
Yanyana, omuz omuza duruyorlardı
Ve onu aşağı atarken gözlerini kapadılar.
Hiçbiri ötekinden daha suçlu değildi
Ve ardından
Toprak parçaları
Ve yassı taşlar attılar.

***

HAYIR DİYEN

Okul Operası

1

BÜYÜK KORO

Her şeyden önce anlaşmayı öğrenmek önemlidir.
Çoğu insan evet der, ama ortada anlaşma yoktur.
Çoğu insanın fikri sorulmaz ve çoğu insan da
Yanlış olanı kabul eder.
Bu nedenle: Her şeyden önce anlaşmayı öğrenmek önemlidir.

(Öğretmen, 1. mekânda, Anne ve Oğlan 2. mekânda)

ÖĞRETMEN Ben öğretmenim. Kentte bir okulum ve babası ölmüş bir erkek öğrencim var. Artık bir tek annesi var ona bakacak. Şimdi gidip onlara hoşça kalın demek istiyorum, çünkü kısa bir süre sonra dağlara bir yolculuğa çıkıyorum. *(Kapıya vurur)* Girebilir miyim?

OĞLAN *(2. mekândan 1. mekâna geçer)* Kim o? A, öğretmen gelmiş, öğretmen bizi ziyaret etmeye gelmiş!

ÖĞRETMEN Niçin uzun zamandır okula gelmiyorsun:

OĞLAN Gelemedim, çünkü annem hastaydı.

ÖĞRETMEN Bunu bilmiyordum. Lütfen hemen ona benim burada olduğumu söyle.

OĞLAN *(2. mekâna seslenir)* Anne, öğretmen geldi.

ANNE *(2. mekânda ahşap bir koltukta oturmaktadır)* İçeri girmesini rica et.

OĞLAN Lütfen içeri girin.

(İkisi de 2. mekâna geçerler)

ÖĞRETMEN Uzun zamandır buraya gelmemiştim. Oğlunuz sizin hasta olduğunuzu söylüyor. Şimdi biraz daha iyi misiniz?

ANNE Merak etmeyin, hastalığım kötü sonuçlar doğurmadı.

ÖĞRETMEN Bunu duyduğuma sevindim. Ben de size hoşça kalın demek için geldim, çünkü kısa bir süre sonra dağlara bir araştırma gezisine çıkıyorum. Çünkü dağların öte yanındaki kentte büyük öğretmenler var.

ANNE Dağlara bir araştırma gezisi yapacaksınız ha? Evet, aslında büyük doktorların orada oturduklarını duydum, ama bunun tehlikeli bir yürüyüş olduğunu da duydum. Yoksa çocuğumu da birlikte mi götürmek istiyorsunuz?

ÖĞRETMEN Bu, bir çocuğun birlikte götürülebileceği bir yolculuk değil.

ANNE İyi. Sağ salim geri dönmenizi umarım.

ÖĞRETMEN Şimdi gitmeliyim. Hoşça kalın.

(1. mekâna döner)

OĞLAN *(Öğretmen'in arkasından 1. mekâna girer)* Bir şey söylemeliyim. *(Anne kapıyı dinler.)*

ÖĞRETMEN Ne söyleyeceksin?

OĞLAN Sizinle birlikte dağlara gelmek istiyorum.

ÖĞRETMEN

Biraz önce annene söylediğim gibi
Bu çok güç ve
Tehlikeli bir yolculuk. Sen
Birlikte gelemezsin. Ayrıca:
Hasta olan anneni yalnız bırakmayı
Nasıl düşünebilirsin?
Burada kal. Benimle birlikte
Gelemezsin.

OĞLAN

Ben de zaten annem hasta olduğu için
Birlikte gelmek istiyorum, ona
Dağın öte yanındaki kentte oturan doktorlardan
İlaç ve bilgi getirebilmek için.

ÖĞRETMEN Peki ama yolculuk sırasında başına gelecek her şeye razı mısın?

OĞLAN Evet.

ÖĞRETMEN Annenle bir kez daha konuşmam gerek.

(2. mekâna geri döner. Oğlan kapıyı dinler.)

ÖĞRETMEN Ben yine geldim. Oğlunuz bizimle birlikte gelmek istediğini söylüyor. Ben de ona, hasta hasta sizi terk edemeyeceğini ve bunun güç ve tehlikeli bir yolculuk olduğunu söyledim. Benimle birlikte gelmesine olanak olmadığını söyledim. Bunun üzerine o da dağın öte yanındaki kentten ilaç ve bilgi almak için birlikte gelmek zorunda olduğunu söyledi.

ANNE Oğlumun söylediklerini duydum. Onun söylediklerine ilişkin bir kuşkum yok - yani sizinle birlikte bu tehlikeli yolculuğa seve seve çıkacağını biliyorum. İçeri gel oğlum!

(Oğlan 2. mekâna girer)

Babanın bizi terk ettiği günden beri
Senden başka
Kimsem yok yanımda.

Yemeğini hazırlamak,
Giysilerini ayarlamak ve
Para bulmak için
İhtiyacım olduğunda
Hep aklımda ve
Gözlerimin önündeydin.

OĞLAN Her şey aynen dediğin gibi. Ama yine de hiçbir şey beni bu isteğimden vazgeçiremez.

OĞLAN, ANNE, ÖĞRETMEN
Ben, (o) tehlikeli yürüyüşe çıkacağım (çıkacak)
Ve senin (benim, onun) hastalığına (hastalığıma) karşı
Dağın öte yanındaki kentten
İlaç ve bilgi alacağım (alacak).

BÜYÜK KORO
Onu hiçbir şeyin
Etkilemediğini gördüler.
Bunun üzerine öğretmen ve anne
Bir ağızdan şunları söylediler:

ÖĞRETMEN, ANNE
Çoğu insan yanlış olanı kabul eder, ama o
Hastalığı değil
Hastalığın iyileşmesini kabul ediyor.

BÜYÜK KORO
Ama anne dedi ki:

ANNE
Artık gücüm kalmadı.
O kadar çok istiyorsan
Öğretmenle git.

2

BÜYÜK KORO
İnsanlar dağlara
Yolculuğa çıktılar.
Bunların arasında öğretmen
Ve oğlan da vardı.
Oğlan güçlüklere alışık değildi:
Bir an önce eve dönmek isteyen
Yüreğini fazla yordu.
Sabah alacasında dağların eteklerinde
Yorgun ayakları
Adım atamaz oldu.

(1. mekâna Öğretmen, Üç Erkek Öğrenci ve en son olarak elinde bir testiyle Oğlan girer.)

ÖĞRETMEN Hızlı tırmandık. İlk kulübe şurada. Orada biraz dinleniriz.

ÜÇ ÖĞRENCİ İşittik ve itaat ettik.

(2. mekândaki podyuma çıkarlar. Oğlan, Öğretmen'i alıkoyar.)

OĞLAN Bir şey söylemeliyim.

ÖĞRETMEN Ne söyleyeceksin?

OĞLAN Kendimi iyi hissetmiyorum.

ÖĞRETMEN Dur! Böyle bir yolculuğa çıkan birinin böyle şeyler söylemeye hakkı yoktur. Tırmanmaya alışık olmadığın için yoruldun belki. Biraz dur ve dinlen.

(Podyuma çıkar.)

ÜÇ ÖĞRENCİ Anlaşılan oğlan tırmanmaktan yoruldu. Ne olup bittiğini öğretmene sormak istiyoruz.

BÜYÜK KORO Evet. Yapın bunu!

ÜÇ ÖĞRENCİ *(Öğretmen'e)* Bu oğlanın tırmanmaktan yorulduğunu duyduk. Ne oldu ona? Onun için kaygılanıyor musun?

ÖĞRETMEN Kendini iyi hissetmiyor, o kadar. Tırmanmaktan yoruldu.

ÜÇ ÖĞRENCİ Demek onun için kaygılanmıyorsun öyle mi?

(Uzun sessizlik)

ÜÇ ÖĞRENCİ *(Kendi aralarında)*

Duydunuz mu? Öğretmen
Oğlan'ın yalnızca tırmanmaktan yorulduğunu söyledi.
Ama halinde bir gariplik yok mu?
Kulübeden hemen sonra dar geçit geliyor.
İnsan ancak iki eliyle kayalıklara tutunarak
Oradan geçebilir.
Kimseyi taşıyamayız.
Büyük geleneğe uyup onu
Vadiye atalım mı?
(Aşağıya, 1. mekâna, ellerini ağızlarında huni gibi yaparak bağırırlar.)
Tırmanmaktan hastalandın mı?

OĞLAN

Hayır.
Görüyorsunuz işte, ayaktayım.
Eğer hasta olsaydım
Oturmaz mıydım?

(Sessizlik. Oğlan oturur.)

ÜÇ ÖĞRENCİ Öğretmene söylemeliyiz. Öğretmenim, biraz önce oğlanın nasıl olduğunu sorduğumuzda, yalnızca tırmanmaktan yorulduğunu söylemiştin; ama şimdi halinde bir gariplik var. Üstelik de oturdu. Söylediklerimizden dehşet duyuyoruz, ama eskiden beri var olan büyük bir geleneğe göre, devam edemeyecek durumda olanlar, vadiye atılırlar.

ÖĞRETMEN Ne? Bu çocuğu vadiye mi atacaksınız?

ÜÇ ÖĞRENCİ Evet öyle.

ÖĞRETMEN Bu büyük bir gelenektir. Ona karşı gelemem. Ancak büyük gelenek hastalanan kişiye, onun yüzünden geri dönülüp dönülmemesinin sorulmasını da öngörür. Yüreğimde bu yaratığa karşı büyük bir acıma duygusu taşıyorum. Yanına gidip ona büyük gelenekten söz edeceğim.

ÜÇ ÖĞRENCİ Lütfen yap bunu.

(Yüz yüze dururlar.)

ÜÇ ÖĞRENCİ, BÜYÜK KORO

Ona, onun yüzünden geri dönülmesini
İsteyip istemediğini
Sormak istiyoruz (sordular).
Ama bunu istese bile
Geri dönmeyi değil
Onu vadiye atmayı ve devam etmeyi istiyoruz (istiyorlar).

ÖĞRETMEN *(1. mekâna, Oğlan'ın yanına inmiştir)* Beni iyi dinle! Eskiden beri böyle bir yolculuk sırasında hastalanan kişinin vadiye atılması yasadır. Hemen ölür. Ama gelenek hastalanan kişiye, onun yüzünden geri dönülüp dönülmemesinin sorulmasını da öngörür. Ve hasta olan kişinin, "Geri dönmemelisiniz," diye cevap vermesi de gelenektir. Senin yerinde olsaydım, seve seve ölürdüm!

OĞLAN Anlıyorum.

ÖĞRETMEN Senin yüzünden geri dönülmesini istiyor musun? Yoksa büyük geleneğe uyarak vadiye atılmaya razı musın?

OĞLAN *(Bir süre düşündükten sonra)* Hayır. Razı değilim.

ÖĞRETMEN *(1. mekândan 2. mekâna seslenir)* Aşağı gelin! Geleneğe uygun cevap vermedi!

BÜYÜK KORO, ÜÇ ÖĞRENCİ *(1. mekâna inerlerken)*

Hayır, dedi. *(Oğlan'a)* Neden geleneğe uygun cevap vermedin? A diyen, B de demek zorundadır. Zamanında sana, yolculukta başına gelebilecek her şeye razı olup olmadığın sorulduğunda, evet demiştin.

OĞLAN O zaman verdiğim cevap yanlıştı, ama sizin sorunuz daha da yanlıştı. A diyen, B demek zorunda değildir. A'nın yanlış

olduğunun ayırdına varabilir. Anneme ilaç almak istiyordum, ama şimdi kendim hastalandım, ona ilaç götürmem olanaksız. Ve ortaya çıkan yeni duruma uygun olarak derhal geri dönmek istiyorum. Sizden de geri dönmenizi, beni eve götürmenizi rica ediyorum. Öğrenmeniz biraz bekleyebilir. Eğer öte yanda öğrenilecek bir şey varsa -ki var olduğunu umuyorum- bu, ancak içinde bulunduğumuz durumda geri dönmemiz gerektiğidir. Büyük geleneğe gelince, bana hiç de mantıklı gelmiyor. Onun yerine hemen uygulamaya koymamız gereken, yeni bir büyük geleneğe ihtiyacımız var; o da, her yeni durum karşısında yeniden düşünmek geleneği olmalıdır.

ÜÇ ÖĞRENCİ *(Öğretmen'e)* Ne yapacağız? Oğlanın söylediği pek kahramanca olmasa da mantıklı.

ÖĞRETMEN Ne yapacağınızı size bırakıyorum. Ama geri dönecek olursanız sizi alay ve utançla karşılayacaklarını bilin.

ÜÇ ÖĞRENCİ Kendi adına konuşması utanılacak bir şey değildir.

ÖĞRETMEN Hayır. Bunda utanılacak bir şey görmüyorum.

ÜÇ ÖĞRENCİ O zaman geri dönüyoruz; hiç bir alay ve küfür bizi mantıklı olanı yapmaktan ve hiçbir eski gelenek bizi doğru düşünmekten alıkoymasın.

Başını kolumuza yasla.
Kendini sıkma.
Seni dikkatli taşıyacağız.

BÜYÜK KORO

Böylece dostlar, dostu aldılar.
Ve yeni bir geleneğin
Ve yeni bir yasanın temelini attılar.
Ve oğlanı geri getirdiler.
Yanyana, omuz omuza yürüdüler.
Küfre karşı,
Alaya karşı, açıktı gözleri.
Hiçbiri ötekinden daha korkak değildi.

SON

ÖNLEM

(Die Massname)

Öğreti Oyunu

[Yazım tarihi: 1930]

Türkçesi
Ayşe Selen

Çalışmaya katılanlar: Slatan Dudow ve Hanns Eisler

Kişiler

•Dört Ajitatör, sırasıyla: •Genç Yoldaş, •Partievi'nin Yöneticisi,
•İki Kuli, •Gözcü.
•İki Tekstil İşçisi •Polis •Satıcı.
•Kontrol Korosu

ÖNLEM

K. KOROSU
Öne çıkın! İşinizde başarılı oldunuz, bu ülkede de
Devrim ilerliyor ve savaşçıların sıraları düzenli.
Sizinle aynı fikirdeyiz.

D. AJİTATÖR Bir dakika, bir şey söyleyeceğiz! Bir yoldaşın öldüğünü bildiririz.

K. KOROSU Onu kim öldürdü.

D. AJİTATÖR Onu biz öldürdük. Onu vurduk ve bir kireç kuyusuna attık. Bu konuda bir yargıya varmanızı bekliyoruz.

K. KOROSU Olayın nasıl ve neden olduğunu bize gösterin, sonra bir yargıya varacağız.

D. AJİTATÖR Yargınızı kabul edeceğiz.

1

KLASİKLERİN ÖĞRETİLERİ

D. AJİTATÖR Biz ajitatörler olarak Moskova'dan geldik, propaganda yapmak ve fabrikalarda Çin Partisi'ni kurmak için Mukden kentine gidecektik. Sınırdan önceki son Partievi'ne, geldiğimizi haber verip bir rehber isteyecektik. Orada bizi genç bir yoldaş karşıladı ve biz ona görevimizin ne olduğunu anlattık. Aramızda geçen o konuşmayı yineliyoruz.
(Üçü, dördüncünün karşısına geçer. Dördüncü, Genç Yoldaş'ı yansılar.)

G. YOLDAŞ Ben, sınırdan önceki son Partievi'nin sekreteriyim. Yüreğim devrim için atıyor. Gördüğüm haksızlıklar beni savaşçıların safına sürükledi. Ben özgürlükten yanayım. İnsanlığa inanıyorum. Sömürüye ve cahilliğe karşı ve sınıfsız bir toplum yaratmak için kavga veren Komünist Parti'nin önlemlerinden yanayım.

ÜÇ AJİTATÖR Biz Moskova'dan geliyoruz.

G. YOLDAŞ Sizi bekliyorduk.

ÜÇ AJİTATÖR Neden?

G. YOLDAŞ Tıkandık kaldık. Düzensizlik ve yoksunluk var; ekmek az, kavga çok. Bir çoğu yürekli ama okuma-yazma bilmiyorlar. Çok az makine var ve kimse onları kullanmasını bilmiyor. Lokomotiflerimiz bozuldu. Beraberinizde lokomotif getirdiniz mi?

ÜÇ AJİTATÖR Hayır.

G. YOLDAŞ Yanınızda traktör var mı?

ÜÇ AJİTATÖR Hayır.

G. YOLDAŞ Çiftçilerimiz eski tahta sabanların önüne hâlâ kendilerini başlıyorlar. Tarlalarımıza ekecek hiçbir şeyimiz yok. Tohum getirdiniz mi?

ÜÇ AJİTATÖR Hayır.

G. YOLDAŞ Hiç olmazsa cephane ve makineli tüfek getirdiniz mi?

ÜÇ AJİTATÖR Hayır.

G. YOLDAŞ Burada iki kişi devrimi savunmak zorundayız. Ama mutlaka Merkez Komite ne yapacağımızı söyleyen bir mektup göndermiştir sizinle.

ÜÇ AJİTATÖR Hayır.

G. YOLDAŞ Peki siz bizzat mı bize yardımcı olacaksınız?

ÜÇ AJİTATÖR Hayır.

G. YOLDAŞ Gece gündüz açlığın, çöküşün ve karşı-devrimin saldırısına karşı hazır duruyoruz. Buna karşılık siz bize hiçbir şey getirmediniz öyle mi?

ÜÇ AJİTATÖR Evet öyle size hiçbir şey getirmedik. Ama sınırın öte yanında Mukden'deki Çinli işçilere, klasiklerin ve propagandacıların öğretilerini getirdik. Komünizmin abc'sini; bilgisizlere durumları hakkında bilgi, ezilmişlere sınıf bilinci ve sınıf bilinci olanlara devrim deneyimi getirdik. Sizden bir araba ve bir rehber istiyoruz.

G. YOLDAŞ Bu kadar kötü bir soru mu sordum?

ÜÇ AJİTATÖR Hayır, iyi bir soruya daha iyi bir yanıt geldi. Sizden çok fazla şey istediğimizi biliyoruz, ama daha da fazlasını isteyeceğiz. İkinizden biri bizi Mukden'e götürmek zorunda.

G. YOLDAŞ İki kişi için bile zor olan, ama şimdi bir kişinin tek başına yürütmek zorunda olduğu görevimi terk etmek zorundayım demek. Sizinle geleceğim. Önden yürüyerek, komünist klasiklerin öğretilerini yayarak Dünya devrimi.

K. KOROSU

SSCB'YE ÖVGÜ

Dünya mutsuzluğumuzu konuşuyordu
Ama bizim
Yoksul masamızda
Ezilmişlerin umutları
Azla yetindiler
Yıkık kapının ardında
Bilgileniyorlardı
Bilginin berrak sesiyle
Kapı yıkılırsa eğer

Görünür oluruz bizler.
Soğuk ve açlık bize vız gelir.
Bizler yorulmak nedir
Bilmeyiz asla.

D. AJİTATÖR Böylece sınır istasyonundaki Genç Yoldaş, görevmizin biçimini kabul etti ve biz, dört erkek ve bir kadın, Partievi'nin yöneticisinin karşısına çıktık.

2

DEĞİŞMEK

D. AJİTATÖR Ancak Mukden'deki çalışma yasa dışıydı ve sınırı geçmeden önce yüzlerimizi değiştirmek zorundaydık. Genç Yoldaşımız bunu kabul etti. Olayı yineliyoruz.

(Ajitatörlerden bir tanesi, Partievi'nin Yöneticisi'ni yansılar.)

P. YÖNETİCİSİ Ben son Partievi'nin yöneticisiyim. Benim grubumdaki yoldaşın rehber olarak sizinle birlikte gitmesini kabul ediyorum. Ancak Mukden'deki fabrikalarda huzursuzluk var ve bugünlerde bütün dünyanın gözü bu kentte; bizden birinin Çinli işçilerden birinin kulübesinden çıkıp çıkmayacağına bakıyorlar ve duyduğuma göre ırmaklarda gambotlar, demiryolu setlerinde zırhlı trenler, bizden birinin orada görülmesi halinde hemen saldırmak için hazır bekliyorlar. Bu nedenle, yoldaşların sınırı Çinli olarak geçmelerini sağlıyorum. *(Ajitatörler'e)* Sizin kimsenin görmemesi gerekiyor.

İKİ AJİTATÖR Bizi kimse görmeyecek.

P. YÖNETİCİSİ Biri yaralanacak olursa, onu kimse bulmamalı.

İKİ AJİTATÖR Onu kimse bulamayacak.

P. YÖNETİCİSİ Öyleyse ölmeye ve ölüleri saklamaya hazır mısınız?

İKİ AJİTATÖR Evet.

P. YÖNETİCİSİ Zaman siz artık kendiniz değilsiniz; sen Berlin'den Karl Schmitt değilsin, sen Kasan'dan Anna Kjersk değilsin ve sen Moskova'dan Peter Sawitsch değilsin; sizlerin adlarınız ve anneleriniz yok; devrimin, üzerine yönergelerini yazacağı boş sayfalarsınız.

İKİ AJİTATÖR Evet.

P. YÖNETİCİSİ *(Onlara birer maske verir; Ajitatörler maskeleri takarlar)* Şu andan itibaren hiçkimse değilsiniz, şu andan itibaren ve belki de yok oluncaya kadar tanınmayan işçiler, savaşçılar, Çinlilersiniz; Çinli annelerden doğma, uykuda ve ateşliyken Çince sayıklayan sarı benizlilersiniz.

İKİ AJİTATÖR Evet.

P. YÖNETİCİSİ Komünizmin çıkarları doğrultusunda, bütün ülkelerin proleter kitlelerinin ileri yürüyüşünü kabul ederek, dünyanın devrimleştirilmesine evet diyerek...

İKİ AJİTATÖR Evet. Genç Yoldaş da yüzünün silinmesine razı olduğunu belirtti.

K. KOROSU Komünizm için kavga veren biri kavga edebilmeli ve etmemelidir; gerçeği söylemeli ve söylememelidir; hizmet görmeli ve hizmetten kaçmalıdır; verdiği sözü tutmalı ve tutmamalıdır; kendini tehlikeye atmalı ve tehlikeden kaçınmalıdır; tanınabilir olmalı ve tanınamaz olmalıdır. Komünizm için kavga veren biri, bütün erdemlerin arasında tek bir erdeme sahiptir Komünizm için kavga vermek.

D. AJİTATÖR Çinli olarak Mukden'e gittik, dört erkek ve bir kadındık; propaganda yapmak, klasiklerin ve propagandacıların öğretileri ve komünizmin abc'siyle Çin Partisi'ni kurmak için, bilgisizleri durumları hakkında bilgilendirmek için, ezilmişlere sınıf bilincini aşılamak ve sınıf bilinci olanlara devrim deneyimi kazandırmak için.

K. KOROSU

YASADIŞI ÇALIŞMAYA ÖVGÜ

Güzeldir
Sınıf kavgası safında olmak.
Bağırıp kitleleri kavgaya çağırmak.
Ezenleri tepelemek, ezilenleri kurtarmak için
Günlük küçük işler zor ve yararlıdır.
Parti ağlarını örmek
Dayanıklı ve gizlice
Hem de namluların ucunda.
Konuşup
Konuşanı saklamak
Yenmek ama
Yenmiş olanı saklamak
Ölmek ama
Ölümü saklamak.
Ünlü olmak için neler yapılmaz
Peki ya susmak?
Yoksul insan masasına onuru davet eder.
Dar ve yıkık olan kulübesine
Büyüklüğü sığmaz.
Ün boşu boşuna
Sorar kimin yaptığını.

D. AJİTATÖR Mukden kentinde işçiler arasında propaganda yaptık. Açlara verecek ekmeğimiz yoktu, yalnızca bilgisizlere verecek bilgi vardı yanımızda, bu nedenle yoksulluğun temel nedenlerinden söz ettik, yoksulluğu ortadan kaldırmadık, ama temel nedenin ortadan kaldırılmasından söz ettik.

3

TAŞ

D. AJİTATÖR Önce kentin aşağı mahallesine gittik. Orada kuliler bir mavnayı iple ırmaktan çekip çıkarıyorlardı. Ama yer kaygandı. İçlerin birinin ayağı kayıp da Gözcü ona vurunca, Genç Yoldaş'a şöyle dedik Onların peşinden git ve işlerini bitirdikleri zaman propaganda yap. Ama acımanın tuzağına düşme! Ve ona, kabul edip etmediğini sorduk, o da kabul etti; aceleyle oraya gitti ve hemen acımanın tuzağına düştü. Şimdi bunu gösteriyoruz.
(İki Ajitatör, Kuliler'i yansılarlar, bir kütüğe bir halat başlarlar ve halatı omuzlarına alıp çekerler. Biri Genç Yoldaş'ı, diğeri de Gözcü'yü yansılar.)

İKİ KULİ Bizler kuliyiz ve pirinç mavnasını ırmaktan çekip çıkarıyoruz.

K. KOROSU

PİRİNÇ MAVNASINI ÇEKENLERİN ŞARKISI

Nehrin yukarı mahallelerinde
Bizim için bir avuç pirinç var.
Yukarı çekilen mavna ağır
Ve su aşağı akıyor.
Yukarı çıkamayacağız.

Çabuk çekin onu.
Yemek bekliyorlar.
Haydi çekin. Aman
Çarpışmayın.

Mavnada pirinç var. Onu
Hasat eden köylü
Bir avuç para kazanıyor, oysa
Biz daha da az kazanıyoruz. Bir öküz
Bile bizden değerli. Çok kalabalığız biz.

Çabuk çekin onu.
Yemek bekliyorlar.
Haydi çekin. Aman
Çarpışmayın.

Gece oluyor! Yataklar
Bir köpek için bile küçük.
Karşılığı bir lokma pirinç.
Kıyı kaygan olduğundan
Çekmek güçleşiyor.

Çabuk çekin onu.
Yemek bekliyorlar.
Haydi çekin. Aman
Çarpışmayın.

G. YOLDAŞ Bu adamların çektikleri işkenceyi örtmek için söyledikleri şarkının güzelliğini duymak ne kadar çirkin.

GÖZCÜ Ben gözcüyüm. Pirinci akşama kadar Mukden kentine ulaştırmalıyım. Daha hızlı çekin.

K. KOROSU

Babalarımız mavnayı ırmak ağzından çekerdi.
Biraz daha yukarıdan. Çocuklarımız
Kaynağa ulaşacaklar, biz
Aradayız.

Çabuk çekin onu.
Yemek bekliyorlar.
Haydi çekin. Aman
Çarpışmayın.

KULİ *(Ayağı kayar)* Devam edemiyorum.

K. KOROSU *(Kuliler durdukları yerde kırbaçlanırlarken)*

Bizden daha
Dayanıklı omuzumuzu kesen halat.
Gözcünün kırbaçları
Dört kuşaktan beri şaklıyor
Sonuncu değiliz biz.
Çabuk çekin onu.
Yemek bekliyorlar.
Haydi çekin. Aman
Çarpışmayın.

G. YOLDAŞ Bu adamlara acımadan bakmak zor. *(Gözcü'ye)* Yerin çok kaygan olduğunu görmüyor musun?

GÖZCÜ Yer, ne?

G. YOLDAŞ Çok kaygan! *(Kuli'ye)* İşte bir taş alıyorum ve onu çamurun içine koyuyorum, hadi bas.

K. KOROSU

Pirinç kente vardığında
Çocuklar soracaklar
Mavnayı kim çekti diye.
Çekildi diyecekler.

Çabuk çekin onu.
Yemek bekliyorlar.
Haydi çekin. Aman
Çarpışmayın.

GÖZCÜ Kıyının, pirinç dolu bir mavnayı çekebilmek için fazla kaygan olduğunu mu iddia ediyorsun?

G. YOLDAŞ Ben yalnızca bu adamın ayağının altına bir taş koydum.

GÖZCÜ Ne yani, sen olmazsan mavnayı çekemeyeceğimizi ya da Mukden kentinin pirince ihtiyacı olmadığını mı söylemek istiyorsun?

G. YOLDAŞ İnsanlar yere düşerlerse, mavnayı çekemezler.

GÖZCÜ Her biri için, buradan Mukden kentine kadar taş mı döşeyeyim?

G. YOLDAŞ Senin ne yapmak zorunda olduğunu bilmiyorum, ama bunların ne yapmak zorunda olduklarını biliyorum.

K. KOROSU

Aşağıdan geliyor
Yukarıdakilerin yemeği.
Onu çekenler
Yemek yemediler.

KULİ Bu adam delinin teki, ona ancak gülünür.

GÖZCÜ Hayır, insanları bize karşı kışkırtanlardan biri o. Her, yakalayın onu.

D. AJİTATÖR Ve hemen yakalandı. İki gün boyunca kovalandı ve bize rastladı; biz de onunla birlikte Mukden kentinde bir hafta boyunca kovalandık. Böylece kentin aşağı mahallesine giremez olduk.

TARTIŞMA

K. KOROSU

Zayıf olanı korumak doğru bir şey değil mi?
Acı çektiğinde yardım etmek
Sömürüleni günlük çabasında korumak!

D. AJİTATÖR Ona yardım etmediği gibi bizim kentin aşağı mahallesinde propaganda yapmamızı da engelledi.

K. KOROSU Anlaşıldı.

D. AJİTATÖR Genç Yoldaş, mantığın dışına çıkıp duygusal davrandığını anladı. Ama biz onu avuttuk ve ona Yoldaş Lenin'in sözlerini söyledik.

K. KOROSU

Yanlış yapmayan akıllı değildir.
Onu hemen düzelten akıllıdır.

4

ADALET

D. AJİTATÖR Fabrikalarda ilk hücreleri kurduk ve ilk görevlileri oluşturduk, bir parti okulu kurduk ve yasaklanmış literatürü gizlice elde etmeyi öğrettik. Sonra iplik fabrikalarında propaganda yaptık, herkesin kendine ait bir görev alanı vardı, Genç Yoldaş'a da şöyle dedik Fabrikanın kapısında dur ve bildiri dağıt, ama sakın kendini ele verme. Ancak onun yanında duran birinden şüphelendiler ve Yoldaş'ın yerine onu yakaladılar. Yoldaş susmayı beceremedi. Şimdi bunu yansılıyoruz

ÜÇ AJİTATÖR Pirinç mavnası çekicilerinde kendini ele verdin.

G. YOLDAŞ Evet.

ÜÇ AJİTATÖR Bundan ders aldın mı?

G. YOLDAŞ Evet.

ÜÇ AJİTATÖR Tekstil işçilerinin yanında daha iyi davranacak mısın?

G. YOLDAŞ Evet.

(İki Ajitatör, Tekstil İşçileri'ni yansılarlar.)

İKİ T. İŞÇİSİ Biz iplik fabrikasında işçiyiz.

K. KORUSU

Bugün yine
Cebimizdeki para biraz daha azaldı
Dokuma tezgâhlarının başından uzaklaşacak olsak
Yerimizi başkaları alacak
Oradan uzaklaşamayız.

G. YOLDAŞ Grev yapın! Çok az para alıyorsunuz! Dokuma tezgâh-larının başından uzaklaşın! Kapıları tutun ve içeri kimseyi sokmayın.

K. KOROSU

Eşer kapıları tutacak ve

İçeri kimseyi sokmayacak olursak
Askerler gelirler ve bize ateş ederler
Kapıları tutamayız.

G. YOLDAŞ Grev yapın! Çok az para alıyorsunuz! Kapıları tutun ve askerlerle savaşın!

K. KOROSU

Açlıktan önce kim ölür? Kim
Önce göğsünü siper eder silahlara? Kim
Başı çeker? Kim
Akşam yemeği yiyebilir?

G. YOLDAŞ Grev yapın! Çok az para alıyorsunuz! Herkes başı çeker ve herkes birinci olmalıdır!

İKİ T. İŞÇİSİ Paydostan sonra evlerimize gidiyoruz, hiç memnun değiliz ama ne yapmamız gerektiğini bilmiyoruz.

G. YOLDAŞ *(Bir tanesinin eline bir bildiri tutuşturur, işçi hiçbir şey yapmadan durur.)* Oku ve başkalarına ilet. Okuduktan sonra ne yapman gerektiğini bileceksin.

BİRİNCİ İŞÇİ *(Bildiriyi alır ve yürür gider.)*
(Ajitatörler'den biri Polis'i yansılar.)

POLİS Ben Polis'im; egemenler mutsuzlukla savaşmam karşılığında bana ekmek parası veriyorlar. *(Birinci İşçi'nin elinden bildiriyi alır.)* Bu bildiriyi sana kim verdi?

BİRİNCİ İŞÇİ Bilmiyorum, biri geçerken eline tutuşturdu.

POLİS *(İkinci İşçi'ye yönelir.)* Ona bildiriyi sen verdin. Biz polisler, böyle bildirileri dağıtanları arıyoruz.

İKİNCİ İŞÇİ Ben kimseye bildiri vermedim.

G. YOLDAŞ Bilgisizleri durumları hakkında bilgilendirmek suç mu?

POLİS *(İkinci'ye)* Sizin bilgilendirmeniz korkunç sonuçlar doğuruyor. Eğer böyle bir fabrikayı bilgilendirecek olursanız, işçiler fabrikanın sahibini artık tanımaz olur. Bu küçük bildiri, on toptan daha tehlikeli.

G. YOLDAŞ İçinde ne yazıyor ki?

POLİS Bilmiyorum. *(İkinci'ye)* İçinde ne yazıyor?

İKİNCİ İŞÇİ Bildiriyi hiç görmedim, ben dağıtmadım.

G. YOLDAŞ Onun yapmadığını biliyorum.

POLİS *(Genç Yoldaş'a)* Ona bildiriyi sen mi verdin?

G. YOLDAŞ Hayır.

POLİS *(İkinci'ye)* O zaman sen verdin.

G. YOLDAŞ *(Birinci'ye)* Ona ne yapacaklar?

BİRİNCİ İŞÇİ Onu vurabilirler.

G. YOLDAŞ Onu neden vurmak istiyorsun memur bey? Sen de bir proleter değil misin?

POLİS *(İkinci'ye)* Gel benimle. *(Başına vurur.)*
G. YOLDAŞ *(Onu engeller)* O değildi.
POLİS O zaman sendin!
İKİNCİ O değildi!
POLİS O zaman ikinizdiniz.
BİRİNCİ Koş, haydi koş, cebin bildiri dolu.
POLİS *(İkinci'yi yere serer.)*
G. YOLDAŞ *(Polis'i gösterir. Birinci'ye)* Suçsuz birine vurdu, tanıksın.
BİRİNCİ *(Polis'e saldırır)* Seni satılmış köpek, seni.
(Polis silahını çeker. Genç Yoldaş, Polis'in arkasına geçip boynuna sarılır; Birinci Kuli Polis'in kolunu yavaş yavaş geriye doğru büker. Kurşun boşa girer, Polis'in silahını alırlar.)
G. YOLDAŞ *(Bağırır)* İmdat, Yoldaşlar! İmdat! Suçsuzlara saldırıyorlar!
D. AJİTATÖR Böylece fabrikalardan çıkan işçiler, polis zulmünü protesto etmek için koşarak geldiler. Tekstil işçileri greve gittiler; ama Kuli Derneği, polisin cezalandırılmasını istedi ve polis cezalandırıldı; ancak grev uzun bir süre için kesilmiş oldu ve fabrikalardaki gözcülerin sayısı arttırıldı. Herkes suçsuz birinin öldürülmüş olduğundan söz ediyordu, ama biz fabrikalardan kovulduk.

TARTIŞMA

K. KORUSU Ama adil davranmak ve karşılaşılan her yerde haksızlıkla savaşmak doğru değil midir?
D. AJİTATÖR Büyük haksızlığı ele geçirmek için küçük bir haksızlık yapılırdı. Oysa biz büyük grevi elimizden kaçırmış olduk.
K. KORUSU Anlaştık.

5

BİR İNSAN ASLINDA NEDİR?

D. AJİTATÖR Her gün eski derneklerle, umutsuzlukla ve boyun eğmeyle savaştık; işçilere daha iyi ücret uğruna verilen kavgayı iktidar kavgasına dönüştürmeyi öğrettik. Onlara silah kullanması ve sokakta kavga etmesini öğrettik.
D. AJİTATÖR O sırada tüccarların gümrük nedeniyle kente egemen olan İngilizler'le kavga ettiklerini duyduk. Egemenler arasındaki kavgadan, ezilenler adına yararlanmak için Genç Yoldaş'ı bir mektupla birlikte en zengin tüccara gönderdik. Mektupta

"Kulileri silahlandır!" yazıyordu. Genç Yoldaş'a, onun güvenini kazan, dedik. Ama masaya yemek geldiğinde, Genç Yoldaş susamadı. Şimdi bunu gösteriyoruz.

ÜÇ AJİTATÖR İplik fabrikasında kendini ele verdin.

G. YOLDAŞ Evet.

ÜÇ AJİTATÖR Bundan ders aldın mı?

G. YOLDAŞ Evet.

ÜÇ AJİTATÖR Tüccarlardan silahları alacak mısın?

G. YOLDAŞ Evet.

(Bir Ajitatör, Tüccar'ı yansılar.)

TÜCCAR Ben tüccarım. Kuli Derneği'nden İngilizler'e karşı ortak bir eylem hakkında bir mektup bekliyorum.

G. YOLDAŞ İşte Kuli Derneği'nin mektubu.

TÜCCAR Seni yemeğe davet ediyorum.

G. YOLDAŞ Sizinle birlikte yemek yemek benim için şereftir.

TÜCCAR Yemek hazır oluncaya kadar sana kuliler hakkında düşündüklerimi söylemek istiyorum. Otur lütfen.

G. YOLDAŞ Görüşleriniz beni çok ilgilendiriyor.

TÜCCAR Neden ben her şeyi başkalarından daha ucuza alıyorum? Ve neden bir kuli benim için neredeyse bedavaya çalışıyor?

G. YOLDAŞ Bilmiyorum.

TÜCCAR Çünkü ben akıllı bir adamım. Sizler de akıllı insanlarsınız, çünkü kulilerin sırtından kazanç sağlamayı biliyorsunuz.

G. YOLDAŞ Evet biliyoruz. - Bu arada, kulileri İngilizler'e karşı silahlandıracak mısınız?

TÜCCAR Belki, belki. Ben bir kuliye nasıl davranılacağını biliyorum. Bir kuliye ölmeyecek kadar pirinç vermelisin, yoksa senin için çalışamaz. Doğru mu?

G. YOLDAŞ Evet, doğru.

TÜCCAR Ama ben şöyle diyorum eğer kuliler pirinçten daha ucuzlarsa, yeni bir kuli alabilirim. Bu daha doğru değil mi?

G. YOLDAŞ Evet, bu daha doğru. Bu arada, ilk silahları kentin aşağı mahallesine ne zaman göndereceksiniz?

TÜCCAR Yakında, yakında. Benim derileri yükleyen kulilerin, kantinde benim pirincimi nasıl satın aldıklarını görmeliydiniz.

G. YOLDAŞ Görmeliydim.

TÜCCAR Ne dersin, işin karşılığında fazla para mı ödüyorum?

G. YOLDAŞ Hayır, ama pirinciniz pahalı, buna karşılık işin iyi yapılması gerekiyor, ama sizin pirinciniz kötü.

TÜCCAR Sizler akıllı insanlarsınız.

G. YOLDAŞ Peki kulileri İngilizler'e karşı ne zaman silahlandıracaksınız?

TÜCCAR Yemekten sonra silah deposunu gezelim. Şimdi sana en sevdiğim şarkıyı söyleyeceğim.

ARZ TALEP ŞARKISI

Pirinç yukarıda ırmakta
Denizin aşağı kıyısındaki insanlara pirinç gerek.
Pirinci depoda bırakırsak
Pirinç pahalılaşır.
Mavnayı çekenler, daha az pirinç alırlar.
Ve pirinç benim için ucuzlar.
Peki nedir pirinç?
Pirinci bilir miyim?
Bileni bilirim!
Pirinç nedir bilmem ben,
Fiyatını bilirim.
Kış geldi, insanlara giysi gerek.
O zaman pamuk almalı.
Ama pamuğu saklamalı.
Soğuk olunca, giysi pahalılaşır.
İplik fabrikası yüksek ücret ödüyor.
Üstelik yün fazlası da var.
Peki nedir pamuk aslında?
Ben pamuğu bilir miyim?
Bileni bilirim!
Pamuğun ne olduğunu bilmem,
Fiyatını bilirim.
Böylece insanlar çok yer,
İnsan pahalılaşır.
Yemeği yiyecek insan gerekli.
Aşçılar yemeği ucuzlatırlar, ama
Yiyenler pahalılaştırırlar.
Zaten o kadar az insan var ki.
Peki nedir bir insan?
İnsanı bilir miyim?
Bileni bilirim!
İnsan nedir bilmem ben,
Fiyatını bilirim.

(Genç Yoldaş'a) Ve şimdi de benim kaliteli pirincimi yiyeceğiz.

G. YOLDAŞ *(Ayağa kalkar)* Ben sizinle birlikte yemek yiyemem.

D. AJİTATÖR Bu sözleri söyledi ve ne alay ne de tehdit aşağıladığı insanla yemek yemesini sağlayamadı, tüccar onu kovdu ve kuliler silahlanmadılar.

TARTIŞMA

K. KOROSU Ama onuru her şeyin üstünde tutmak doğru değil mi?
D. AJİTATÖR Hayır.
K. KOROSU Anlaştık.
K. KOROSU

DÜNYAYI DEĞİŞTİRİN, DÜNYANIN BUNA İHTİYACI VAR

Dürüst olan, adalete yardım etmek için
Kiminle oturmaz?
Hangi ilaç ölmek üzere olan insana
Tatsız gelir?
Alçaklığı yok etmek için
Hangi alçaklığı yapmadın?
Sonunda dünyayı değiştirebilseydin
Kendine ne yararın olurdu?
İster pisliğe bat
İster kasaplarla kucaklaş, ama
Dünyayı değiştir buna ihtiyacı var!
Kimsin sen?
Leş gibi kokuyorsun, çık
Temizlenmiş odadan! Keşke
Uzaklaştırmak zorunda olduğun
Son pislik sen olsaydın!

D. AJİTATÖR Gene de bu günlerde, işverenlerin namlularının ucunda parti ağımızı örmeyi başardık.

6

ÖĞRETİYE DUYULAN ÖFKE

D. AJİTATÖR Bu hafta kontroller olağanüstü arttı. Baskı makinesi ve bildirileri saklamak için bir odadan başka bir şeyimiz yoktu. Ancak üçüncü günün akşamı tehlike altında barınağımıza vardığımızda, kapıda, Genç Yoldaş'la karşılaştık. Ve evin önünde yağmur altında çuvallar duruyordu. Şimdi o konuşmayı yineliyoruz.
ÜÇ AJİTATÖR Bu çuvallar ne?
G. YOLDAŞ Bunlar propaganda yazılarımız.
ÜÇ AJİTATÖR Ne olacak bunlar peki?
G. YOLDAŞ Size bir şey söylemek zorundayım İşsizlerin yeni lideri

bugün buraya geldi ve hemen eyleme geçmemiz gerektiğine beni ikna etti. Biz propaganda yazılarını dağıtmak istiyoruz. Derhal genel grev çağrısı yaptık.

ÜÇ AJİTATÖR Bu, bizi dördüncü kez ele verişin.

G. YOLDAŞ Yoksulluk büyüyor ve kentte huzursuzluk artıyor.

ÜÇ AJİTATÖR Bilgisizler durumlarının farkına varmaya başladılar.

G. YOLDAŞ İşsizler bizim öğretimizi benimsediler.

ÜÇ AJİTATÖR Ezilenler sınıf bilinci kazanıyorlar.

G. YOLDAŞ Yollara döküldüler ve dokuma tezgâhlarını parçalamak istiyorlar.

ÜÇ AJİTATÖR Devrime giden yollar gözüktü. Sorumluluğumuz daha da arttı. Ve sen tutmuş propaganda yazılarını kapının önüne koyuyorsun, herkes görecek onları.

G. YOLDAŞ

İşsizlerin bekleyecek gücü kalmadı ve benim de
Bekleyecek halim kalmadı
Sefalet çeken çok insan var.

ÜÇ AJİTATÖR Ama savaşçı sayısı hâlâ çok az.

G. YOLDAŞ Korkunç acılar çekiyorlar.

ÜÇ AJİTATÖR Acı çekmek yetmez.

G. YOLDAŞ İşsizleri temsilen buraya yedi kişi geldi, onların ardında yedibin kişi var, ve bu insanlar mutsuzluğun durup dururken ortaya çıkmadığını biliyorlar; yoksulluk kiremit gibi damdan düşmez; mutsuzluk ve yoksulluk insan yapımıdır; yoksulluk onlar için pişirilir, ama onların sızlanmaları yemek olarak tüketilir. Onlar her şeyi biliyorlar.

ÜÇ AJİTATÖR Hükümetin kaç alay askeri olduğunu biliyorlar mı?

G. YOLDAŞ Hayır.

ÜÇ AJİTATÖR O zaman çok az şey biliyorlar demektir. Silahlarınız nerede?

G. YOLDAŞ *(Ellerini gösterir)* Dişimizle tırnağımızla savaşacağız.

ÜÇ AJİTATÖR Bu yetmez. Dinle, partinin emri üzerine, işçi kitlelerinin lideri olan kuli birliğiyle görüşmeler yaptık ve çiftçi birlikleri kente gelinceye kadar silahlı eylemi başlatmama kararı aldık.

G. YOLDAŞ Siz de beni dinleyin. Sefaletin bekleyecek gücü kalmadığını gözlerimle görebiliyorum. Biz hiç bir şey yapmaksak kolayca dağılırlar ve evlerine giderler. Bu nedenle bekleme kararınıza karşı çıkıyorum.

ÜÇ AJİTATÖR

Olaylara at gözlüğüyle bakma!

Bir kişinin iki gözü var
Partininse bin gözü var.
Parti yedi düveli görür
Bir kişi göremez bunu asla.
Bir kişinin kendi zamanı var
Oysa partinindir bütün zamanlar.
Bir kişi yok edilebilir
Partiyi kimse yok edemeyecektir.
Çünkü parti klasiklerin öğretisine dayanır
Bu öğreti gerçek bilgisinden yaratılmıştır
Ve kitlelerin öğretisi olarak
Gerçeği değiştirmeye yöneliktir.

G. YOLDAŞ Sorarım size. Klasikler sefaletin beklemesine razı olurlar mı?

ÜÇ AJİTATÖR Onlar merhametten değil, merhameti ortadan kaldıran eylemden söz ederler.

G. YOLDAŞ Yani klasikler sefaletin hemen ortadan kaldırılmasından ve sefalet çeken insanlara derhal yardım edilmesinden yana değil, öyle mi?

ÜÇ AJİTATÖR Hayır.

G. YOLDAŞ O zaman klasikler hiç bir boka yaramıyor demektir ve ben de onları yırtar atarım; çünkü yaşayan insan böğürüyor ve onun sefaleti öğretinin damını başına yıkıyor. Bu nedenle şimdi eyleme geçiyorum, şimdi ve hemen; çünkü ben böğürüyorum ve öğretinin damını başına yıkıyorum.

(Yazıları yırtar.)

ÜÇ AJİTATÖR

Onları yırtma! Onlar gerekli.
Hem de her biri. Gör artık gerçeği!
Böyle acele edersen devrimin bir gün sürer ancak.
Bir şey kalmaz yarına.
Oysa bizim devrimimiz yarın başlayacak
Dünyayı yenecek ve değiştirecek.
Senin devrimin biter, sen bitersen eğer.
Ve sen bittiğinde
Bizim devrimimiz sürer gider.

K. KOROSU

PARTİYE ÖVGÜ

Bir kişinin iki gözü var
Partininse bin gözü var
Parti yedi düveli görür.
Biri göremez bunu asla.

Bir kişinin kendi zamanı var
Oysa partinindir bütün zamanlar.
Bir kişi yok edilebilir.
Partiyi kimse yok edemeyecektir.
Çünkü parti klasiklerin öğretisine dayanır
Bu öğreti gerçek bilgisinden yaratılmıştır
Ve kitlelerin öğretisi olarak
Gerçeği değiştirmeye yöneliktir.

G. YOLDAŞ Bu söylediklerinizin hiçbiri artık geçerli değil; kavga açısından eskiden geçerli olan her şeyi reddediyorum ve yalnızca insanca olanı yapacağım. Eylem burada yatıyor işte. Onların başında olacağım. Yüreğim devrim için çarpıyor. İşte devrim burada.

ÜÇ AJİTATJÖR Sus!

G. YOLDAŞ Yapılan haksızlıklar karşısında savaşçıların safına katılıyorum. İşte haksızlık burada.

ÜÇ AJİTATÖR Sus!

G. YOLDAŞ Bu baskı yapmak demektir. Ben özgürlükten yanayım.

ÜÇ AJİTATÖR Sus! Bizi ele vereceksin!

G. YOLDAŞ

Çok şey gördüm.
Bu nedenle onların karşısına
Ben, ben olarak geçeceğim ve olup biteni onlara anlatacağım.
(Maskesini çıkartır)
Size yardım etmeye geldik.
Moskova'dan geliyoruz.
(Maskesini yırtar.)

D. AJİTATÖR

Ve baktık ve alaca karanlıkta
Çıplak yüzünü gördük.
İnsanca, açık ve saftı. Çünkü o
Maskesini yırttı. Ve evlerden
Sömürülenler bağırdılar. Kim
Bölüyor uykumuzu?
Ve bir pencere açıldı ve biri bağırdı.
Yabancılar! Yakalayın!
Bizi fark etmişlerdi.
Ve o anda kentin aşağı mahallesinde huzursuzluk olduğunu
Bilgisizlerin evlerde, silahsızların sokaklarda toplanmaya
Başladıklarını öğrendik.
Ona vurduk ve hemen
Yerden kaldırıp aceleyle kenti terk ettik.

7

SIKI TAKİP VE ANALİZ

K. KOROSU

Kenti terk ettiler!
Kentte huzursuzluk arttı
Ama onlar sınırı geçip kaçtılar!
Önleminiz ne!

D. AJİTATÖR Bekleyin! Kaçarken kentin dışındaki kireç kuyularına geldiğimizde takip edildiğimizi gördük.

K. KOROSU

Yarış atları gibi koşuyorlar!
Fabrika sorumluları öneride bulunmak için santrala geldiler
Ama evsizler propaganda yazılarının üzerinde uyuyorlardı bile.
Önleminiz ne!

D. AJİTATÖR

Bekleyin!
Bu durumda bile ona
Yardım ettik bir süre daha,
Kireç kuyularına kadar birlikte gittik.

K. KOROSU

Kitleler toplandıkları evlerde bekliyorlar
Ama konuşmacılar dağları aştılar bile!
Önleminiz ne!

D. AJİTATÖR

Bekleyin!
Doğru olanı bilmek kolaydır
Zamanın
Varsa ateşten uzakta.
Oysa hiç
Zamanımız yoktu bizim
Düşündük namlunun ucunda
Yoldaşımızın yüzünün
Mutsuz olduğunu gördük.

K. KOROSU

Önleminiz ne! Önleminiz ne!

D. AJİTATÖR

Bekleyin!
Hayvanlar gibi
Yardımlaşmayı ne çok isterdik,

O, bizimle birlikte davamız için savaş verdi.

K. KOROSU

Sıkı takip altında ve kuram altüst olmuşken
Savaşçılar durumlarını ortaya koydular
Ne yapabileceklerini değerlendirdiler.

D. AJİTATÖR Öyle yaptık.

ANALİZ

1. AJİTATÖR Kitleler sokaklara döküldü (dedik).
2. AJİTATÖR Ama biz onların toplanmalarını sağlamalıyız.
3. AJİTATÖR Yoksa ne yapacaklarını bilemezler ve çiftçi birliklerinin temsilcileri kente varmadan dağılır giderler.
2. AJİTATÖR Demek ki yoldaşımızın sınırı geçmesini sağlayamayacağız.
3. AJİTATÖR Diyelim ki onu sakladık, yine ortaya çıktığında tanınacak olursa ne yaparız?
1. AJİTATÖR Bizden birinin burada görülmesi halinde saldırmak üzere, ırmaklarda gambotlar, demiryolu setlerinde zırhlı trenler bekliyor. Onu bulmamaları gerekiyor.

D. AJİTATÖR

Bizi gördükleri zaman, nerede olursa olsun
Egemenlerin yok
Olacakları biliniyor!
Ve top atışı başlıyor.

Aç olanlar inleyip
Karşılık verince
İnlesin ve karşılık versin diye
Para verdik biz ona.

Alnımızda yazıyor
Sömürüye karşı olduğumuz
Ezilenden yana olduğumuz
Kimliğimizdir bizim.

Çaresizlere yardım eden
Ayaktakımıdır.
Biz ayaktakımıyız.
Bizi bulmaları gerek.

8

CENAZE

ÜÇ AJİTATÖR
Karar şudur
Yok olmalı, hem de bütünüyle.
Çünkü onu alamayız ve burada bırakamayız
Onu vurmak ve kireç kuyusuna atmak zorundayız, çünkü
Kireç onu yakar.
Aramızda geçen son konuşmayı yineliyoruz
Ve bir yargıya varmanızı bekliyoruz.

1. AJİTATÖR Ona, kabul edip etmediğini soralım, çünkü yürekli bir savaşçıydı.
2. AJİTATÖR Ama kabul etmese de yok olmalı, hem de bütünüyle.
1. AJİTATÖR *(Genç Yoldaş'a)* Seni vurmak ve kireç seni yaksın diye kireç kuyusuna atmak zorundayız. Şimdi sana soruyoruz, "Kabul ediyor musun?"

G. YOLDAŞ Evet.

ÜÇ AJİTATÖR Evet, dedi.

K. KOROSU Gerçeğe uygun cevap verdi.

K. KOROSU Genç savaşçıyı savaşa kazanmak için hiç bir çıkar yol bulamadınız mı?

D. AJİTATÖR
Zamanımız azdı, çıkar yol bulamadık
Takipçilerin soluğu ensemizde olduğu halde, beş dakika süreyle
Daha iyi bir olasılık
Olup olmadığını düşündük.
Şimdi siz de daha iyi bir olasılık
Olup olmadığını düşünün.
(Sessizlik)

D. AJİTATÖR
Bize bu korkunç öneriyi yapan başlarımızı
Yumruklayıp durduk sanki
Kendi ayağımızı bedenimizden ayırmak zorundaydık; çünkü
Öldürmek korkunç bir şey.
Ama gerekirse kendimizi de öldürürüz biz.
Çünkü bu dünya ancak zorbalıkla
Değiştirilebilir.
Herkes biliyor bunu.
Ancak dedik ki, henüz

Öldürmemeye mezun değiliz.
Dünyayı değiştirme isteğimize dayanıyor
Bu önlem.

K. KOROSU

Anlatın, biz de aynı şeyleri
Hissediyoruz.
Doğru olanı yapmak kolay değil.

ÜÇ AJİTATÖR *Seni nereye atalım, diye sorduk ona.*

G. YOLDAŞ Kireç kuyusuna, dedi.

ÜÇ AJİTATÖR Kendin yapmak ister misin, diye sorduk.

G. YOLDAŞ Bana yardım edin.

ÜÇ AJİTATÖR

Başını kolumuza yasla, dedik
Yum gözlerini
Biz taşırız seni.

G. YOLDAŞ *(Görünmez)*

Son sözleri komünizmin çıkarı için
Dünyanın bütün proleterlerinin ilerlemesinden
Ve dünyanın
Devrim sürecine girmesinden yanayım.

ÜÇ AJİTATÖR

Sonra onu vurduk ve
Kireç kuyusuna attık.
Ve kireç onu yuttuktan sonra
Biz görevimize geri döndük.

K. KOROSU

Görevinizi yaptınız.
Yaydınız
Klasiklerin öğretisini
Komünizmin abc'sini
Bilgisizlere durumları hakkında bilgiyi
Ezilmişlere sınıf bilincini
Sınıf bilinci olanlara da devrim deneyimini.
Ve devrim orada da ilerliyor.
Ve savaşçıların sıraları düzenli.
Sizinle aynı fikirdeyiz.

SON

ÖNLEM

(Die Massnahme)

Öğreti Oyunu

[Yazım tarihi: 1931]

Türkçesi
Ayşe Selen

Çalışmaya katılanlar: Slatan Dudow ve Hanns Eisler.

Onikinci *Deneme*: Müziklerini Hanns Eisler'in bestelediği *Önlem*, kararlı bir tutum üzerine yazılmış bir öğreti oyunudur.

Kişiler

- Dört Ajitatör, sırasıyla: •Genç Yoldaş, •Partievi'nin Yöneticisi,
- İki Kuli, •Gözcü.
- İki Tekstil İşçisi, •Polis, •Satıcı .
- Kontrol Korosu.

K. KOROSU

Öne çıkın! İşinizde başarılı oldunuz, bu ülkede de
Devrim ilerliyor ve savaşçıların sıraları düzenli.
Sizinle aynı fikirdeyiz.

D. AJİTATÖR Bir dakika, bir şey söyleyeceğiz! Bir yoldaşın öldüğünü bildiririz.

K. KOROSU

Onu kim öldürdü.

D. AJİTATÖR Onu biz öldürdük. Onu vurduk ve bir kireç kuyusuna attık.

K. KOROSU

Ne yaptı da onu vurdunuz?

D. AJİTATÖR Genellikle doğru olanı yaptı, bir kaç kez yanlış yaptı, ama en son olarak hareketi tehlikeye düşürdü. Doğru olanı amaçlıyordu, ama yanlış olanı yaptı. Sizin yanıtınızı bekliyoruz.

K. KOROSU Olayın nasıl ve neden olduğunu bize gösterin, sonra bir yargıya varacağız.

D. AJİTATÖR Yargınızı kabul edeceğiz.

1

KLASİKLERİN ÖĞRETİLERİ

D. AJİTATÖR Biz ajitatörler olarak Moskova'dan geldik, propaganda yapmak ve fabrikalarda Çin Partisi'ni desteklemek için Mukden kentine gidecektik. Sınırdan önceki son Partievi'ne, geldiğimizi haber verip bir rehber isteyecektik. Orada bizi genç bir yoldaş karşıladı ve biz ona görevimizin ne olduğunu anlattık. Aramızda geçen o konuşmayı yineliyoruz.

(Üçü, dördüncünün karşısına geçer. Dördüncü, Genç Yoldaş'ı yansılar.)

G. YOLDAŞ Ben, sınırdan önceki son Partievi'nin sekreteriyim. Yüreğim devrim için atıyor. Gördüğüm haksızlıklar beni savaşçıların safına sürükledi. İnsan insana yardım etmelidir. Ben özgürlükten yanayım. İnsanlığa inanıyorum. Sömürüye ve cahil-

liğe karşıyım ve sınıfsız bir toplum yaratmak için kavga veren Komünist Parti'nin önlemlerinden yanayım.

ÜÇ AJİTATÖR Biz Moskova'dan geliyoruz.

G. YOLDAŞ Sizi bekliyorduk.

ÜÇ AJİTATÖR Neden?

G. YOLDAŞ Tıkandık kaldık. Düzensizlik ve yoksunluk var; ekmek az, kavga çok. Bir çoğu yürekli ama okuma yazma bilmiyorlar. Çok az makine var ve kimse onları kullanmasını bilmiyor. Lokomotiflerimiz bozuldu. Beraberinizde lokomotif getirdiniz mi?

ÜÇ AJİTATÖR: Hayır.

G. YOLDAŞ Yanınızda traktör var mı?

ÜÇ AJİTATÖR: Hayır.

G. YOLDAŞ Çiftçilerimiz eski ahşap sabanların önüne hâlâ kendilerini bağlıyorlar. Tarlalarımıza ekecek hiçbir şeyimiz yok. Tohum getirdiniz mi?

ÜÇ AJİTATÖR Hayır.

G. YOLDAŞ Hiç olmazsa cephane ve makineli tüfek getirdiniz mi?

ÜÇ AJİTATÖR Hayır.

G. YOLDAŞ Burada iki kişi devrimi savunmak zorundayız. Ama mutlaka Merkez Komite ne yapacağımızı söyleyen bir mektup göndermiştir sizinle.

ÜÇ AJİTATÖR Hayır.

G. YOLDAŞ Peki siz bizzat mı bize yardımcı olacaksınız?

ÜÇ AJİTATÖR Hayır.

G. YOLDAŞ Gece gündüz açlığın, çöküşün ve karşı-devrimin saldırısına karşı hazır duruyoruz. Buna karşılık siz bize hiçbir şey getirmediniz öyle mi?

ÜÇ AJİTATÖR: Evet öyle: Size hiçbir şey getirmedik. Ama sınırın öte yanında Mukden'deki Çinli işçilere, klasiklerin ve propagandacıların öğretilerini getirdik. Komünizmin abc'sini; bilgisizlere durumları hakkında bilgi, ezilmişlere sınıf bilinci ve sınıf bilinci olanlara devrim deneyimi getirdik. Sizden bir araba ve bir rehber istiyoruz.

G. YOLDAŞ Bu kadar kötü bir soru mu sordum?

ÜÇ AJİTATÖR: Hayır, iyi bir soruya daha iyi bir yanıt geldi. Sizden çok fazla şey istediğimizi biliyoruz, ama daha da fazlasını isteyeceğiz. İkinizden biri bizi Mukden'e götürmek zorunda.

G. YOLDAŞ İki kişi için bile zor olan, ama şimdi bir kişinin tek başına yürütmek zorunda olduğu görevimi terk etmek zorundayım demek. Sizinle geleceğim. Önden yürüyerek, komünist klasiklerin öğretilerini yayarak: Dünya devrimi.

K. KOROSU

SSCB'YE ÖVGÜ

Dünya mutsuzluğumuzu konuşuyordu
Ama bizim
Yoksul masamızda
Ezilmişlerin umutları
Azla yetindiler.
Yıkık kapının ardında
Bilgileniyorlardı
Bilginin berrak sesiyle.
Kapı yıkılırsa eğer
Görünür oluruz bizler.
Soğuk ve açlık bize vız gelir.
Bizler yorulmak nedir
Bilmeyiz asla.

D. AJİTATÖR Böylece sınır istasyonundaki Genç Yoldaş, görevimizin biçimini kabul etti ve biz, dört erkek ve bir kadın, Partievi'nin yöneticisinin karşısına çıktık.

2

DEĞİŞMEK

D. AJİTATÖR Ancak Mukden'deki çalışma yasa dışıydı ve sınırı geçmeden önce yüzlerimizi değiştirmek zorundaydık. Genç Yoldaşımız bunu kabul etti. Olayı yineliyoruz.
(Ajitatörlerden bir tanesi, Partievi'nin Yöneticisi'ni yansılar.)

P. YÖNETİCİSİ Ben son Partievi'nin yöneticisiyim. Benim grubumdaki yoldaşın rehber olarak sizinle birlikte gitmesini kabul ediyorum. Ancak Mukden'deki fabrikalarda huzursuzluk var ve bugünlerde bütün dünyanın gözü bu kentte; bizden birinin Çinli işçilerden birinin kulübesinden çıkıp çıkmayacağına bakıyorlar ve duyduğuma göre ırmaklarda gambotlar, demiryolu setlerinde zırhlı trenler, bizden birinin orada görülmesi halinde hemen saldırmak için hazır bekliyorlar. Bu nedenle, yoldaşların sınırı Çinli olarak geçmelerini sağlıyorum. *(Ajitatörler'e)* Sizin kimsenin görmemesi gerekiyor.

İKİ AJİTATÖR Bizi kimse görmeyecek.

P. YÖNETİCİSİ Biri yaralanacak olursa, onu kimse bulmamalı.

İKİ AJİTATÖR Onu kimse bulamayacak.

P. YÖNETİCİSİ Öyleyse ölmeye ve ölüleri saklamaya hazır mısınız?

İKİ AJİTATÖR Evet.

P. YÖNETİCİSİ O zaman siz artık kendiniz değilsiniz; sen Berlin'den Karl Schmitt değilsin, sen Kasan'dan Anna Kjersk değilsin ve sen Moskova'dan Peter Sawitsch değilsin; sizlerin adlarınız ve anneleriniz yok; devrimin, üzerine yönergelerini yazacağı boş sayfalarsınız.

İKİ AJİTATÖR Evet.

P. YÖNETİCİSİ *(Onlara birer maske verir; Ajitatörler maskeleri takarlar)* Şu andan itibaren hiçkimse değilsiniz, şu andan itibaren ve belki de yok oluncaya kadar tanınmayan işçiler, savaşçılar, Çinlilersiniz; Çinli annelerden doğma, uykuda ve ateşliyken Çince sayıklayan sarı benizlilersiniz.

İKİ AJİTATÖR Evet.

P. YÖNETİCİSİ Komünizmin çıkarları doğrultusunda, bütün ülkelerin proleter kitlelerinin ileri yürüyüşünü kabul ederek, dünyanın devrimleştirilmesine evet diyerek...

İKİ AJİTATÖR Evet. Genç Yoldaş da yüzünün silinmesine razı olduğunu belirtti.

K. KOROSU Komünizm için kavga veren biri kavga edebilmeli ve etmemelidir; gerçeği söylemeli ve söylememelidir; hizmet görmeli ve hizmetten kaçmalıdır; verdiği sözü tutmalı ve tutmamalıdır; kendini tehlikeye atmalı ve tehlikeden kaçınmalıdır; tanınabilir olmalı ve tanınamaz olmalıdır. Komünizm için kavga veren biri, bütün erdemlerin arasında tek bir erdeme sahiptir: Komünizm için kavga vermek.

D. AJİTATÖR Çinli olarak Mukden'e gittik, dört erkek ve bir kadındık; propaganda yapmak, klasiklerin ve propagandacıların öğretileri ve komünizmin abc'siyle Çin Partisi'ni kurmak için, bilgisizleri durumları hakkında bilgilendirmek için, ezilmişlere sınıf bilincini aşılamak ve sınıf bilinci olanlara devrim deneyimi kazandırmak için.

K. KOROSU

YASADIŞI ÇALIŞMAYA ÖVGÜ

Güzeldir
Sınıf kavgası safında olmak.
Bağırıp kitleleri kavgaya çağırmak.
Ezenleri tepelemek, ezilenleri kurtarmak için
Günlük küçük işler zor ve yararlıdır.

Parti ağlarını örmek
Dayanıklı ve gizlice
Hem de namluların ucunda.
Konuşup
Konuşanı saklamak
Yenmek ama
Yenmiş olanı saklamak
Ölmek ama
Ölümü saklamak.
Ünlü olmak için neler yapılmaz
Peki ya susmak?
Yoksul insan masasına onuru davet eder.
Dar ve yıkık olan kulübesine
Büyüklüğü sığmaz.
Ün boşu boşuna
Sorar kimin yaptığını.
Öne çıkın
Bir an için olsun.
Bizim teşekkürlerimizi kabul edin
Adsızlar!

D. AJİTATÖR Mukden kentinde işçiler arasında propaganda yaptık. Açlara verecek ekmeğimiz yoktu, yalnızca bilgisizlere verecek bilgi vardı yanımızda, bu nedenle yoksulluğun temel nedenlerinden söz ettik, yoksulluğu ortadan kaldırmadık, ama temel nedenin ortadan kaldırılmasından söz ettik.

3

TAŞ

D. AJİTATÖR Önce kentin aşağı mahallesine gittik. Orada kuliler bir mavnayı iple ırmaktan çekip çıkarıyorlardı. Ama yer kaygandı. İçlerin birinin ayağı kayıp da Gözcü ona vurunca, Genç Yoldaş'a şöyle dedik: Onların peşinden git ve propaganda yap. Onlara, Tientsin'de mavna çekenler için altında tahta levhalar olan ve bu nedenle de kaymayan ayakkabılar gördüğünü söyle. Bunların da böyle ayakkabılar talep etmelerini sağlamaya çalış. Ama acıma tuzağına düşme! Ve ona, kabul edip etmediğini sorduk, o da kabul etti; aceleyle oraya gitti ve hemen acımanın tuzağına düştü. Şimdi bunu gösteriyoruz.

(İki Ajitatör, Kuliler'i yansılarlar, bir kütüğe bir halat bağlarlar ve halatı omuzlarına alıp çekerler. Biri Genç Yoldaş'ı, diğeri de Gözcü'yü yansılar.)

GÖZCÜ Ben Gözcü'yüm. Pirinci akşama kadar Mukden kentine ulaştırmalıyım.

İKİ KULİ Bizler kuliyiz ve pirinç mavnasını ırmaktan çekip çıkarıyoruz.

KULİLER

PİRİNÇ MAVNASINI ÇEKENLERİN ŞARKISI

Nehrin yukarı mahallelerinde
Bizim için bir avuç pirinç var.
Yukarı çekilen mavna ağır
Ve su aşağı akıyor.
Yukarı çıkamayacağız.

Çabuk çekin onu.
Yemek bekliyorlar.
Haydi çekin. Aman
Çarpışmayın.

G. YOLDAŞ Bu adamların çektikleri işkenceyi örtmek için söyledikleri şarkının güzelliğini duymak ne kadar çirkin.

GÖZCÜ: Daha çabuk çekin!

KULİLER:

Gece oluyor! Yataklar
Bir köpek için bile küçük.
Karşılığı bir lokma pirinç.
Kıyı kaygan olduğundan
Çekmek güçleşiyor.
Çabuk çekin onu.
emek bekliyorlar.
Haydi çekin. Aman
Çarpışmayın.

KULİ *(Ayağı kayar)* Devam edemiyorum.

KULİLER *(Kuliler dururlar ve yere düşen Kuli kalkıncaya kadar kırbaçlanırlar.)*

Bizden daha

Dayanıklı omuzumuzu kesen halat.
Gözcünün kırbaçları
Dört kuşaktan beri şaklıyor
Sonuncu değiliz biz.
Çabuk çekin onu.
Yemek bekliyorlar.
Haydi çekin. Aman
Çarpışmayın

G. YOLDAŞ Bu adamlara acımadan bakmak zor. *(Gözcü'ye)* Yerin çok kaygan olduğunu görmüyor musun?

GÖZCÜ Yer, ne?

G. YOLDAŞ Çok kaygan!

GÖZCÜ Kıyının, pirinç dolu bir mavnayı çekebilmek için fazla kaygan olduğunu mu iddia ediyorsun?

G. YOLDAŞ Evet.

GÖZCÜ Yani, Mukden kentinin pirince gereksinimi olmadığını mı düşünüyorsun?

G. YOLDAŞ İnsanlar yere düşerlerse, mavnayı çekemezler.

GÖZCÜ Ne yapayım yani, her biri için buradan Mukden kentine kadar taş mı döşeyeyim?

G. YOLDAŞ Senin ne yapmak zorunda olduğunu bilmiyorum, ama bunların ne yapmak zorunda olduklarını biliyorum. İkibin yıldır olmayın şeyin, asla olmayacağını sanmayın. Tientsin'de mavna çekicilerinin ayaklarında, altlarında tahta levhalar olan ayakkabılar gördüm, onlar kaymıyorlardı. Bunu hep birlikte talep ettiler ve de elde ettiler. Siz de, hep birlikte böyle ayakkabılar talep edin!

KULİLER Aslında bu mavnayı böyle ayakkabılar olmaksızın artık çekemeyeceğiz.

GÖZCÜ Ama pirincin bu akşam kente ulaşması gerekiyor.
(Kırbaçlar, Kuliler çekerler.)

KULİLER: Babalarımız mavnayı ırmak ağzından çekerdi.
Biraz daha yukarıdan. Çocuklarımız
Kaynağa ulaşacaklar, biz
Aradayız.
Çabuk çekin onu.
Yemek bekliyorlar.
Haydi çekin. Aman
Çarpışmayın
(Bir Kuli yine düşer.)

KULİ Yardım edin!

G. YOLDAŞ Sen insan değil misin? İşte bir taş alıyorum ve onu çamurun içine koyuyorum. *(Kuli'ye)* Bas şimdi!

GÖZCÜ Doğru. Tientsin'deki ayakkabılar ne işimize yarar ki? İyisi mi, merhametli arkadaşınızın elinde bir taşla sizin yanınızda yürüyüp, kayan olursa ayağının altına taş koymasına izin vereyim.

KULİLER

Mavnada pirinç var. Onu
Hasat eden köylü
Bir avuç para kazanıyor, oysa
Biz daha da az kazanıyoruz. Bir öküz
Bile bizden değerli. Çok kalabalığız biz.

(Kuliler'den biri kayar, Genç Yoldaş taşı onun ayağının altına koyar, Kuli yine kalkar.)

KULİLER

Çabuk çekin onu.
Yemek bekliyorlar.
Haydi çekin. Aman
Çarpışmayın.
Pirinç kente vardığında
Çocuklar soracaklar
Mavnayı kim çekti diye.
Çekildi diyecekler.
(Kuliler'den biri kayar, Genç Yoldaş taşı onun ayağının altına koyar, Kuli yine kalkar.)

KULİLER

Çabuk çekin onu.
Yemek bekliyorlar.
Haydi çekin. Aman
Çarpışmayın.
Aşağıdan geliyor
Yukarıdakilerin yemeği.
Onu çekenler
Yemek yemediler.
(Kuliler'den biri kayar, GençYoldaş taşı onun ayağının altına koyar, Kuli yine kalkar.)

G. YOLDAŞ Artık devam edemeyeceğim. O ayakkabılardan talep etmelisiniz.

KULİ Bu delinin teki, ona ancak gülünür.

GÖZCÜ Hayır, insanları bize karşı kışkırtanlardan biri o. Hey, yakalayın onu!

D. AJİTATÖR Ve hemen kaçtı. İki gün boyunca kovalandı ve bize rastladı; biz de onunla birlikte Mukden kentinde bir hafta boyunca kovalandık. Böylece kentin aşağı mahallesine giremez olduk.

TARTIŞMA

K. KOROSU

Zayıf olanı korumak doğru bir şey değil mi?
Acı çektiğinde yardım etmek
Sömürüleni günlük çabasında korumak!

D. AJİTATÖR Ona yardım etmediği gibi bizim kentin aşağı mahallesinde propaganda yapmamızı da engelledi.

K. KOROSU Anlaşıldı.

D. AJİTATÖR Genç Yoldaş, mantığın dışına çıkıp duygusal davrandığını anladı. Ama biz onu avuttuk ve ona Yoldaş Lenin'in sözlerini söyledik:

K. KOROSU

Yanlış yapmayan akıllı değildir.
Onu hemen düzelten akıllıdır.

4

ADALET

D. AJİTATÖR Fabrikalarda ilk hücreleri kurduk ve ilk görevlileri oluşturduk, bir parti okulu kurduk ve yasaklanmış literatürü gizlice elde etmeyi öğrettik. Sonra tekstil fabrikalarında çalıştık, ücretlerde kesinti yapıldığında işçilerden bir bölümü greve gitti. Ancak diğerleri çalışmaya devam ettiği için, grev tehlikeye girdi. Genç Yoldaş'a da şöyle dedik: Fabrikanın kapısında dur ve bildiri dağıt. Şimdi bu konuşmayı yineliyoruz.

ÜÇ AJİTATÖR Pirinç mavnası çekicilerinde kendini ele verdin.

G. YOLDAŞ Evet.

ÜÇ AJİTATÖR Bundan ders aldın mı?

G. YOLDAŞ Evet.

ÜÇ AJİTATÖR Grev sırasında daha iyi davranacak mısın?

G. YOLDAŞ Evet.

(İki Ajitatör, Tekstil İşçileri'ni, bir tanesi de Polis'i yansılarlar.)

İKİ T. İŞÇİSİ Biz tekstil fabrikasında işçiyiz.

POLİS Ben polis'im; egemenler mutsuzlukla savaşmam karşılığında bana ekmek parası veriyorlar.

K. KOROSU

Haydi davran yoldaş! Riske at
Değeri olmayan kazancını
Üstüne yağmur yağan yatağını
Ve güvencesi olmayan işini.
Haydi çık sokağa! Savaş!
Beklemek için artık geç!
Hem bize yardım et, hem kendine; haydi
Dayanışmaya!

G. YOLDAŞ

Elinde neyin var yoldaş!
Hiçbir şey.

K. KOROSU

Haydi silâhlara göğsünü ger.
Ücretin için ısrar et!
Kaybedecek bir şeyin yoksa eğer
Polislerin silahı yaramaz bir işe!
Haydi çık sokağa! Savaş!
Beklemek için artık geç!
Hem bize yardım et, hem kendine; haydi
Dayanışmaya!

İKİ T. İŞÇİSİ Paydostan sonra evlerimize gidiyoruz, ücretlerimizde kesinti yapıldı, ne yapmamız gerektiğini bilmiyoruz ve çalışmaya devam ediyoruz.

G. YOLDAŞ *(Birinin eline bir bildiri tutuşturur, diğeri hiç bir şey yapmadan durur.)* Oku ve başkalarına ilet. Okuduktan sonra ne yapman gerektiğini bileceksin.

(Birinci İşçi bildiriyi alır ve yürür.)

POLİS *(Birinci'nin elinden bildiriyi alır)* Bu bildiriyi sana kim verdi?

BİRİNCİ İŞÇİ Bilmiyorum, biri geçerken elime tutuşturdu.

POLİS *(İkinci İşçi'ye yönelir.)* Ona bildiriyi sen verdin. Biz polisler, böyle bildirileri dağıtanları arıyoruz.

İKİNCİ İŞÇİ Ben kimseye bildiri vermedim.

G. YOLDAŞ Bilgisizleri durumları hakkında bilgilendirmek suç mu?

POLİS *(İkinci'ye)* Sizin bilgilendirmeniz korkunç sonuçlar doğuruyor. Eğer böyle bir fabrikayı bilgilendirecek olursanız, işçiler fabrikanın sahibini artık tanımaz olur. Bu küçük bildiri, on toptan daha tehlikeli.

G. YOLDAŞ İçinde ne yazıyor ki?

POLİS Bilmiyorum. *(İkinci'ye)* İçinde ne yazıyor?

İKİNCİ İŞÇİ Bildiriyi hiç görmedim, ben dağıtmadım.

G. YOLDAŞ Onun yapmadığını biliyorum.

POLİS *(Genç Yoldaş'a)* Ona bildiriyi sen mi verdin?

G. YOLDAŞ Hayır.

POLİS *(İkinci'ye)* O zaman sen verdin.

G. YOLDAŞ *(Birinci'ye)* Ona ne yapacaklar?

BİRİNCİ İŞÇİ Onu vurabilirler.

G. YOLDAŞ Onu neden vurmak istiyorsun memur bey? Sen de bir proleter değil misin?

POLİS *(İkinci'ye)* Gel benimle.

(Başına vurur.)

G. YOLDAŞ *(Onu engeller)* O değildi.

POLİS O zaman sendin!

İKİNCİ O değildi!

POLİS O zaman ikinizdiniz.

BİRİNCİ Koy, haydi koy, cebin bildiri dolu.

POLİS *(İkinci'yi yere serer.)*

G. YOLDAŞ *(Polis'i gösterir. Birinci'ye)* Suçsuz birine vurdu, tanıksın.

BİRİNCİ *(Polis'e saldırır)* Seni satılmış köpek, seni.

(Polis silahını çeker. Genç Yoldaş, Polis'in arkasına geçip boynuna sarılır; Birinci Kuli, Polis'in kolunu yavaş yavaş geriye doğru büker. Kurşun boşa gider, Polis'in silahını alırlar.)

G. YOLDAŞ *(Bağırır)* İmdat, Yoldaşlar! İmdat! Suçsuzlara saldırıyorlar!

İKİNCİ *(Ayağa kalkarken Birinci'ye)* Bir polisi dövdük, artık yarın fabrikaya giremeyiz ve *(Genç Yoldaş'a)* suç senin.

G. YOLDAŞ Fabrikaya girecek olursanız, yoldaşınızı ele vermiş olursunuz.

İKİNCİ KULİ Benim bir karım ve üç çocuğum var, sizler dışarı çıkıp grev yaptığınızda bizim ücretlerimizi arttırdılar. Bakın, çift maaş aldım. *(Parayı gösterir.)*

G. YOLDAŞ *(Kuli'nin eline vurarak parayı yere düşürür)* Rezil, satılık köpekler sizi!

(Birinci Kuli onun boynuna atlar, bu arada İkinci de onun parasını alır. Genç Yoldaş saldırgana copla vurur.)

İKİNCİ KULİ *(Bağırır)* İmdat! Burada kışkırtıcılar var!

D. AJİTATÖR Böylece çalışmakta olan işçiler fabrikadan çıktılar ve grev gözcülerini kovaladılar.

TARTIŞMA

K. KOROSU
Genç Yoldaş bunun yerine ne yapabilirdi?

D. AJİTATÖR Kulilere, ancak fabrikadaki öteki işçilerin onlarla birlikte polise karşı dayanışma içinde olmalarını sağladıkları zaman kendilerini polise karşı savunabileceklerini söyleyebilirdi. Çünkü polis haksızlık yapmıştı.

K. KOROSU
Anlaştık.

5

BİR İNSAN ASLINDA NEDİR?

D. AJİTATÖR Her gün eski derneklerle, umutsuzlukla ve boyun eğmeyle savaştık; işçilere daha iyi ücret için verilen kavgayı, iktidar kavgasına dönüştürmeyi öğrettik. Silah kullanmasını ve miting sanatını öğrettik. O sırada, tüccarların gümrük nedeniyle, kente egemen olan İngilizler'le kavga ettiklerini duyduk. Egemenler arasındaki kavgadan ezilenler adına yararlanmak için Genç Yoldaş'ı bir mektupla birlikte en zengin tüccara gönderdik. Mektupta: "Kulileri silahlandır!" yazıyordu. Genç Yoldaş'a, onun güvenini kazan, dedik. Ama masaya yemek geldiğinde, Genç Yoldaş susmadı. Şimdi bunu gösteriyoruz.
(Bir Ajitatör, Tüccar olur)

TÜCCAR Ben tüccarım. Kuli Derneği'nden İngilizler'e karşı ortak bir eylem hakkında bir mektup bekliyorum.

G. YOLDAŞ İşte Kuli Derneği'nin mektubu.

TÜCCAR Seni yemeğe davet ediyorum.

G. YOLDAŞ Sizinle birlikte yemek yemek benim için şereftir.

TÜCCAR Yemek hazır oluncaya kadar sana kuliler hakkında düşündüklerimi söylemek istiyorum. Otur lütfen.

G. YOLDAŞ Görüşleriniz beni çok ilgilendiriyor.

TÜCCAR Neden ben her şeyi başkalarından daha ucuza alıyorum? Ve neden bir kuli benim için neredeyse bedavaya çalışıyor?

G. YOLDAŞ Bilmiyorum.

TÜCCAR Çünkü ben akıllı bir adamım. Sizler de akıllı insanlarsınız,

çünkü kulilerin sırtından kazanç sağlamayı biliyorsunuz.

G. YOLDAŞ Evet biliyoruz. - Bu arada, kulileri İngilizler'e kar_ı silahlandıracak mısınız?

TÜCCAR Belki, belki. Ben bir kuliye nasıl davranılacağını biliyorum. Bir kuliye ölmeyecek kadar pirinç vermelisin, yoksa senin için çalışamaz. Doğru mu?

G. YOLDAŞ Evet, doğru.

TÜCCAR Ama ben şöyle diyorum: Eğer kuliler pirinçten daha ucuzlarsa, yeni bir kuli alabilirim. Bu daha doğru değil mi?

G. YOLDAŞ Evet, bu daha doğru. Bu arada, ilk silahları kentin aşağı mahallesine ne zaman göndereceksiniz?

TÜCCAR Yakında, yakında. Benim derileri yükleyen kulilerin, kantinde.benim pirincimi nasıl satın aldıklarını görmeliydiniz.

G. YOLDAŞ Görmeliydim.

TÜCCAR Ne dersin, işin karşılığında fazla para mı ödüyorum?

G. YOLDAŞ Hayır, ama pirinciniz pahalı, buna karşılık işin iyi yapılması gerekiyor, ama sizin pirinciniz kötü.

TÜCCAR Sizler akıllı insanlarsınız.

G. YOLDAŞ Peki kulileri İngilizler'e karşı ne zaman silahlandıracaksınız?

TÜCCAR Yemekten sonra silah deposunu gezelim. Şimdi sana en sevdiğim şarkıyı söyleyeceğim.

ARZ TALEP ŞARKISI

Pirinç yukarıda ırmakta
Denizin aşağı kıyısındaki insanlara pirinç gerek.
Pirinci depoda bırakırsak
Pirinç pahalılaşır.
Mavnayı çekenler, daha az pirinç alırlar.
Ve pirinç benim için ucuzlar.
Peki nedir pirinç?
Pirinci bilir miyim?
Bileni bilirim!
Pirinç nedir bilmem ben,
Fiyatını bilirim.

Kış geldi, insanlara giysi gerek.
O zaman pamuk almalı.
Ama pamuğu saklamalı.
Soğuk olunca, giysi pahalılaşır.
İplik fabrikası yüksek ücret ödüyor.

Üstelik yün fazlası da var.
Peki nedir pamuk aslında?
Ben pamuğu bilir miyim?
Bileni bilirim!
Pamuğun ne olduğunu bilmem,
Fiyatını bilirim.

Böylece insanlar çok yer,
İnsan pahalılaşır.
Yemeği yiyecek insan gerekli.
Aşçılar yemeği ucuzlatırlar, ama
Yiyenler pahalılaşırırlar.
Zaten o kadar az insan var ki.
Peki nedir bir insan?
İnsanı bilir miyim?
Bileni bilirim!
İnsan nedir bilmem ben,
Fiyatını bilirim.

(Genç Yoldaş'a) Ve şimdi de benim kaliteli pirincimi yiyeceğiz.
G. YOLDAŞ *(Ayağa kalkar)* Ben sizinle birlikte yemek yiyemem.
D. AJİTATJÖR Bu sözleri söyledi ve ne alay ne de tehdit aşağıladığı insanla yemek yemesini sağlayamadı, tüccar onu kovdu ve kuliler silahlanmadılar.

TARTIŞMA

K. KOROSU Ama onuru her şeyin üstünde tutmak doğru değil mi?
D. AJİTATÖR Hayır.
K. KOROSU Anlaştık.
K. KOROSU

DÜNYAYI DEĞİŞTİRİN, DÜNYANIN BUNA İHTİYACI VAR

Dürüst olan, adalete yardım etmek için
Kiminle oturmaz?
Hangi ilaç ölmek üzere olan insana
Tatsız gelir?
Alçaklığı yok etmek için
Hangi alçaklığı yapmadın?

Sonunda dünyayı değiştirebilseydin
Kendine ne yararın olurdu?
İster pisliğe bat
İster kasaplarla kucaklaş, ama
Dünyayı değiştir: Buna ihtiyacı var!
Artık hüküm verenler değil,
Öğrenenler
Olmalısınız.

D. AJİTATÖR Genç Yoldaş, daha merdivenlerde yanlış yaptığını anladı. Bizden, kendisini sınırdan geri göndermemizi istedi. Gerçi onun zayıf yönlerini açıkça görüyorduk, ama ona gereksinmemiz vardı, çünkü işsizlerin bir çoğunu tanıyordu. Gene de bugünlerde, işverenlerin namlularının ucunda parti ağımızı örmeyi başardık.

6

ÖĞRETİYE DUYULAN ÖFKE

D. AJİTATÖR Bu hafta kontroller olağanüstü arttı. Baskı makinesi ve bildirileri saklamak için bir odadan başka bir şeyimiz yoktu. Ama bir sabah açlıktan kentte büyük huzursuzluklar çıktı; köylerden büyük huzursuzluklar olduğu haberi geliyordu. Ancak üçüncü günün akşamı tehlike altında barınağımıza vardığımızda, kapıda, Genç Yoldaş'la karşılaştık. Ve evin önünde yağmur altında çuvallar duruyordu. Şimdi o konuşmayı yineliyoruz.

ÜÇ AJİTATÖR Bu çuvallar ne?
G. YOLDAŞ Bunlar propaganda yazılarımız.
ÜÇ AJİTATÖR Ne olacak bunlar peki?
G. YOLDAŞ Size bir şey söylemek zorundayım: İşsizlerin yeni liderleri bugün buraya geldiler ve hemen eyleme geçmemiz gerektiğine beni ikna ettiler. Propaganda yazılarını dağıtmak ve garnizonlara saldırmak istiyorlar.
ÜÇ AJİTATÖR Bu, onlara yanlış yolu gösterdin demektir. Ama bize nedenlerini say ve bizi ikna etmeye çalış!
G. YOLDAŞ Yoksulluk büyüyor ve kentte huzursuzluk artıyor.
ÜÇ AJİTATÖR Bilgisizler durumlarının farkına varmaya başladılar.

G. YOLDAŞ İşsizler bizim öğretimizi benimsediler.

ÜÇ AJİTATÖR Ezilenler sınıf bilinci kazanıyorlar.

G. YOLDAŞ Yollara döküldüler ve dokuma tezgâhlarını parçalamak istiyorlar.

ÜÇ AJİTATÖR Devrim deneyimleri yok da ondan. Sorumluluğumuz daha da arttı.

G. YOLDAŞ

İşsizlerin bekleyecek gücü kalmadı ve benim de
Bekleyecek halim kalmadı
Sefalet çeken çok insan var.

ÜÇ AJİTATÖR Ama savaşçı sayısı hâlâ çok az.

G. YOLDAŞ Korkunç acılar çekiyorlar.

ÜÇ AJİTATÖR Acı çekmek yetmez.

G. YOLDAŞ İşsizleri temsilen buraya yedi kişi geldi, onların ardında yedibin kişi var ve bu insanlar mutsuzluğun durup dururken ortaya çıkmadığını biliyorlar; yoksulluk kiremit gibi damdan düşmez; mutsuzluk ve yoksulluk insan yapımıdır; yoksulluk onlar için pişirilir, ama onların sızlanmaları yemek olarak tüketilir. Onlar her şeyi biliyorlar.

ÜÇ AJİTATÖR Hükümetin kaç alay askeri olduğunu biliyorlar mı?

G. YOLDAŞ Hayır.

ÜÇ AJİTATÖR O zaman çok az şey biliyorlar demektir. Silahlarınız nerede?

G. YOLDAŞ *(Ellerini gösterir)* Dişimizle tırnağımızla savaşacağız.

ÜÇ AJİTATÖR Bu yetmez. Sen yalnızca işsizlerin sefaletini görüyorsun, çalışanların sefaletini görmüyorsun. Sen yalnızca kenti görüyorsun, köydeki çiftçileri görmüyorsun. Sen askerlere yalnızca ezenler gözüyle bakıyorsun; "üniforma giymiş ezen sefiller" gözüyle bakmıyorsun. Şimdi işsizlerin yanına git, garnizonlara saldırma önerini geri çek ve onları bu akşam fabrika işçilerinin düzenleyeceği bir gösteriye katılmaya ikna et, biz de mutsuz askerleri üniformalarıyla, bizimle birlikte gösteri yapmaya ikna etmeye çalışacağız.

G. YOLDAŞ İşsizlere, askerlerin onlara ne kadar sık ateş açtıklarını anımsattım. Şimdi gidip o insanlara katillerle birlikte gösteri yapmalarını mı söyleyeceğim?

ÜÇ AJİTATÖR Evet, çünkü askerler, kendileriyle aynı sınıftan olan ve sefalet çeken insanlara ateş açmanın yanlış bir şey olduğunu anlayabilirler. Yoldaş Lenin'in öğüdünü anımsa, çiftçilere sınıf düşmanları gözüyle bakılmamalı, tersine köyün yoksulluğu kavganın saflarına dahil edilmelidir.

G. YOLDAŞ Sorarım size: Klasikler sefaletin beklemesine razı olurlar mı?

ÜÇ AJİTATÖR Onlar sefaleti bir bütün olarak ele alan yöntemlerden söz ediyorlar.

G. YOLDAŞ Yani klasikler sefaletin hemen ortadan kaldırılmasından ve sefalet çeken insanlara derhal yardım edilmesinden yana değil, öyle mi?

ÜÇ AJİTATÖR Hayır.

G. YOLDAŞ O zaman klasikler hiç bir boka yaramıyor demektir ve ben de onları yırtar atarım; çünkü yaşayan insan böğürüyor ve onun sefaleti öğretinin damını başına yıkıyor. Bu nedenle şimdi eyleme geçiyorum, şimdi ve hemen; çünkü ben böğürüyorum ve öğretinin damını başına yıkıyorum. *(Yazıları yırtar.)*

ÜÇ AJİTATÖR

Onları yırtma! Onlar gerekli.
Hem de her biri. Gör artık gerçeği!
Böyle acele edersen devrimin bir gün sürer ancak.
Bir şey kalmaz yarına.
Oysa bizim devrimimiz yarın başlayacak
Dünyayı yenecek ve değiştirecek.
Senin devrimin biter, sen bitersen eğer.
Ve sen bittiğinde
Bizim devrimimiz sürer gider.

G. YOLDAŞ Dinleyin beni: Sefaletin bekleyecek gücü kalmadığını gözlerimle görebiliyorum. Bu nedenle bekleme kararınıza karşı çıkıyorum.

ÜÇ AJİTATÖR Bizi ikna etmeyi başardın. Şimdi işsizlerin yanına git ve devrim cephesinde mevzilenmeleri konusunda onları ikna et. Bunu senden parti adına talep ediyoruz.

G. YOLDAŞ

Peki ama parti kim?
Telefonlu bir evde mi oturuyor?
Düşünceleri gizli, kararları bilinmez mi ki?
O kim ki?

ÜÇ AJİTATÖR

Biz oyuz.
Sen ve ben - ve siz - hepimiz.
O senin giysindedir yoldaş ve senin kafanda
Oturduğum ev onun. Savaşır o sana saldıranlarla.
Gitmemiz gereken yolu gösterir bize.
O yoldan senin gibi geçeceğiz, ama
Bizsiz doğru yoldan gitmeye kalkma

Biz yoksak eğer
Yol yanlıştır.
Bizlerden ayrılma!

Biz yanılabiliriz ve sen haklısındır
Bizlerden ayrılma!

Kısa yolun, uzunundan daha iyi olduğu mutlak.
O yolu bilen kişi
Yolu bize gösteremiyorsa, neye yarar bilgisi?
Bizim yanımızda bilgilen!
Bizlerden ayrılma!

K. KOROSU

PARTİYE ÖVGÜ

Bir kişinin iki gözü var
Partininse bin gözü var
Parti yedi düveli görür.
Biri göremez bunu asla.
Bir kişinin kendi zamanı var
Oysa partinindir bütün zamanlar.
Bir kişi yok edilebilir.
Partiyi kimse yok edemeyecektir.
Çünkü parti kitlelerin öncüsü
Savaşçısıdır.
Klasiklerin gerçek bilgisinden yaratılmış
Yöntemlerle savaşır.

G. YOLDAŞ Bu söylediklerinizin hiçbiri artık geçerli değil; kavga açısından eskiden geçerli olan her şeyi reddediyorum ve yalnızca insanca olanı yapacağım. Eylem burada yatıyor işte. Onların başında olacağım. Yüreğim devrim için çarpıyor. İşte devrim burada.

ÜÇ AJİTATJÖR Sus!

G. YOLDAŞ Bu baskı yapmak demektir. Ben özgürlükten yanayım.

ÜÇ AJİTATÖR Sus! Bizi ele vereceksin!

G. YOLDAŞ Susamam, çünkü haklıyım.

ÜÇ AJİTATÖR İster haklı ol ister haksız, konuşursan mahvoluruz! Sus!

G. YOLDAŞ

Çok şey gördüm.

Bu nedenle onların karşısına
Ben, ben olarak geçeceğim ve olup biteni onlara anlatacağım.
(Maskesini çıkartır)
Size yardım etmeye geldik.
Moskova'dan geliyoruz.
(Maskesini yırtar.)

D. AJİTATÖR

Ve baktık ve alacakaranlıkta
Çıplak yüzünü gördük.
İnsanca, açık ve saftı. O
Maskesini yırttı. Ve evlerden
Sömürülenler bağırdılar. Kim
Bölüyor uykumuzu?
Ve bir pencere açıldı ve biri bağırdı.
Yabancılar! Yakalayın!
Bizi fark etmişlerdi.
Ve o anda kentin aşağı mahallesinde huzursuzluk olduğunu
Bilgisizlerin evlerde, silahsızların sokaklarda toplanmaya
Başladıklarını öğrendik.
Ama o bir türlü sesini kesmiyordu.
Ona vurduk ve hemen
Yerden kaldırıp aceleyle kenti terk ettik.

7

SIKI TAKİP VE ANALİZ

K. KOROSU

Kenti terk ettiler!
Kentte huzursuzluk artı
Ama onlar sınırı geçip kaçtılar!
Önleminiz ne!

D. AJİTATÖR

Bekleyin!
Doğru olanı bilmek kolaydır
Zamanın
Varsa ateşten uzakta.
Oysa hiç
Zamanımız yoktu bizim
Düşündük namlunun ucunda.

Kaçarken kentin dışındaki kireç kuyularına geldiğimizde takip edildiğimizi gördük. Yoldaşımız gözlerini açtı ve olup biteni öğrendi, yaptığını anladı ve şöyle dedi: Mahvolduk.

K. KOROSU

Önleminiz ne!
Sıkı takip altında ve kuram altüst olmuşken
Savaşçılar durumlarını ortaya koydular
Ne yapabileceklerini değerlendirdiler.

D. AJİTATÖR Analizi yineliyoruz.

1.AJİTATÖR Onu sınırdan geçirmeliyiz, dedik.

1.AJİTATÖR Oysa kitleler sokağa döküldü.

2.AJİTATÖR Ama biz onların toplanmalarını sağlamalıyız.

2.AJİTATÖR Demek ki yoldaşımızın sınırı geçmesini sağlayamayacağız.

3.AJİTATÖR Diyelim ki onu sakladık, yine ortaya çıktığında tanınacak olursa ne yaparız?

1.AJİTATÖR Bizden birinin burada görülmesi halinde saldırmak üzere, ırmaklarda gambotlar, demiryolu setlerinde zırhlı trenler bekliyor. Onu bulmamalan gerekiyor.

K. KOROSU

Bizi gördükleri zaman, nerede olursa olsun
Egemenlerin yok
Olacakları biliniyor!
Ve top atışı başlıyor.

Aç olanlar inleyip
Karşılık verince
İşkenceciler bağırır:
İnlesin diye
Para verdik biz ona.

Alnımızda yazıyor
Sömürüye karşı olduğumuz
Ezilenden yana olduğumuz
Kimliğimizdir bizim.

Çaresizlere yardım eden
Ayaktakımıdır.
Biz ayaktakımıyız.
Bizi bulmamaları gerek

8

CENAZE

ÜÇ AJİTATÖR Karar şudur:
Yok olmalı, hem de bütünüyle.
Çünkü onu alamayız ve burada bırakamayız
Onu vurmak ve kireç kuyusuna atmak zorundayız, çünkü
Kireç onu yakar.

K. KOROSU
Çıkış yolu bulamadınız mı?

D. AJİTATÖR
Zamanımız azdı, çıkar yol bulamadık.
Oysa hayvanlar gibi
Yardımlaşmayı ne çok isterdik
O davamız için savaş verdi.
Takipçilerin soluğu ensemizde olduğu halde, beş dakika süreyle
Daha iyi bir olasılık
Olup olmadığını düşündük.
Şimdi siz de daha iyi bir olasılık
Olup olmadığını düşünün.
(Sessizlik)
Kendi ayağımızı bedenimizden ayırmaya karar verdik.
Öldürmek korkunç bir şey.
Ama gerekirse kendimizi de öldürürüz biz.
Çünkü bu dünya ancak zorbalıkla
Değiştirilebilir.
Herkes biliyor bunu.
Ancak dedik ki, henüz
Öldürmemeye mezun değiliz.
Dünyayı değiştirme isteğimize dayanıyor
Bu önlem.

K. KOROSU
Anlatın, biz de aynı şeyleri
Hissediyoruz.
Doğru olanı yapmak kolay değil.
Ona hükmü değil, gerçeği
Söylediniz.

D. AJİTATÖR Aramızda geçen son konuşmayı yineliyoruz.

1.AJİTATÖR Ona kabul edip etmediğini soralım, çünkü yürekli bir

savaşçıydı. (Doğaldır ki, maskenin altından çıkan yüz, bizim maskeyle örttüğümüz yüzün aynısı değildi, kireçin sileceği yüz ise, bir zamanlar bizi sınırda karşılayan yüzün aynısı değildi.)

2.AJİTATÖR Ama kabul etmese bile yok olması gerekiyor, hem de tümüyle.

1.AJİTATÖR *(Genç Yoldaş'a)* Seni yakalarlarsa vururlar ve kimliğin ortaya çıkacağı için görevimiz de açığa çıkar. Bu nedenle seni vurup kireç kuyusuna atmak zorundayız ki, kireç seni yaksın. Ama şimdi sana soruyoruz: Bir çıkar yol biliyor musun?

G. YOLDAŞ Hayır.

ÜÇ AJİTATÖR O zaman sana soruyoruz: Kabul ediyor musun?

(Sessizlik)

G. YOLDAŞ Evet.

ÜÇ AJİTATÖR Seni nereye atacağız, diye sorduk.

G. YOLDAŞ Kireç kuyusuna, dedi.

ÜÇ AJİTATÖR Kendin yapmak ister misin, diye sorduk.

G. YOLDAŞ Bana yardım edin.

ÜÇ AJİTATÖR Başını kolumuza yasla.
Yum gözlerini.

G. YOLDAŞ *(Görünmez)*
Son sözleri: Komünizmin çıkarı için
Dünyanın tüm proleterlerinin ilerlemesinden
Ve dünyanın devrim sürecinden yanayım.

ÜÇ AJİTATÖR
Sonra onu vurduk ve
Kireç kuyusuna attık.
Ve kireç onu yuttuktan sonra
Biz görevimize geri döndük.

K. KOROSU
Görevinizi yaptınız.
Yaydınız
Klasiklerin öğretisini
Komünizmin abc'sini
Bilgisizlere durumları hakkında bilgiyi
Ezilmişlere sınıf bilincini
Sınıf bilinci olanlara da devrim deneyimini.
Ve devrim orada da ilerliyor.
Ve savaşçıların sıraları düzenli.
Sizinle aynı fikirdeyiz.
Ama sizin raporunuz da gösteriyor
Dünyanın değiştirilmesi gerektiğini.
Öfke ve direnim, bilgi ve kızgınlık

Atak davranış, derin düşünce
Soğuk sabır, sonsuz diretme
Parçaları kavrayış ve bütünü kavrayış:
Gerçeği yalnız gerçeğin ışığında
Değiştirebiliriz.

SON

AÇIKLAMALAR

ÜÇ KURUŞLUK OPERA
MAHAGONNY KENTİ
ÖĞRETİ OYUNLARI

Türkçesi:

Yücel Erten (*Üç Kuruşluk Opera*)
Yılmaz Onay (*Mahagonny Kenti*)
Ayşe Selen (*Öğreti Oyunları*)

ÜÇ KURUŞLUK OPERA

Temel Metinler

- *Die Dreigroschenoper* (Üç Kuruşluk Opera), *Versuche* Dergisi Sayı 3 (Versuche 8-10) , Berlin: Gustav Kiepenheuer Yayınevi 1931, S.150-233 (= 8. Versuch).

- Ekler: *Neufassung von Songtexten* (Şarkı Metinlerinin Yeni Şekli) (1937, 1946-1948): *Salomon Song* (Süleyman Şarkısı), Gesammelte Werke(Toplu Eserleri), Cilt I, London: Malik Yayınevi 1938, S. 73f.; diğer bütün şarkılar: *Songs aus der Dreigroschenoper* (Üç Kuruşluk Opera'dan Şarkılar), Berlin: Gebrüder Weiss Yayınevi 1949, S. 8-11, 19-21, 35, 38-45, 60-63, 64.

- Bazı sahnelerin yeni şekli (1948/49), *Die Dreigroschen-Oper* (Üç Kuruşluk Opera), satışa sunulmayan sahne teksti, Frankfurt-Main: Suhrkamp Yayınevi, o. J. [1950], S. 10-18, 46f., 53-56.

Tarihçe

1927 sonlarından 1928 başlarına kadar: John Gay'in *Beggar's Opera*'sının uyarlaması için ilk sahne eskizleri.

1928 Mart'ından Mayıs'ına kadar: *Die Ludenoper* (Sefiller Operası) başlığını taşıyan ilk yazım üzerinde çalışma.

1928 Haziran başı: Berlin'deki Felix Bloch Ersen Yayınevince *The Beggar's Opera. Die Ludenoper* başlıklı sahne metninin servise konulması.

1928 Mayıs'ından Ağustos'una kadar: Kurt Weill ile birlikte ilk oynanışta kullanılan metnin oluşturulması.

31 Ağustos 1928: *Dreigroschenoper* (Üç Kuruşluk Opera)'nın Berlin'deki Theater am Schiffbauerdamm'da ilk oynanışı.

1928 Ekim: *Die Dreigroschenoper (The Beggar's Opera)* başlıklı metnin Felix Bloch Erben Yayınevince yayınlanması. Aynı zamanda Viyana'daki Universal Edition tarafından piyano redüksiyonunun ve Berlin'deki Gustav Kiepenheuer Yayınevi tarafından *Die Songs der Dreigroschenoper* (Üç Kuruşluk Opera'dan Şarkılar) başlıklı metnin yayınlanması.

1931 ilkbaharı: Oyunun Berlin'deki Gustav Kiepenheuer Yayınevince, *Versuche* Dergisinin 3. Sayısında yayınlanması.

Metinlerin Oluşum Öyküsü

1926 yılında Elisabeth Hauptmann, 1920 yılından beri Londra'da ve diğer İngiliz kentlerinde oynanmakta olan John Gay'in yazdığı *Beggar's Opera* adlı oyununun, sürekli başarıları üzerine bazı yazılar okur. 1728 yılında yazılmış olan oyunun metnini edinir ve 1927 yılı başlarında bir taslak çevirisini yapar. Brecht, bu malzeme ile ilgilenir, ama önünde başka bazı projeler olduğu için, bu taslak çeviri, bu süre beklemek zorunda kalır. Ernst Josef Aufricht, 1928/29 sezonu için, Berlin'deki Theater am Schiffbauerdamm'ın yönetimini üstlenmiştir. 1928 ilkbaharındaki açılış oyunu için, çeşitli yazarlarla, bu arada Brecht'le görüşmeler yapar. Aufricht, anılarında, Brecht'in bu görüşmede, *Beggar's Opera*'nın, *Ayaktakımı* (Gesindel) adı altında bir uyarlamasını yapma projesinden söz eder. (Ernst Josef Aufricht, *Erzähle, damit du dein Recht erweist*, Münih 1969, S. 56). Henüz ortada yalnızca birkaç sahnenin eskizi olmasına rağmen, Aufricht bu oyunu yapmaya karar verir. Yalnız Brecht'in önerdiği besteci Kurt Weill'ı tereddütle karşılar ve kendi müzik direktörü Theo Mackeben'i, her ihtimale karşı, John Christopher Pepusch'a ait olan orijinal müzikleri bulmakla görevlendirir.

Prömiyer tarihi, yeni sezonun başlangıcı olan 31 Ağustos 1928 olarak saptanmış olduğu için, Brecht hemen çalışmaya başlar ve 1928 Mart'ı ile Mayıs'ı arasında, Die Ludenoper başlığı ile ilk yazım çalışmasını gerçekleştirir. Bu metin, 1928 Haziran'ı başlarında, Felix Bloch Erben Yayınevi tarafından sahne metni olarak tiyatroların hizmetine sunulur. Brecht ve Weill, çalışmalarını kesintisiz sürdürebilmek için, Aufricht'ten Berlin dışında bir çalışma yeri isterler ve güney Fransa kıyılarındaki Le Lavandou'ya giderler. Burada 1928 Haziran ve Temmuz ayları boyunca birlikte çalışırlar ve Weill'ın bestelerinin büyük bölümü ile oyunun yeni şekli oluşur. Weill'ın eşi Lotte Lenja anılarında şöyle diyor: "İkisi geceli gündüzlü deliler gibi çalıştılar. Yazdılar, bozdular, değiştirip yeniden yazdılar ve ancak arada birkaç dakikalığına deniz kenarına inmek için çalışmalarına ara verdiler." (*Bertolt Brechts Dreigroschenbuch* /Bertolt Brecht'in Üç Kuruşluk Opera Kitabı'nda, Lotte Weill Lenja, *Das waren Zeiten!* başlıklı bölüm, Frankfurt-Main. 1960, S. 223.)

John Gay ve besteci Pepusch, 18. yüzyılda *The Beggar's Opera* ile, müzikli tiyatronun yeni bir türü olan Ballad Operasını oluşturmuşlardı. Ballad operası, kemikleşmiş İtalyan saray operasına ve Händel'in şaşaalı operasına açık bir karşı çıkış olmuş ve en önemli yenilik olarak da ballad, moritat ve sokak şarkıları gibi popüler bazı şarkı formlarını operaya sokmuştu. Daha yapıtın adından başlayarak

parodi ve ince alay hissediliyordu: Adına "opera" (aryalar ve reçitatifler) deniliyordu ama, ortada suçlular dünyasına ait bir oyun vardı (balladlar ve sokak şarkıları). Genelgeçer uylaşımlara(konvansiyonlara) yönelen saldırı, hem metinde, hem de müzikte açıktı. Yapıt, İngiltere'de 1721'den başlayarak Başbakan Robert Walpole döneminde, politik entrikaların, rüşvetin, yolsuzluğun, oy satın almanın, parlamentoda alabildiğine yoğunlaştığı kokuşma döneminde, genel ahlaki yozlaşma döneminde oluşmuştur. Dostları Jonathan Swift ve Alexander Pope ile birlikte 18. yüzyıl İngiltere'sinin en önemli satiriklerinden ve moralistlerinden biri olan John Gay, oyununda sık sık, egemen sınıfları açık ya da örtülü biçimde iğneler. Düzenbaz Peachum, hapishane müdürü Lockit ve sokak haydutu Macheath, Başbakan Walpole'dan ve yüksek katların diğer tanınmış isimlerinden çizgiler taşırlar. Bu politik saldırısı ve yeni müzikal biçimi dolayısıyla *The Beggar's Opera*, 18. yüzyıl İngiltere tiyatrosunun en büyük başarılarından biri olmuş ve ardı sıra yol açmıştır.

Gay'in oyunu, dilenci kılığındaki yazar ile bir oyuncunun, yapıtın yeni karakterleri üzerine konuştukları bir Ön Oyun ile başlar. Birinci perdede, düzenbaz Peachum, kendisi ile iş ilişkisi olan Yüzbaşı Macheath'in, kızı Polly'ye kur yapmakta olduğunu öğrenir. Kızının onunla görüşmesini yasaklamış olmasına rağmen, kısa bir süre sonra Polly, Macheath'e âşık olup onunla evlendiğini açıklar. Bunun üzerine Peachum, kızına Macheath'i polise ihbar etmesini ve Macheath'in asılması sonucu mirasına konmasını önerir. Polly bu öneriyi şiddetle geri çevirir ve Macheath'e, annesiyle babasının çevirdiği dolapları anlatır. Macheath, Polly'nin ricaları üzerine Londra'dan ayrılmaya karar verir.

İkinci perdede Macheath'in çetesini tanırız. Gangsterler, işleri konuşmak üzere şeflerini otelinde ziyaret ederler. Yüzbaşı, bir süre seyahate çıkmak zorunda olduğunu, ama çetenin varlığı sürdürmesinde büyük önem taşıyan Peachum ile iş ilişkilerinin bundan zarar görmemesi gerektiğini söyler. Gangsterler ayrılınca Macheath, orospuları davet eder. Aralarında, daha önce Macheath'in yerini Peachum'a ihbar eden Jenny de vardır. Kısa bir süre sonra Peachum yanında polislerle gelir ve Macheath'i tutuklatır. Newgate Hapishanesinde Müdür Lockit, Macheath'inin hücresini bizzat korumaktadır. Kızı Lucy, Macheath'in Polly ile evlenmiş olması karşısında büyük bir kıskançlık krizi gösterir ve Macheath, Polly ile evli olduğunu inkâr edip Lucy ile evleneceğine söz verir. Bu arada iş ortakları olan Peachum ve Lockit, Macheath'in asılmasından doğacak kazancı paylaşmakta anlaşırlar. Kıskançlık sahnesi ve tartışma sonunda, Lucy'nin Yüzbaşı Macheath'in kaçışına yardım etmesi ile perde noktalanır.

Üçüncü Perde, Lockit'in kızını sorgulaması ile başlar. Lucy'nin, Macheath'i Polly'nin kaçırmış olduğunu söylemesi üzerine Lockit, ortağı Peachum'un bir dolap çevirmekte olduğundan kuşkulanır. Peachum'ı firmasında sıkıştırmaya gittiği zaman, çöpçatan kadın, Macheath'in orospuların yanında olduğunu ihbar eder. Bunun üzerine yüzbaşı yeniden tutuklanır. Lucy'nin, Polly'yi barışma bahanesi ile zehirleme girişimi sonuçsuz kalır. Ölüm hücresindeki Macheath, çeteden gelen adamlarından, intikamını almak için Peachum ile Lockit'i ihbar etmelerini ister. Lucy ile Polly bir kez daha sevgililerinin yanına gelirler. Bunun üzerine ön oyundaki kişiler, oyunu kesip; nasıl sona erebileceği konusunda tartışırlar. Oyuncu, bir operanın daima mutlu son ile bitmesi gerektiğini öne sürünce, yazar da sonunda bu çözümü kabul eder. Son sahnede, Macheath'i kalabalıkların arasında görürüz: Herkes dans etmekte ve Macheath eşi Polly'ye sevgisini anlatmaktadır.

Brecht'in bu oyunda ilgisini en çok çeken, burjuva toplumunu açıktan eleştirmek için sunduğu olanaklar olmuştur. Ne ki bunun için de, bir yeniden uyarlama gerekmektedir. John Gay'in çağdaşlarına yönelttiği açık ve örtük değinmeler, artık etkisini yitirmiştir. Gay'in, yanlışlıkları soyluların erdemsizliğine bağlayan, eleştirel ama bireysel bakış açısı da değiştirilmelidir. Brecht, bu yanlışların, burjuva toplumunun karakterinde yattığını göstermekten yanadır. İşte, Brecht'in *The Beggar's Opera* üzerinde yaptığı değişiklikler bu amaca yöneliktir.

Olay örgüsü, Victoria dönemine, yani 19. yüzyılda kapitalizmin gelişme dönemine yerleştirilir. Brecht böylece hem 1928 koşullarına, hem de Gay'in oyununa bir mesafe koymuş olmaktadır. Gay'in oyununun ekseninde duran Macheath, Polly ve Lucy arasındaki üçlü kıskançlık teması iyice daraltılmış, buna karşılık, gangster şebekesi ve Peachum'ın pervasız işleri genişletilerek derinleştirilmiştir. Gay'de parodi amacıyla konulmuş olan figürler de Brecht'de tipleştirilmiştir. Gay'in küçük düzenbazı Peachum, pervasız işadamı ve Dilenciler Kralı Peachum'a dönüşmüştür. Gay'de Peachum ile Lockit, birlikte Macheath'e karşı çalışırlarken; Brecht'de gangster ile polis müdürü işbirliği içindedir ve Hapishane Müdürü Lockit, artık Polis Müdürü Brown olmuştur. Soho'daki bir ahırda kutlanan düğün sahnesi ise, tamamıyla yenidir.

Oyunun üç perdelik yapısı korunmuştur, ama Brecht ve Weill, ilk iki perdenin sonuna opera parodisi olan birer final yazmışlar ve oyunun sonundaki büyük finali de, Händel Operasının bir travestisine dönüştürmüşlerdir. Bu arada Ballad Operası'nın temel karakteri olan, akışın sık sık şarkılar ve balladlarla kesilmesi prensibi korunmuştur.

Buna rağmen Brecht ve Weill, Gay ve Pepusch'un orijinal şarkılarını kullanışlı bulmamışlar; yalnızca *Sabah Duası*'nın (Morgenchoral) melodisi alınarak, diğer bütün parçalar yeniden bestelenmiştir. Weill'ın müziği, uygulamada caz ve dans müziğinin anlatım biçimlerinden yararlanan, Ballad Operasının biçimini benimseyen ve bunları 20. yüzyılın malzemesi ile kuran bir müziktir.

Brecht, şarkı sözleri için sık sık kendi şiirlerine başvurmuş, yanısıra François Villon ve Rudyard Kipling'den yararlanmıştır. Villon'un ilk kez 1907'de K. L. Ammer (Karl Klammer'in takma adı) tarafından Almanca'ya çevrilmiş olan bazı balladlarını olduğu gibi kullanmıştır. Sözgelimi Polly'nin aşk üzerine şarkısı (S. 436), Elisabeth Hauptmann'ın Brecht için çevirdiği, Kipling'in Mary, Pity Woman (1894) adlı ballada yaslanır. 1924/25'de yazılmış olan *Üç Askerin Şarkısı* (Lied der drei Soldaten) adıyla ve henüz nakaratsız olarak yazılmış olan *Topların Şarkısı* da (Kanonensong), Kipling'den esinlenilerek yazılmıştır ve *Screw-Guns Balladı*'nı (1892, Almancası: Balladen aus dem Biwak adlı kitaptaki Kanonen, 1911) izler. Brecht, son olarak, 1927 yılında yazdığı iki şiiri, *Korsan Jenny* (Die Seeräuber-Jenny) ve *Barbara Şarkısı*'nı da (Barbara-Song) *Üç Kuruşluk Opera*'ya almıştır.

Brecht, oyunun güncelliği konusunda şöyle der: "*The Beggar's Opera*'nın günümüze sosyolojik göndermeleri eksik değildir: İki yüzyıl önce olduğu gibi bugün de, bütün toplum katmanları, değişik şekillerde de olsa, ahlak içinde yaşamaktansa, ahlakın sırtından geçinerek yaşamak gibi bir ahlak düsturunu benimsemişlerdir." (*Über Die Dreigroschenoper* / Üç Kuruşluk Opera Hakkında.)

1928'in Haziran sonunda Brecht ve Weill Berlin'e geri dönerler ve 10 Ağustos'ta da Theater am Schiffbauerdamm'da provalar başlar. Provalar sırasında oyunda bir dizi değişiklik, budama ve ekleme gerçekleşir. *Üç Kuruşluk Opera* (Die Dreigroschenoper) adının kullanılması önerisi, Lion Feuchtwanger'den gelir ve yazarlarca hemen benimsenir. Provalar sırasındaki en önemli ekleme, *Haydut Macheath'in Moritatı* (Moritat von Räuber Macheath) olmuştur. Oluşumu konusunda iki ayrı yorum vardır. Lotte Lenja'nın anılarına göre (Lotte Weill Lenja, *Das waren Zeiten!*, S. 224) Macheath'i oynayan Harald Paulsen, sahneye girişi için belirleyici bir şarkı istemiş ve Brecht ile Weill sonunda bu şarkıyı yazmışlardır. Ernst Josef Aufricht ise, anılarında (Aufricht, *Erzähle damit du dein Recht erweist*, S. 63) bir operet yıldızı olarak seyircinin hayranlığını kazanmış olan Paulsen'in, sahneye takım elbise ve mavi papyonla girdiğini, Brecht ile Weill'ın bunun üzerine açık mavi papyonlu bu figürü, suçlarını ve ahlaksızlıklarını anlatan bir şarkı eşliğinde sahneye sokmanın daha etkili olacağını düşündüklerini anlatır. Bu bilgiye uygun olarak, gerçekten de

sonuçta sözkonusu moritat, Sokak Şarkıcısı ve Polis Şefi Brown rollerini oynayan Kurt Gerron tarafından söylenmiştir.

Oyun, *Sefiller Operası*'na (Ludenoper) göre pek çok değişikliğe uğramış olmasına rağmen, ilk oynanış tarihinde yeni bir sahne metninin ya da notaların basımı yapılmamıştır. Ancak başarılı olduğu görüldükten sonra, 1928 Ekim'inde *Üç Kuruşluk Opera*'nın (Dreigroschenoper) sahne metni ve piyano redüksiyonu basılır.

1930 yılında Brecht oyun üzerinde yeni bir çalışmaya girer. Berlin'deki film şirketi Nero, *Üç Kuruşluk Opera*'nın film haklarını satın almıştır. Sözleşme, "Senaryo için temel oluşturacak film öyküsünün" Brecht tarafından yazılacağını öngörmektedir. Böylece 1930 Eylül'ünde, *Yumru. Üç Kuruşluk Film* (Die Beule. Ein Dreigroschenfilm) başlığı altında bir film öyküsü oluşur. Daha sonra film şirketi ile yazarlar arasında önemli görüş ayrılıkları doğar ve Brecht ile Weill'ın açtığı davalar, uzlaşma ile sonuçlanır. Film nihayet 1931'de çevrilir; Brecht de *Üç Kuruşluk Opera Davası* (Der Dreigroschenprozeß) başlığı altında bir sosyolojik çalışma yayınlar. Ve 1928'deki versiyona göre farklılıklar taşıyan oyununu, ancak 1931 İlkbaharında, yayınlatır. *Üç Kuruşluk Opera*, *Versuche* dergisinin 3. Sayısında yayınlanır.

Bu malzeme, Brecht'i 1933/1934 yıllarında Danimarka'daki göçmenliği sırasında da meşgul etmiş ve bunun sonucunda *Üç Kuruşluk Roman* (Dreigroschenroman) oluşmuştur. Brecht bu sırada ve Gesammelte Werke / *Toplu Yapıtlar*'ın (Gesammelte Werke) 1. Cildinde oyunlarının yayınlanması sırasında, şarkılara yeni bazı dizeler eklemiştir. İkinci Dünya Savaşının sona ermesinden sonra, *Üç Kuruşluk Opera* üzerinde bir çalışma daha yapmıştır.

1946-1948 yılları arasında Amerika'da, birçok Alman tiyatrosunun oyunu oynamak istediklerini haber aldığı zaman, Weill'ın onayını almaksızın, şarkılara yeni sözler yazar ve bazı sahne detaylarında değişiklikler yapar: "Şu sırada Almanya'da tiyatro salonlarında, gerçekten savaşta sakatlanmış pek çok insan ya da yakınları oturduğu için, Bay Peachum'un sahte sakatları hiç de çekici değil." (Kurt Weill'a mektup, 28 Ocak 1949).

Metnin Yazımları

1928 Haziran'ında Berlin'de, Felix Bloch Erben Yayınevi'nde, oyunun ilk varyantı, sahne metni olarak çoğaltılmıştır. Bu metnin başlığı şöyledir: "*The Beggar's Opera. Sefiller Operası. John Gray*'den(!) Almanca'ya çeviren: Elisabeth Hauptmann. Almanca uyarlama: Bert

Brecht. Müzik: Kurt Weill".

Sefiller Operası (Die Ludenoper), daha sonraki varyantlara oranla Gay'in orijinal yapıtına daha yakındır. Gay'e uygun olarak, Macheath, evlenmesinden önce Peachum ile iş ilişkisindedir; Filch bölümü daha geniştir ve Filch, Polly ile evlenebilmek umudu ile Bayan Peachum'ın casusu olarak çalışır; Macheath, Polly ve Lucy üçgeninde olanlar, Gay'dekine uygun şekilde geniş işlenmiştir; kerhane sahnesi yoktur ve dolayısıyla orospular Macheath'in oteline gelirler. Daha sonra eklenen perde finalleri henüz olgunlaşmamıştır. Bu sahne metninde daha sonraki şarkılardan yalnızca *Sabah Duası* (Morgenchoral), *Yoksul İnsanların Düğün Şarkısı* (Hochzeitslied für ärmere Leute), *Korsan Jenny* (die Seeräuber-Jenny) ve *Final Korosu* (Schlußchoral), kısmen değişik isimlerle bulunmaktadır. Bazı şarkılara da ancak parantez içi notlarda işaret edilmektedir: *Topların Şarkısı* (Kanonensong), *Pezevenk Balladı* (Zuhälterballade) (Bordellballade von François Villon / *François Villon'un Kerhane Balladı* adıyla) ve *Macheath'in Herkesten Özür Dileme Balladı* (Ballade, in der Macheath jedermann Abbitte leistet), (Ballade an die Freunde von François Villon / *François Villon'un Dostlarına Balladı* adıyla). Ama bu şarkıların metinlerinin metinde bulunmayışı, uyarlama çalışmasının henüz tamamlanmamış olduğunu gösterir.

Bu metinde, daha sonra çıkarılmış üç şarkı da vardır: *Bekâret Balladı* (Jungfrauenballade), Macheath için Kipling'den alınan *Leydiler Balladı* (Die Ballade von den Ladies), Peachum için *Bir Orospunun Hoşuna Giderse* (Wenn's einer Hur gefällt) ve Lucy için yine Kipling'den alınan *Yoksulların Koruyucusu Maria* (Maria, Fürsprecherin der Armen). Bu son şarkının nakaratı, daha sonra *Üç Kuruşluk Opera*'ya alınmış ve Polly tarafından söylenmesi uygun görülmüştür (Karş. S.436).

Sefiller Operası'nın (Ludenoper) finali de Gay'in oyununda Yazar ile Oyuncu'nun tartıştıkları final sahnesine çok yakındır. Brecht oyunu benzer bir biçimde bitirir:

MACHEATH Sevgili Lucy, sevgili Polly, aramızda ne geçmiş olursa olsun, işte sona vardık. Gelin, Smith.

(Kapıya gider. Orospuların yüksek sesle hıçkırıkları. Ardındaki sıra hizaya girer. Ne var ki bütün oyuncular garip bir huzursuzluk içindedirler.

Macheath'i oynayan oyuncu bir an tereddüt eder, sonra birden dönüp keyfi kaçmış şekilde kulise seslenir)

MACHEATH'İ OYNAYAN OYUNCU Ne olacak şimdi? Çıkıyor muyum, çıkmıyor muyum? Prömiyer gecesi bunu bilmem gerekir değil mi?

PEACHUM'I OYNAYAN OYUNCU Valla ben dün yazara söyledim. Bu zırvalık yani. Bu melodram değil, kallavi bir tragedya oldu.

BN. PEACHUM'I OYNAYAN OYUNCU Doğrusu ben de bu finaldeki darağacına felaket uyuz oluyorum.

YAZARIN SESİ *(Sağ kulisten)* Oyun öyle yazılmıştır ve öyle kalacaktır.

MACHEATH'İ OYNAYAN OYUNCU Öyle mi? Böyle kalıyor ha? O zaman başrolünüzü de buyrun siz kendiniz oynayın! Amma terbiyesizlik ha!

YAZARIN SESİ Hayır efendim, adamın asılması yalnızca gerçek. Tabii ki asılacak. O konuda kesinlikle taviz veremem. Hayatta nasılsa, sahnede de öyle olacak; o kadar!

BN. PEACHUM'I OYNAYAN OYUNCU O kadar ha?

PEACHUM'I OYNAYAN OYUNCU Tiyatrodan haberi yok ki! Gerçekmiş!

MACHEATH'İ OYNAYAN OYUNCU Gerçekmiş! Tiyatroda en saçma şey! Aklına başka bir şey gelmeyince, gerçek! İnsanlar buraya gerçeği görmek için mi sekiz Mark para verip giriyorlar sanıyorsunuz? Gerçeği görmemek için para ödüyor insanlar.

PEACHUM'I OYNAYAN OYUNCU Ben anlamam, bu finali değiştirin kardeşim. Bu oyun böyle biter mi yahu? Şu anda bütün oyuncular adına konuşuyorum: Oyun bu şekliyle oynanmayacak.

YAZAR O zaman buyrun, bokunuzdaki boncuğu kendiniz arayın.

MACHEATH'İ OYNAYAN OYUNCU Ararız da. buluruz da.

PEACHUM'I OYNAYAN OYUNCU Herkesi memnun edecek birinci sınıf bir mutlu son yapmazsak neyim!

BN. PEACHUM'I OYNAYAN OYUNCU On cümle geriye gidelim.

PEACHUM *(Yumuşak)* Bu yüzden düşmanlık gerekmez beyefendi, düşmanlık gerekmez.

MACHEATH ... benim sonumu getirdi. İşte ben de düşüyorum. Ama son ricamı dinleyin. İşittiğim kadarıyla bu yaslı binanın çevresini saran olağanüstü kalabalığın hepsine. Rica ediyorum: Hapishanelerin bütün kapılarını ve pencerelerini açın.

(Pencerelerde üstüne seyircilerin çıktığı ağaçlar görünür. Macheath F. Villon'un "Dostlara Ballad"ını söyler)

SMITH Buyrun, Bay Macheath.

POLLY Smith'in omuzunda ağlayarak: Bir düğün alayım olmadı. Ama bu olacakmış işte.

LUCY Karın olmasam da Mac...

MACHEATH Sevgili Lucy, sevgili Polly, aramızda ne geçmiş olursa olsun, işte sona vardık. Gelin Smith.

(Tam bu sırada tören üniformasıyla içindeki Brown soluk soluğa içeri girer)

BROWN *(Soluk soluğa)* Durun! Kraliçeden haber var! Durun!

(Oyuncular arasında rabarba ve arada sırada duyulan "Kraliçeden mi?" sesleri)

BROWN *(Yarım sesle arkaya)* Çanlar! Öne: Taç giydiği bu mutlu günde kraliçemizin emirleriyle Captain Macheath'in hayatı bağışlanmıştır. Sevinç çığlıkları. Kendisine asalet unvanı verilmiş; Sevinç çığlıkları. Ayrıca Marmarel şatosu ve onbin Pfundluk emekli ikramiyesiyle taltif edilmiştir. Duyurulur! Sevgili kraliçemiz evlenecek çiftlere mutluluklar diler... Evlenecek çiftler nerde?

BAYAN PEACHUM *(Çevresindekileri dürterek)* Evlenecek çiftler!!

(Orospular, haydutlar ve dilenciler, eşlerini dikkatle seçerek sıra sıra çift oluştururlar)

PEACHUM *(Sırtına vurarak)* Her şey yoluna girdi, ihtiyar!

BAYAN PEACHUM Şimdi herkes olduğu yerde dursun. Bugün hayatlarını gösterdiğimiz yoksulların en yoksullarının türküsünü söyleyeceğiz. Çünkü aslında onların sonu hep kötü. Tekmelenenler geri tepmeye kalktıkları zaman, kraliçenin atlı habercisi onlara kurtarmaya çok seyrek geliyor. İşte bu yüzden küçük haksızlıklarla pek uğraşmamak gerek.

KORO *(Org eşliğinde söylerler)*

Uğraşmayın küçük haksızlıklarla.
Onlar yakında donup kalır, çünkü hava soğuk.
Şu çığlıklarla inleyen ovada
Asıl karanlığı ve büyük soğuğu düşünün.

BAYAN PEACHUM Şimdi herkes doğru Westminster'e!

Son.

Sefiller Operası (Die Ludenoper), daha sonraki *Üç Kuruşluk Opera* için bir taslak görevi görmüştür. Çünkü 31 Ağustos'taki prömiyere kadar olan süreçte, hem metin, hem de içindeki şarkılar değiştirilmiş ve geliştirilmiştir. Weill ve Brecht, metni ancak 30 Ağustos'daki genel provadan sonra kesinleştirmişlerdir. Bu metin, 1928 Ekim'inde teksirle çoğaltılmış sahne metni olarak Felix Bloch Erben Yayınevi tarafından basılmıştır. Aynı anda Viyana'daki Universal Edition, piyano redüksiyonunu basmıştır. Her iki basımın da başlığı şöyledir: "*Die Dreigroschenoper* / Üç Kuruşluk Opera (*The Beggar's Opera*). John Gay'in İngilizce oyunundan uyarlanmış, bir ön oyun ve sekiz sahneden oluşan müzikli oyun. Çeviri Elisabeth Hauptman. Almancaya uyarlama Bert Brecht. Müzik Kurt Weill".

Yine 1928 Ekim ayında, bu kez Gustav Kiepenheuer Yayınevi, oyunun şarkı sözlerini bir broşür olarak basmıştır: *Üç Kuruşluk Opera'nın Şarkıları* (Die Songs der Dreigroschenoper). Bu broşürde dört şarkı,

değişik başlıklar altında sunulmuştur. *Peachum'ın Sabah Duası* (Morgenchoral des Peachum) yerine *Herkes İçin Sabah Duası* (Morgenchoral für jedermann), *İnsan İlişkilerinin Yetersizliği Şarkısı* (Lied von der Unzulänglichkeit menschlichen Strebens) yerine *İnsanın Planasının Yetersizliği Balladı* (Ballade von der Unzulänglichkeit menschlichen Planens), *Süleyman Şarkısı* (Salomon-Song) yerine *Ünlüler Balladı* (Ballade von den Prominenten), *Sesini Duyun* (Nun hört die Stimme) yerine *Hapishaneden Balladı* (Ballade aus dem Gefäng-nis).

1928 yılındaki bütün bu metinlerde *Cinsel Tutsaklık Balladı* (Ballade von der sexuellen Hörigkeit) yoktur. Bu şarkı ilk kez Viyana'daki Universal Edition'un *Kurt Weill- Şarkılar Albümü*'nde (Kurt Weill-Songalbum) yayınlanmıştır. *Pezevengin Şarkısı*'nın (Zuhälter Ballade) 3. Bendi de, 1928 basımlarında yoktur. Şarkılar broşüründe de şöyle bir not bulunmaktadır: "3. Bent, sevgililerin, kızın hamileliği dolayısıyla girdikleri uygunsuz durumu anlatmaktadır. Hoşgörülmeyeceği düşüncesi ile basılmamıştır." Bu bent ancak oyunun 1931'deki basımında yer alacaktır.

Bu basım, Gustav Kiepenheuer Yayınevinin *Versuche* Dergisinin 1931 ilkbaharındaki 3. Sayısında gerçekleşmiştir. Bu sayıda, oyunun yanısıra, *Üç Kuruşluk Opera'ya İlişkin Notlar* (Anmerkungen zur Dreigroschenoper), film öyküsü *Yumru* (Die Beule) ve sosyolojik bir inceleme olan *Üç Kuruşluk Opera Davası* (Der Dreigroschenprozeß) bulunmaktadır.

1928'deki basımla karşılaştırılacak olursa; Brecht bu basımda, Weill ile konuşmaksızın bazı değişiklikler yapmıştır: Provalar sırasında budanmış olan bir sahne (Sahne 8: *Mülkiyet Savaşı*/Der Kampf um das Eigentum) yeniden eklenmiş, ama başlangıçta bulunan *İntikam Aryası*/Lucy'nin Rachearie alınmamıştır. Bazı dialoglarda da, çeşitli genişletmeler yapılmış; örneğin 9. Sahnenin bir yerine (305, 5-13) Dorothy Lane'in (yani Elisabeth Hauptmann'ın) 1929'da oynanmış olan bir oyunu olan *Mutlu Son*'dan (Happy End) bir bölüm eklenmiştir.

Oyunun ilk oynanışından iki yılı aşkın bir süre sonra, Brecht *Üç Kuruşluk Opera* için şu saptamayı yapıyor: "*Versuche* dergisinde yayınlanmasına gelince: Tiyatroya miras kalmış bir oyunun sufle tekstinden öte bir anlam taşımıyor. Yani okuyucudan çok, uzmanlara yöneliyor." (*Üç Kuruşluk Opera'ya İlişkin Notlar*/Anmerkungen zur Dreigroschenoper)

Oyunun 1931 basımı, elinizdeki bu basım için de temel oluşturmaktadır. Bu metin, başlangıçtan prömiyere kadar, oluşum sürecinin izlerini taşımakta ve Brecht'in çalışmalarının son aşamasını yansıtmaktadır.

Elinizdeki bu basımda, *Versuche* Dergisindeki basıma uygun olarak, metin üzerinde, Brecht'in *Oyunculara Öğütler*'i de (Winke für die Schauspieler) numaralandırılmıştır. (*Anmerkungen zur Dreigroschenoper*'in bir bölümü). Bu öğütler buraya da alınmış ve paralel numaralandırılmıştır:

Oyunculara Öğütler

Malzeme aktarılırken, seyirci özdeşleşme yoluna sürüklenmemeli; tersine seyirci ile oyuncu arasında bir alışveriş, bir trafik oluşmalı. Bütün yabancılığa ve mesafeye rağmen, oyuncu önündesonunda seyirciye doğrudan yönelir. Bu sırada oyuncu, seyirciye, oynamakta olduğu figür üzerine, "rolünde yazdığından" mümkün olduğunca daha fazlasını anlatmalı. Doğal ki oyuncu, olayın gidişini rahatlaştıran bir tutum takınmalı. Ama yalnızca olayların akışına hizmet etmekle kalmamalı; aynı zamanda öykünün diğer olayları ile de ilişki kurabilmeli. Örneğin Polly, Macheath'le bir aşk sahnesinde, yalnızca Macheath'in sevgilisi değildir, aynı zamanda Peachum'ın kızıdır. Üstelik yalnızca kızı da değil, babasının yanında çalışan biridir. Dolayısıyla seyirciyle ilişkisi, seyircinin bir haydutun sevgilisine ya da bir tüccarın kızına dair genelgeçer yargılarını eleştirir biçimde olmalı.

DİPNOTLAR

(Dipnot harflerinden sonra gelen değerler, kitabın Almanca baskısındaki sayfa ve satır numaralarını göstermektedir)

a). (241, 11) Oyuncular, bu gangsterleri, panayır yerlerine renk katan ve kimsenin onlarla bir bardak bira bile içmeye cesaret edemeyeceği, boynuna kırmızı mendil bağlamış acayip ve acıklı tiplerden oluşan bir çete şeklinde yorumlamamalı. Bunlar doğal ki oturaklı adamlardır. Kısmen yağ bağlamışlardır ve mesleklerinin dışında pekâlâ geçinilebilir kimselerdir.

b.) (241, 14.) Oyuncular burada burjuva erdemlerinin yararlılığını ve rahatlık ile haydutluk arasındaki iç ilişkiyi (bağlantıyı) gösterebilirler.

c.) (242,13.) Burada, (bir damada yaraşır) insanca bir durumun oluşabilmesi için, ne büyük ve acımasız bir enerji harcanması gerektiği anlatılmalıdır.

d.) (245,11) Burada, rezervasyonun geri dönülemez olduğu noktada, gelinin kendini ve kösnüllüğünü sergileyişini göstermek gerekir. Çünkü arzın tükendiği noktada, talebin bir kez daha doruğa

tırmandırılması gerekmektedir. Gelin için herkesin iştahı kabaracak, ama yarışı damat kazanacaktır. Demek oluyor ki, burada tümüyle teatral bir olayla karşı karşıyayız. Ayrıca gelinin çok az yediğini görmeliyiz. En narin yaratıkların, tavuklarla balıkları, neredeyse bütün bütün yuttuğunu çok sık görebiliriz. Ama bir gelinin, asla.

e.) (258,1.) Oyuncular, Peachum'ın firması gibi şeyleri gösterirken, beylik olayın akışı ile çok uğraşmamalıdır. Ama yine de bir çevreyi değil, bir süreci göstermeliler. Örneğin bir dilenci, kendine uygun ve etkileyici bir tahta bacak seçerken, (sözgelimi birini alıp denemeli, bırakıp bir başkasına bakmalı ve tekrar ilk denediğine dönmeli) ve bunu öyle göstermeli ki, seyirciler sırf bu numara için, o saatte tekrar tiyatroya gelmek istesinler. Tabii ki o zaman bu numaranın, fondaki tabelalarda ilan edilmesinin önünde de bir engel yoktur!

f.) (265,33) Bayan Polly Peachum'ın seyirci tarafından erdemli ve hoş bir kız olarak algılanması, tercih edilir. Polly ikinci sahnede her türlü hesapçılıktan uzak aşkını kanıtlıyorsa, bu onun pratik tabiatını gösterir. İkincisi olmadan, birincisi ancak hafiflik olurdu.

g.) (269, 35) Bu bayanlar, üretim araçlarının sahibi olmak açısından rahattırlar. Ama bu yüzden, özgür oldukları izlenimi uyanmamalıdır. Demokrasinin, üretim araçlarını insanların elinden alma özgürlüğü, onlara sökmez de ondan.

h.) (272,36) Macheath'i oynayan ve ölüm kalım savaşının gösterilmesinde hiç çekingenlik göstermeyen oyuncular, genellikle bu üçüncü bendi söylemekte zorlanıyorlar: Cinsel yaşamın trajik bir anlatımına karşı çıkmıyorlar. Ama çağımızda cinsel yaşam tartışılmaz bir şekilde komiğin bölgesinde. Çünkü cinsel yaşam, toplumsal yaşamla bir çelişki içinde. Ve bu çelişki tarihsel olduğu için, bir başka deyişle, ancak başka bir toplumsal düzen aracılığıyla ortadan kaldırılabilir olduğu için, komik. Oyuncu böyle bir balladı komik olarak getirmeli. Cinsel yaşamın sahnede temsili, bu konuda her zaman ilkel bir materyalizm ortaya çıktığı için, özellikle çok önemli. Bütün toplumsal üstyapıların sahte ve geçici olan yanları görünüre çıkıyor.

k.) (275,23) *Üç Kuruşluk Opera*'nın birçok balladında olduğu gibi, bu balladda da François Villon'un K. L. Ammers çevirisinden alınmış birkaç dize vardır. Oyuncunun, Ammers çevirisini okumasını salık veririm. Böylece okunmak için yazılmış bir ballad ile, şarkılaştırılmak için yazılmış bir ballad arasındaki ayrımı görebilir. (275,23.)

l.) (294,28) Bu sahne, Polly'yi oynayacak ve komedi alanında yeteneği olan oyuncular için eklenmiştir.

m.) (299,27) Macheath'i oynayan oyuncu, burada kafesin içinde daireler çizerek; daha önce seyirciye gösterdiği değişik yürüyüş bi-

çimlerinin tümünü tekrarlayabilir. Baştan çıkarıcının cüretkâr yürüyüşü, takip altındakinin korkak yürüyüşü, kendini beğenmiş, aklı başına gelmiş vb. Bu kısa turlama ile, Macheath'in son birkaç gün içindeki bütün tutumlarını bir kez daha gösterebilir.

n.) (299,39) Epik tiyatronun oyuncusu, burada, Macheath'in ölüm korkusunu tırmandırıp duruma egemen kılmamalı ve gerçek dostluk konusunu bir kenara itmemeli. (Gerçek dostluk, ancak sınırlı olduğu zaman gerçektir. Macheath'in en gerçek iki dostunun, daha sonra onu kurtarmak için varını yoğunu feda etmek konusunda yeterince hızlı davranmamaları; onların ahlaki zaferini hiç de küçültmez.)

p.) (302,24) Belki oyuncu şunu gösterebilmek için bir yol bulabilir: Macheath, haklı olarak, sonunun gelmiş olmasını, ağır ve acımasız bir hukuk yanılgısı olarak nitelendirmektedir. Gerçekten de eğer haydutlar, adaletin karşısına, bugün olduğundan daha sık çıkmış olsalardı; hukuk, bugünkü çehresinden çok şey yitirirdi!

Brecht, sürgün yıllarında da çeşitli vesilelerle metinde, örneğin şarkı metinlerinde değişiklikler yapmıştır. 1933/34 yıllarında Brecht, bazı şarkıları, kısmen değiştirerek, *Üç Kuruşluk Roman*'ın (Dreigroschenroman) bölüm başlıkları olarak kullanmıştır. 1938 yılında oyun, *Toplu Eserleri*'n (Gesammelte Werke) 1. Cildine alınmış ve aynı zamanda Londra'daki Malik Yayınevi tarafından tek başına basılmıştır. Her iki basım için, oyunun ilk basımı esas alınmıştır. Tek değişiklik, *Süleyman Şarkısı*'ndadır. *Salomo-Song* olan başlığı *Salomon-Song* olarak değiştirilmiştir; dört bölümden oluşan şarkının (Karş.293 f.), dördüncü bölümü çıkarılmış ve onun yerine iki yeni bölüm eklenmiştir. Sonradan eklenen bu iki bölüm, bu basımın "Ekler" bölümünde bulunmaktadır.

1946 yılında Brecht, Amerika'da, iki şarkı için yeni metinler yazmıştır (*Yeni Topların Şarkısı*/Der neue Kanonen-Song, *Hitler Satraplarının Rahat Yaşamının Balladı*/Die Ballade vom angenehmen Leben der Hitlersatrapen). Bu iki şarkı metnini, *Reichstag Yangını Moritatı* (Moritat vom Reichstagsbrand) ile birlikte, daktilo edilmiş olarak Almanya'ya göndermiştir. Bu gönderinin kapak sayfası şöyledir: *3 Yeni Ballad / Bert Brecht ve Kurt Weill'ın "Üç Kuruşluk Opera"sının tanınmış melodilerinin, Almanya'da söylenişi için.*

Brecht, 1948 yılında dört şarkıda daha değişiklik yapmıştır. *Moritat*'ta (231 f) üçüncü ve yedinci bölümleri çıkarmış, dokuzuncu bölümden sonra da iki yeni bölüm eklemiştir. Daha önce üç bölümlü olan *Rahat Yaşamanın Şarkısı*'na da (Ballade vom angenehmen Leben) (275 f), ilk bölümünden sonra bir bölüm daha eklemiştir. *Macheath'in Herkesten Özür Dileme Balladı*'nın (Ballade, in der Macheath

jedermann Abbitte leistet) (305 f.) başlığını, *Ballade, in der Macheath um Verzeihung bittet* olarak değiştirmiş ve metinde önemli değişiklikler yapmıştır. Bir de oyunun son dizelerine (308) dört dize daha eklemiştir.

1949 yılında, Berlin'deki Gebrüder Weiss Yayınevince basılan *Üç Kuruşluk Opera'dan Şarkılar*'da (Songs aus der Dregroschenoper), "eski" ve "yeni" şarkı metinleri, arka arkaya yer almıştır. Şarkı metinlerinin yeni biçimleri, bu basımda, aynı sıra korunarak, ekler bölümüne alınmıştır.

1950 yılı başlarında Brecht, Frankfurt-(Main)'daki Suhrkamp Yayınevi aracılığıyla yeni bir sahne metni yayımlar. Bu metinde de şarkı metinlerinde bazı değişiklikler göze çarpar. Bu metinde, *Aslında Şarkısı* (Anstatt-daß-Song) ile *Cinsel Tutsaklığın Şarkısı* (Ballade von der sexuellen Hörigkeit) yoktur; şarkıların yeni biçiminden de yalnızca üçü vardır. Ayrıca bazı sahnelerin yeni biçimi yer almaktadır. Bunlar da bu basımın ekler bölümünde görülebilir.

1955 yılında Brecht, *Üç Kuruşluk Opera*'yı Suhrkamp Yayınevi ile Aufbau Yayınevi'nin birlikte hazırladıkları *Oyunlar* (Stücke) dizisinin 3. Cildinde bastırır. Bu basımda da, 1931'deki ilk basım esas alınmıştır. Bir eklemeyle: 1928'deki sahne tekstinde yer alan ve daha sonra Kerr ile intihal (başkasının eserini kendi eseri gibi gösterme; aşırma) tartışmasından sonra çıkarılmış olan, Polly'nin aşk şarkısındaki nakarat, bu kez yeniden eklenmiştir. Kipling'e dayanan bu nakarat şöyledir:

Sürse ne hoş olurdu
Ama işte bitti
Kalbini sök at
"Hoşça kal" de sevgilim!
Ağlaşmak neye yarar -
İşit beni Meryem -
Annem bilseydi eğer
Başıma gelenleri?

Bu Basımdaki Metnin Düzenlenişine ait

DİPNOTLAR

1. (229,3) *John Gay'in Beggar's Opera'sından*] Temel alınan metinde, John Gay'in *Beggar's Opera*'sından söz edilmemiştir. 1928'de çoğaltılan sahne metnine ve 1938'de basılan *Toplu Eserleri*'ne (Gesammelte Werke) dayanılarak eklenmiştir.

2. (230,1) *Çalışmaya katılanlar*] Esas alınan metinde, oyu-

nun oluşumuna katkıda bulunanlar, oyunun sonunda şu şekilde belirtilmiştir: "Brecht. Hauptmann. Weill."

3. (230,3) *"Üç Kuruşluk Opera"... denemesidir.*] Bu cümle, *Versuche* dergisinin 3. Sayısındaki önsözden alınmıştır.

4. (230,6) *Kişiler*] Oyun kişilerinin listesi sonradan eklenmiştir.

5. (230,11f.) *Gamlı Baykuş Walter (Trauerweidenwalter) - Mangır Matthias(Münzmatthias) - Çengel Parmak Jacob (Hakenfingerjakob) - Testere Robert (Sägerobert)*] Temel alınan metinde zaman zaman değişik biçimlerde yazılan bu isimler, en sık kullanma biçimine göre standartlaştırılmıştır.

6. (232,23) *İzbelerin Jenny*] Dipnot 5'deki işlem yapılmıştır.

7. (235,37) *Baker Caddesi*] Dipnot 5'deki işlem yapılmıştır.

8. (238,17) *Ahtopot Oteli*] Dipnot 5'deki işlem yapılmıştır.

9. (250,25) *Kaplan Brown*] Dipnot 5'deki işlem yapılmıştır.

10. (298,10) *saat beşte*] Temel alınan metinde "Saat altı/6 Uhr " şeklindedir. Sahnedeki diğer zaman verilerine göre değiştirilmiştir.

11. (302,3) *Southampton*] Daha sonraki basımlarda "Manchester" olarak değiştirilmiştir.

12. (303,20) *38 Pfund*] Temel alınan metinde: "98 Pfund". Metindeki rakamlara bakılarak "38" olarak değiştirilmiştir.

13. (303,26) *... Mac asılı burada..*] Temel alınan metinde bu sözler, düzyazı olarak dizilmiştir. Daha sonraki düzeltmeler göz önüne alınarak, dize haline getirilmiştir.

Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları

Üç Kuruşluk Opera'nın dünya prömiyeri 31 Ağustos 1928'de Berlin'deki Theater am Schiffbauerdamm'da yapıldı (Reji: Erich Engel, Sahne Tasarımı: Caspar Neher, Müzik Yönetimi: Theo Mackeben; Macheath: Harald Paulsen, Bay Peachum: Erich Ponto, Bayan Peachum: Rosa Valetti, Polly: Roma Bahn, Jenny: Lotte Lenja, Lucy: Kate Kühl, Panayır Şarkıcısı ve Kaplan Brown: Kurt Gerron, Smith: Ernst Busch). Her iki yazarın, genel provalara kadar süren metin değişiklikleri ve rolleri oynayan bazı sanatçıların değişmesi, topluluk içinde gerginliklere yol açmıştı. Tiyatronun yöneticisi Aufricht, başarısızlık olasılığını göz önünde bulundurarak, yeni bir oyun arama çabasına girmişti. Ama prömiyer akşamı, *Topların Şarkısı*'nın (Kanonen-Song) ardından, seyircinin ilk alkışı geldi ve oyun boyunca artarak, temsilin sonunda olağanüstü büyük bir başarının kanıtı oldu.

Erich Engel'in sahneleyişi, epik tiyatronun yeni araçlarını kullanıyordu. Brecht'in uyarıları gereği, her şarkıda ışık ve dekor değişimi gerçekleşiyor, sekiz müzisyenden oluşan Lewis Ruth Band orkestrası, sahnenin arkasında panayır orgu görünümü verilmiş bir yükseltinin üzerinde, görünürde çalıyor, sahnelerin yazılı başlıkları ile Caspar Neher'in sahne slaytları, iki projeksiyon perdesinde görülüyordu. Seyirci, sahnenin yalnızca alt yarısını örten ve üzerinde "Üç Kuruşluk Opera" yazan keten perdenin üst kısmından, dekorların değişimini ve orkestranın hazırlıklarını izleyebiliyordu. *Cinsel Tutsaklığın Şarkısı*'nın (Ballade von der sexuellen Hörigkeit) tamamı ile *Pezevengin Şarkısı*'nın (Zuhälter Ballade) üçüncü bölümü bu sahneleyişte söylenmedi.

Eleştirmenlere gelince, görüşler ayrılıyordu. Tutucu ve milliyetçi basın, oyunu açıkça reddediyordu. "Yazınsal mezar soygunculuğu"ndan söz ediliyor (*Neue Preußische Kreuz-Zeitung*, Berlin, 1 Eylül 1928); "politik dehşet balladı" deniliyordu (*Deutsche Zeitung*, Berlin, 1 Eylül 1928). Nasyonalsosyalist basın ise, oyuna karşı geniş saldırısını, oyunun sergilenmesinin sürdüğü 1929 yılında başlatacaktı.

Ama burjuva-liberal eleştirmenlerin de görüşleri ayrılıyordu. Harry Kahn, oyunu "abartılı bir gösterişle hazırlanmış sanatçı tantanası" olarak nitelendiriyor; "yarı yarıya kısaltılabilecek, kendini gereksiz derecede önemseyen, Schwabing atölye tiyatrolarında görülen bir şakadan ibaret" olduğunu söylüyor (*Die Weltbühne*, Berlin 1928, Nr.40) ve toplumsal somutluğun eksik olduğunu belirtiyordu. Başka bazı eleştirmenler de biçimsel itirazlar dile getiriyorlardı. Buna karşılık, oyunu beğenenler çoğunluktaydı. Stefan Großmann, yazısına "Sonunda Brecht'in zaferi!" başlığını koyuyor (*Das Tagebuch*, Berlin, 1928, Nr.37); Monty Jacobs, "Aufricht'in direktörlüğünün, parlak bir yıldızın altında başladığını" yazıyor; oyunun ve özellikle sahneleyişin kalitelerini övüyor (*Vossische Zeitung*, Berlin, 1 Eylül 1928); Alfred Kerr, "göz kamaştırıcı bir gece"den söz ettikten sonra, şöyle diyordu: "Ve bütün bunlar, Brecht, Jazz, Weill'ın kurnazca kullandığı halk şarkıları, 1728'in temaları, 1880'lerin giysileri, bütün bunlar, herhangi bir kayıp Çin değil; günümüzün Mançurya'sı" (*Berliner Tageblatt*, 1 Eylül 1928). Herbert Jhering, başarıyı, yazarların niyetleriyle ilişkilendiriyor ve ekliyordu: "Tiyatroyu izole edilmiş durumundan sıyırmak istiyorduk. Edebiyata, bilgisi olanlar için özel bir görünüm verip; eğlencenin karşısına koyan izolasyondan. Modern müzik, uzmanlar için ilginç bir deney; modern edebiyat, daha az sayıdaki insan için artistik bir eğlence olmuştu. Bu açıdan bakınca, *Üç Kuruşluk Opera*'nın başarısını büyümsemiş olmuyoruz. Bu oyun, züppe olmayan, sosyetik olmayan bir tiyatronun, engelleri aşıp seyircinin ufkuna çı-

kışıdır." (*Berliner Börsen-Courier*, 1 Eylül 1928.)

Weill ve Brecht'in burjuva seyircisini sarsma niyeti ile seyircinin tiyatroda gösterdiği tepkinin çelişkisini, Berlin'de yayınlanan *Rote Fahne*'nin eleştirmeni (4 Eylül 1928) şöyle vurguluyordu: "Bu arada seyircinin keyfi yerinde."

Müzik eleştirmenleri de, Weill'ın partitürü ve biçimsel yenilikleri ile geniş olarak ilgilenmişlerdi. Bu alanda, *Üç Kuruşluk Opera* ile, tiyatro müziğinin donmuş formlarının kırıldığı yönünde bir görüş birliği vardı. Örneğin Hans Heinz Stuckenschmidt şöyle yazıyordu: "Opera ve operet, bu şarkılı oyunda mistik bir düğünle birbirlerinin içinde erimişler; son zamanlarda uçurumun eşiğinde duran her ikisi de, yenilenmeye olanak sağlayacak taze kanı bulmuşlardır. *Üç Kuruşluk Opera*'nın, henüz doğmakta olan, olağanüstü önemli ve verimli bir sanat formunu, ilk kez sahneye getirmiş olduğunu, müzik ve tiyatro tarihçileri bir kenara yazabilirler." (*Deutsche Zeitung Bohemia*, Prag, 21 Ekim 1928.)

Bazı eleştirmenlerin itirazlarına rağmen; Kurt Weill'ın müziklerinin popüler bir hal almasının da katkısıyla; oyun, daha 1928 sonlarında, her taraftan büyük ilgi görmeye başlamıştı. 1929 Ocak ayında Universal-Edition, "Yeni Bir Üslubun Zaferi" başlığı altında; oyunun, Prag, Budapeşte ve Viyana kentlerinin yanısıra 19 ayrı Alman tiyatrosunda oynanacağını duyuruyordu. Müzikler de, gerek vokal ve piyano için, gerekse yeni düzenlemeler biçiminde basılıyordu. Sözgelimi Universal-Edition, 1929 başında, caz ve salon orkestraları için düzenlemeler, piyano için bir potpourri; 1930'da da yedi parçanın kemanpiyano için düzenlemesini basmıştı. Berlin'deki Ullstein Yayınevi'nin popüler bir yayını olan *"Kaliteli Ev Müziği İçin Nota Kolleksiyonu" Herkes İçin Müzik* ("Notensammlung zur Pflege guter Hausmusik" Musik für alle) , 1929'da, 274. Sayısını, *Üç Kuruşluk Opera*'ya ayırmıştı. Burada sekiz şarkı, ilk iki perdenin finalleri ve uvertürden seçmeler yer alıyordu. Paul Wiegler'in yazdığı tanıtma yazısında Brecht, yalnızca metin yazarı olarak anılıyordu.

15 Aralık 1928'de *Berliner Tageblatt* gazetesi, haftalık eki *Her Hafta Müzik*'te (Jede Woche Musik), oyuna bir bölüm ayırıyor ve *Barbara-Song*'un notasını yayınlıyordu.

Kurt Weill, müziğinin giderek sulandırılmasını engellemek amacıyla, 1928'de *Üfleme Çalgılar Orkestrası İçin Küçük Üç Kuruşluk Opera Müziği* (Kleine Dreigroschenmusik für Blasorchester) başlığı ile bir süit yazdı ve bu çalışma, 7 Şubat 1929 tarihinde, Otto Klemperer'in yönettiği Berlin Devlet Opera Orkestrası tarafından seslendirildi. Ama *Üç Kuruşluk Opera*'nın şarkılarının, dans ve eğlence müziğine entegre edilip sulandırılmasının önüne geçilemedi.

1929 yılı, Almanya'da "*Üç Kuruşluk Opera* salgını" ile yaşandı. Beş çaylarında Brecht'in sözleri ve Weill'ın müziği ile dans ediliyor; bütün kahvehanelerin kemancıları bu müziği çalıyordu. 1929 ile 1931 yılları arasında, 11 ayrı plak firması, *Üç Kuruşluk Opera* müziğine yaslanan tam 21 plağı müzik piyasasına sürmüşlerdi. Kiminde otantik şarkılar bulunuyordu, kimi de çeşitli dans müziği düzenlemeleri biçimindeydi. Telefunken dört ayrı *3 Kuruşluk Opera'dan* (Aus der 3-Groschenoper) plağı çıkardı. Kurt Gerron, Lotte Lenja ve diğer sanatçıların da yer aldığı bu plaklara; Brecht, Kurt Gerron'un şarkılar arasında söylediği ara metinler de yazmıştı. Electrola firması Carola Neher ve Kurt Gerron ile *Üç Kuruşluk Opera'nın Şarkıları* (Die Songs der Dreigroschenoper) plağını yayınladı; Homocord firması da, Harald Paulsen'in dört şarkısına iki ayrı plağında yer verdi. Orchestrola firması ise, Carola Neher'in söylediği iki şarkıyı kullandı. Aynı firma için, Brecht 1929 sonunda bizzat iki şarkıyı plağa okumuştu: *Mackie Messer Moritatı* (Moritat von Mackie Messer) ve *İnsan Çabasının Yetersizliği Üzerine Şarkı* (Lied von der Unzulänglichkeit menschlichen Sterebens). Bunların dışında, dans müziği biçiminde, Berlin Haller Revü Orkestrası, Paul Godwin Ve Jazz-Senfonicileri ve Marek Weber Orkestrası ile yapılmış plaklar vardır. Theo Mackeben, bu sulandırılmış enstrümantal düzenlemelerin karşısına, Lewis Ruth Band ile (plaklarda orkestranın adı *Dreigroschenoper Band* olarak görünür) çıkmış ve Weill'ın orijinal enstrümantasyonunu koruyan çeşitli kayıtlar yapmıştır. Oyun, 1928-29 sezonu boyunca, Schiffbauerdamm Tiyatrosu'nda aralıksız oynanmış; başoyuncuların başka yerlerle olan sözleşmeleri sonucu, sık sık oyuncu değiştirmek gereği doğmuştur.

1929 yılında bir intihal (aşırma) tartışmasının alevlenmesiyle kamuoyunun ilgisi daha da artacaktı. Alfred Kerr, 3 Mayıs'ta, *Berliner Tageblatt* gazetesinde *Brecht'in Copyright'ı* başlığı altında, keskin bir dille yazarı suçluyordu. Kerr, Brecht'in "F. Villon'dan esinlenerek" yazdığı balladlarda, K. L. Ammer'in çevirisinden bazı bölümleri olduğu gibi aktardığını keşfetmişti. (François Villon, *Des Meisters Werke*, Leipzig 1907; Brecht, Berlin'deki Hyperion Yayınevi'nin, 1918'de yaptığı yeni basımdan yararlanmıştı.) Kerr, aslıyla aynı ve yanyana 26 dizeyi keşfetmekle kalmıyor, şunu da ekliyordu: "Acaba Brecht, copyright kitabında, Almancalaştırılmış Kipling şarkılarının da, gerçek yazarını belirtmeyi unutmuş mudur?" Ne ki eleştirmen, bu ikinci noktada, program dergisindeki bir hatanın kurbanı oluyordu. Çünkü *Kipling Balladları*, prömiyerden önce oyundan çıkarılmıştı. Ama Kerr'in bu kınaması, 1930 sonlarında Kurt Tucholsky'nin yazacağı bir şiir parodisine kaynaklık edecekti: *Cowgoyların Şarkısı - Rudyard Brecht'ten esinlenerek* (Lied der Cowgoys - nach Rudyard

Brecht). Kerr'in suçlamaları üzerine Brecht, "Yazdığım 625 dizeden 25'i gerçekten Ammer'in çevirisi ile aynı," diyerek durumu kabulleniyor ve yanıtını şu cümleyle bitiriyordu: "Bunu, benim zihinsel mülkiyet konularındaki temel gevşekliğimle açıklıyorum." (*Die schöne Literatur*, Berlin, 1929, Nr.7) Tabii bu tartışma, Gustav Kiepenheuer Yayınevinin, Villon'un balladlarını K. L. Ammer çevirisi ile yeniden basması için de bir fırsat olmuştu. Brecht de, 1930'da basılan bu kitap için bir *François Villon'un Yeni Basımı İçin Sone* (Sonett zun Neuausgabe des François Villon) yazacaktı.

Bu arada *Üç Kuruşluk Opera* oyununun sahnelerdeki zafer yürüyüşü sürmekteydi. 1928/29 sezonunun sonunda, Universal-Edition, bir yılda 4200 gösteri yapıldığını açıkladı. Bu kitlesel başarının karşısında, yalnızca sayılı birkaç kişi, yazarların çıkış noktasını (niyetini) savunuyordu. Theodor W. Adorno 1929'da şöyle yazıyordu: "*Üç Kuruşluk Opera*'nın, bir operet gibi başarılı olması, bir yanılgıya yol açıyor. Sanki burada operet, basit araçlar ve salt anlaşılırlıkla, bilgili bir seyirci için keyifli hale getirilmiştir. [...] Ama yapıta yönelen ikinci bir bakış, bunun böyle olmadığını gösterir. [...] Bu kullanım müziğidir. Bugün güvenli olduğumuz için, maya olarak keyif alınan, ama gerçeği, göz önünde olanı örtmek için kullanılamayacak, kullanım müziği. Bu müzik, yorumdan somut söze dönüştüğü yerde, açıkça talebini ortaya koyuyor. Şöyle: «... çünkü soğuk. Karanlığı ve büyük soğuğu düşünün.«" (*Die Musik*, Berlin, 1929, Nr. 21.) Ernst Bloch da *Korsan Jenny* (Seeräuber Jenny) şarkısının bir analizinde, oyunun çift tabanlı ya da çift anlamlı oluşunu vurgular ve şu saptamayı yapar: "... yine de güvenilmez bir müziktir. Eğlencenin puslu havası, karnı tok sanat yok olmuştur. Cevher, bulaşık teknesindeki ve o teknenin önünde duranın düşüncelerindeki pislikte görünür." (*Anbruch*, Viyana, 1929, Nr.11).

Müzikli tiyatronun kendini yenilemesi konusundaki tartışmalar, *Üç Kuruşluk Opera* ile yeni boyutlar kazanmıştır. Örneğin Berlin'de yayınlanan tiyatro dergisi *Die Scene*, Şubat 1929'da *Operetin Krizi* başlığı ile bir özel sayı çıkarmıştı. Bu sayıda librettonun, müzikal düzenlemenin ve sahnelemenin üslup sorunları tartışılmaktaydı. Redaktörün giriş yazısında şu soru soruluyordu: "Bugün stiller konusunu temelden altüst eden bir dönüşümle karşı karşıya olduğumuza göre, şu soru güncelliğini koruyor: Üstümüze gelen yeni operet biçimi ile, yeni ve çağdaş bir dönüşümün (örneğin *Üç Kuruşluk Opera* biçiminde) bir örneği ya da yolu ortaya konmuş mudur?". Dergide bulunan yazılar ise, çok zıt görüşler içeriyordu. Franz Lehár ve Ralph Benatzky gibi, geleneksel operetin başarılı besteci ve yazarları, kriz diye bir şeyin olmadığını savunuyorlar; Kurt Pinthus, Herbert Jhering ve

Rolf Nürnberg gibi eleştirmenler de, operetin öldüğünü ve çıkış yolunu *Üç Kuruşluk Opera*'da gördüklerini yazıyorlardı. Örneğin Pinthus bir yerde şöyle diyordu: "Burada, yalan dolanla dolu berbat libretto ile yine zaferler kazanan Friederike'nin [Lehár'ın, aynı anda Schiffbauerdamm Tiyatrosu'nun karşısındaki Admiral Palast'ta oynanan Goethe opereti] sentimantalizmi (duyguculuğu) ironize ediliyor."

Brecht bu soruşturmada kısa, çarpıcı cümlelerle yer alıyordu: "Ben operet mesleğinden anlamam ve bu işe sanat yatırımı yapılmasından yana değilim. *Üç Kuruşluk Opera*'ya gelince, eğer başka bir şey değilse, daha çok operanın tümüyle aptallaştırılmasına karşı bir girişimdir. Çünkü opera bana, operete oranla, daha aptal, gerçekten daha uzak ve zihniyeti itibarıyla daha düşük geliyor."

1929 yazındaki intihal (aşırma) tartışması gibi, G. W. Pabst'ın 19 Şubat 1931'de bütün Almanya'da gösterime giren filmi ve 1930 sonunda bu konuda görülen dava da, oyunun popülaritesini arttırmıştı. Aynı anda Fransızca bir varyantı da çevrilen filmin, Fransa'da gösterimi de büyük başarı ile sürüyor; 1931 ortalarından sonra oyunun Fransızcası *L'Opéra de quat' Sous* Fransa'da pek çok tiyatroda oynanmaya başlıyor; filmin şarkılarıyla iki plak yapılıyor; ayrıca Lys Gauty, Florelle ve Marianne Oswald'ın şarkı yorumlarıyla dört plak basılıyordu.

Bu arada 18 dile çevrilmiş olan *Üç Kuruşluk Opera*, 1933 yılı Ocak ayına kadar, Avrupa'da onbinden fazla gösteri yapmış bulunuyordu. Avrupa sahneleyişlerinden, Leon Schiller'in (Varşova, 1929), Alexander Tairoff'un (Moskova Oda Tiyatrosu, 1930) sahneleyişleri ve 1930'da Prag'daki "Divadlo na Vinohradych"te sahnelenişi, özellikle dikkat çekenlerdi. Prag'daki Homocord plak firması, bu tiyatro ekibi ile 1930 sonlarında *Zebrácká opera* başlığı ile üç plak yapmış ve şarkılar Çekoslovakya'da büyük popülarite kazanmışlardı.

Oyunun Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ilk oynanışı ise, oyuncu kadrosunun yetersizliği yüzünden başarısız olmuştur. New York'taki Empire Theatre'm (prömiyer 13 Nisan 1933) sahneleyişi 12 oyundan sonra kalkmıştır.

Almanya'da faşist diktatörlüğün gündeme gelişinden hemen sonra, oyun derhal yasaklar listesine alınmış ve Brecht ile Weill'ın sürgünde telif haklarını almaları da engellenmişti. Nazi yasaları, yayınevlerinin, Almanya dışına çıkmış olan yazarlara telif ödemesini kesinlikle yasakladığı için, iki yazar, diğer Avrupa ülkelerindeki sahneleyişlerin telif ücretini de alamamışlardır.

1934 yılı sonlarında Emil Frantişek Burian, Prag'daki avangard tiyatrosu "D 34"de oyunu, antifaşist vurgularla sahnelemiştir. Bu

sahneleyiş bir turne ile İsviçre'de, Zürich, Bern ve Basel kentlerinde de sergilenmiştir. Prag'daki Ultraphon firması, bu sahneleyişte Polly rolünü oynayan Marie Buresová ile, 1936 Ocak ayında, *Barbara-Song*'u, *Pisen Polly Peachumove* başlığı altında plak yapmıştır.

Bu arada Almanya'dan kaçmış olan Ernst Josef Aufricht, 1937 yılında Paris Dünya Fuarı sırasında, oyunun yeni bir prodüksiyonunu gerçekleştirir; bu temsile Brecht de Danimarka'dan gelecektir. Bu temsilde Bayan Peachum rolünü Yvette Guilbert oynamıştır.

Brecht, Amerika'da 1947'ye kadar süren göçmenlik yılları süresince *Üç Kuruşluk Opera*'yı Amerikan sahnelerinde oynatmak için girişimlerde bulunmuş, ancak bunu başaramamıştır. Öte yandan, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin hemen ardından, oyun, Avrupa sahnelerinde bir rönesans yaşayacaktır. Rejisör Karlheinz Martin, 15 Ağustos 1945'te, Hubert von Meyerinck'in Mackie Messer'i oynadığı sahneleyişle, Berlin'de Hebbel Tiyatrosu'unu açıyordu. 1946 başlarında Burian, Prag'da yeni bir sahneleyiş yapacaktı. Diğer Alman Tiyatroları da onları izledi. Brecht de okyanus ötesinden daktilo ile yazılmış yeni şarkı sözleri gönderiyordu. Bu yeni metinler, gerçi 1949'da yayınlandı (*Üç Kuruşluk Opera'dan Şarkılar*/Songs aus der Dreigroschenoper), ama bu sahneleyişlerde dikkate alınmadı. Brecht, oyunun bazı sahnelerinde de değişiklikler yaptı ve oyun bu düzeltmelerle 1949 yılında Münih'teki Kammerspiel tiyatrosunda sergilendi. (Reji: Harry Buckwitz, Macheath: Hans Albers). İlk oynanışından yaklaşık 26 yıl sonra, 1954 yılından başlayarak, *Üç Kuruşluk Opera* artık Anglo-amerikan sahnelerinde de oynanmaya başladı. Amerikalı besteci Marc Blitzstein, 1953 yılında oyunun yeni bir çevirisini yaptı. O yılın sonunda New York yakınlarındaki Brandeis Üniversitesinde bir deneme gösterisi yapıldı (Orkestra şefi: Leonard Bernstein). 10 Mart 1954'de Threepenny Opera, New York'taki Theatre de Lys'de, Jenny rolünde Lotte Lenja ile prömiyer yaptı. Oyun yedi yılı aşkın bir süre, kesintisiz repertuvarda kalarak, 2611 gösteriye ulaştı.

1955 yılında rejisör Giorgio Strehler, Milano'da tasarladığı bir sahneleyiş için, bir dizi soru ile birlikte Berlin'e geldiği zaman, Brecht bir kez daha *Üç Kuruşluk Opera* ile ilgilendi. Ölümünden birkaç ay önce de, 10 Şubat 1956'da Milano'daki Piccolo Teatro'nun prömiyerine geldi. Milano'da yayınlanan *Avanti*'nin eleştirmeni, 11 Şubat 1956 günü şöyle yazıyordu: "Brecht, kendisini, Strehler'i ve diğer sanatçıları heyecanla alkışlayan seyirciye teşekkür etti. Saatin geç olmasına rağmen seyirci, sanatçıları yaklaşık yirmibeş kez sahneye çağırdı." Berlin'e dönünce, Brecht Milano'daki ensemble üyelerine şunları yazarak teşekkür ediyordu: "Ateş ve serinlik, yumuşaklık ve netlik, bu sahneleyişi, gördüğüm bir çok sahneleyişten ayırt ediyordu. Esere gerçekten

bir yeniden doğuş yaşattınız." (Piccolo Teatro Milano'ya mektup, 27 Şubat 1956.)

Satır Açıklamaları

14. (230,8) *gangster çetesi*/Bettlerplatte] Platte: (Avusturya ağzında) Çete, şebeke.

15. (231,4) *Sustalı Mackie Moritatı*] Brecht'in gençlik arkadaşı Max Knoblach'ın aktardığına göre; (Karş. Werner Frisch / K. W. Obermeier, *Brecht in Augsburg*, Berlin und Weimar 1975, S. 175) Moritat'ın öncülü olan metrik bir panayır şarkısı şöyle başlıyormuş:

İnsanlar, şu öyküyü dinleyin,
Kısa süre önce geçen şu öyküyü,
Size tıpatıp anlatacağım öyküyü,
Gelin, bu kıssadan hisse çıkaralım.

Moritat' ın melodisi üzerine Brecht, 1933'de *Reichstag Yangını Moritatı*'nı (Moritat vom Reichstagsbrand) yazmıştır.

16. (231,6) *Soho*] Oyunda geçen Londra'daki semt, sokak ya da bina adları, yalnızca atmosfer kurmak açısından gerekli olduğu için, ayrıntılı bilgi verme gereği duyulmamıştır. Brecht de *Üç Kuruşluk Roman*'a ilişkin olarak; Londra'yı yalnızca okuduğu İngiliz polisiye romanlarından tanıdığını belirtmişti.

17. (233,37) *"Vermek almaktan daha hayırlı"*] Karş. Apostel Öyküsü (20,35).

18. (234,4) *"Verki Tanrı da sana versin"*] Karş. Matthäus 6,42.

19. (241,5) *Elini sıcak sudan soğuk suya sokmayacaksın*/Du sollst deinen Fuß nicht an einen Stein stoßen.] Karş. Psalm 91,22

20. (241,11) Satırüstü olarak konulmuş bu harflerin karşılığı olan notlar, *"Oyunculara Öğütler"* bölümünde bulunmaktadır.

21. (243,13) *Chippendale*] Sanatkâr İngiliz mobilyacı Thomas Chippendale'in adı verilen 18. yüzyıl mobilya stili.

22. (243,13) *Ondördüncü Louis*/Louis Quatorze] Quatorze: Fransızca ondört sayısı. Kral Onaltıncı Louis'nin adıyla anılan, 17. ve 18. yüzyıl gösterişli mobilya stili.

23. (246,21) *Biz kadınlara niyetliyiz.*/das Mensch] Güney Almanya ağzında, kadın için kullanılan küçümseyici deyim.

24. (248,25) *Korsan Jenny*] Bu şiir, daha önce, 1927 yılında yazılmıştır.

25. (251,29) *Topların Şarkısı*] Kipling'den Marx Möller'in çevirmiş olduğu *Screw-Guns* (Toplar) adlı bu ballad üzerinde,

Brecht'in daha önce de bazı çalışmaları olduğu anlaşılıyor. Brecht, 1924/25 yıllarında, daha sonra *Hauspostille* kitabına alacağı *Üç Askerin Şarkısı*'nı (Lied der drei Soldaten) yazmıştır. *Adam Adamdır* (Mann ist Mann) oyununun malzemeleri arasında, *Topların Şarkısı*'nın nakaratını kullandığı, *Ach, Jimmi, kümmre dich nicht um den Hut* şarkısı vardır. Bu şarkı, 1929 yılında, *Adam Adamdır* oyununun ikinci versiyonuna eklenmiştir.

26. (253,2f) *Kastor'la Pollux, Hektor'la Andromache*] Dioskurlar diye de adlandırılan Leda'nın ikiz oğulları, antik mitolojide birbirinden ayrılmaz dostlar olarak nitelenir. Troja prensi Hektor ile karısı Andromache için de aynı şey söylenir.

27. (260,2) *Orospularının koynunda* /Menschern] Karş.DN. 23.

28. (260,4) *Dünyayı para yönetir.*] Bu cümlenin aslı, 17. yüzyılda yaşamış Saksonya Dükü Friedrich tarafından söylenmiştir. Latincesi "*Imperat in toto regina pecunia mundo*" olan cümlenin anlamı şöyledir: "Para, bir imparator gibi tüm dünyaya egemendir".

29. (265,12) *ucuz fiyatla kendi adına iş yapmaya kalkar.*] Halk ağzında, "fiatının altında satılmış" anlamına gelir.

30. (272,1) *Pezevengin Şarkısı*] Brecht bu şarkı için, K. L. Ammer'in Villon'dan çevirdiği *Villon ve Şişman Margot Balladı*'ndan (Ballade von Villon und der dicken Margot) yararlanmıştır.

31. (274,37) *Bu hileyi İncil'de okumuştum.*] Lukas İncili 22,6f'de şöyle denir:"Ve adam döndü ve Petrus'a baktı. [...] Ve Petrus dışarı çıktı ve acı acı ağladı. ("Und der Herr wandte sich und sah Petrus an. [...] Und Petrus ging hinaus und weinte bitterlich.")

32. (275,23) *Rahat Yaşamanın Şarkısı*] Brecht bu şarkıda, K. L. Ammer'in Villon'dan çevirdiği aynı adlı balladdan yararlanmıştır.

33. (280,30) *bu havalar (diese Airs)*] Air: Fransızca "tavır, görünüş, hava".

34. (281,18) *Neron bozuntusu*] Roma imparatoru Neron, lüks içindeki yaşamıyla ün salmıştı. Sevgilisi Poppäa için, karısı Octavia'yı terk etmişti.

35. (284,31) *Kötülük yapmadan yaşanamaz!*] Matthäus 4,4'deki cümle şöyledir: : "İnsan yalnızca ekmekle yaşamaz." (Der Mensch lebt nicht von Brot allein.)

36. (291,1f) *İnsan Çabasının Yetersizliği Üzerine Şarkı*] Brecht'in henüz 1916 yılında yazmış olduğu *Yakınma Şarkısı* (Beschwerdelied) adlı şiirde şu dizelere rastlanmaktadır: "Herkes mutluluğun peşinden koşar: / Mutluluk da arkadan".("Alle rennen nach dem Glück: / Das Glück rennt hinterher".)

37. (293,19) *Kral Süleyman'ın Şarkısı*] Brecht bu şarkıda, K. L.

Ammer'in Villon'dan çevirdiği *Aşkın Delilikleri Balladı*'ndan (Ballade von den Torheiten der Liebe) yararlanmıştır. 1939'da aynı şarkıya yeni sözler yazarak *Cesaret Ana ve Çocukları* oyununa almıştır.

38. (293,26) *"Dünya boş bir hayal" derdi.*] Karş. Vaız Salomo 1, 2: "Her şey batıl, dedi vaız." ("Es ist alles ganz eitel, sprach der Prediger.")

39. (293,35) *iki imparatoru mahvetti*] Mısır Kraliçesi Kleopatra, önce Roma İmparatoru Ceasar'ın sevgilisiydi ve ona bir oğul doğurdu. Ceasar'ın ölümünden sonra, Romalı Komutan Antonius ile evlendi ve sonunda birlikte intihar ettiler.

40. (294,10) *"Brutus, sen de mi?"*] Sueton'un 12 imparatorun yaşamlarını anlattığı *De vita Caesarum* adlı kitabın (Brecht Almanca çevirisinden yararlanmıştı: *Die zwölf Cäsaren* / Oniki Kayzer, Adolf Stahr çevirisi, Berlin 1922) 82. Bölümünde, Gaius Julius Cäsar biyografisinde şöyle denilir: "[...] rivayet edilir ki; Caesar, üstüne saldıran Brutus'a Yunanca şöyle seslenmiş: Sen de mi, oğlum?" - Shakespeare'in *Julius Caesar* tragedyasında da (III,1), Ceasar öldürülürken şöyle seslenir: "Brutus, sen de mi?"

41. (299,18) *Yalvaran sese kulak ver*] Brecht bu şarkı için, K. L. Ammer'in Villon'dan çevirdiği *Dostlarına Ballad Formunda Mektup*'dan (Epistel an seine Freunde in Balladenform) yararlanmıştır.

42. (305,21) *Macheath'in Herkesten Özür Dileme Baladı*] Brecht bu şarkıda yine K. L. Ammer'in, Villon'dan yaptığı çevirilerden yararlanmıştır. İlk iki bölümde, *Villon'un Asılmayı Beklerken, Kendisi ve Yoldaşları İçin Yazdığı, Ballad Formunda Mezar Yazısı* (Grabschrift in Form einer Ballade, die Villon für sich und seine Kumpane gemacht, als er erwartete, mit ihnen gehängt zu werden) adlı balladdan, üçüncü ve dördüncü bölümler için ise, *Villon'un Herkesten Özür Dileme Balladı*'ndan (Ballade, in der Villon jedermann Abbitte leistet) yararlanılmıştır.

43. (309,3) *Şarkı Metinlerinin Yeniden Düzenlenmiş Biçimleri*] Oyundaki şarkı sözlerinin daha sonra Brecht tarafından değiştirilmiş şekli.

44. (310,8) *partiliydi*] Nasyonalsosyalist Alman İşçi Partisi NSDAP kast ediliyor.

45. (310,8) *SA*] Fırtına Birlikleri. Alman faşistlerinin, Hitler partisi NSDAP'nin üniformalı gruplarından oluşturduğu, yarı askeri birlikler.

46. (310,11) *Kimi doğuya, kimi batıya doğru*] İkinci Dünya Savaşı'nda, faşist Almanya ordularının, pek çok Avrupa ülkesini istila edişine bir gönderme yapılıyor.

47. (310,23) *çöller sıcak*] Faşist Alman ordularının, Mareşal

Rommel komutasında 1941-1943 yılları arasında sürdürdükleri Kuzey Afrika istilasına gönderme yapılıyor.

48. (310,24) *kutupta titrerdi*] Norveç'in faşistler tarafından istilasına gönderme yapılıyor.

49. (310,34) *Führerleri (Der Irreführer)*] Nasyonalsosyalist hareketin başbuğu "Führer" Adolf Hitler'den "Irreführer:Yanlış yola sürükleyici" anlamında söz ediliyor. Hitler 1945'de intihar etti.

50. (311,34) *afyonkeş Mareşal*] Prusya Başbakanı ve faşist Hava Kuvvetlerinin Komutanı Hermann Göring, uyuşturucu bağımlısıydı. 1946'da Nürnberg'de ölüm cezasına çarptırıldı, ama infazdan önce intihar etti.

51. (312,7) *Bay Ribbentropf*] 1938'den 1945'e kadar faşist Alman Hükümetinin Dışişleri Bakanı Joachim von Ribbentropp'un adıyla oynanarak; *"tropp"* sözcüğü, "damla" anlamına gelen *"tropf"* sözcüğüne dönüştürülmüş. Ribbentropp 1946'da Nürnberg'de ölüm cezasına çarptırıldı ve cezası infaz edildi.

52. (312,19) *Uzundu Schacht*] Hjalmar Schacht, 1934'den 1937'ye kadar faşist Alman Hükümetinin Maliye Bakanı ve 1939'a kadar Merkez Bankası Başkanı, daha sonra da 1943'e kadar Devlet Bakanı idi. 1946'da Nürnberg'de beraat etti.

53. (312,31) *Bay Badanacı*] (Almancada, *Streicher*: badanacı) Julius Streicher, NSDAP'nin bölge yöneticisi ve faşist Almanya'daki Yahudi düşmanı propagandanın en berbat örneklerinden biri olan *Der Stürmer* adlı yayının sahibi idi. 1946'da Nürnberg'de ölüm cezasına çarptırıldı ve cezası infaz edildi.

54. (313,2) *Kölesi Keitel (der La-Keitel)*] Burada, "köle" anlamına gelen *"Lakai"* sözcüğü ile oynanarak, Feldmareşal Wilhelm Keitel'a gönderme yapılıyor. Keitel, 1938'den 1945'e kadar faşist Alman Silahlı Kuvvetlerinin Genel Kurmay Başkanı idi. 8 Mayıs 1945'de Hitler Almanya'sının koşulsuz teslim olduğunu belirleyen antlaşmayı imzaladı. 1946'da Nürnberg'de ölüm cezasına çarptırıldı ve cezası infaz edildi.

55. (313,3) *Onbaşı*] Birinci Dünya Savaşında onbaşı olan Adolf Hitler kastediliyor.

56. (315,13) *Bazı Sahnelerin Yeniden Düzenlenmiş Bölümleri*] Bazı sahnelerin Brecht tarafından sonradan değiştirilmiş biçimleri.

57. (320,26f) *Belçika Kongo'sundaki acımasız kayıtlar*] 1908'den beri Belçika kolonisi olan Belçika Kongosu'nda (daha sonra Zaire), 1926 ile 1940 yılları arasında, zorla çalıştırılan toprak işçileri, sık sık başkaldırmışlardı. Ceza olarak köylerin tümüyle yok edilmesi, sık karşılaşılan bir durumdu.

58. (320,29) *Tuğgeneral Boulanger-Huit*] *Huit*: Fransızca sekiz

sayısı. Bu isimde bir generalin varlığı bilinmiyor. 1889'da Belçika'ya yerleşen ve 1891'de intihar eden Fransız generali George Boulanger'in adı kullanılmış olabilir.

AÇIKLAMALAR

MAHAGONNY

•

MAHAGONNY KENTİNİN YÜKSELİŞİ ve DÜŞÜŞÜ

Türkçesi
Yılmaz Onay

MAHAGONNY

Temel Metin

Mahagonny. Bert Brecht'in Metinlerine Dayalı Şarkılar Oyunu. Müzik: Kurt Weill. Şarkı Metinleri. Viyana Universal Edition 1927.

Tarihçe

Mayıs 1927: Kurt Weill ile birlikte oyunun tamamlanması.

Temmuz 1927: Viyana Universal Edition'da şarkı sözlerinin ilk basımı.

17 Temmuz 1927: Baden-Baden Kurhaus'da "Alman Oda Müziği 1927 Festivali" çerçevesinde ilk oynanış.

1963: Ölümünden sonra şarkılar oyununun Viyana Universal Edition'da ilk yayınlanışı (rekonstrüksiyon). (*Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü*'ne de bakınız.)

Metnin Oluşum Öyküsü

1927 Mart'ında "Alman Oda Müziği Baden-Baden" Festival yönetimi kısa opera besteleri ısmarlar. Beste istenen kompozitörlerden biri de Kurt Weill'dir. İki tane tek perdeliği (*Protagonist ve Royal Palas*) zaten yazmış olduğu için ve üstünde çalıştığı eseri de (*Çar Fotoğraf Çektiriyor*) festivalin amacına pek yakın görmediği için, Weill başka bir biçim denemek ister; yeni yayınlanmış olan Bertolt Brecht'in *Ev Vaazları*'na (*Bütün Şiirleri*, Bertolt Brecht, Cilt 1, Mitos-BOYUT Yayınları) uygun bir libretto arayışına girer. 1927 Nisan'ında Brecht'e başvurarak *Ev Vaazları*'ndaki beş *Mahagonny* şarkısını besteleyip bunu bir şarkılar oyununun ana malzemesi yapmayı önerir. Brecht öneriyi kabul eder ve Weill kısa süre sonra notaları onun önüne getirir.

Mayıs 1927'de ikisinin ortak çalışmasıyla şarkılar oyunu *Mahagonny* ortaya çıkar. Brecht bir olaylar dizisi geliştirir ve şiirlere bir de

küçük epilog yazar ("Nerden çıktı bu Mahagonny..."); Weill, sahneleri birbirinden ayıran ek orkestra ara parçaları besteler. Şiirler hiç değişiklik yapılmaksızın *Ev Vaazları*'ndan alınmış, yalnızca adları ile sıraları değiştirilmiştir (*Mahagonny Şarkıları* yerine *Mahagonny Songları* denmiştir). Oyunun gidişi şöyledir:

I. Bölüm	Prolog	I. Mahagonny–Song ("Doğru Mahagonny!") Orkestra: Küçük Marş Alabama – Song
II. Bölüm	Mahagonny'de Yaşam	II. Mahagonny–Song ("Mahagonny'de insan...") Orkestra: Vivace Assai Benares–Song Orkestra: Koral III. Mahagonny–Song ("Hava Kapalı Bir Sabah...")
III. Bölüm	Final	"Nerden çıktı şimdi bu Mahagonny..."

Eser on şarkıcı için yazılmıştır, orkestrada 10 çalgıcı vardır, oyun süresi 35 dakikadır. Daha çalışma sürerken Brecht ile Weill bu malzemeyi daha geniş işlemeye karar verirler. İlk oynanışın program broşüründe bu çalışmayı, daha büyük bir eser için "Üslup-Etüdü" olarak nitelerler. Bu daha büyük eser, 1929 yılı sonuna kadarki iki yıl içinde, şarkılar oyununun altı şarkısını da yer yer metin ve müzik değişiklikleriyle içeren *Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü* operası olarak ortaya çıkmıştır.

Metin Yazımı

Mahagonny, Brecht ve Weill hayattayken yayınlanmamıştır. Yalnızca şarkı sözleri, 1927'de Universal-Edition'dan yayınlandı. Aynı yıl planlandığı halde piyano partilerinin yayını da gerçekleşmedi ve ilk oynanışta el yazısı malzeme kullanıldı. *Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü* operasının yayınından sonra ise, yazarlar bu ön "Üslup-Etüdü"nü yayınlama gereğini duymadılar.

Ancak 1963'te David Drew, bir rekonstrüksiyonla eseri Universal-Edition'da yayınladı (partitür ve piyano partisi). Bu rekonstrüksiyonun dayandığı temel, Weill'ın korunmuş 1927 el yazısı partitürü

ile yine 1927'de planlanan piyano partisi müsveddesi, songlar-oyunu'nun ilk oynanışı için bestecinin kurşun kalem taslakları ve ilk oynanıştan elde kalan kapsamlı materyeldir (bunlar: fotoğraflar, Neher'in projeksiyonları, program broşürü). Brecht'in bıraktıkları içinde *Mahagonny* materyali yoktur. Şarkılar oyunu, 1927'deki ilk oynanışta önemli kamuoyu etkisi yarattığı halde, kaynakların belirtilen durumu nedeniyle bugüne kadarki toplu eserler basımında hiç yer almamıştır. Elinizdeki bu basım, *Mahagonny*'yi Brecht'in eserleri arasında ilk kez sunuyor. Metin kaynağı 1927 şarkı sözleri yayınıdır.

Elinizdeki metnin biçimlenişi üstüne:

Brecht'in kendisinden kalmış bir sahne düzenlemesi bulunmayıp bunlar notaların arasına düşülmüş kayıtlardan ibaret olduğu için, yayın şarkı sözü metinleriyle sınırlı kaldı. Ancak nakaratların sürekli italik yazılmasından vazgeçildi.

Yine de *Mahagonny*'deki sahne ve olaylar dizisine ilişkin bir fikir vermek burada gerekli oluyor. Bunun için – dramatik metinlerin yayınında alışılmış biçimiyle – sahneler düzenlemesine uygun bir rekonstrüksiyon sunulmuştur. Bu, David Drew'ün sağladığı veriler temelinde (*Mahagonny Partitürü Üstüne Ön Açıklamalar*, Viyana 1962) ve Weill'dan kalmış malzeme içinde "Curjel" (ilk oynanıştaki birlikte çalışılan rejisör) ile nota geçmiş piyano partisinin (Yale Üniversitesi, New Haven, USA) katılmasıyla elinizdeki yayın için oluşturulmuştur.

Adı geçen piyano partisinde iki ayrı metin katmanı halinde (kurşun kalem/kırmızı kalem ve kopya kalemi) Hans Curjel'in sahne olaylarına ilişkin notlar bulunmaktadır. Birinci metin katmanı, Baden-Baden'deki ilk oynanışa ilişkin olmalı, çünkü bunlar içinde daha sonraki konser salonlarında olmayıp ancak bir tiyatro salonunda gerçekleşebilecek ışık yapım notları vardır. Kurşun kalemle reji açıklamaları, kırmızı kalemle ise projeksiyonlar ve ışık düzeni ile pozisyonlar not edilmiştir. İkinci katman (kopya kalemli olan), bazı ek açıklamalardır ki, Paris 1932 oynanışına ilişkin olabilir.

Drew'da günümüz oynanışları için geliştirilmiş biçimde verilen notları, adı geçen piyano partisinde Curjel'in kurşun kalem notlarına indirgedik. Böylece çeşitli teknik ayrıntılar (tek tek spot nitelikleri ve ışık köprüleri) dışta bırakıldı. Bu ilk oynanışın rejisörü Brecht olduğu için – ve not edilmiş sahne açıklamalarının bazıları Brecht'in üslubunu andırdığından – Curjel'in notlarında onun ifadeleri olduğu gibi yansıtılmış olabilir.

Aşağıda şarkı metinleri ayrıca verilmeyecektir.

Dekor olarak Drew özetle şunları belirtmiş: "Dekor: Yok. İstenen

tek şey boks ringi biçiminde bir podyum. Öyle ki, sahnede en iyisi daha alçak bir podeste yerleştirilerek seyircinin rahatça görebileceği bir orkestraya da yer kalsın. Podyumun ardında ise, üstüne gazete projeksiyonlarının düşürüleceği bir perde gerilidir. Sahnenin uygun bir yanındaki alanda pankartların asıldığı, büyük bir çerçeve vardır. Bu pankartlar, elle ya da makarayla hareket ettirilebilmelidir."

Kostüme ilişkin notlarsa şöyle: "Kişilerin altısı da üniformalıdır; bu üniforma, geniş paçalı pantolon, küçük kalıplı şapka ve geniş omuzları olan smokin tarzı elbisedir."

MAHAGONNY

Birinci Bölüm Prolog

Müzik başlamadan önce sahneye bir adam girer ve boydan boya yürüyüp geçer. Sırtı seyirciye dönük olarak elini arka cebine sokup bir tabanca çıkarır ve havaya ateş eder. Tabanca sesiyle hemen müzik başlar. Müziğin ilk tonlarıyla arka perdede köşede yavaş yavaş parlak yeşil bir ay görünür. Adam bu kez pankart çerçevesine giderek ilk pankartı asar: YAŞASIN ALTIN YILLAR. Altında ise: DOĞRU MAHAGONNY! yazılıdır. Projeksiyon: İSKELEDE GEMİ

CHARLIE, BILLY, BOBBY ve JIMMY, ellerinde seyahat valizleri, ağır ağır girerler. Çevrelerine bakınır sonra podestin önünde ortada dururlar. Projeksiyon: İNŞA HALİNDE MAHAGONNY.

Adamlar podyumun basamaklarını çıkarlar. Yukarıya varınca şarkıya başlarlar:

I. MAHAGONNY-SONG ("Doğru Mahagonny...")

Adamların biri DOĞRU MAHAGONNY yazılı pankartı gösterir, ötekiler yüksek sesle ve kabaca sevinç gösterirler. Trompet soloda dördü birden valizlerini alıp kaz adımlarıyla yürüyerek çıkarlar.

Orkestra: Küçük Marş.

Işık söner, yalnızca yeşil renkli ay kalır,

Pankart: OH MOON OF ALABAMA

Projeksiyon: KÖPEK BALIKLARI

JESSIE: Girer, elinde bir portakal, şarkı söyleyerek ağır ağır sahne ortasına gelir.

ALABAMA – SONG, 1. Kıta

JESSIE: Podyumun bir köşesine oturur.

BESSIE: Girer. Küçük bir seyahat çantası vardır.

JESSIE: Farkında değil. Şarkısını sürdürür.

ALABAMA–SONG, 2. Kıta

BESSIE: Valizini alır sahne ortasına yürür. Bu kez her iki kız, valizin üzerinde sırt sırta oturmaktadırlar. Jessie'nin yüzü sağa dönük. Duyguluca sigara tüttürüyor. Bessie'nin yüzü sola dönük. Pudra, ruj ve ayna ile makyaj tazeliyor. İkisi birlikte şarkı söylerler:

ALABAMA – SONG, 3. Kıta

İkisi de eşyalarını alıp geriye, Mahagonny yönüne giderler. Işık söner.

İkinci Bölüm: Mahagonny'de Yaşam

Dekor teknisyenleri bir masa ile dört sandalyeyi podyuma taşırlar.

Pankart: MAHAGONNY'DE YAŞAM

Projeksiyon: MAHAGONNY'DE BÜYÜK İŞ

DÖRT ADAM: Tütün içerek, çiğneyerek ve tükürerek girerler. Kadehleri birbiri ardına dikerek içki içmekteler.

JIMMY: Podyuma çıkar, bir koltuğa oturup ayaklarını masaya uzatır.

ÖTEKİ ÜÇ ADAM: Onu izleyerek sırayla otururlar ve üç sforzando akorunun her birine senkron biçimde ayaklarını masaya uzatırlar.

DÖRT ADAM: Topuklarıyla masaya vurarak şarkı söylerler:

II. MAHAGONNY–SONG, 1. Kıta ("Mahagonny'de insan...")

BILLY: Ayaklarını masadan indirir ve cebinden oyun kâğıtları çıkarır. Şarkının sonraki kıtaları sırasında her çeşit karşılıklı hilelerle dolu bir kumar oynanmaktadır. Bir Bobby kazanır, paraları toplar, sonra Charlie sevinçle bir kâğıdı elinde yükseltir. Bu arada DÖRT ADAM şarkıyı sürdürür:

II. MAHAGONY-SONG, 2. ve 3. Kıtalar

Adamlar ayağa kalkar, sahneden çıkarlar.

Orkestra: Vivace assai

Dekor teknisyenleri, yüksek tabureleri ve hasır iskemleleri ile bir barı doğaçtan kurarlar.

JESSIE ile BESSIE: Ön sağdan girip orkestranın önünden dolaşırlar, önce bir miktar düz yürürler, sıkıntıyla müşteri bakınırlar, sonunda "bar"a yönelerek podyuma çıkarlar. Gidip bar taburelerine oturur şarkıya geçerler:

BENARES-SONG, 1. Kıta

DÖRT ADAM: Sol arkadan ağır ağır girer, hasır iskemlelere yayılırlar. Ellerine gazete alıp okumaya başlarlar.

HEP BİRLİKTE: Şarkı söylerler:
BENARES-SONG, 2. Kıta
HEP BİRLİKTE
BENARES-SONG, 3. Kıta

Tam 3. Kıta'ya başlamışlardır ki, uzun söylenen "No!" ile beraber hepsi bir gazete sayfası çevirirler. Büyük dehşet.

Projeksiyon: DEPREM

Jimmy dışında hepsinin ellerinden gazeteler düşer, Benares-Song'un 3. Kıta'sını tamamlarken Jimmy'nin arkasına dizilirler.

Işık azalır, tüm dekor parçaları hızla çıkarılır.

Orkestra: KORAL

Hafif yeşil ışık. Jimmy ortada olmak üzere altı kişi ayakta dikilmiş, hareketsizce seyirciye bakmaktadır. Yavaş yavaş, Jimmy aydınlanır. Jimmy şapkasını çıkarıp yüzüne tutarken yakasını kapatır. İki kız öne yürür, her biri bir köşeye gider.

Pankart ve Projeksiyon: TANRI MAHAGONNY'DE

DÖRT ADAM: Şarkı söyler:

III. MAHAGONNY-SONG ("Hava kapalı bir sabah...")

JESSIE: Son kıta söylenirken eline bir megafon alıp bir sandalyeye çıkar, son iki dizeyle doğrudan seyirciye seslenir:

Göz göze geldi bütün Mahagonny.
Hayır, dediler, bütün Mahagonny.

Tüm bu numara boyunca köşelerinde duran kızlar Jimmy'ye doğru gider şapkasını kafasından uçururlar, erkekler ise onu arkaya itip duvara yapıştırırlar.

Projeksiyon perdesi bulanır.

Sahne ışıkları söner. Altı kişi podyumdan ayrılır.

Orkestraya kırmızı ışık düşer.

Pankart: MAHAGONNY'DE BAŞKALDIRI

Üçüncü Bölüm: Final

Projeksiyon: MAHAGONNY'DE DEVRİM

BİRİNCİ GÖSTERİ YÜRÜYÜŞÜ: Dört adam ve iki kız, ellerinde SINIRSIZ YAŞAM pankartı, ağır ağır sahneden geçip sol öne yürür, çıkarlar.

İKİNCİ GÖSTERİ YÜRÜYÜŞÜ: Orkestradan gelen Dört Adam YAŞASIN PARA pankartıyla arkaya doğru yürüyüp çıkar.

ÜÇÜNCÜ YÜRÜYÜŞ KOLU: Jessie ile Bessie YAŞASIN MAL AŞKI yazılı pankartla gelip dururlar.

DÖRDÜNCÜ KATAR: Dört adam, YAŞASIN ÖTE DÜNYA NİMETLERİNİN HAKÇA PAYLAŞIMI pankartıyla gelip dururlar.

HEPSİ BİRLİKTE: (*Şarkı söylerler)*

Nerden çıktı şimdi Mahagonny
Her şey boktan işte ondan
Ne rahat var çünkü
Ne huzur güven
Kalmadı artık
Tutunacak tek bir dal.

Oyuncular pankartlarıyla birlikte seyircinin profilden göreceği biçimde yan dönerlerken ışıklar yavaş yavaş alınır. Oyunun sonuna kadar oyuncular yarı karanlıkta kalır. Yalnızca Jessie seyirciye dönük konumunu sürdürür. Onu aydınlatan spot da aynı kuvvette kalır.

JESSIE: Kollarını, seyirciyi kucaklayacakmış gibi uzatarak müziğin son vuruşlarıyla seslenir:

Mahagonny – yok öyle bir şey
Mahagonny – bir yer yok öyle
Mahagonny – uydurma bir sözcük işte.

Kolları düşer. Ay yavaş yavaş batar.

Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları

Mahagonny'nin ilk oynanışı, 17 Temmuz 1927'de "Baden-Baden Alman Oda Müziği" Festivali çerçevesinde aradaki kaplıca binasının büyük salonunda gerçekleşti. Oyun, radyoda naklen yayınlandı, akşamın kısa operalar programında önce Ernst Toch'un *"Müzikli Masal"*ı *(Bezelye Prensesi)* ve Darius Milhaud'nun *"Opéra Minute"*ü *L'Enlèvement d'Europa (Europa'nın Kaçırılışı)* vardı. Ardından Brecht /Weill'in Şarkılar Oyunu'nu son olarak da Paul Hindemith'in *Gidiş Dönüş* skeç'i geliyordu. Kompozitörlerin dördü de opera nitelemesini özellikle bir yana bırakmışlardı. Milhaud'nun sekiz dakikalık yapıtından sonra sahneye boks ringi dekoru kuruldu (Reji: Bertolt Brecht, Berlin Kroll-Opera'nın dramaturgu Hans Curjel'in desteğiyle; dekor ve projeksiyonlar: Caspar Neher; Şef: Ernst Mehlich). Akşamın öteki yapıtlarının sahnelenişlerinin aksine, Brecht ve Neher, opera donanımının her çeşit geleneksel sahne araçlarından vazgeçmişlerdi, boks ringi ile projeksiyon perdesinin "çıplak" kullanımı, epik tiyatro araçlarına yönelimin işaretiydi. Lotte Lenja, Jessie'yi seslendirmişti, öteki beş rolü de eğitimli şarkıcılar oynamıştı. "Küçük epik oyun 'Mahagonny', mevcut toplum katmanlarının kaçınılmaz çöküşünün doğal sonucunu sergiliyor yalnızca. Tiyatrodan safça

keyif almak isteyen bir seyirciye yönelmiş." Burjuva avangard müzik festivalinin izleyicileri, "uluslararası elit bir topluluk, eyalet ve kent yetkililerinin önde gelenleri, soylular, pek çok basın mensubu ve uzman" için şaşırtıcı olmuştu *Mahagonny* (*Morgenzeitung und Handelsblatt Baden-Baden*, 19 Temmuz 1927). Oditoryumdaki çoğunluğun gürültülü olumsuzlamasına karşın bir azınlık, heyecanla olumlamıştı. Yerel basında yankılar ikiliydi. *Badeblatt* gazetesinin eleştirmeni, şarkılar oyunu'nun kalitesini öne çıkarıyordu: "Oyun, çağın oyunu ve eğer aşağılık nefret verici görünüyorsa bu, çağın aşağılık ve nefret verici olmasındandır. Duyarlık yoksunu bir duygululuğa sarınmadığı da bir gerçek. Onu akşamın palmiyesine değer bulmamız (göreceli olarak) bu nedenledir." (*Badeblatt der Stadt Baden-Baden*, 18 Temmuz 1927). *Morgenzeitung*'un değerlendiricisi ise, tam zıddını söylüyordu: "Bertolt Brecht'in metnine dayalı farklı oyun [!] *Mahagonny* ise – müziğini Kurt Weill yapmış – ciddi bir eleştirinin reddetmesi gereken bir oyun, özellikle de metninden ve yaklaşımından dolayı. Gerçi Bay Brecht, topluma ayna tutma savında, siz busunuz işte, diyor, bayağı ve anlamsız zenci song'ları sunulabilir size, ayın yeşil olduğu söylenebilir, zekâ diye hiçlik yutturulabilir, en kutsal duygularınız isli paçavralara bulanabilir rahatça, çöküş zafer çığlıkları atmakta, demek istiyor! Ama bir düşünce sakatlığı var burada Bay Brecht!" (*Morgenzeitung und Handelsblatt Baden-Baden*, 19 Temmuz 1927.)

Müzik festivalinde tiyatro eleştirmenleri bulunmadığı için Berlin basınına *Mahagonny* üstüne bilgileri önde gelen müzik eleştirmenleri göndermişti. Bu bağlamda özellikle Lotte Lenja'nın o akşam *Alabama-Song*'u söyleyişiyle ilk kez ortaya koyduğu Brecht/Weill'ın song üslubundaki yeni tür kalite öne çıkarılıyordu. Ama aynı zamanda oyunun illüzyon kırıcı işlevi de belirtilmişti. Heinrich Strobel şöyle yazıyor: "Opera akşamının sansasyonu, Bertolt Brecht'in görkemli müzikal metinlerine dayalı olarak Kurt Weill'ın yaptığı şarkılı oyun[!] *Mahagonny* idi. [...] Revü olarak başlıyor. Müzikte de caz, kabare şansonu ve lirik öğeler, kesin orijinal biçimde kaynaşmış. Gündelik müziğin soylulaşması. İlk anda salt müzikal olan oyuna toplumsal ve siyasal yönseme ağır ağır girmekte. Olaylar dizisi biçimlenmekte. Bununla sıkı ilişki içinde müzik de belli etmeksizin dansa yakınlıktan dramatiğe doğru gelişiyor. Bozulan dünya düzenine başkaldırıyı revü tarzı bir açılımla dile getiren son şarkı, hızla yükselen bir dramatik gerilim eğrisi oluşturuyor" (*Berliner Börsen – Courier*, 19 Temmuz 1927).

5 Ağustos 1927'de Berlin'de Baden-Baden festivaline ilişkin bir radyo programında Lotte Lenja *Alabama-Song*'u söyledi. 1928

Nisan'ında plak şirketi Elektrola, aynı şarkının Marek Weber ve orkestrasınca seslendirilmiş enstrümental versiyonunu piyasaya sürdü. Plağın üstünde, "Mahagonny'den, Kurt Weill" yazıyordu.

Baden Baden'deki ilk oynanıştan sonra bir tek sahne gösterisi daha yapıldı, o da 1932 Kasım'ında Hamburg'dadır (Schiller Tiyatrosunda "Modern Tek Perdelik Operalar Akşamı" çerçevesinde Brecht/Weill'ın "*Lindbergh Uçuşu*", Toch ve Hindemith'in tek perdelikleri ile birlikte). Hans Curjel 1932'de (11 Aralık, Paris) ve 1933'de (29 Aralık, Roma) *Mahagonny*'nin konser olarak sunuluşunu Brecht/Weill'ın okul operası "*Evet Diyen*" ile birlikte gerçekleştirdi. Her iki konserde de Lotte Lenja vardı. Aynı şekilde 1933'de Paris (20 Haziran) ve Londra'da (18 Temmuz) Darius Milhaud, Jean Françaix ve Alfreda Casella'nın eserleriyle birlikte *Mahagonny*'nin de konser sunuluşu gerçekleşti.

Paris'teki ilk akşamın ardından André George şöyle yazıyor: "Aynı anda hem büyüleyip hem uyandıran, kendine özgü bir eser; bir kez dinledikten sonra kolay kolay unutulmaz." (*Les Nouvelles Littéraires*, Paris, 15 Aralık 1932.)

Yine Hans Curjel'in girişimiyle 1950'de Venedik'te yapılan konser tarzı sunuluş, *Mahagonny*'nin Brecht ve Weill hayattayken son gösterimi olmuştur.

Satır Açıklamaları

Tüm şarkı metinleri opera metnine aktarılmış olduğu için, metin açıklamaları da *Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü*'ne ilişkin metin açıklamaları içinde bulunmaktadır.

MAHAGONNY KENTİ'NİN YÜKSELİŞİ ve DÜŞÜŞÜ

Temel Metin

Mahagonny Kenti'nin Yükselişi ve Düşüşü, Denemeler, Sayı 2'de (Denemeler 4-7), Berlin: Gustav Kiepenheuer Yayınevi, 1930, s. 46-106 (= 7. *Deneme*).

–Ek: 1929 metninin finali, *Mahagonny Kenti'nin Yükselişi ve Düşüşü. Brecht'in Üç Perdelik Operası. Müzik, Kurt Weill, Libretto*'da, Viyana, Universal-Edition, 1929, s. 57-59.

Tarihçe

Temmuz 1924: Opera tasarısının ilk notları.

1927 Temmuz sonundan 1929 Nisan'ına: Kurt Weill ile birlikte opera üstüne çalışma.

Kasım 1929: İlk basım (Partitür, Piyano Partisi, Libretto) Universal-Edition, Viyana.

9 Mart 1930: Leipzig Yeni Tiyatro'da ilk oynanış.

Mart 1930'dan Aralık 1931'e: Kassel, Braunschweig ve Berlin'deki oynanışlar için çeşitli değiştirmeler.

1930 sonu: Yeni metnin *Denemeler* Sayı 2'de yayınlanışı, Gustav Kiepenheuer Verlag, Berlin.

Metnin Oluşum Öyküsü

Brecht'in opera tasarısı 1924 yılına kadar uzanıyor. "Mahagonny" fikri ise şiirinde çok daha önce vardır. 1920/21 yıllarında *Mahagonny Şarkıları*'nı yazmıştır (bir taslakta hatta *Mahagonny-Song*); bunlarda "Mahagonny", hayali bir eğlenceler yerinin adıdır. Aynı günlerde Beko firması *Mahagonny'ye Gel* plağının enstrümental formunu (Amerikan Shimmy, Klauss-Elka, Bohème Orkestra) Almanya piyasasına sürdü.

1923 Temmuz sonunda Arnolt Bronnen'e yazdığı bir mektupta Brecht, bu kavramı açıkça olumsuz anlamda kullanmıştı: "Mahagonny, tüm Bavyera'yı kusuyor"; çünkü birkaç satır sonra bu: "Hitler," demek

oluyor. Arnolt Bronnen'in anılarına göre (Bronnen, *Bertolt Brecht'li Günler*, Münih 1960; Türkiye'de: *Brecht'li Günler*, Çev. Ayşe Selen, Mitos Yayınları, 1995) *Mahagonny* ismi, Münih'de Zirkus Krone'de Nazi Partisi NSDAP (Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi, Ç.N.)'nin düzenlediği bir etkinliği birlikte izlerken, "kahverengi gömlekli küçük burjuvalar yığını" açısından Brecht'in aklına gelmişti. Aynı yerde (S. 144) Brecht'ten naklen söylenen şu zekice not da var: "Mahagonny gelirse ben giderim."

1927'nin *Şarkılar Oyunu*'nda bu isim gerçeklikten belirgin biçimde ayrılıyor: "Mahagonny-Uydurma bir sözcük işte." Ancak 1929'daki opera biçimi içinde daha somut bir belirlenim kazanıyor: "Mahagonny/Yani: Tuzak kent!" Paralarını almak için insanların bir ağla avlanır gibi yakalandıkları kent. Bu altınkent Mahagonny, mevcut "büyük kentler"e karşı, onlardan hoşlanmayanlar için kurulmuştur şimdi.

1924 Temmuz'unda Brecht, güncesine geleceğe dönük projelerini not ederken yedinci sıraya: "Mahagonny-Operası..." diye yazmış (*Çalışma Güncesi*). Belli ki, eser onun ilk eşi şarkı Marianne Zoff için düşünülmekteydi. Proje, Kurt Weill'ın 1927 Nisan'ında bir *Şarkılar Oyunu* tasarısı ile Brecht'e başvurmasına kadar, önce askıda kaldı (Bkz. *Mahagonny* "Açıklamalar, Metnin Oluşum Öyküsü" bölümü). Daha o *Şarkılar Oyunu*'nun işlenişi sırasında opera tasarısı konuşulmuş, ilk oynanışın hemen ardından da Temmuz sonunda opera üstüne çalışma başlamıştır. 1928'de *Üç Kuruşluk Opera* çalışması, ardından Doroty Lane'in (Elisabeth Hauptmann'ın) *Happy End* oyun yazımına katılma ve daha sonra da *Lindbergh Uçuşu* çalışması yüzünden kesilmekle birlikte 1927-29 yılları arasında Brecht'in Weill ile ortak çalışma yoğunluğunun merkezinde hep *Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü* yer almıştır. Epik tiyatro kuramının önemli yanları ve epik opera üstüne düşünceler, *Mahagonny* operası çalışmaları sırasında ve hemen de bu çalışmanın ardından biçimlenmiştir.

Sahne ve radyo tiyatrosu için çok sayıda yeni müzikli biçim denemelerinin (müzikli oyun olarak *Üç Kuruşluk Opera* ve *Happy End*, radyofonik öğreti oyunu olarak *Lindbergh Uçuşu*, radyo kantatı olarak *Berlin Requiem*'i) ardından *Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü* artık Brecht ve Weill'ın opera türünü yenileme adına bir karşı tasarımları niteliğini almıştır. Eski "dramatik" operanın karşısına yeni bir model olarak "epik" opera konmuş oluyor. Bu arada burjuva operasına, uyuşturucu ve keyif verici işlevi açısından yöneltilen esas saldırı sürmekte: "*Mahagonny* ötekiler gibi hoşça vakit geçirtici -bir operaya yakışacak kadar hoşça vakit geçirtici- olsa da, toplumu değiştirici bir işlevi yine var; hoşça vakit geçiriciliği tartışmaya açıyor çünkü, öylesi

operalara ihtiyaç duyan toplumun yakasına yapışıyor; bir deyişle, eski dalın üstünde kurulmuş oturuyor ama hiç değilse (kafa bozukluğuyla veya vicdan azabıyla) o dalı az buçuk dibinden kesmeye de geçmiştir..." (Bknz. "*Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü Operası Üstüne Notlar.*" Bu kitabın "Brecht'in Yazıları, Notları" Bölümü)

Barok operadan gelip "bel canto"dan geçerek modern piyasa müziğine varan "eğlencelik" müzik tiyatrosunun müziksel araçları, alıntı olarak özenle kullanılırken bütün içinde eleştirel biçimde kırılmaktadır. Müzik açısından operada alışılmış o kesintisiz müziklilik kaldırılmıştır. Weill'ın partitürü parçalı ve kendi içinde bütün olan müzikli sahnelerden oluşuyor. İllüstratif ve ruhsallaştırıcı müzik yerine, *Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü*, bestecisinin de nitelediği gibi, durum sergileyicidir: "Yeni müzik artık aksiyonu itici bir öge değildir, durumlara erişildiğinde devreye girer. Dolayısıyla libretto da baştan itibaren durumların art arda dizilişini gösterecek biçimde düzenlenmiştir; öyle ki, bu durumlar ancak müziğin tespit ettiği dinamik akışla dramatik bir biçim oluştururlar." (Kurt Weill, *Mahagonny Operası Üstüne Notlar*, *Müzik*'de, Berlin, 1930, Sayı 3.)

Brecht'in metni, durum sergilemesine dayalı bu müzik konseptine uygundur. *Şarkılar Oyunu*'nun tüm şarkı numaraları (*Mahagonny-Song'lar I, II, III, Alabama-Song, Benares-Song, Nerden Çıktı Şimdi Mahagonny...*), küçük değişikliklerle aynen alınmıştır. Başlangıçta 1929'da *Happy End* oyunu için yazılmış *Mandeley-Song* kısmen kullanılmış, aynı şekilde *Kentler Üstünde* şiiri (1927) ile *Tahiti*'den (1925'ler) kimi kıtalara yer verilmiştir. *Tahiti* şiirindeki esas durum (beygir tüyü bir divan üstünde Tahiti'ye yelken açma"), operada kaydırılarak bir bilardo masasında Alaska'ya yelken açılıyor. Brecht *Ev Vaazları*'ndan *Kandırma Kendini* ile 1926'da *Kent Ahalisi İçin El Kitabı* çevresi içinde yazılmış *Blasphemie* (*Küfür*) şiirlerini hiç değiştirme yapmaksızın aktarmış. Sonunda yerini *Mahagonny* operasında bulan *Dinleyiniz beyler, bir gün annem...* ise *Üç Kuruşluk Opera* malzemesi içinde vardı.

Öncelikle büyük tayfun sahnesinde olmak üzere yer verilen Amerikan motifleri, daha önceki oyun projeleri *Büyük Tufan'ın Öyküsü*, *Cennet Kent Miami'nin Çöküşü* (1926) ve *Kasap Joe*'dan (1924-1926) kaynaklanmaktadır.

Brecht pek çok yerde İncil bölümlerine yaptığı alaylı benzetmeleri kullanır; bunu yaparken İncil modelini etkili biçimde değişik değerlendirir. Mahagonny Kentinin kuruluşu, İsrailoğulları'nın Mısır'dan çıkışına benzerlik göstermekte. Paul Ackermann'ın, kurban edilişine dek uzanan öyküsünde, İsa'nın çilesinden motifler fark edilebilir. İmanlı Moses (Üç Birlikçi Musa, Ç.N.) ismi de Brecht'in niyetini belli

ediyor.

Operanın ilk metni 1929'da tamamlandı. Aynı yılın Kasım'ında Viyana Universal-Edition Yayınevince sahneleme materyali yayınlandı. Esas kişilerin adları Amerikancaydı: Ağaç yarıcılar şu adları taşıyorlar: Jim Mahoney, Jack O'brien, Bill (Kumbara Kutu Bill) ve Joe (Alaska Kurdu Joe); Leokadja Begbick'in adamları ise, Vekilharç Fatty ile İmanlı Moses.

Ama aynı zamanda, herhalde sahnelemelerde genel bir "vahşi batı exotiği"ne karşı, yazarlar, kişiler listesinin sonuna şu notu düşmüşler:

Parayla elde edilen insan eğlenceleri her zaman ve her yerde birbirinin tıpa tıp aynı hale geldiği için, yani eğlenceler kenti Mahagonny en geniş anlamda uluslararası olduğu için, kahramanların adları da her memlekete göre değiştirilebilir. Dolayısıyla, diyelim Almanya'daki sahnelemeler için aşağıdaki isimlerin kullanılması önerilir:

Fatty yerine ..... Willy
Jim Mahoney yerine ..... Johann Ackermann (Hans da olur)
Jack O'brien yerine ..... Jakob Schmidt
Bill yerine ..... Kumbara Kutu Heinrich (Heinz)
Joe yerine ..... Josef Lettner, Alaska Kurdu Joe

Daha Leipzig'deki 9 Mart 1930 günkü ilk oynanışta bu öneriye uyuldu. Az sonra isimler biraz da anlamlı biçimde yine değişti: Berlin Kammermusik Festivali'nin yöneticileri (her yıl yapılan Baden-Baden Festivali 1930'da başkent Berlin'e alınmıştı) Paul Hindemith, Heinrich Burkhardt ve Joseph Haas, 1930 ilkbaharında, o yaz festivaline Brecht/Eisler'in *Önlem*'ini almayınca, Weill da Brecht'le birlikte yaptıkları okul operası *Evet Diyen*'i bir dayanışma olarak geri çekti ve *Mahagonny* yaratıcıları, anlamlı bir bağlantıyla isim değişikliği yaparak üç ağaç yarıcısının adlarını şöyle koydular: Paul Ackermann, Heinrich Merg ve Joseph Lettner.

Brecht 1930 sonunda *Denemeler* sayı 2'de yayınlanan yeni opera metnine bu isimleri aldı. Bu yeni metin, 1930'da Braunschweig ve Kassel'deki oynanışlarda, yapılan değişiklikleri ve Brecht'in Weill ile birlikte olmaksızın yaptığı metin değişikliklerini içermektedir.

Başrollerini tiyatro sanatçılarının paylaştığı 1931 Aralık'ındaki Berlin sahnelemesinde, provalar sırasında yeniden kısaltma ve değiştirmeler gündeme geldi.

Brecht'in *Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü* üstündeki çalışması ancak bundan sonra tamamlandı.

Metin Yazımları

Elimizde opera metninin iki versiyonu var. 1929 Kasım'ında Viyana Universal-Edition'dan oynanış materyalinin ilk basımı yayınlanmış (partitür, piyano partisi, libretto). Bunlar 1930 Mart'ındaki ilk oynanışın ana malzemesidir. Leipzig tiyatro yönetimi bunda bile "yumuşatmalar" yapılmasında ısrarlı olmuş. Esas figürlerin Amerikanca adları var. Opera, üç perde ve 21 sahne. 18. Sahnenin (Jim Mahoney'in ölüme mahkûm edilmesinin) ardından 19. Sahne olarak perde önünde söylenen ve Brecht'in sonradan kaldırdığı *Benares-Song* gelmekte (daha 1925'de bilinçli olarak primitif bir İngilizce ile yazılmış).

Bu sahne, şu başlıkla anons ediliyor: "BU SIRALAR MAHAGONNY'DE, DAHA GÜZEL BİR BAŞKA KENTİN, BENARES'İN ÖZLEMİNİ ÇEKENLER PEK ÇOKTU. OYSA BENARES DEPREM FELAKETİNE UĞRAMIŞTI."

Librettonun ekinde Benares-Song'un (Nr. 19) Almanca metni yayınlanmıştır:

1
Viski yok artık bu kentte
Çünkü para yok kimsede
Oh!
Nerde şu telefon?
Yok mu hiç telefon?
O sir, Goddamn me, no.

Let's go to Benares
Where the sun is shining.
Let's go Benares
Jonny let us go.

2
Benares buraya beş basar
Çünkü parayla her şey var.
vs.

3
Ah eski güzel günlerde
Para kıt değildi böyle.
Oh!
Nerde şu telefon?

Yok mu hiç telefon?
O sir, Goddamn me, no.

Yazık, yazık.
Benares'i korkunç deprem yerle bir etmiş.
Oh, my good Benares
Oh, where shall we go!
Yazık, yazık!
Benares'i korkunç deprem yerle bir etmiş.
Oh, my good Benares
Oh, where shall we go!
Where shall we go!

20. Sahne olan *Jimmy Mahoney'in İdamı ve Ölümü* işte bu *Benares-Song*'un ardından geliyor. *Denemeler* basımında yer alan daha sonraki metinden oldukça farklı. Jenny'nin ayrılmasından sonra Moses, Jim'e son sözünü sorar. Ağaç Yarıcısı, ölümüne razıdır ve *Kandırma Kendini* şarkısını söyler... Ve idamı infaz edilir. 1929 metninde ölüm sahnesi şöyle:

MOSES: Başka bir diyeceğin var mı?

JIM: Evet var. Benim korkunç ölümüm sizi kaygısızca keyfinize göre yaşamaktan alıkoymasın, diyeceğim. Çünkü ben de keyfimin istediğini yaptığıma hiç pişman değilim.

Dinleyin bakın.

Elektrikli sandalyenin önünde durur ve idam hazırlıkları yapılırken şarkısını söyler:

Kandırma kendini
Geri dönüş yok artık.
Sabah hiç olmaz belki
Hayat bekliyor seni
Geceler karanlık.

Kendini aldatma
Hayat kısa diye.
Her keyfi tat, tam yaşa
Pişman olursun yoksa
Ölüm seslenince.

Kendini avutma
Çare istiyorsan.
Sen de boşver dünyaya
Bak sen kendi dalgana
Hızlı yaşa her an.

Kandırma kendini
Ah vah edip durma.
Dertlerin sonu yok ki
Hayat gelmiyor geri
Ve yok öte dünya.

Jim elektrikli sandalyeye oturur. Başını kapatırlar.
MOSES: Tamam!
Işık söner. Perde kapanır.

Hemen Jenny, Fatty, Billy, Moses ve Tobby Higgins perde önüne gelirler. 21. Sahne buraya ekleniyor. "Allahbaba Mahagonny'de Oyunu" ile başlayıp operanın finaline varıyor.

1930 sonunda *Denemeler*'in 2. sayısında opera metninin önemlice değişmiş yeni şekli, *"Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü" Operası Üstüne Notlar, Kent Ahalisi İçin Okuma Kitabı ve Baden Öğreti Oyunu* ile birlikte yayınlandı.

İşte elinizdeki yayında bu metin esas alınmıştır; çünkü bu yeni metin, operanın tiyatro yoluyla sınanmasının ardından oluşmuş ve Brecht'in metninin, sahne materyali olmanın ötesinde kamuoyunda ilk kez etki sağlayan versiyonu olmuştur.

İsimlerin ve bazı ayrıntıların değişmesi ("Burada-Serbest-Meyhanesi" yerine "Hotel Zengin Beyler Palas", "Burada-Serbest-Serseri" yerine "Burada-Yasak-Serseri") yanında 1929 metnine göre öncelikle üç noktada yeni vurgular getirilmiştir. Brecht, operayı bir sahne eksilterek (*Benares-Song*'u kaldırarak) 1930'da 20 sahneye indirmiştir; Paul Ackermann'ın mahkûm edilmesi ile idam edilmesi art arda gelmektedir.

İdam sahnesi çok çok değişmiştir. Ağaç Yarıcı yeni metinde, son sözü sorulduğunda, Mahagonny'deki işleyişin mekanizmasını görür, çok geç de olsa: "Şimdi anlıyorum; bu kente geldiğim zaman paramla saadet satın almak için, yıkımım orada yazılmış." İlk metinde bu sahneye konan *Kandırma Kendini* korali 11. Sahneye çekilerek onun yerine bu sahnede Paul Ackermann'ın gözleri önünde "Allahbaba Mahagonny'de Oyunu" sergilenir. Böylece son sahne olan 20. Sahne yalnızca büyük final sahnesi olmuştur ki, o da epey değişiktir. 1929 metninde henüz Jim ile Jenny arasındaki "kişisel" ilişkiler belirleyiciyken ve sahne sürekli solo ve koro dönüşümlerinden oluşuyorken, şimdi toplumsal boyut öne çıkmıştır. Koroların gösteri yürüyüşleri sonuna kadar sahneye egemendir ve pankartların sayısı artırılıp sözleri kuvvetlendirilmiştir.

Bu değişikliği belgelemek için, elinizdeki yayında 1929 metninin

finali de oyuna ek olarak sunulmuştur.

1930'da *Denemeler*'de yayınlanan metin, Malik Yayınevinin 1938 yayını olan *Toplu Eserler* 1. Cilt için ve Suhrkamp Yayınevi ile Aufbau Yayınevi 1955 yayını olan *Oyunlar* 3. Cilt için de esas alınmıştır.

Daha önceki metinlerden operasına aktarma yaparken Brecht, çok sayıda değişiklik öngörmüştür. Bu değişiklere ait:

DİPNOTLAR

(Dipnot numaralarından sonraki parantez içindeki değerler, kitabın Almanca baskısındaki sayfa ve satır numaralarını göstermektedir.)

1. (337,16) *Alabama Şarkısı*] İkinci kıta başında "pretty girl" yerine "pretty boy" gelmiştir.

2. (338,22) *Kentlerin lağım akar altında*] 1927'deki *Kentler Üstüne* şiiri şöyledir:

Lağım akar altında
İçerisi kof, üstünde dumanlar.
İçindeydik, değmezdi yaşamaya.
Biz ölüp gittik, kentler de ölüyorlar.

3. (339,38) *Doğru Mahagonny!*] *Şarkılar Oyunu, Mahagonny*'dekine karşılık nakarat içinde "Yeşil Mahagonny Mehtabı" yerine "Yeşil Alabama Mehtabı" olmuştur.

4. (363,33) *Mandelay Şarkısı*] Oradan alınan nakaratta "çabuk olalım Johnny" yerine "çabuk olalım beyler" yapılmıştır.

5. (370,35-38) *Dökün gitsin tuvalete içkiler...*] 1925'in *Tahiti* şiirinde ilk kıta şöyleydi:

Döküldü hep tuvalete içkiler
Panjurlar aşağı indi
İçtik sigaramızı keyfe keder
Tahiti'ye açtık yelkeni.

6. (371,2-5) *Haydi be Paul, okyanus aslanı...*] *Tahiti* şiirinin üçüncü kıtası şöyle:

Tütün, içki, kâğıt, pompa, hepsi vardı
Topp gösterdi, yelken nasıl açılırmış
Bir de: Gedde, soyun, bak Ekvator sıcağı!
Ve: Bidi, Golfstream, şapkana yapış!

7. (371,15-17) *Gece fırtına... hasta düştü*] *Tahiti* şiirinin ikinci kıtası şöyle:

Bindik bir kanepeye, at tüyü
Gece fırtına, su yükseldi

Sallıyor gemi gece çöktü
Altımızdan üçü baygın hasta düştü.

8. (384,25-386,19) *Hava kapalı bir sabah...*] "Allahbaba Mahagonny'de oyunu", *Şarkılar Oyunu*'ndaki *III. Mahagonny Şarkısı*'dan alınarak bir ansambl sahnesine dönüştürülmüş. Daha önce dördüncü olan kıtanın sonunda erkekler önce "evet", derken, şimdi "hayır", diyorlar.

Bu baskının düzenlenişine ait olanlar:

9. (334,1) *Çalışmaya katılanlar*] Metnin kaynağında oyun metninin sonunda birlikte çalışanların adları belirtilmiştir: "Brecht. Hauptmann. Caspar Neher. Weill."

10. (334,3-5) *Dördüncü deneme... Ahlaki hikâye*] Metin, *Denemeler* sayı 2'deki ön belirtmelerden alınmıştır.

11. (334,8) *Kişiler*] Kişiler listesi sonradan eklenmiştir.

Metnin kaynağının tipografik biçimlenişinden kalkarak bu oyunda hangi satırların şiir dizesi, hangi satırların düzyazı olduğu açıklıkla belirlenemiyor; konuşan adlar bu nedenle, bu ayrıcalı durumda hep başlı başına bir satırda düzenlendi.

12. (342,8) *Alaska Kurdu Joe*] Metin kaynağında rol adlarının çeşitlilik gösteren yazılışları tek biçime indirgendi.

13. (361,9) *12. Sahne*] Bu sahne başındaki "*...onbirinci sahne sonu...*" deyimi, temel metinde "...birinci perde sonu..." olarak geçiyor. Brecht'in okuma kopyası olarak düzenlediği temel metinde, 1929 metnindeki üç perde bölümü ortadan kalkmıştır; 11. Sahne 1. Perdenin sonu, 17. Sahne de 2. Perde sonu oluyordu.

14. (367,1) *Joe, Paul'e gider*] Temel metinde "Joe Jim'e gider" denmiş. Ad değişikliği burada atlanmış oluyor. Düzeltildi.

Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları

1929 yılı sonunda Berlin Kroll-Opera ile görüşmeler kesilip Otto Klemperer eseri "çok katı" olduğu gerekçesiyle reddedince, *Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü*'nün ilk oynanışı 9 Mart 1930'da Leipzig'de Yeni Tiyatro'da gerçekleşti (Reji: Walter Brügmann. Dekor ve Projeksiyonlar: Caspar Neher. Şef: Gustav Brecher). Leipzig Operası Weill'a bağlıydı; Gustav Brecher 1928'de *Çar Fotoğraf Çektiriyor*'un ilk oynanışında orkestrayı yönetmişti. Walter Brügmann, Brecht ve Weill'ı 1927'de Baden-Baden'de *Şarkılar Oyunu Mahagonny*'nin ilk oynanışı

sırasında tanınmıştı. 1930 Mart'ındaki son prova haftasında her iki yazar da Leipzig'de provalara katıldılar. Weill, 6 Mart'da Leipzig radyosunda "yeni tür eser"e giriş yapan yirmi dakikalık bir konferans verdi.

İlk oynanış, Weimar Cumhuriyeti'nde yaşanan en büyük tiyatro skandallarından biriyle karşılaştı. Alfred Polgar şöyle anlatıyor: "Fırtınalı geçmesi beklenen akşamın daha başında havada değişik şeyler dolaşıyordu. Bir gerginlik, kendini önceden hissettiren bir huzursuzluk, sıkıntıların açıkça dillenişi... [...] Kışkırtılmayı bekleyen hoşnutsuzluk kokusu da keskindi, kısa sürede kışkırtma gelmeyince kendi kendini ateşledi. Olan oldu. Orda burda, altta, üstte, elektriklenmiş mekânda karşı çıkışlar başladı, çıkışlar çıkışları uyandırdı ve üçüncü boyutta çıkışlara neden oldu... [...] Kavgacı sesler, bazı noktalarda biraz daha yakın dövüş, ıslık, alkış, ıslığı bastırırcasına bir alkış, heyecanlı öfke ile öfkeli heyecan içiçe. Sonuç: Hoşnutsuzların kitlesel tepkisi ve onu bastıran bir tezahürat sağnağı." (*Das Tagebuch*, Berlin, 1930, Sayı 12.)

Ancak 1930 yılının bu skandalı, *Şarkılar Oyunu*'nun 1927'de ilk oynanışından farklı olarak açıkça politik bir boyut da taşımaktaydı. Brecht ve Weill, güçlenmekte olan Deutschnational'lere ve Nationalsozialist'lere, *Mahagonny* Operası ile, "yahudi-bolşevik sanat tehdidi" parolasını ortaya atmak için iyi bir fırsat vermişlerdi. Kargaşa hazırlandı: "Weill ve Brecht'in *Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü* prömiyeri bahane edilerek para babalarının satılık şakşakçıları gamalı-haçlılar ile siyah-beyaz-kırmızılı skandal bağlaşıkları, protesto gösterileri sahneliyorlar (*Sächsische Arbeiter-Zeitung*, Leibzig, 11 Mart 1930). 1928'den beri Nazi Fritz Stege'nin yönettiği *Zeitschrift für Musik* dergisinde bağlantılar kuruluyor; nitekim: "Hallo, temiz beylerimiz Brecht ve Weill, sizin de günleriniz sabun köpüğü kentiniz Mahagonny gibi sayılı besbelli! Bu pis, itçesine aşağılık ve her şeyden önce de sanat iktidarsızı oyunun ilk oynanışındaki o tutarlı seyirci ile, nasıl demeli, onun karşısında yer alan seyircinin apaçık ayrıştığı öylesine içtenlikli ve görkemli skandal bunu nasıl da ortaya çıkardı, şu sırada hiç değilse özellikle Leipzig'de daha çarpıcısı olamazdı yani. [...] Ne var ki, 1928'de *yapabildiğiniz*i, 1930'da yapamazsınız artık! Bilmecenin çözümü bu işte!" (*Zeitschrift für Musik*, Regensburg, 1930, Sayı 4.)

Saldırı yalnızca sözde de kalmadı. 11 Mart'da Leipzig Şehir Meclisi Tiyatro Komisyonu'nda Deutschnationale Volkspartei üyesi Schmidt, operanın derhal gösterimden kaldırılmasını istedi. Komisyon reddedince Schmidt, talebini Meclis'e götürdü. Bu yüzden 11 Mart'daki ikinci oynanış, Meclis'in kararına kadar ertelendi. Üç gün sonra Leipzig Şehir Meclisi, burjuva partilerin ve işçi partilerinin çoğunluğuyla

öneriyi reddetti, 16 Mart'da ikinci oynanış gerçekleşti; bunu, Nisan başına kadar üç oynanış daha izledi.

İlk oynanış hengamesi ve Leipzig Şehir Meclisi'ndeki politik çekişme haberleri tüm Almanya basınında geniş yer aldı. Bunun üzerine, Essen, Oldenburg ve Dortmund tiyatroları, anlaşmalar yapılmış olduğu halde, operanın sahnelenmesini programlarından çıkardılar.

Çıkan politik tartışma neredeyse eserin estetik kalitesi meselesini ikinci plana itecekti. Yalnızca önde gelen müzik eleştirmenleri ciddi biçimde operanın kendisiyle ilgilendiler. Hans Heinz Stucken Schmidt şöyle yazıyor: "Eser, müzikal dramatik ürünlerin gelişim tarihi açısından, günümüz gelişiminin doruğunda bulunuyor. Tüm birahane kokusuna, tüm liseli romantizmine karşın yeni tiyatronun en etkin biçimde kabul görmesine katkı sağlamakta ve salt bu nedenle bile coşkuyla olumlanmayı hak etmektedir. Bu eser, operanın olanaklarını günümüz ve gelecek için yeniden ufuk açıcı kılmakta ve aynı zamanda onun sınırlarını da kırıp geçmekte." (*Die Scene*, Berlin, 1930, Sayı 3.) Alfred Einstein bu operayı, Wagner'in *Nibelungen*'iyle karşılaştırıyor: "*Mahagonny* bir simge, yaşamın bir yansısı olarak, ama simge olmanın ötesine geçiyor, kapitalizme karşı yönelmiş, ama gösteri değil. [...] *Mahagonny*'de aşk yok, yalnızca para var, tüm figürlerde bir çaba, son kerte umarsızlık, son kerte ruhsuzluk. Ama belki de asıl bu yolla aşka çağrı çıkarılıyor; ve ıslıklayan, karşı çıkan Leipzigliler, Bertolt Brecht'in ve Kurt Weill'ın saldırganlığını doğru hissettiler, ama onların ciddiyetini anlayamadılar. Orada haksızlardı işte." (*Berliner Tageblatt*, 10 Mart 1930.) Theodor W. Adorno, *Mahagonny* operasıyla yazarların *Üç Kuruşluk Opera*'da başlattıkları yolu tutarlıca sonuna götürdüklerini belirtmiş. Bu operaya ilişkin yazdıkları şöyle: "Nihai model olan bu eser, kendisi ile ilk *Mahagonny-Şarkılar Oyunu* arasında bir yan eser olarak yer alan, görkemlice yanlış anlaşılmış *Üç Kuruşluk Opera*'yı yerli yerine itecek ve kavranabilir ezgilerde, eğlenceye varma veya yaşam sevgisini ateşleme kaygısının ne kadar az olduğunu gösterecek; Weill'in müziğinde kuşkusuzca var olan bu kalitelerin, yalnızca bilinen demonolojinin dehşetini insan bilincine yerleştirmenin aracı olduğunu ortaya koyacaktır." (*Der Schenwerfer*, Essen, 1929/30, sayı 14.)

Opera, Leipzig'deki ilk oynanıştan sonra 1933'e kadar Almanya'da ancak dört kez daha sahnelendi. 12 Mart 1930'da Braunschweig ve Kassel'de prömiyerler yapıldı. Leipzig'deki olayları izlemiş olan sanat yönetmenlerinin ricaları üzerine Brecht ve Weill, kısaltmalar yaptılar (Fuhuş sahnesinde büyük kesintiler, "Allahbaba Mahagonny'de Oyunu"nun kesilmesi, finalde pankartların kaldırılması). Buna rağmen Braunschweig'de kargaşa tezgâhlandı. Hannover'den kamyonlarla getirilen bir Nazi öğrenciler grubu, sonradan cingar çıkarmak için daha

oyun sürerken gürültüye başladı: "Oyun bitince alkış koptu. Ama karşı taraf hemen mücadeleyi ele aldı ve protestolarla, öfkeli bağrışlarla kulak yırtan ıslıklarla sürdürdü; öyle ki, metal perdenin de kapatılmasıyla bile dinmedi; yavaş yavaş boşalan salonda, hatta sonra caddede çeşitli gruplar arasında çatışma sürdü. Braunschweig'de böylesine tepkili bir skandalı kimse hatırlamıyor." (*Braunschweiger Algemeiner Anzeiger*, 13 Mart 1930) Olayların ipini elinde tutanlar tiyatroyu açıkça tehdit ediyorlardı: "Kültür bolşevizminin eyalet tiyatromuza girmesini bu sanat yönetmeni sağlamıştır, bunu kendisine açıkça bildiriyoruz ve iflasını da görecektir. Saflık oynamasını bize." (*Braunschweigische Landeszeitung*, 4 Mart 1930) Bu pervasız tehdit etkisini gösterdi, sanat yönetmeni operayı programdan çıkardı, Braunschweig'da prömiyerden sonra yalnızca bir kapalı gösteri yapıldı (10 Nisan 1930).

Buna karşılık, Kassel'de 12 Mart akşamı prömiyer olaysız geçti. Yerel basının eleştirmenleri sahnelemeyi çağdaş müzik tiyatrosunun önemli bir olayı olarak övdüler (Reji: Jakob Geis. 1926'da Darmstadt'da *Adam Adamdır*'ın ilk oynanışını sağlamıştı. Dekor: Caspar Neher, Şef: Maurice Abravanel, Kurt Weill'ın bir öğrencisi).

Leipzig, Braunschweig ve Kassel'daki oynanışlardan bir ay kadar sonra, Heinrich Strobel 12 Nisan 1930'da, Berlin'de bir radyo programında *"Mahagonny'ye Hayır mı, Evet mi?"* konulu bir saatlik bir yayın yapınca tartışma yeniden alevlendi. Onun sunuş konuşmasının ardından Berlin radyo orkestrası Theo Mackeken yönetiminde operadan yedi şarkı numarasını enstrümental versiyonla çaldı. Fritz Stege bu yayına hemen tepki gösterdi: "Berlin radyo programının aktüel niteliğine saygı duyarız. Ama metnindeki adilikleri burada yinelemeye gerek olmayan bir eserin radyoda propaganda geçidi yapması, Berlin Radyosunun henüz pek de övgü kazanmış olmayan Intendantı Dr. Flesch'in başına taç olmakta. [...] Demokrasi yanlısı *Börsen-Courier*'nin eleştirmeni Heinrich Strobel gibi bir konuşmacının *Mahagonny* programına giriş konuşması yapıp Leipzig'deki ilk oynanış seyircisini açıkça kibirli bir havayla *değerli smokinliler* diye niteleyerek bu çağdaş tiyatroya yan bakan herkesi *sınırlılık*'la suçladığı Berlin radyosunun, müzik kültürü açısından tarafsız kalabildiğine inanmak ne yazık ki mümkün değil. Berlin'in merkez siyasetli gazetelerinden *Germania*'da Fritz Ohrmann, *Mahagonny* müellifleri için 'sadece *kültürümüzü yıkmak isteyen güçlü bir kliğin* hoşlanacağı şeyler yapmakla bir rol kazanan olgunlaşmamış yazarlar' demekte haklıdır." (*Zeitschrift für Musik*, Regensburg, 1930, Sayı 6.)

Berlin'deki üç operanın üçü de hâlâ bu operayı sahnelemeye karar vermemişti. Frankfurt-Main Şehir Tiyatroları Sanat Yönetmeni daha

cesur çıktı ve *Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü*'nü Ekim 1930'da Frankfurt Operasının 50. Yıl kutlaması programına aldı (*Lohengrin, Fidelio, Zar und Zimmermann ve Rosenkavalier* yanında). 15 Ekim 1930'daki prömiyerde (Reji: Herbert Graf, Şef: Wilhelm Steinberg) yine Braunschweig ve Kassel'deki kısaltılmış metni kullanıldı. Festival seyircisinin büyük beğenisini kazandı. Ama 19 Ekim'deki ikinci oynanışta yüksek bir devlet konuğu ile birlikte tiyatroya gelen Frankfurt Belediye Başkanının gözleri önünde olay çıkarma birlikleri eyleme geçti: "Dün akşam, operada Mikado'nun kardeşi Japon Prensi, eşi ve erkânın huzurunda *Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Yıkılışı* [!] oynanırken, birinci perde sonrası saat dokuza yakın verilen arada bir anda 100-150 civarında nasyonal-sosyalist gösterici operanın fuayesine girmeye kalktı. Polis, görevliler ve sahne işçileri hemen bunları büyük gürültü içinde dışarı attı. Bu arada opera alanında bir kalabalık toplandı, bunların içinde Nazi göstericiler sürekli "Almanya Uyan," diye kendi sloganlarını haykırıp durdular. [...] İkinci Perde başladıktan sonra galeride ve üst balkonlarda yerleşen göstericiler pis kokulu gaz bombaları ve yüksek sesle patlayan havai fişek türlerini fırlatmaya başladılar, seyirciler arasında hafiften bir panik doğdu. Polis huzursuzluk çıkaranları uzaklaştırdı. [...] Oyun, aydınlatılmış binada devam ettirilebildi." (*Frankfurter Nachrichten*, 20 Ekim 1930) Bu sahneleme 1931 Ocak'ına kadar on kez daha oynandı.

1931 Mart'ında, Münih'de yayınlanan Nazi partisinin "Kuramsal Organı" *Nasyonal Sosyalist Aylık Dergi* (Sahibi: Adolf Hitler; Yayın Yönetmeni: Alfred Rosenberg), Brecht ve Weill'ın yaratışlarına Walter Trienes'in *Yeni Opera "Kültür"ü* başlıklı küfürnamesiyle altı sayfasını ayırıyordu. *Evet Diyen* yanında bu yazı özellikle *Mahagonny Operası*'nı diline dolamıştı: "Birbiri ardına tiksindirici sahneler izliyorsunuz, bir adam yiyor yiyor çatlayıp ölüyor, erkekler bir fahişenin kapısında sıra olmuş birer birer içeri girip kayboluyorlar, bir boks maçında boksörlerden biri izleyenlerin coşkulu tezahüratıyla yumruklanıp ölüyor. Bu kısa örnekler bile, böyle aşağılayıcı şeylerle uğraşan kişilerin, gençliğe eğitici etki yapma hakkına hiçbir zaman uygun düşmediklerini ortaya koymak için yeterlidir herhalde." Weill'ın "zenci müziği"de benzeri saldırılardan nasibini aldıktan sonra makale şöyle son buluyor: "Kısacası tekrar tekrar söylemek zorundayız ki, Brecht'in metinleri olsun, Weill'ın müziği olsun, asla Alman sanatı olarak görülemezler."

Nihayet 1931 sonunda, Ernst Josef Aufricht'in inisiyatifiyle bu opera Berlin'de perde açabildi. Aufricht, Tehater am Kurfürstendamm'ı kiraladı ve bir şarkı dışında başrollere hep oyuncuları getirdi (Ackermann: Harold Paulsen, Begbick: Trude Hesterberg, Jenny: Lotte Lenja). Yapım koşulları nedeniyle, Weill, önemli müzik değişiklikleri yapmak zo-

runda kaldı: Turnalar Düeti müziksel açıdan çok yüksek zorluklar taşıdığı için kaldırıldı; çeşitli aryalar ve toplu söyleyişler, istek üzerine, transpoze edildi, partitür bir oda orkestrasının kapasitesine indirgendi. Şef, Alexander von Zemlinsky idi. Prömiyer 21 Eylül 1931'de yapıldı (Reji ve Dekor: Caspar Neher). Yapım sürecinde Brecht ve Weill da devredeydiler ve sözün mü, müziğin mi birinci olduğu yönünde aralarındaki esaslı ayrışma bu haftalarda ortaya çıktı.

Bu oynanış büyük bir seyirci başarısı kazandı, 1932 ilkbaharına dek 50 kez oynandı, çağdaş operalar içinde bir rekordu bu. Beklenen saldırı ve sabotajlar hiç olmadı. 1931/32 geçişinde Almanya'daki durum, yazarların 1929 görüşlerini aşıp geçmişti. Hugo Leichtentritt'in tespiti şöyleydi: "Berlin'de sansasyon yoktu. Olayın üstünde fazla durulmadı. Brecht'in kapitalizme Berlin usulü sık saldırısı bizi artık pek etkilemiyor. Zaman bizim en kapitalist tutkularımızı öyle şiddetle çiğnemiş ki, Brecht'in atakları ne kadar pervasız olursa olsun fazla ve aşılmış görünüyor." (*Die Musik*, Berlin, 1932, Sayı 5) Nazi'lerin ve Deutschnational'lerin basınında ise küfürler yine eksik değil, örneğin *Der Tag* gazetesinde (Berlin, 23 Aralık 1931) Friedrich Hussong'un yazısı şu başlığı taşımakta: *Pisliğin Büyüklüğü Üstüne!*

Berlin'deki oynanış vesilesiyle, Aufricht, seyirciye satılmak üzere bir de plak çıkardı. Bu plakta *Alabama-Song*'un ve *Böyle Gelmiş Bu, Böyle Gider*'in enstrümantal versiyonları vardı (Emil Roósz ve Orkestrası'ndan). Bu plak 1932 ortalarından itibaren Kristall firmasınca piyasa için devralındı. Elektrola, 1932 ilkbaharında Lotte Lenja ve Theater am Kurfürstendamm topluluğuyla operadan bir kesiti plak yaptı. Daha 1930'daki ilk oynanış için Lotte Lenja'nın orkestra eşliğinde *Alabama-Song*'u ve *Böyle Gelmiş Bu, Böyle Gider*'i söylediği bir Homocorde-plağı yapılmıştı. 1932'de Lenja bu iki şarkıyı, Theo Mackeben ve Jaz Orkestrası eşliğinde, Telefunken için kayda aldı. Kurfürstendamm'daki son oynanışla birlikte bu operanın oynanış hikâyesi Almanya'da bir çeyrek yüzyıl için kapandı. Viyana'da bir sahneleme daha oldu (Prömiyer: 26 Nisan 1932, Raimund Tiyatrosu, Reji: Hans W. Heinsheimar, Şef: Gottfried Kassewitz, Jenny: Lotte Lenja–toplam 11 seans). Nihayet Kopenhag sahneledi (Prömiyer: 30 Aralık 1933, "Opera Cemiyeti 1932" – toplam 9 oyun); Brecht ve Weill hayattayken bu son oynanış oldu.

Ama *Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü*, aynı şekilde *Üç Kuruşluk Opera* da, Weimar Cumhuriyeti döneminin ilerici sanatına ve sanat kavrayışlarına saldırmak gerektiğinde faşistler için Almanya'da hep parlak örnek oluşturdular. "Soysuzlaşan Sanat" sergilerinde olsun (Münih ve Berlin 1937), "Soysuzlaşan Müzik" sergisinde olsun (Düsseldorf 1938) her iki oyunun eski plak kayıtları "tiksindirici ör-

nekler" olarak ortaya sürüldü. 1941'de yayınlanan bir Nazi ansiklopedisi, Weill için şöyle yazıyordu: "Bu bestecinin adı, sanatımızın en şiddetli tahribiyle ayrılmaz bağlantı içindedir. Onun Bertolt Brecht'le birlikte yazdığı sahne eserleri, hayasızca ve pervasızca Yahudi – Anarşist eğilim gösterirler [...] ki bu eserler, Yahudi ve hempalarınca tüm müzikal-dramatik sanatın devrimci doruğu diye yüceltilmiştir." (*Müzik de Yahudiler Ansiklopedisi*, Berlin 1941.)

Satır Açıklamaları

15. (334,11) *Leokadja Begbick*] Bu ad *Adam Adamdır*'dan operaya aktarılmıştır.

16. (336,18f) *Erkeklerdeki şehvet hırsı / Dayanılmaz çünkü...*] 1925'de yazılan *Sarhoşlar İçin Sonat* şiirinde şu dize var: "Ama ne ki, erkeklerin şehvet hırsı dayanılmaz."

17. (337,16) *Alabama Şarkısı*] Bu şiir, daha 1925'de bilinçli olarak primitif bir İngilizce ile yazılmış ve 1927'de *Ev Vaazları*'na, sonra da *Şarkılar Oyunu Mahagonny*'ye alınmıştır. Nakaratın bir Almanca versiyonu 1928'de *Adam Adamdır* için yapılmıştır.

18. (339,38) *Doğru Mahagonny!*] Bu şiir, 1927'de *Ev Vaazları*'nda (Mahagonny Şarkısı, No. 1) ve *Şarkılar Oyunu Mahagonny*'de vardı. *Mahagonny Şarkıları*'nın daha önceki bir fragmanı (1921 civarında) şöyleydi:

Doğru Mahagonny
Bir ülke bulundu
Sırf eğlence ki
Geberir insanoğlu.

19. (340,25) *Me-de-ni-yet... (Zi-zi-zi-zi-zivilis...)*] (Almancasında, Ç.N.) Kelime oyunu var; civilis: (Latince) Bürgerlich, yani, yurttaşça, ama aynı zamanda, burjuvaca ve syphilis: Frengi hastalığı. Brecht bu kelime oyununu *Adam Adamdır*'da kullanmıştı.

20. (343,21) *Ah, düşünün bir...*] Bu şarkıyı Lotte Lenja *Havana-Song* adıyla da söylemişti.

21. (350,15) *Nerdeyse kafayı yiyeceğim yani*] İngilizce'den: I'll eat my hat, if...

22. (350,22) *Bar Mandelay*] Brecht'in *Mandelay–Song*'da da kullandığı bu ismin kaynağı, Kippling'in *Mandelay Baladları* (1892).

23. (350,29) *Gitmez mi insan hiç Georgia'ya*] 1925'lerde yazılmış olan *Gel Benimle Georgia*'ya şiirinde şöyle geçiyor: "Gel benimle Georgia'ya/Yepyeni bir kent kuralım orda."

24. (351,27f) *Müzik dinlerken...*] Weill burada Thekla Badarczewska'nın piyano için *Bir Bakirenin Duası* (Gebet einer Jungfrau, 1892) adlı oda müziği parçasından çok ustaca abartılı bir uyarlama yapmış. Adamlardan biri bu müziği şu sözlerle yorumlar: "Ebedi-sanat bu işte!"

25. (351,28) *beyaz bir bulut*] Brecht'in çok sık kullandığı bir imge. Örneğin karş.: *Marie A.yı Hatırlamak* şiiri.

26. (352,5) *Allahına küfrettik. (unsre Goddems)*] (İngl.) Goddamn you. (Alm.) Got verdamme dich.

27. (355,4) *"Tayfun!"*] Bu sahne, 1926'da ABD'de Florida'nın büyük kısmını çöle çeviren korkunç tayfun felaketinden esinlenerek yazılmıştır. Alman basını bu olaya geniş yer vermişti. Brecht'in altları çizili olarak kesip sakladığı sayısız malzeme arasında Miami ve Pensacola'nın mahvoluşunu tasvir eden bir makale de var (*Vossische Zeitung*, Berlin, 26 Eylül 1926). Kısa süre sonra *Tufan* ve *Cennetkent Miami'nin Batışı* konulu oyun tasarıları ortaya çıkmıştır.

28. (355,11) *Ve ölüm kol geziyor sularda*] 1926'daki oyun tasarısının adı gibi burada da Tufan motifi fark edilmekte.

29. (357,39) *Kandırma kendini*] Dört kıtalık bu koral 1927'deki *Ev Vaazları* (Hauspostille) şiir kitabının bitiş bölümünü oluşturmakta.

30. (358,25-359,10) *Varsa bir para / Alabilirsin onu... Hakkındır!*] Burada Brecht 1926'da yazdığı *Küfür* (Blasphemie) şiirini operaya aktarmış. Hıristiyanlıktaki emirlerin tersyüz edilmesi söz konusu (5. ve 7. Emre gönderme). Paul'ün, "Bak, tabelalar asmışsın" deyişi buna işarettir.

31. (360,12f) *(Kurunun yanında yaş da yanıp gidiyor/Hepsinin sonudur bu!*] İncil'le karşılaştırınız (İlahi 90, 7).

32. (361,11f) *Orkestranın verdiği ritornel*] Ritornell: (İtalyanca'dan) Tekrarlanan müziksel ara cümle, lied ve aryalarda başta veya sonda.

33. (363,33) *Mandelay-Song*] İzleyen üç dize ile Brecht 1929'da *Happy End* oyunu için yazdığı şarkının nakaratını buraya aktarmış.

34. (364,22-365,31) *İki Turna uçuşuyor havada / Dalıyor ... sığınırlar aşka*] Önce şiir olarak yazılmış aşk şarkısını Weill operada düete dönüştürmüş (Turna Düeti).

35. (366,4) *Boks ringi*] Operanın oluşumu sırasında Brecht, boksör Paul Samson-Körner ile ahbap olmuş ve boks sporundan çok etkilenmişti; bu konuda yazıları vardır (örneğin: *Daha Çok İyi Spor*/Mehr guten Sport). Daha önce Şarkılar Oyunu *Mahagonny*'de de sahne düzeni için boks ringi kullanılmıştır.

36. (369,22-370,11) *Mahagonny'de insan / Günde en az... kaç dolar*] Burada ve daha sonra "Deliğinde kalırsan..."da, Şarkılar Oyunu *Mahagonny*'deki II. *Mahagonny-Song* alınmış, biraz kısaltılıp değişti-

rilmiştir.

37. (369,33) *Hep adamın derisini yüzüyorlar*] "Derinin yüzülmesi", genç Brecht'te başat bir motifti, *Baal*'de (Baal) ve *Gecede Trampet Sesleri*'nde (Trommeln in der Nacht) olduğu gibi...

38. (370,55-38) *Dökün gitsin tuvalete içkiler... Gidiyoruz Alaska'ya*] 1925'de yazılmış *Tahiti* (Tahiti) şiirinin ilk kıtasından. (Bknz. DN. 5,6,7.)

39. (371,15-17) *Gece fırtına... hasta düştü*] Üç dize, küçük değişmelerle *Tahiti* şiirinin ikinci kıtasından.

40. (371,22) *"Gece Fırtına"*] Adof Martell'in *Denizcinin Kaderi* (Des Seemanns Los,1897) şiiri bu sözle başlıyordu.

41. (371,30-33) *Gece fırtına... kayaya geldik!*] Brecht burada, *Denizcinin Kaderi*'nden ilk kıtayı, birinci ve ikinci dizeler aynen, üç ve dördüncü dizeler az değişiklikle aktarmıştır.

42. (373,25-374,14) *Dinleyiniz beyler bir gün annem...*] Bu şarkı, Lotte Lenja'nın plağından dolayı *Böyle gelmiş bu, böyle gider* nakaratıyla tanınıyor.

43. (374,27) *Delik*] Burada, yuva, evceğiz.

44. (375,40) *Yut gitsin artık*] (Alm.: Stopf's in deine Pfeife) İngilizce'den: "Put that in your pipe and smoke it."

45. (384,25-386,19) *DÖRT ADAM Hava kapalı bir sabah/ Tam viski vakti ... Mahagonny'de*] Burada Şarkılar Oyunu *Mahagonny'deki III. Mahagonny-Song*, "Allahbaba Mahagonny'de Oyunu" olarak değiştirilmiştir.

AÇIKLAMALAR

ÖĞRETİ OYUNLARI

Lindberghlerin Uçuşu
Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu
Evet Diyen
Evet Diyen.Hayır Diyen
Önlem

Türkçesi
Ayşe Selen

LINDBERGHLERIN UÇUŞU

Temel Metin

Lindberghlerin Uçuşu. Oğlan ve Kız Çocukları İçin Bir Radyo Öğreti Oyunu, *Denemeler*(Versuche), 1. Sayı (2. Basım) (1-3. *Versuche*), Berlin: Gustav Kiepenheuer Yayınevi 1930, S: 2-16 (1. *Versuche*).

Tarihçe

1928 sonu: Çalışmanın başlangıcı

Nisan 1929: *Uhu* dergisinde *Lindbergh* başlığıyla ilk kez yayınlanışı.

27 Temmuz 1929: "Alman Oda Müziği Baden-Baden 1929" çerçevesinde *Lindbergh Uçuşu* başlığıyla ilk kez sahnelenişi.

Haziran 1930: Yeni metnin *Lindberghlerin Uçuşu* başlığıyla *Denemeler*-1. Sayı kapsamında basımı, Gustav Kiepenheuer Yayınevi, Berlin.

1949 Sonu/1950 başı: Oyuna yeni bir ad konur, *Okyanus Uçuşu*; bir prolog eklenir; metin üzerinde bazı değişiklikler yapılır.

Metnin Oluşum Öyküsü

Kurt Weill, 1929 Baden-Baden Müzik Festivali'ne katılabilmek için müziklerini besteleyebileceği bir metin arayışına girince Brecht, 1928 yılı sonunda *Lindbergh* malzemesinin üzerinde çalışmaya başlar. Festivale katılabilmek için "radyo için özgün müzik" bestelemiş olmak gerekmektedir, bu yaklaşım, teknik çağın kitleleri için radyo sanatına katkıda bulunmak gibi, önemli bir bakış açısını içermektedir.

Oyunun ana malzemesini, Atlas Okyanusu'nun uçakla geçilişi oluşturur; yirmibeş yaşındaki Amerikalı Charles Lindbergh 20 ve 21 Mayıs 1927 tarihlerinde bu uçuşu gerçekleştirmiştir. *Spirit of St.Louis* (St.Louis Ruhu) adlı uçağıyla New York-Paris arasındaki mesafeyi 33.1/2 saatte geçmiştir. Havacılık tarihinin bu anlamlı olayı Brecht'i teknik bir başarı ve insani bir cesaret örneği olarak etkiler.

Lindbergh aynı yıl *We* (Biz/İkimiz. Atlas Okyanusu'nu Uçakla Geçerken, Leipzig 1927) adlı bir kitapta uçuşunu anlatır. İnsanla ma-

kinenin birlikteliğinden ve başka insanların başarıya olan katkılarından söz eden kitap, Brecht için temel malzemeyi oluşturur. Lindbergh, katkıda bulunanlar arasında öncelikle St.Louis'nin ileri görüşlü vatandaşlarını sayar, o insanlar okyanus uçuşuna gönüllü olarak parasal destek sağlamışlardır, Lindbergh kitabında, uçuşa parasal destek sağlayan 8 kişinin fotoğraflarını da yayınlar. Brecht'te böyle bir göndermeye rastlanmaz. "Girişimin ruhunu kısa zamanda kavrayan" ve çoğu kez "yirmidört saat durmadan çalışan" , "Ryan-Uçak Fabrikası çalışanları"nı Lindbergh "insanlar" olarak tanımlar kitabında; Brecht ise onlara, "arkadaşlar," der. Brecht uçuşu anlatırken her şeyden önce olumsuz hava koşullarından ve pilotun uykusunun geldiğinden söz ederek Lindbergh'in nesnel raporunu zenginleştirir, bunu yaparken de Lindbergh'in posta pilotu olarak çalıştığı zamanlara ilişkin anlatılarından yararlanır. Hatta kitaptan bir bölüm, neredeyse kelimesi kelimesine oyuna aktarılmıştır: Uçuş sırasında pilotun yanına aldığı eşyaların listesinin yer aldığı 3. Sahnedir bu.

Kendi içinde tamamlanmış ilk metin *Lindbergh* başlığıyla bir radyo oyunu olarak, müziklerinin Kurt Weill tarafından bestelendiği de belirtilmek suretiyle, *Uhu* (Berlin) dergisinin 1929 Nisan sayısında yayınlanmıştır. 27 Temmuz 1929 tarihindeki ilk sahnelenişine kadar Brecht oyunu bir kez daha ele alır. Provalar sürerken bile Brecht "müziklendirilmemiş" olup, gösteri sırasında "yalnızca okunacak" olan tamamlayıcı metinlerden oluşan "müsveddeler" getirir (Ernst Hardt'a mektup, Temmuz 1929); oyun, *Lindbergh Uçuşu* adını taşımaktadır.

Kurt Weill'den başka Elisabeth Hauptmann da başından beri Brecht'le birlikte çalışır. Ondört müzik parçasından yedisinin bestesi Weill'e aittir, bunlar oda korosu, oda orkestrası, tenor (Lindbergh), bariton (Sis ve New York Kenti), bas (Tipi) ve alto (Uyku) için yazılmış parçalardır. Oyunun ilk sahnelenişinden bir kaç hafta önce Paul Hindemith, besteci olarak, çalışmaya katılır; o da altı parça besteler; bir sahnenin müziğini ise, Weill ve Hindemith birlikte yazmışlardır.

Brecht 1930 yılının ilk yarısında, oyun üzerinde kapsamlı bir çalışmaya girişir. Bu yeni metin 1930 yılı Haziran ayında *Lindberghlerin Uçuşu* başlığıyla *Denemeler*, 1. Sayı kapsamında yayınlanır. Bu sayıdan iki basım yapılır, birinci basım Berlin Hobokenpresse, ikincisi ise Otto von Holten tarafından gerçekleştirilir. Elinizdeki kitapta yer alan oyun için, daha dikkatle gözden geçirilmiş olan ikinci basımı temel alınmıştır; bu basım birincisinden öncelikle noktalama işaretleri ve iki küçük metin değişikliği açısından farklıdır.

Oyunun Baden-Baden'de sahnelenmesinden sonra Brecht, Peter Suhrkamp'la birlikte oyuna ilişkin *Açıklamalar* kaleme alır; "Bir Müzik

Kuramına İlişkin Bölümler" içeren bu açıklamalar, *Denemeler*, 1'in kapağından anlaşıldığına göre, bir "Radyo kuramı" üzerinedir. Bu açıklamalarda oyunun sahnelemesinin temelinde yatan amaç olan, "dinleyicinin radyo sanatına katılması" dile getirilir; oyun "keyif verici değil öğretici" olmalıdır. Böylece, başlangıçta öyle düşünülmemiş olsa da, *Lindberghlerin Uçuşu* Brecht'in ilk öğreti oyunu denemesi yerine geçer; Brecht, öğreti oyunlarını daha sonra çeşitlendirecek ve yöntemsel bir temele oturtacaktır (*Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu'nun Açıklamalar*'ıyla karşl.) Söz konusu *Açıklamalar* önce (kısaltılmış biçimiyle) Kiepenheuer Yayınevi'nin oyunu tek olarak bastığı bir kitapta (bu basımda 1929 yılında yazılan metin yer almakta ve *Lindbergh Uçuşu* başlığını taşımaktadır), daha sonra da *Denemeler*, 1'in her iki basımında da yer alır. Her iki basımda da *Lindbergh Uçuşu*'nun ilk kez sahnelenişinden birer fotoğraf bulunmaktadır.

1949/50 yılında Brecht, Güney Almanya Radyosu'nun Stuttgart'tan yapılacak olan bir yayını için oyunu *Okyanus Uçuşu* başlığıyla yeniden ele alır. Pilot Lindbergh, Alman faşistlerine katıldığı için onun adını çıkarmış, oyuna bir prolog eklemiştir. Oyunun bu yeni metni ancak Brecht'in ölümünden sonra sahnelenir.

Metnin Yazımları

Nisan 1929 tarihinde yazılan ve *Lindbergh* başlığını taşıyan ilk metin, numaralandırılmamış 9 sahneye bölünmüştür. Bu sahneler, 1930 yılında kaleme alınan *Denemeler*'deki metnin 1, 3, 4, 5, 6, 7, 13 ve 17 numaralı sahnelerinin karşılığı olmakla birlikte, onlardan daha kısadır. Sahne başlıkları da daha sonra kullanılan başlıkların hemen hemen aynısıdır; yalnız 17 numaralı sahnenin başlığı öncesinden farklıdır: *Erişilmiş Olan Üstüne Rapor* (Oyunun ilk sahnelenişinde hazırlanan oyun broşüründe ve 1930 yılı Haziran ayında yayınlanan *Denemeler* metninde bu başlık *Erişilmez Olan Üstüne Rapor* olarak yazılmıştır, altı ay sonra -*Denemeler*, 2. Sayı kapsamında yer alan *Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu*'nda belirtildiği üzere- *'Henüz Erişilmemiş Olan Üstüne Rapor'* olarak düzeltilecektir). Başrol kişisinin adı 'Lindbergh'tir.

Oyunun ikinci metni (Temmuz 1929) *Lindbergh Uçuşu* başlığıyla ilk kez sahnelenen, ancak günümüze ulaşmayan metindir. Temmuz ayında yapılan iki ayrı baskı bu metnin öncülleridir; bu basımdan önce, Köln Batı Almanya Radyosu'nun 30 sayılı program dergisinde (*Die Werag*) ve Güneybatı Almanya Radyo Gazetesi'nin 29. Sayısında ba-

sılan oyun, daha sonra, Alman Oda Müziği Baden-Baden 1929 program dergisinde yayınlanmıştır. Werag-baskısında metin "Radyo Oyunu" olarak tanımlanmış ve 10 sahneye ayrılmış; oyuna "New York Kenti" ve "Paris Kenti" başlıklarını taşıyan dizeler eklenmiştir; eklenen bu dizeler, 1930 yılındaki *Denemeler* metninin 10. ve 12. Sahnelerinin karşılığıdır. Program dergisindeki baskıda oyunun türü belirtilmemiş ve oyun - ilk kez numaralandırılmış olarak- 16 sahneye ayrılmıştır. (1930 yılında Viyana Müzik Yayınları Universal-Edition tarafından yayınlanan *Lindbergh Uçuşu* başlıklı oyunun değiştirilmiş ve yalnızca Weill tarafından bestelenmiş partisyonları ve piyanoya uyarlanmış müzikleri -aynı Kiepenheuer Yayınevi tarafından tek olarak yayınlanan metinde olduğu gibi- 15 sahneye ayrılmıştır; 1930 yılında yayınlanan *Denemeler* sayılarında 9. Sahne olarak yer alan ve program dergisinde de *Tipi Sahnesi*'nin ardına eklenmiş olan *Su Sahnesi* metnin dışında bırakılmıştır.) Bu tarihe kadar yayınlanan bütün metinlerde, oyuna daha sonra eklenecek olan 8. Sahne (*İdeoloji*) yoktur. Başrol kişisinin adı aynı Nisan ayında kaleme alınan metinde de olduğu gibi, "Lindbergh"tir.

Lindberghlerin Uçuşu başlığını taşıyan 1930 yılına ait *Denemeler* metninde bir de alt başlık yer almaktadır: *Oğlan ve Kız Çocukları İçin Bir Radyo Öğreti Oyunu*. Uçuşu gerçekleştiren rol kişisinin adı ilk kez çoğul halindedir: "Lindberghler". Oyun metni 17 sahneye ayrılmıştır; bunun dışında -sahneleme modeli örnek alınarak- pilotun dizelerinin dışında kalan dizelerde ve gürültü yönergelerinde parantez içine telsiz yazılmıştır. Bu *Denemeler* metni için belirleyici olan, dünya görüşü olarak oyunun merkezinde yer alan ve *İdeoloji* başlığını taşıyan 8 numaralı yeni ve kapsamlı sahne değildir yalnızca. Sahne başlıklarının ve başrol kişisinin adının yanısıra metin üzerinde yapılan diğer küçük değişikler, uçuşu ve uçuşun başarıyla sonuçlanmasını güvence altına alan kollektivizmi vurgulamaktadırlar. Böylece Lindbergh'in o ana kadar yaptığı bir iki küçük karşı çıkış, Lindberghlerin tutumlarını daha ayrıntılı bir biçimde tanımlamaktadır: 5 numaralı sahnenin metni, daha önceki metinlerde yer alan kısa ve öz tümcelerin -"Bunu yapmam", "Senden korkmuyorum" vb.- yerine geçmektedir; aynı biçimde 7 numaralı sahnede Lindberghlerin söylediği replikler bir kaç kez yinelenen kısa tümcelerin -"Uyumuyorum. Yorgun değilim"- yerini almaktadır. "Yedi adam uçağını inşa etti [...] \ Bazan 24-saat aralıksız çalışarak \ [...] \Onlar çalıştılar, ben\Çalışmayı sürdürüyorum, yalnız değilim, sekiz kişiyiz biz\Uçmakta olan sekiz kişi," gibi dizeler metne yeni eklenmiştir. Bu sahne, Lindbergh'in *We* adlı kitabının bir bölümüyle de örtüşmektedir, oysa bu bölüm oyun üzerine daha önce yapılan çalışmalarda dikkate alınmamıştır.

1949 yılında Güney Almanya Radyosu, *Lindbergh Oyunu*'nu yayınlanmak için izin isteyince, *Okyanus Uçuşu* başlığıyla oyun üzerinde son bir çalışma yapılır (ancak oyunun yayınlanması gerçekleşmemiştir.) Brecht bu isteğe şöyle bir cevap verir: "[...] eğer *Lindbergh Uçuşu*'nu [...] yayınlamak istiyorsanız, oyuna bir prolog ekleyeceğimi ve metin üzerinde bir kaç küçük değişiklik yapacağımı söylemek zorundayım. Bilindiği gibi Lindbergh'in Nazilerle yakın ilişkisi vardı; Nazi Hava Kuvvetlerinin yenilmezliği üzerine düzenlediği heyecanlı rapor, bir çok ülke üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır. Ayrıca L., ABD'de faşist olarak oldukça karanlık bir rol oynamıştır." Lindbergh 1940 yılında, *American First Commitee* adlı faşist bir hareketin sözcüsü olarak çalışmış, 1941 yılında da ABD'nin Hitler Almanyası'na karşı savaşa girmesine karşı çıkmıştır. "Benim radyo oyunumun," diye sürdürür Brecht, "adı bu nedenle *Okyanus Uçuşu* olarak değiştirilmeli, oyuna bir prolog eklenmeli ve Lindbergh adı metinden tamamen çıkarılmalıdır. [...] Gerçi yapılacak değişiklikler şiire bir ölçüde zarar verecektir, ama Lindbergh adının çıkartılması öğretici olacaktır." (Güney Almanya Radyosu'na Mektup, Stuttgart, 2 Ocak 1950.)

Yapılan sahnelemelerde temel alınması zorunlu kılınan, bu metinde yer alan ve Brecht'in ölümünden sonra yayınlanan müsveddeler arasında bulunan prolog, *Lindberg Uçuşu*'nun *Düzenleyecilerine* ve *Dinleyicilerine* başlığını taşımakta ve şu dizelerden oluşmaktadır:

Mayıs 1927 tarihinde yapılan
İlk okyanus uçuşu üzerine düzenlenen
Bir rapor dinleyeceksiniz.
Bu uçuşu genç bir adam
Gerçekleştirmişti. Fırtınayı, buzu ve
Saldırgan suyu yenmişti. Ama buna rağmen
Adı anılmamaktadır, çünkü
Çıkışı olmayan sularda yolunu bulan bu kişi,
Kentlerimizdeki bataklıklarda yolunu şaşırdı. Fırtına ve buz
Yenememişti onu, ama insanlar arasında bir insana
Yenildi. On yıl boyunca
Şan şöhret içinde yaşadı, ama sonra
Hitler'in kasaplarına ölümcül bombalar taşıyan
Uçaklarla uçmayı öğretti. Bu nedenle
Adı anılmamaktadır. Sakın
Şunu aklınızdan çıkarmayın: Ne cesaret
Ne de motor ve harita bilgisi, topluma zararlı birini
Kahraman mertebesine yükseltemez.

1950 yılında ortaya çıkan metin, yeni bir oyun adı (sahne başlıkları da değişmişti) ve düzeltilmiş rol kişisi adlarının (şimdi: Pilotlar olmuştu) yanı sıra, şu değişiklikleri de içermektedir: I. Sahne'de, "*Kaptan Lindbergh'in Okyanus Uçuşu*" yerine, "*Okyanus'un Uçakla İlk Geçilişi*"; 3. Sahne'de, "*Benim adım Charles Lindbergh*" yerine, "*Adımın yok hiç önemi yok*"; 10. Sahne'de "*Kaptan Lindbergh'in başaracağına*" yerine, "*Kaptan Derundder'in başaracağına*"; 16. Sahne'de, "*Ben Lindbergh'im*" yerine, "*Ben Derundder'im*".

Bu basımdaki metnin düzenlenişene ait:

DİPNOTLAR

1. (8,1) *Çalışmaya katılanlar*] Temem metinde çalışma arkadaşları metnin sonunda anılmıştır: 'Brecht. Hauptmann. Weill.'

2. (8,-9) *İlk Deneme...*] Bu metin *Denemeler*, 1.Sayı'da yer alan giriş bölümünden alınmıştır.

3. (8,12) *Kişiler*] Kişiler bölümü daha sonra eklenmiştir.

4. (21,15) *Lindberhgler*] Esas metinde, yanlışlıkla olsa gerek: "Lindbeghler (Radyo)" yazılıdır.

Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları

Lindbergh Uçuşu, 27 Temmuz 1929 tarihinde, "Alman Oda Müziği Baden-Baden 1929" çerçevesinde ilk kez sahnelenmiştir. Oyun, Jerzy Fitelberg ve Walter Goehr'ün (Lion Feuchtwanger'in *Pep* adlı *Amerikan Şarkıları* kitabında yer alan şiirlerden) yeni besteledikleri radyo müziklerinin de sergilendiği üç bölümden oluşan bir akşam programı kapsamı içinde oynanmıştır. Brecht'in oyunun, aynı gün öğleden önce halka açık genel provası yapılmıştır. Oyunun yönetmeni Ernst Hardt'tır, Hardt aynı zamanda Batı Almanya Radyosu AG Köln'de (WERAG) Indendant olarak çalışmaktadır; Frankfurt Radyo Orkestrası'nı ise Hermann Scherchen yönetmiştir. Breslau Radyosu genel provayı naklen yayınlamıştır. Güney-Batı Almanya Radyo Hizmetleri Frankfurt a.M. ve WERAG, 28 ve 29 Temmuz tarihlerinde ise, gösterimin band kaydını yayınlamışlardır.

Brecht, gösterimin gerçekleşmesine bizzat katılmıştır. Radyo uzmanlarının izleyebilmeleri için halka açık olarak yapılan genel provanın deneysel bir çalışma için olanak sağladığı görüşündedir: "En azından, dinleyicinin radyo sanatına katılımı görsel olarak gözler önüne serilebilir. (Bu katılımı, sanat edimının oluşabilmesi için gerekli görüyorum.)' (Ernst Hardt'a mektup, Temmuz 1929.) Böylece, -ilk

kez- Brecht'in öğreti oyunu (ki *Lindbergh Uçuşu* orijin olarak bu öğreti oyunlarına dahil değildir) konusundaki bir çalışması denenmiş oluyordu. Brecht oyundan sonra, "İnsan bundan bir şey öğrenmiyorsa hiç bir anlamı yok," diye not düşer. 1930 yılında yazılan *Lindberghlerin Uçuşu*, Brecht için "bir ders"tir ve iki bölüme ayrılır. Birinci bölümün (elemanların şarkıları, koro parçaları, su ve motor sesleri vb.) görevi, alıştırma yapılmasını sağlamaktır; yani genellikle bir aletin yardımıyla yapılan başlama ve bitirme görevini üstlenir. İkinci bölüm olan pedagojik bölüm ise (Lindberg Bölümü), alıştırmanın metnini oluşturur: "Alıştırma yapan kişi metnin bir bölümünün dinleyicisi, diğer bölümünün ise konuşmacısıdır." (*Açıklamalar*).

Ernst Hardt oyunu bu görüşlere uygun olarak sahneler; Brecht *Açıklamalar*'da bu sahnelemeye ilişkin şunları yazar: Oyun alanının bir tarafında duran ve üzerinde 'Radyo' yazan tahtanın arkasında orkestra şefi, orkestra, koro ve 'elemanların' şarkılarını söyleyecek olan solistler yer almışlardır; öteki tarafta ise üzerinde *Dinleyici* yazan bir tabelanın altında Lindbergh rolünü oynayacak olan olan oyuncu oturmuştur. Önündeki masanın üzerinde duran partisyonuna sık sık bakarak orkestranın eşliğinde notalarını söyler. Konuşma metinlerini, her bir dizenin sonunda belirgin bir biçimde durarak, düz bir tonlamayla okur. Sahnelemeye ilişkin fotoğraftan da anlaşılacağı üzere, arka planda gerili olan büyük bir bezin üzerinde tartışmanın temelini oluşturan düşünce olan "müziğin yol açtığı özgürce uçuşan duygular"ın engellenmesi gerektiği yazılıdır. Bunun amacı şudur: Dinleyici öğrenen -bilgilenendir; "İlke olarak: Yapmak, hissetmekten daha iyidir, [...] müzik [...] kitabı gözleriyle takip eder ya da topluluk içinde diğerleriyle birlikte yüksek sesle şarkı söyler." (değiştirilmiş haliyle *Açıklamalar*'da yer almaktadır).

Basın bu deneysel çalışmayı, oda müziği günlerinin en önemli olayı olarak nitelendirmiştir. Oyun özellikle radyo çalışanları ve okul müziği hareketi yanlıları arasında büyük ilgi uyandırır. Metin ve müzik 'radyoya uygun bir biçim' e sahiptir (Heinrich Strobel, *Alman Radyosu*, Berlin, 1929, Sayı 3); oyunun yazarları "Gerçeğin şiirinin keskin soluğunu ve büyük ritmini" yakalamışlardır, "öte yandan da yeni ve verimli bir yolun öncülüğünü yapmışlardır." (Karl Holl, *Frankfurter Zeitung*, 2 Ağustos 1929).

Bütün bunlara rağmen oyunun ilk sahnelenişi ve radyoda yayınlanması geniş yankılar uyandırmaz. Brecht, *Açıklamalar*'da bunun nedeninin toplumsal olduğunu belirtir: "Böylesi alıştırmalar, ancak devlete yararlı olması halinde bireylere de yararlı olur; böylesi alıştırmalar yalnızca herkese eşit bir biçimde yararlı olmak isteyen bir devlete yararlı olur." Brecht, 1925 yılından beri Reich'ın radyosunun

oluşturduğu toplum sayesinde, sonunda radyo konusunda tek söz sahibi olan "bir devletin" böylesi bir uygulama yapacağına pek ihtimal vermemektedir, çünkü, "Şu andaki devlet böyle bir alıştırmaya ilgi duymamaktadır."

1932 yılı sonuna kadar *Lindbergh Uçuşu* ve *Lindberghlerin Uçuşu* iki kez konser biçiminde sahnelenmiştir: Bunlardan biri Berlin'de (müzikal yönetim: Otto Klemperer), yalnızca Weill tarafından bestelenen müzikler kullanılarak, "*Solistler, Koro ve Orkestra için Kantat*" başlığıyla gerçekleştirilmiştir; diğer konserde ise, besteleri Philadelphia Orkestrası seslendirmiştir (müzikal yönetim: Leopold Stokowski); bunun dışında oyun dört ayrı tiyatroda sahnelenmiş (Breslau, Düsseldorf, Hamburg-Altona, Osnabrück), ayrıca iki özel radyo prodüksiyonu gerçekleştirilmiştir (Berlin Telsiz Saati, Çek Radyosu). Konser biçiminde gerçekleştirilen gösterimlerde ve radyo prodüksiyonlarında oyunun 1929'da yazılan metni temel alınmıştır, bu nedenle de, *İdeoloji* Sahnesi bu çalışmalarda yer almaz. Tiyatrolarda gerçekleştirilen sahnelemelerde ve 1933 yılında New York'ta Henry Street Settlement tarafından gerçekleştirilen amatör çalışmada ise, 1930 yılına tarihlenen tamamlanmış *Denemeler* metninin (öncelikle de *İdeoloji* Sahnesi'nin) temel alınıp alınmadığı konusunda kesin bir bilgi elde edilememiştir. Brecht hayattayken oyunun son prodüksiyonu Belçika Radyosu tarafından yapılmıştır.

Satır Açıklamaları

5. (10,1) *Saatte 210 km.*] Lindbergh'in verdiği bilgilere göre deneme uçuşlarında erişilen en yüksek hız.

6. (10,3) *San Diego'daki Ryan Fabrikasında*] Kaliforniya'da bulunan bu endüstri kentindeki fabrika, Lindbergh'in siparişi üzerine uçağı 60 günde imal etmişti (Şubat-Nisan 1927).

7. (10,20-33) *Şunlar var yanında...*] Charles A. Lindbergh'in *We* (İkimiz. Atlas Okyanusu'nu Uçakla Geçerken, Leipzig 1927, S.140), adlı kitabından neredeyse kelimesi kelimesine alıntılanmıştır.

8. (10,35) *Bériot*] Louis Bériot, 1909 yılında yaklaşık 30 km genişliğindeki kanalı geçen ilk pilottur.

9. (11,19) *'Empress of Scotland'*] (İngl.) İskoçya İmparatoriçesi

10. (12,22) *Ne elinde kalkan, ne de üzerinde kalkanın*] Eski Yunan'da geçerli olan kahramanlık ülküsüne gönderme, savaştan ya elinde kalkanla -yenmiş olarak- ya da kalkanın üzerinde -yenilmiş olarak- dönmek anlamında. Bu deyimi Brecht, daha önce *Gecede*

Trampet Sesleri'nde kullanmıştır.

11. (13,3) *24 saat çalışıp*] Lindbergh'in *İkimiz* adlı kitabından aynen alıntı, S.137 (karşl. 3. Sahne).

12. (14,27) *iki kişi*] Charles Nungesser ve François Coli kastediliyor (karşl. 12. sahne).

13. (15,17) *Missouri'nin tarlalarını*] Lindbergh, Amerika'nın Missouri Eyaletinde (Başkenti, St.Louis) posta ve gözlem pilotu olarak çalışmıştır.

14. (15,29,37) *Bu çağın, eski çağ değil... küçük bir su olduğu konuşuluyor*] Bu dizeler, Joe Fleischhacker fragmanında yer alan *Üçüncü Binyılın Başında İnsanlığın Büyük Kentlere Göçü* başlıklı şiirin ilk kıtasıyla aynıdır. Son üç dize ise, *Galilei'nin Yaşamı*'nın ilk sahnesine, neredeyse aynen aktarılmıştır.

15. (16,4) *diyalektik ekonomi gibi*] Karl Marks'ın felsefe ve ekonomi kuramları kastedeliyor.

16. (16,30) *gerçek bir ateistim*] Tanrı'nın var olmadığına dayanan bu düşünce, *Ana* oyununda Pelagea Wlassowa'nın ateizme ilişkin sözlerini anımsatıyor (1938 yılı metni, 10. Sahne)

17. (19,36) *Nungesser'in gölgesiyle*] Charles Nungesser, 1927 yılı Mayıs ayı ortalarında, Lindbergh'in Atlas Okyanusu'nu uçakla geçme girişiminden bir kaç gün önce, *Oiseau-Blanc* (Beyaz Kuş) adlı uçağıyla çıktığı uzun uçuş rekor denemesi sırasında, yardımcı pilotu François Coli'yle birlikte Kuzey Atlantik'te düşmüştü.

18. (20,27) *İkimiz*] Lindbergh'in Atlas Okyanusu'nu uçakla geçişi anlatan kitabın adı (karşl. 3. Sahne).

19. (21,2f) *Hatırlasana: St.Louis'de ikimiz/Bundan daha uzun uçtuk*] Lindbergh'in Atlas Okyanusu'nu geçmeden önce gerçekleştirdiği uzun mesafeli hazırlık uçuşları kastediliyor; bunlardan biri San Diego'dan St.Louis'e (10/11 Mayıs'ta), diğeri ise St.Louis'ten New York'a (12 Mayıs'ta) yapılmıştı.

20. (24,9) *3. bin yılın sonunda*] Bu dizeler, *Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu*'na aktarılırken, "ikinci bin yılın sonunda" biçiminde değiştirilmiştir (karşl. 1. sahne)

21. (24,13f) *Erişilmez olanı*] Brecht *Denemeler*, 2. Sayı'da (1930 sonu) yer alan *Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu*'nun basımı sırasında şu dipnotu koymuştur: "Bu, 'henüz erişilmemiş olan' olarak düzeltilmelidir" (karşl. 1. sahne)

22. (23,31-24,14) *İnsanlık kendisini.. Erişilmez olanı anımsattı*] Brecht bu dizeleri, hemen hemen aynen *Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu*'nun 1. Sahnesi'ne almıştır.

ANLAŞMA ÜZERİNE BADEN ÖĞRETİ OYUNU

Temel Metin

Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu, Denemeler, Sayı 2 (Denemeler 4-7), Berlin; Gustav Kiepenheuer Yayınevi 1930. S.123-146 (7. Deneme)

Tarihçe

1929 yılı başı: Çalışmanın başlangıcı.

28 Temmuz 1929: '1929 Baden-Baden Alman Oda Müziği' Festivali çerçevesinde, *Öğreti Oyunu* başlığıyla ilk kez sahnelenişi

Yaklaşık Ekim 1929: *Öğreti Oyunu* metninin ilk kez yayınlanışı, B. Schotts Söhne Yayınevi, Mainz.

1930 yılı sonu: *Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu* başlıklı yeni metnin *Denemeler*, 2. Sayı'da yayınlanışı, Gustav Kiepenheuer Yayınevi, Berlin.

Metnin Oluşum Öyküsü

Oyunun çalışmasına 1929 yılının Mart/Nisan aylarında başlanmıştır. Aynı *Lindberg Uçuşu* gibi, "1929 Baden-Baden Alman Oda Müziği Festivali" için yazılmıştır. Müziklerini Paul Hindemith 1929 yılı ilkbaharında bestelemiştir. Oyun ilk kez Baden-Baden'de 28 Temmuz 1929'da *Öğreti Oyunu* başlığıyla oynanmıştır. Böylece Brecht, dramatik çalışmaları için ilk kez *Öğreti Oyunu* kavramını kullanmış olmaktadır. (Yazıldığı ilk anda radyo oyunu olarak tanımlanan *Lindbergh Uçuşu*, ancak *Lindberghlerin Uçuşu*'na dönüştükten sonra, yani 1930 yılı ilkbaharında *Radyo Öğreti Oyunu* alt başlığıyla tanımlanmıştır.)

O andan sonra Brecht, "Öğreti Oyunu" kavramını, "sahne üzerinde epik (anlatan) bir canlandırma biçimi"ni gerektiren belli bir oyun tipi için kullanmıştır. "Üst düzeydeki örneklerin taklidine yönelik olarak (yani gerçek olayların değil), kişilerin oluşturulmasında gözetilecek olan estetik ölçütleri saptamaktadır," Brecht. [...] "Kendine özgü karakterler

dışlanmaktadır." Öğreti oyunu "eksiltme" yoluyla, "tümüyle somut, salt seyre yönelik" canlandırma biçimini devre dışı bırakır, [...]"duygusal deneyim" yolunu seçmez; alıcıyı teatral bir olayın içine çekmek yerine, onu bir modelin "karşısına koyar". Brecht için öğreti oyunları, "izleyicilerden çok katılımcılar için var olan", "onları tiyatro oynayarak eğitmeyi, başka bir deyişle onları hem eyleyen hem de gözlemleyen yapmak isteyen bir dizi denemedir." Öncelikle, "Üretici olanlar için sanat" söz konusudur, bu arada oyuna katılanlar, model üzerinde yapılan alıştırmalar yoluyla, "aynı biçimde bu örneklerin eleştirisini yapmak yoluyla" "toplumsal olarak etki altında bırakılabilirler." "Öğreti oyununda bir sürü çeşitleme yapmak olasıdır."

Brecht, 1929 Baden-Baden Alman Oda Müziği program dergisine *Öğreti Oyunu*'yla ilgili olarak şunları yazar: Bu yeni çalışma "kollektif bir sanat alıştırmasına yönelik olan bir dizi müzikal, dramatik ve politik kuramın oluşmasından doğmuştur" ve "bununla ilgilenen yazarların kendi kendilerinin sağlamalarını yapabilmeleri için yazılmıştır." Gene aynı program dergisinde oyunun prömiyer gününe kadar 'tamamlanmış sayılamayacağını' da belirtir. Oyunun müziklerinin partisyonları B. Schotss Söhne Yayınevi tarafından Ekim 1929'da yayınlanır.

1930 yılında -tahminen yaz aylarında ya da sonbaharda- Brecht, oyunu geliştirmek için kapsamlı bir çalışma yapar ve oyun hakkında daha kapsamlı *Notlar* kaleme alır. Bu yeni çalışma, oyunun sahnelenmesinden sonra elde edilen verileri değerlendirilerek ve Hindemith'in yayınlanan partisyonlara yazdığı önsözde dile getirdiği görüşler dikkate alınarak oluşur. Hindemith'in görüşleri şöyledir: "Kendi amaçları için uygun biçimi bulmak alıştırmayı yönetenle uygulamayı yapan topluluğa bırakılmıştır" ,"bu nedenle istedikleri gibi çıkartma, ekleme ve değiştirme yapabilirler."(Paul Hindemith/ *Bert Brecht, Öğreti Oyunu*, Mainz: B.Schotts Söhne Yayınevi.) Brecht *Notlar*'da bu görüşü tartışmaya açar, oyunun taşıdığı, "öğretmeye yönelik tek amacın 'salt müzikal ' bir amaç olduğuna" karşı çıkar. Bunun karşısına bu öğreti oyunu kanalıyla ulaşılmak istenen, "günümüz insanını çok farklı bir güç uygulayarak birbirlerinden çekip koparan kollektif oluşumlar"a temellenen toplumsal bir noktaya işaret eder; Hindemith tarafından saptanan müzik-pedagojik amaçların ötesinde sosyal bir alana uzanmaktadır. Oyunun yeni metni, *Lindbergh Uçuşu*'nun *Lindberghlerin Uçuşu*'na dönüşmesiyle; *Evet Diyen*'in gözden geçirilmesiyle; *Önlem* üzerinde yapılan ilk çalışmalarla; *Ekmekçi Dükkânı* projesi, *Mezbahaların Johanna'sı* ve *Fatzer* malzemesi üzerinde yürütülen çalışmalarla yakından ilintilidir. Brecht artık *Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu* başlığını taşıyan oyunu 1930 yılı sonunda *Denemeler*,

2. Sayı'sında *Notlar*'la birlikte yayınlar, ancak 1929yılında sahnelenen oyunla bu yeni metin arasındaki farkı ayrıntılı olarak belirtmez.

Baden Öğreti Oyunu, Lindbergh Uçuşu'nda ele alınan malzemeyle ilgilidir. Brecht, *Lindbergh Uçuşu*'nun sonunda dile getirilen "Erişilmez Olan" sorununa el atmıştır. Çalışma ilerledikçe toplumsal durumu değiştirmeyi amaçlayan "henüz erişilmemiş olan"a yönelik bakış açısının etkisiyle; doğa bilimlerindeki gelişmeler, teknik alanda öncüllük ve sosyal karşıtlıkların sürmesi arasındaki aykırılıklar oyunun merkezine oturur.

Bu bağlamda "Anlaşma" kavramı bir yenilik olarak oyuna girer. Bu, büyük bir olasılıkla Francis Bacon'un, *Novum Organum* (1620; Yeni Organon) adlı yapıtında yer alan cümlesinden esinle ortaya çıkmıştır: *"Natura enim non nisi parendo vincitur"* (Doğayı ancak, ona itaat ederek yenebiliriz.) Brecht de aynı biçimde, doğanın objektif yasalara egemen olmak için, bu yasaların (ve toplumun) anlaşılmasının ve tanınmasının koşul olduğunu belirtir. Oyunun doğa ve toplum felsefesine yönelik bakışı Brecht'in Marksizm üzerine yaptığı çalışmaların etkisiyle oluşmuştur. Anlaşma kavramı Brecht tarafından daha sonra da, öncelikle de öğreti oyunlarında, çeşitli biçimlerde kullanılmış, değişen politik dünya görüşü içerikleriyle de bağlantılandırılmıştır.

Brecht'in belirttiğine göre, Elisabeth Hauptmann ve Slatan Dudow metin çalışmalarına katılmışlardır; böylece, Dudow'un adı ilk kez Brecht'in bir çalışmasında duyulmuş olur; 1930 yılına ait *Denemeler* metninin oluşumunda da Dudow'un adı geçer.

1949 yılında Brecht, *Baden Öğreti Oyunu*'nun 3. Sahnesi'nde yer alan *Clown* oyununa el atar ve bundan Batı Almanya'daki politik durum üzerine güncel bir sahne oluşturur; ancak herhangi bir başlık koymaz. *Clown* Sahnesi'ndeki Birinci tipi Konrad Adenauer'e, İkinci tipi ise, o zamanlar ABD'nin Batı Avrupa'ya yaptığı ekonomik yardım programının mucidi George Marshall'a dönüşmüşlerdir; Bay Schmitt ise büyük burjuvazinin temsilcileri tarafından ekonomik ve politik açıdan aldatılan Alman Michel olmuştur. Bu sahne için Brecht, "Ayağa kalk Michel!" diye başlayan küçük bir şiir yazar, şiir iki dörtlükten oluşan Bonn Federal Marşı'dır; Hoffmann von Fallersleben tarafından bestelenen ve kısaca, "*Almanya Şarkısı*" olarak adlandırılan *Almanların Şarkısı*'nın (1841) bir parodisidir; bu şarkı, 1949/50 yıllarında yapılan tartışmalardan sonra (ilk dörtlüğü çıkarılarak) Federal Almanya'nın Ulusal Marşı olarak ilan edilmiştir. Her iki metnin müziklerini de Paul Dessau, 1949 yılında bestelemiştir.

Metin Yazımları

Oyuna ilişkin tamamlanmış müsvedde ya da daktilo metinleri mevcut değildir, yalnızca bir iki tane -tarihsiz- taslak vardır. Her iki metin de oluşturuldukları dönemde birer kere, partisyonların basımıyla ve *Denemeler*, 2. Sayı'da yayınlanmıştır.

1929 yılında sahnelenen ilk metin, *Öğreti Oyunu* başlığını taşımaktadır. Yedi Sahne'den oluşmaktadır. Bu metinler daha sonra 1930 yılına ait *Denemeler* metninde aşağıda parantez içlerinde belirtilen yerlerde kullanılmıştır: 1 Uçuş Raporu (1. ve 2. Sahnelerler) - 2 İnsanın İnsana Yardım Edip Etmediğinin İncelenmesi (3. Sahne'de yer alan Birinci İnceleme) - 3 Koro, Düşenler'e Konuşur (10. Sahne) - 4 Ölümü İnceleyin (Bir Ölüm-Dansı Sahnesi, 1930 yılında bu sahnenin yerine öldürülmüş insanlara ait fotoğraflar gösterilmiştir; bunun ardından 7. Sahne'nin ilk dizeleri gelmiştir) - 5 İbret (7. Sahne'de yer alan Konuşmacı Metni, ilk üç cümlesi hariç) - 6 İnsanın İnsana Yardım Edip Etmediğine İlişkin İkinci İnceleme (3. Sahne'de yer alan Üçüncü İnceleme, Clown Oyunu) - 7 Sınav (8. sahne). *Öğreti Oyunu*, "Şimdi en küçük büyüklüğüne/Erişti," dizeleriyle son bulmaktadır. Bunun dışında 1929 yılına ait metinle 1930 yılına ait metin arasında şu farklar vardır: Öğretme ve öğrenmenin sergilenişine ilişkin bakış açısı farklıdır; 1. Sahne'nin sonunda "Erişilmez olan"a işaret edilir, aynı 1929 yılında *Lindbergh Uçuşu*'nda ve 1930 yılında *Lindberghlerin Uçuşu*'nun yer aldığı *Denemeler* metninde olduğu gibi. 1929 yılına ait *Öğreti Oyunu* tek bir sergileme figürü koyar ortaya: *Düşenler*; bu da *Lindbergh Uçuşu*'ndaki başrol kişisi, 'Lindbergh'le paralellik taşır (ancak 1930 yılında *Lindberghlerin Uçuşu*'nda 'Lindberghler' olacaktır).

1930 yılına ait *Denemeler* metninde -*Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu*- onbir sahne vardır. Brecht yalnızca sergilemeye yönelik bakış açısını değiştirmekle kalmamış ("Erişilmez olan", "Henüz erişilmemiş olan"a dönüşmüştür), rol kişilerini de yeniden oluşturmuş ("Düşen Pilot" ve "Düşen Üç Makinist" birbirlerine karşıtlık oluşturarak, solo bir rol olan"'Düşen"in yerini almışlardır), Anlaşma kavramını da oyunun başlığına yerleştirmiştir. Oyun bütünüyle yeni bir yapı kazanmıştır. Öğreti Oyunu'nda dağınık olarak bulunan, insanın insana yardım edip etmediğine ilişkin üç inceleme, 3. Sahne'de toplanmıştır. Oyunun sonu, *Sınav Sahnesi*'nin sonunda yer alan yeni dizelerle başlar, metin gruplarının yerlerinin değiştirilmesi ve yeni metinlerin eklenmesiyle tümüyle değiştirilmiştir. Brecht, Koro'nun Düşen Pilotlar'la olan konuşmasını yeni olan 10. Sahne'ye aktararak (*Öğreti Oyunu*'nda,

Birinci İnceleme Metni'nin hemen arkasından geliyordu), Pilotlar'la Makinistler arasındaki ayrımı belirginleştirir; bu ayrım, 11. Sahne'de Pilotlar'ın "öğrenmeye kapalı" oluşları, buna karşın öğrenmeye hazır Makinistlerin eğitilmesiyle (Anlaşma) doruğa çıkar. 5.Sahne (Danışma), 6. Sahne (Ölülerin İzlenmesi), 9. Sahne (Övgü ve Kamulaştırma) ve 11. Sahne (Anlaşma) tümüyle yeni sahnelerdir; 11. Sahne, "Her şey değişecektir," der: "İnsanların sınıflara/ayrılmasından doğan düzensizlik". 4. Sahne'de yer alan ve Kalabalık'ın söylediği, "Bu bütün değiştirilmelidir," cümlesini de içeren metin yalnızca 1930 yılına ait metinde bulunmaktadır. - 'Kabalık' da farklı bir 'duruş' kazanmıştır. Bir yandan yeni ve önemli bir metin değişikliği söz konusudur, bir yandan da *Öğreti Oyunu*'nda yer alan oyun tekniğine ilişkin bir işlev burada devre dışı bırakılmıştır: Oyunun ilk sahneleniş metninde kalabalığın karşı çıkışlarından ve verdiği cevaplardan önce, "Kalabalıktan Birkaç Kişi" nin söylediği bir öncü metin yer almıştır. Hindemith bunun amacını şöyle anlatmıştır: İzleyiciler eyleyen kişi olarak gösterime doğrudan katılmaktadırlar: 'Kalabalık' için öngörülen cümleleri şarkı biçiminde söylemektedirler. Söz konusu cümleler üzerinde daha önce bir çalışma yapmış olan "Kalabalıktan Birkaç Kişi" ise, bu cümleleri bir şefin yönetiminde, önce Kalabalık'a söylerler. Kalabalık daha sonra bu cümleleri yineler.' 1930 yılına ait metin 'Kalabalık' ve 'Kalabalıktan Birkaç Kişi' ayrımını içermez. Brecht öğreti oyununu, üreten (oyuncu) için bir alıştırma olarak saptayınca, Hindemith'in müzik eğitimine temellenen ve izleyicilerin 'eyleyen kişi' olarak gösterime spontan katılımını içeren prensibi sorun yaratmaya başlamıştır. 1930 yılına ait metinde yer alan Kalabalık'ın konuştuğu metin bölümleri de çok uzun olduğu için güçlük çıkarmıştır.

Bu basımdaki metnin düzenlenişine ait:

DİPNOTLAR

1. (26,1) *Çalışmaya katılanlar*] Temel metinde, çalışmaya katılanların adları metnin sonunda belirtilmiştir: "Brecht. Dudow. Hauptmann."

2. (26,3-10) *Yedinci Deneme*...] Metin, *Denemeler,* Sayı 2'den alınmıştır.

3. (26,13) *Kişiler*] Kişilerin listesi daha sonra eklenmiştir.

Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları

Öğreti Oyunu, ilk kez 28.Temmuz 1929 tarihinde, *Lindbergh Uçuşu*'nun prömiyerinin ertesi günü, "1929 Baden-Baden Alman Oda Müziği Festivali" çerçevesinde Baden-Baden şehir salonunda oynanmıştır. Oyunu Brecht yönetmiş, yardımcılığını ise Ernst Hardt yapmıştır; aynı zamanda Hardt'ın yönetiminde *Lindbergh Uçuşu* üzerinde de bir çalışma yapılmaktadır. Şef kürsüsünde Alfons Dressel ve Ernst Wolff bulunmaktadırlar; Neher ise dekor, film malzemesi ve projeksiyonlardan sorumludur. Oyuna katılan Koro ve Orkestra'nın yanısıra (bunlar profesyonel ve amatör sanatçılardan oluşmaktadır) Şarkıcılar ve dört Oyuncu vardır: Sözcü'yü Gerda Müller-Scherchen; *Clown* Sahnesi'ni ise Theo Lingen, Karl Paulsen ve Benno Carlé oynamaktadırlar. 1930 yılına ait metinde yer almayan *Ölüm Dansı*'nı ise Brecht'in ricası üzerine dansçı Valeska Gert yorumlamıştır; bu dans gösterim sırasında film olarak gösterilmiştir. Kalabalık'ın replikleri notalarla birlikte bir perdeye yansıtılır, böylece izleyicinin birlikte şarkı söylemesi amaçlanmıştır. *Clown* Sahnesi üzerinde çok titiz bir çalışma yapılmıştır. Theo Lingen, Bay Schmitt'i oynamaktadır; uzun tahta bacakları, uzun kolları ve dev gibi bir kafası vardır, bu yolla uzuvlarının çıkarılıp atılması daha açıkça görülebilmektedir.

Gösterim, seyircilerce büyük ölçüde anlaşılmaz. Özellikle, oyunun içerdiği sert tavır ve izleyicinin "Kalabalık" olarak tanımlanmaya çalışılması şaşkınlığa yol açar. *Ölüm Dansı* filminin ve "Ölülerin İzlenmesi" projeksiyonlarının gösterilmeleri sırasında bu şaşkınlık kızgınlığa dönüşür. Bunun üzerine Brecht, Gerda Müller-Scherchen'den Sözcü olarak izleyicinin karşısına çıkmasını ve şu duyuruyu yapmasını ister: "Ölümün rahatsızlık yaratan sergilenişinin bir kez daha izlenmesi." (Öğreti oyununun kuramları), Bunun üzerine fotoğraflar bir kez daha gösterilir. (Brecht oyunu, *Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu*'na dönüştürürken, bu doğaçlamayı metne katmıştır.) *Clown Oyunu* da kızgınlığa yol açınca, oyun yuhalamalarla, ıslıklamalarla, bağırıp çağırmalarla dolu bir tiyatro skandalına dönüşür.

Basın da oyuna olumsuz tepki gösterir. Dönemin ünlü tiyatro eleştirmenleri, gösterimi bir müzik festivali kapsamında değerlendirmezler; Brecht'in daha önce yazdığı diğer öğreti oyunlarında da olduğu gibi, oyunu daha sonraki gösterimlerinde de değerlendirme dışı bırakırlar. Hindemith'in besteleri ise, hem prömiyerde, hem de daha sonraki gösterimlerde dikkate değer bulunur, hatta övgüyle karşılanır; "Gençliğin şarkı söyleme hareketine ideal bir yaklaşım"

olarak nitelendirilir (*Frankfurter Zeitung*, 21 Mayıs 1930). Brecht ise, bir yandan iyi niyetli, öte yandan da kuşku dolu bir anlayışla karşılanır. *Melos* adlı gazetede (Mainz, 1930, 9. Sayı) oyunun 'düşüncesi'nin, "ölümle olan ilişkisi nedeniyle bireyin anlamsızlığı" olduğunu belirtilir; Walter Dirks ise, daha sonraki bir gösterim nedeniyle yazdığı bir yazıda oyunu, "Hıristiyan alçakgönüllüğü ve Hıristiyan itaatkârlığından izler taşıyan" bir tavrın, "kahramanca bir stoacılığın" anlatımı olarak değerlendirmiştir (*Rhein-Mainische Volkszeitung*, Frankfurt a.M., 30 Aralık 1930). Hans Holl da, "Kollektif sanat yapıtının", "radikal sosyalist bir dünya görüş"nü içerdiğini düşünmektedir (*Frankfurter Zeitung*, 2 Ağustos 1929). *Badische Volks-zeitung*'un tiyatro eleştirmeni olan Elsa Bauer ise, 30 Eylül 1929 tarihli yazısında oyunun, "Estetik ve ahlakın bütün yasalarıyla alay eden," kötü bir çalışma olduğunu belirtir. Aynı eleştirmen, "Bu Öğreti Oyunu"nu (Almancada Öğreti Oyunu, *'Lehrstück'* biçiminde yazılır. Eleştirmen söz konusu yazısında bunun yerine 'Boş Oyun' anlamına gelen *'Leerstück'* sözcüğünü yazarak sözcük oyunu yapmış.Ç.N.) hiç bir şeyden haberi olmayan, gösteriş meraklısı yeteneksizin teki yazmış olmalı," dedikten sonra, oyunun tiyatrodaki 'mutlak bolşevizm'in karşılığı olan 'Sadist' bir oyun olduğunu belirtir. "Bundan sonra zarar vermemesi için Clown'un değil, oyunun yazarının bütün uzuvlarının çıkarılması" gerektiğini de ekler.

Oyunun bundan sonraki gösterimleri de değişik tepkilere yol açar. Gerçi bu gösterimlerin hepsinde bütün metin ve bütün müzik parçaları sergilenmemiştir. Örneğin, 1930 Mart'ında Münih'te düzenlenen Yeni Müzik Haftası'nda (Müzikal Yönetim: Hermann Scherchen) *Clown* Sahnesi çıkarılmıştır. Oyun, 1929-1933 yılları arasında Almanya, Avusturya, Belçika ve Fransa'da toplam 13 kez sahnelenir. Bu gösterimlerin hepsinde, B. Schotts Söhne Yayınevi tarafından yayınlanan metin kullanılır, yani 1929 yılına ait olan *Öğreti Oyunu* metni. 1930 yılında *Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu*'nun telif haklarını G. Kiepenheuer Yayınevi'ne veren yasal bir düzenleme yapılmıştır.

1933-1956 yılları arasında, *Öğreti Oyunu* ya da *Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu* sahnelenmemiştir. Berliner Ensemble'de bu amaçla biraraya gelen bir oyuncu topluluğu, 1949 yılı sonunda Brecht'in Batı Almanya için güncelleştirdiği *Clown* Sahnesi'ni oynamışlardır. Polis kaskı taşıyan üniformalı Mr. Marshall ve silindir şapkası, frakı ve parlak eldivenleriyle onun Başbakanı Bay Adenauer'in yer aldığı oyun, Berlin'deki fabrikalarda iki kez gösterime sunulmuştur.

Satır Açıklamaları

1. *Anlaşma*] Brecht bu kavramı daha 1929 yılında yazdığı *Öğreti Oyunu* metninde de kullanmıştı. Bu metinde ise hem oyunun başlığında yer almaktadır, hem de 11. Sahne'ye kadar belirleyici bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Brecht bu kavramı *Evet Diyen, Evet Diyen ve Hayır Diyen, Önlem* oyunlarında da kullanmıştır; ancak bu oyunlarda değişik anlamlar taşımaktadır.

6. (27,14-36) *İnsanlık kendisini.... olanı anımsattı*] Dört Pilot'un bu replikleri, *Lindberghlerin Uçuşu*'nun son sahnesinden hemen hemen olduğu gibi alınmıştır.

5. (27,31) *Takvimimizde ikinci bin yılın sonunda*] *Lindberghlerin Uçuşu*'nda bu dizeler, 'Takvimimizde 3 bin yılın sonunda' biçimindedir.

7. (27,38f) *Birinci denemede..*] Bu dipnot, *Lindberghlerin Uçuşu* oyununa ve bu oyunun *Denemeler*, Sayı 1'de yayınlanmış olan metnine aittir.

8. (29,29) *İçimizden biri*] Amerika'nın Christoph Kolombus tarafından keşfine gönderme (1492).

9. (29,37) *İçimizden biri*] Buhar makinesinin James Watt tarafından icat edilmesine gönderme (1770).

10. (38,13) *Düşünür*] Bu figür, 1929 yılından sonra Brecht tarafından, gerçeğin diyalektik bir biçimde izlenebilmesi amacıyla tekrar tekrar kullanılmıştır. Bu dönemde oluşturulan ve onbir tanesi Haziran 1930'da *Denemeler*, Sayı 1'de yayınlanan *Bay Keuner'in Öyküleri*'nde de Bay Keuner 'Düşünür' olarak tanımlanır.

11. (40,30) *Charles Nungesser*] Fransız pilot, Mayıs 1927'de Kuzey Atlantik üzerinde uçarken uçağı düştü. Brecht daha önce *Lindberghlerin Uçuşu*'nda da Nungesser'e değinmişti.

12. (42,33-40) *Binlerce yıl...*] Bu dizeler 1. Sahne'deki dizelerin hemen hemen aynısıdır; böylece *Lindberghlerin Uçuşu*'nun ilgili bölümüyle de aynı benzerlik söz konusudur.

13. (43,19f) *Tamamen tanınmaz / Şimdi onun yüzü*] Tanınmayacak duruma getirme, kişiliğin, subjektivizmin silinmesi *Önlem* adlı öğreti oyunun odak noktasını oluşturur (2. Sahne: *Değişmek*). Brecht'in 1926 yılında incelemeye başladığı Marksizm üzerine tuttuğu notlar bu konuyla yakından ilintilidir: "Giderek büyüyen kollektifler içinde kişi parça parça olmaktadır. [...] Başka bir şeye dönüşmekte, adsızlaşmakta, en küçük büyüklüğüne ulaşmaktadır - vazgeçilemez olmaktan çıkıp hiç bir şey'e dönüşmektedir-; ancak en küçük büyüklüğü içinde de, bütün içindeki vazgeçilemezliğinin ayırdına varır." *(Kişi ve Kitle)*

14. (43,40) *Ona seslenince oluşur*] Bkz. *Adam Adamdır*, Galy Gay, *Adam Adamdır*'ın Kantin Sahnesi'nin sonunda Dul Begbick'e şöyle der: "Bir kimse hiç kimsedir. Birinin ona seslenmesi gerekir."

15. (45,12) *olayların akışı*.. .] Yunan düşünür Heraklit'in felsefesine gönderme: *panta rhei* (sürekli akış); bu nedenle insan, aynı suda iki kez yıkanamaz.

16. (45,34f) *İnsanların sınıflar/Ayrılmasından doğan düzensizlik*] Brecht tarafından tekrar tekrar ele alınan, kapitalist üretim biçiminin özelliklerine dayanan bir motif.

EVET DİYEN

Temel Metin

Evet Diyen, Okul Operası, '*Denemeler*' Sayı 4, Berlin: Gustav Kiepenheuer Yayınevi, 1930 ; (10.Deneme)

Tarihçe

1929 sonu: Çalışmanın başlangıcı.

Nisan 1930: *Die Musikpflege* adlı dergide ilk kez yayınlanışı.

23 Haziran 1930: Berliner Zentralinstitut für Erziehung und Unterricht'te (Berlin Eğitim ve Öğretim Merkez Enstitüsü) ilk kez sahnelenişi; aynı zamanda *Denemeler*, Sayı 4'ün bir ön baskısında yayınlanışı, Gustav Kiepenheuer Yayınevi, Berlin.

(Bkz. *Evet Diyen. Hayır Diyen*)

Metnin Oluşum Öyküsü

Brecht, 1929 yılı sonunda malzeme üzerinde çalışmaya başlar. *Lindberghlerin Uçuşu*'nun Temmuz 1929'da, Baden-Baden Oda Müziği Festivali'nde kazandığı başarıdan sonra, Brecht ve besteci Kurt Weill, "Yeni Müzik Berlin 1930" için yeni bir çalışmayı kaleme almaya başlarlar, bu bir okul operası olacaktır. Okul operası fikri Kurt Weill'dan gelir. Weill'a göre okul operasının üç görevi olmalıdır: "Opera türünü yeni temellere oturtabilmek amacıyla, besteciler ya da besteci kuşağı için bir okul olmalıdır"; "yalınlığı ve doğallığı" zorunlu kılan "opera gösterimi için bir okul olmalıdır" ve son olarak "okullarda oynanabilir olmalıdır"; ancak bu kolay söylenen ve kolay canlandırılan çocukça bir gösterim olmamalı, "titiz ve zor bir çalışmanın ürünü olmalıdır", "öncelikle salt müzikal", "ama bir o kadar da zihinsel" bir okul olmalıdır. (Kurt Weill, *Evet Diyen* adlı okul operası üzerine, oyunun ilk sahnelenişi sırasında basılan program dergisinde, *Yeni Okul ve Müzik*, ve *Die Szene*'de, Berlin, 1930, No:8).

Evet Diyen için, Japon yazar Zenchiku'nun (1405-1468) kaleme aldığı *Taniko* adlı No oyununun Elisabeth Hauptmann tarafından ya-

pılan Almanca çevirisi temel oluşturur. Bu çeviri ayrıca, İngiliz yazar Arthur Waley'in orijinal metin üzerinde 1921 yılında yaptığı özgür ve kısaltılmış bir çalışmaya da dayanmaktadır (*Taniko-The Valley-Hurling),* bu çalışmada diğer değişikliklerin yanı sıra, oyunun sonunda yer alan mitolojik çözüm de yer almamaktadır. Hauptmann'ın çevirisi *Taniko ya da Der Wurf ins Tal* (Taniko ya da Vadiye Atış) başlığını taşımaktadır.

No oyunları Japonya'nın en eski ve klasik tiyatro biçimidir, bu oyunlar da söz, müzik ve dans iç içedir. Mitolojik ya da efsanevi malzemeleri işlerler ve çok katı kurallar içerirler. Bu tiyatro biçiminin en belirgin özellikleri şunlardır: Az sayıda oyuncu, koro kullanımı, tipik jestlerin, duruşların ve maskelerin yardımıyla sembolik bir sergileme stili. Elisabeth Hauptmann bu drama biçiminin, epik oyun türü üzerinde yapılacak denemeler için uygun olduğunu görür. Yaptığı Taniko çevirisini önce Weill'a verir, çeviri daha sonra Brecht'e iletilir.

Evet Diyen'in ilk metni Ocak 1930'da ana hatlarıyla tamamlanır; Weill de o sıralarda, daha sonra Nisan/Mayıs aylarında bitireceği, oyun müzikleri üzerinde çalışmaktadır. Brecht, Elisabeth Hauptmann'ın *Taniko* çevirisinin hemen hemen %90'ını olduğu gibi kullanır. Yer yer akışta ve eylemin yönlendirilmesinde kimi değişiklikler yapılmış, aynı zamanda başka bir *fabl* anlatımı için gerekli olan metin parçaları eklenmiştir.

Fabl için gerekli ön koşullar değiştirilmiştir. Okul artık bir tapınağa bağlı değildir (orijinalinde, Waley'in yapıtında ve Hauptmann'ın çevirisinde olduğu gibi); Öğretmen, bir hac yolculuğuna değil, bir araştırma gezisine çıkmaktadır; Oğlan bu yolculuğa annesinin sağlığına kavuşması için dua etmek üzere değil, dağların öte yanında oturan -oyuna yeni eklenen- doktorlardan ilaç ve bilgi almak için katılır. Brecht bunların dışında, Büyük Koro'nun oyunun başında söylediği beş dizeyi, Öğretmen'in ve Anne'nin oyunun Birinci Bölümü'nün sonunda söyledikleri dizeleri eklemiştir, bu dizelerin oyuna getirdikleri tema şudur: "Her şeyden önce anlaşmasını öğrenmek önemlidir." Böylece altı ay önce ilk kez sahnelenen *Öğreti Oyunu*'nun içerdiği ve *Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu*'nun odak noktasını oluşturan sorunsal ele alınmış olmaktadır. Ancak burada anlaşma, doğanın ve toplumun yasalarına egemen olmak için onları anlamak ve kabullenmek anlamına gelmemektedir yalnızca. Burada tartışmaya açılan, Brecht'in o sıralar üzerinde çalıştığı Marksizm öğretilerinden ve sınıf ayrımı konusuyla giderek daha fazla ilgileniyor olmasından kaynaklanan, ölümü göze alacak denli "doğru olan"ın peşinden koşan bir yaşam felsefesi konusunda anlaşmaya varmaktır. Weill, Brecht ve kendisi tarafından oyuna katılan "anlaşma" kavramının Oğlan'a şöyle

bir yükümlülük getirdiğini söyler: "Dahil olduğun bir düşünce ya da topluluk için her türlü kararlılığı göstermelisin." (Weill, *'Evet Diyen' Adlı Okul Operam Üzerine*). - Oyunun İkinci Bölümü'nde de orijinal metinde yer alan *fabl*'dan uzaklaşarak eylemdeki kimi ayrıntılar için yeni nedenler oyuna eklenmiştir. Hasta biriyle kayalıklardan geçmenin doğal zorlukları ortaya konmuştur; ayrıca "Büyük Geleneğin" kuralları da değiştirilmiştir: Hasta olan, vadiye atılmaya mahkûm değildir; önce bu kuralla hemfikir olduğunu söylemesi gerekir.

Leipzig'te yayınlanan *Die Musikpflege* adlı aylık derginin 1930 Nisan ayı sayısında, oyunun yeni metni ve Kurt Weill'le yapılan *Okul Operası Üzerine Güncel Bir Söyleşi* yayınlanmış, Weill bu söyleşi vesilesiyle okul operasının Birinci Perdesi'ni oynamıştır. Mayıs ayında Heinrich Martens, Berliner Zentralinstitut für Erziehung und Unterricht'te(Berlin Eğitim ve Öğretim Merkez Enstitüsü), öğrenciler için bir okuma tiyatrosu düzenlemiştir. Oyun bu Enstitü'de 23 Haziran 1930 tarihinde dünya prömiyerini yapmıştır. Hemen hemen eşzamanlı olarak da oyun metni Gustav Kiepenheuer Yayınevi tarafından *Denemeler*, Sayı 4'ten alınarak bir ön baskı olarak yayınlanmıştır.

Berlin'de yapılan prömiyerin yankıları, Berlin-Neukölln'de yapılan bir başka öğrenci gösteriminin yol açtığı tartışmalar ve dostlarının düşünceleri Brecht'in 1930 yılı sonunda *Evet Diyen*'i yeniden ele almasına neden olmuştur. Bu çalışma sonucunda da *Evet Diyen ve Hayır Diyen* adlı okul operaları oluşmuştur.

Metin Yazımları

Oyun, ilk metniyle üç kez sahnelenmiştir, bunlar arasında önemli ayrımlar yoktur. Başlıca ayrım oyunun başlığında ve kaynakçada ortaya çıkar. *Die Musikpflege*'nin Nisan sayısında yayınlanan metnin başlığı şöyledir: *"Evet Diyen'in Öğreti Oyunu, Bir Japon Masalı'ndan"*. İki ay sonra yayınlanan program dergisinde ise oyunun adı, *"Evet Diyen, Bir Japon Oyunundan Hareketle"* olarak belirtilmiştir. Her iki yayında da, sahneyi iki eylem mekânına bölen reji yönergesi yer almamaktadır. Bu reji yönergesi, 1930 yılı ortalarında Gustav Kiepenheuer Yayınevi tarafından yayınlanan ve *Denemeler*, Sayı 4'ten alınan ön baskıda bulunmaktadır. 10. Deneme olarak tanımlanan okul operası metninde yer alan bir dipnotta şöyle denmektedir: "Arthur Walley tarafından İngilizce olarak yeniden kaleme alınan Japon No-Oyunu *Taniko*'dan hareketle." Brecht tarafından düzeltmeleri yapılan Kiepenheuer baskısı elinizdeki kitap için temel oluşturmuştur.

Bu basımda yer alan temel metne ait olanlar:

DİPNOTLAR

1. (48,1) *Çalışma arkadaşları*] Kaynak metinde çalışma arkadaşları oyunun sonunda belirtilmiştir: 'Brecht. Hauptmann. Weill.'
2. (48,4) *Kişiler*] Kişiler daha sonra eklenmiştir.
3. (49,25) *2. Mekâna*] Temel metinde kısaltılmış olarak '2'ye,' denmiştir.
4. (50,27) *2. Mekâna geçer*] Temel metinde, sahnede olana karşıt bir biçimde, "1. Mekâna geçer," denmiştir.
5. (51,28f) *Büyük Koro...*] Temel metinde bu satırın, dize olarak mı yoksa düzyazı olarak mı okunması gerektiği açık değildir.
6. (52,14) *Üç Erkek Öğrenci*] Temel metinde reji yönergelerinde ve rol adlarında farklı yazım biçimleri kullanılmıştır ('üç' ve '3'); elinizdeki kitapta bunlar tek bir biçimde verilmiştir.

Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları

Oyun ilk kez, 23 Haziran 1930'da Berliner Zentralinstutit für Erziehung und Unterricht'in (Berlin Eğitim ve Öğretim Merkez Enstitüsü) salonunda, Müzik Bölümü'nün bir düzenlemesi çerçevesinde oynanmıştır. Yani öngörüldüğü gibi, 1930 Berlin Yeni Müzik Festival Haftası çerçevesinde değil. Çünkü bu arada 12 Mayıs 1930 tarihinde Brecht ve Eisler'in birlikte kaleme aldıkları, *1930 Berlin Yeni Müzik Sanatsal Yönetimine Açık Mektup* yayınlanmıştır; bu mektupta her iki sanatçı da, müzik festivali için Brecht'in hazırladığı ikinci oyun olan *Önlem* üzerine bu yönetimin uygulamak istediği kontrol mekanizmasına karşı çıkmakta ve oyunun resmi enstitülerin dışında bir yerde sergileneceğini bildirmektedir. *Açık Mektup*'taki düşüncelere katılan Weill ve Brecht, ilk *Evet Diyen* gösterimi için de bu kararlılığı gösterirler. Enstitü'nün Müzik Bölümü'nün düzenlediği gecenin ikinci yarısında oyun oynanır. Program dergisinde oyunda yer alanlar, "Gençlik Korosu'nun Gücü" olarak tanımlanırlar, orkestra elemanları ise, "Kilise ve Okul Müziği İçin Devlet Akademisi'nin Gençlik ve Enstrüman Grubu"dur. Gösterime katılanlar Berlin'deki eğitim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerdir. Heinrich Martens'in ön ayak olduğu gösterimin reji ekibi ise anılmamıştır.

Sahne düzenlemesinde bir kaç dekor parçasıyla sahne ikiye mekâna bölünmüştür; bu mekânlar oyunun her iki bölümü için de birbirinden farklı oyun durumları yaratmaya elverişlidir. 1931 yılında yayınlanan

bir *Denemeler* baskısı için Brecht, aşağıdaki sahne şemasını çizmiştir:

Oyunun dünya prömiyerinin yarattığı yankılar Brecht'in amaçlarına ters düşmektedir. Daha sonraları bile, Aralık 1930'dan sonra değiştirilmiş bir *Evet Diyen* metni oluştuktan sonra bile, oyunda dinsel görüşlerini doyuran bir taraf gören eleştirmenlerin övgüleriyle karşılaştı. Örneğin Walter Dirks, "Oğlan'ın, Anne'nin ve Öğretmen"in motiflerinin gerçek dünyanın, yani Tanrı'nın dünyasının motifleri' olduğunu yazmıştır (*Rhein-Mainische Volkszeitung*, Frankfurt A.M., 30 Aralık 1930). Oyunda var olduğu ileri sürülen "dünyevi olandan metafizik olana doğru uzanan bir varoluş" üzerine yazılan övgü dolu sözlerin yanısıra sol eğilimli kesimden de şiddetli karşı çıkışlar söz konusu olmuştur. Örneğin Frank Warschauer, "Bu okul operasında, anlamsız bir otoriteye temellenen tepkisel bir düşüncenin bütün olumsuz parçacıklarının incelikle dağıtıldığı bir dünya görüşü genç insanların ruhlarına sanatsal bir biçimde aşılanmaktadır." Warschauer, oyunda bir 'kadavra itaatkârlığı'nın söz konusu olduğunu dile getirmekte, oyunu, "*Evet Diyen*, savaş sırasında evet diyenleri anımsatıyor" yollu eleştirmektedir. (*Die Weltbühne*, Berlin, 1930, No: 28).

Bütün bunların dışında 30'lu yılların başında *Evet Diyen* üzerinde sayısız çalışma yapılmıştır. 1930-1932 yılları arasında toplam 60 sahnelemenin yapıldığı kanıtlanabilmektedir; bunlardan altısı İsviçre'de, birer tanesi Avusturya, Hollanda, Fransa, Romanya ve Japonya'da gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalara, 1930 yılında yapılan dünya prömiyerinde kullanılan metin kaynaklık etmiştir. Bu durum, 1933-1945 yılları arasında yurtdışında yapılan oniki çalışma ve Karl Heinz Martin'in, Berlin Hebbel Tiyatrosu'nda gerçekleştirdiği gösterim (1946) için de geçerlidir.

Satır Açıklamaları

DİPNOTLAR

7. (49,4) *Anlaşmayı*] Bu kavramla ilgili olarak *Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu* ve *Önlem* adlı oyunlarla karşl. "Anlaşma" kavramı ve bu kavramda oluşan değişiklikler üzerine, *Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu, Evet Diyen, Evet Diyen ve Hayır Diyen* ile *Önlem* oyunlarının açıklamalarına bakınız.

EVET DİYEN. HAYIR DİYEN

Temel Metin

Evet Diyen ve Hayır Diyen. Okul Operaları. *Denemeler*, Sayı 4 (Denemeler 11-12), Berlin: Gustav Kiepenheuer Yayınevi 1931, S.308-325 (11. Deneme)

Tarihçe

1929 sonu-1930 başı: *Evet Diyen* okul operasının üzerinde çalışma ve dünya prömiyeri

Aralık 1930: Yeni bir *Evet Diyen* metninin, *Denemeler*, Sayı 4'ten alınarak Gustav Kiepenheuer Yayınevi tarafından (ikinci kez) ön basımının yayınlanması.

1931 Ocak-Ekim arası: Birleşik oyunun ikinci bölümünün oluşumu, *Hayır Diyen.*

1931 sonu: *Denemeler*, Sayı 4'ün Gustav Kiepenheuer Yayınevi tarafından ilk basımı.

1951: New York'taki Living Theater'de ilk gösterim.

Metnin Oluşum Öyküsü

Öğreti oyunlarına özgü bir deneme olarak nitelendirilebilecek bu birleşik oyuna ("Bu iki küçük oyun ayrı ayrı değil, her zaman birlikte oynanmalıdır" - *Denemeler*, Sayı 4, Önsöz), Brecht/Weill'ın Haziran 1930'da ortaklaşa tamamladıkları okul operası *Evet Diyen* temel oluşturmuştur.

Brecht oyunun dünya prömiyerini görememiştir, çünkü o sırada Fransa'da *Mezbahaların Kutsal Johanna'sı* oyunu ve *Kuraldışı ve Kural* adlı öğreti oyunu üzerine çalışmaktadır. Ancak, oyuna gelen olumsuz tepkiler kendisine ulaşır. Dostları da oyunu eleştirmişlerdir. Hanns Eisler daha sonraları, 1930 yılına ait metni, "aptal bir feodal oyun"

olarak tanımladığını söyleyecektir (Nathan Notowicz, *Hanns Eisler ve Gerhart Eisler'le Konuşmalar*, Berlin/Doğu Almanya 1971, S.191). Bunun üzerine Brecht, 1930 sonbaharında, daha sonra Karl Marx Okulu adını alacak olan Berlin-Neukölln'deki Kaiser Wilhelm Lisesi'yle oyun üzerine bir çalışma yapmak için anlaşır. Burası, eğitim reformu çerçevesinde ilerlemiş bir eğitim veren, kısmen bir meslek öğrenmiş öğrencilerin iki ile dört yılda mezun olabildikleri bir okuldur. Kasım ve Aralık aylarında öğrenciler arasında oyun üzerine tartışmalar da yapılmıştır. Öğrenciler, kimi noktaların yanısıra "Operayı saran mistik hava"yı eleştirmekte, ya da eylemin yönlendirilmesinin yeterince açık seçik olmadığını, ya da yeterince gerçekçi olmadığını söylemektedirler. Ayrıca Oğlan'ın neredeyse şehit mertebesine yükseltilmesini de doğru bulmamaktadırlar, Oğlan'ın geçitten geçirmenin olanaksız olduğu, kendisinin vadiye atılması üzerinde düşünmek istediği oyunda gösterilmelidir. Brecht daha sonra öğrencilerin oyun hakkındaki görüşlerini *Denemeler*, Sayı 4'te yayınlamıştır.

Gelen bütün bu tepkilerin değerlendirilmesi sonucunda, Aralık 1930 tarihinde, yine *Evet Diyen* başlığıyla, ama dünya prömiyerindeki metinden önemli ayrımlar gösteren, yeni bir metin ortaya çıkar. Öncelikle, Oğlan'ın ölümünü daha sağlam nedenlere oturtmak için yolculuğun koşulları ağırlaştırılır. Bu metin, Aralık 1930 tarihinde Gustav Kiepenheuer Yayınevi tarafından *Denemeler*, Sayı 4'ten çıkarılarak ikinci bir ön baskı olarak ("Sekizinci Deneme" olarak sınıflandırılmıştır) yayınlanır.

Bütün bu gelişmeler sonucunda yeni *Evet Diyen*'i tamamlamak üzere, ikinci bir küçük okul operası çıkar ortaya: *Hayır Diyen*. Brecht bu ikinci oyunu yazarken Neukölln'deki öğrenci tartışmalarından yararlanır, örneğin Oğlan'ın kurban edilmesinin gerekli olup olmadığı, vb.. Bu doğrultuda, ilk kez *Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunun*'da kullandığı 'Anlaşma' kavramının 'duruma göre' tanımlanabileceği ortaya çıkar. *Hayır Diyen*'in tam olarak ne zaman oluştuğu bilinmemektedir; 1931 yılı Ocak ve Ekim ayları arasında yazılmış olabileceği sanılmaktadır. Yeni metnin yazılışı, Brecht'in 1930'da yazdığı *Önlem*'i yeniden ele aldığı, öte yandan da *Fatzer* ve *Ekmekçi Dükkânı* malzemeleriyle *Mezbahaların Kutsal Johanna'sı* üzerinde çalıştığı zamana denk düşer.

Evet Diyen ve Hayır Diyen birleşik oyun olarak -ve de "Onbirinci Deneme" olarak- ilk kez 1931 yılı sonunda *Denemeler*-Sayı 4'te Gustav Kiepenheuer Yayınevi tarafından yayınlanır. Bu baskıda, Neukölln Karl Marx Okulu'nda "*Evet Diyen* Üzerine Yapılan Tartışma Tutanakları" da yer almaktadır. Her iki oyun için de herhangi bir müzik bestelenmemiştir. Bestelenmemiş librettoları vardır.

Metin Yazımları

Evet Diyen ve Hayır Diyen birleşik oyunun metni, Haziran 1930'da dünya prömiyeri yapılan *Evet Diyen*'in fabl'ını değiştirmiştir.

Yeni *Evet Diyen,* fabl'ı oluşturan koşulların çeşitlemesini yapmaktadır. Hastalık, toplumsal olarak daha ayrıntılı biçimde saptanan bir işlev kazanmıştır. 1930 yılına ait metinde yalnızca anne hastayken, yeni metinde bir çok insan hastadır, salgın bir hastalık söz konusudur. Önceleri çekilen acılar pek öyle kötü sonuçlar doğurmazken, şimdi hastalar 'iyileşememektedirler', çünkü 'hastalığa iyi gelecek ilaç henüz bilinmemektedir'. Böylece dağlara yapılacak yolculuğun anlamı büyümektedir; bir 'araştırma gezisi', bir 'yardım ekibi'ne dönüşmüştür. - Aynı biçimde oyunun ikinci bölümündeki değişiklikler de oldukça belirleyicidir. Eylemi belirleyen *Büyük Gelenek* ikinci plana düşmüştür; onun yerini 'gereklilik' almıştır (bu gereklilik vadiye birinin atılmasında değil, hastanın tek başına orada bırakılmasında kendini göstermektedir). Yeni metin bölümlerinde ve oyunlarda, Oğlan'ın dar geçitten geçirilemeyeceği gösterilir, ayrıca Oğlan hemen o anda bir tepki göstermez, vereceği kararı düşünmek istediğini söyler. Öldürme olayı, herhangi bir geleneğe uyulduğu için değil, Oğlan'ın isteği üzerine gerçekleşir, çünkü Oğlan yardım ekibinin kendisi yüzünden yarı yolda kalmaması gerektiğini düşünmüştür, oysa tek başına ölmekten korkmaktadır.

Hayır Diyen'de yolculuğun koşulları ve *Büyük Gelenek*'in yasaları, aynı *Evet Diyen*'in 1930 yılında yapılan dünya prömiyerinde olduğu gibi korunur. Yalnızca oyunun başına bir bölüm eklenir, burada Oğlan'a yolculuk sırasında başına gelecek her şeye razı olmak zorunda olduğu söylenir. Buna karşın oyunun sonu değiştirilmiştir. Oyunun sonunda yeni koşullar içinde Oğlan, *Büyük Gelenek*'le hemfikir olmadığını belirtir.

Hem birleşik oyunda kullanılan yeni *Evet Diyen,* hem de *Hayır Diyen,* Haziran 1930 tarihinde dünya prömiyeri yapılan *Evet Diyen* metnine karşıt önerilerdir. Toplumsal anlamı açısından öne çıkan yeni koşullar da ölümü gerektirebilmektedir (üstelik de bir geleneğe uyma zorunluluğu olarak değil, gereklilik olarak); buna karşılık kendi zorunlulukları içinde kabul edilemez gibi gözüken eski koşullar geleneğin sarsılmasına ve yeni bir geleneğin yapılanmasına yol açmaktadır, bu yeni gelenek, "Ortaya çıkan her yeni durumda yeniden düşünmek"tir.

Bu basımda yer alan temel metne ait:

DİPNOTLAR

1. (57,1f) *Evet Diyen / Hayır Diyen*] Her iki oyunu da içerin birleşik oyunun kendi adı yoktur; *Denemeler*-Sayı 4'te '*Evet Diyen ve Hayır Diyen*' olarak geçmektedir, bu arada 've' sözcüğü daha küçük puntoyla yazılmıştır.

2. (58,1) *Çalışmaya katılanlar*] Kaynak metinde çalışma arkadaşları oyunun sonunda belirtilmiştir: 'Brecht. Hauptmann. Weill.'

3. (58,3-6) *Onbirinci Deneme...*] Metin, *Denemeler*-Sayı 4'ten alınmıştır.

4. (58,9) *Kişiler*] Kişiler daha sonra eklenmiştir.

5. (59,30) *2. Mekâna geçer*] Temel metinde kısaltılmış olarak, "2'ye geçer" biçimindedir.

6. (60,34) *2. Mekâna geçer*] Temel metinde sahnedeki olaya karşıt olarak "1. Mekâna geçer" biçimindedir.

7. (61,33f) *Büyük koro...*] Temel metinde bu satırın dize olarak mı yoksa düzyazı olarak mı okunması gerektiği açık değildir.

8. (62,14) *Üç Öğrenci*] Temel metinde reji yönergelerinde ve rol adlarında farklı yazım biçimleri kullanılmıştır ('üç' ve '3'); elinizdeki kitapta bunlar tek bir biçimde verilmiştir.

9. (66,21) *2. Mekândan 1. Mekâna geçer*] Temel metinde sahnedeki olaya karşıt olarak, "*1. Mekândan 2. Mekâna geçer*" biçimindedir.

Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları

1931 yılı sonunda yayınlanan yeni metinler Brecht'in ölümüne kadar geçen süre içinde herhangi bir yankı uyandırmaz.

Evet Diyen sergilendiği okul ve tiyatro gösterimlerinde, *Denemeler*-Sayı 4 yayınlandıktan sonra bile, 1930 ilkbaharında yapılan dünya prömiyeri metni kullanılmıştır. Her iki yeni metni içeren birleşik oyun ilk kez 1951 yılında New York'taki Living Theatre'de denenmiştir; oyunun başlığı *He Who Says Yes and He Who Says No* (Kim Evet Diyor ve Kim Hayır Diyor) olarak belirtilmiştir. Bu topluluğun kuruluş yılına rastlayan bu sahneleme fazla bir tepki almamıştır; Brecht'in bu çalışmadan haberi olmadığını sanıyoruz. Ancak yine de bu sahneleme Brecht'in hayatta olduğu dönemde, Onbirinci Deneme'nin karıtlanabilir tek gösterimi olarak kalmıştır.

Satır Açıklamaları

10. (58,4) *Weill'ın müziğiyle*] Weill, *Evet Diyen*'in Haziran 1930'da yapılan dünya prömiyeri için beste yapmıştır. *Evet Diyen ve Hayır Diyen*'in yeni metinleri için herhangi bir müzik bestelenmemiştir.

11. (59,9) *Anlaşmayı*] *Evet Diyen*, Brecht Yazıları Notlarına ait DN. 7 gibi.

12. (63,10) *Ellerini ağızlarının önünde*] Bu reji yönergesi, 1931 yılı sonunda yayınlanan *Denemeler*-Sayı 4'ün cümle yapısını oluştururken bazı güçlükler çıkarmıştır: Öğrenciler seslenmektedirler - ama ellerinde metin yoktur. Bu, 1938 yılında basılmış *Toplu Eserler*'de (Malik Yayınevi) düzeltilmiştir. Reji yönergesine göre buraya, Öğrenciler'in söylediği bir replik eklenmiştir: "Hasta mısın? - Cevap vermiyor." 1955 yılında Suhrkamp ve Aufbau Yayınevleri tarafından yayınlanan *Oyunlar*'da bütün reji yönergesi silinmiştir. Elisabeth Hauptmann tarafından hazırlanan ve Aufbau Yayınevi tarafından yayınlanan *Denemeler-Yeni Basımı*'nda (1963) şöyle bir düzeltme yapılmıştır: "1930 ilkbaharına ait *Evet Diyen* metninden bir diyalog alınmış, reji yönergesi ile Öğrenciler'in replikleri arasına yerleştirilmiştir."

13. (72,23) Alaya karşı, kapalıydı gözleri] Bu metin, olduğu gibi *Evet Diyen*'in ilgili bölümünden alınmıştır. Yeni duruma aykırı olan bu düzenleme 1938'de yayınlanan *Toplu Eserler*'de (Malik Yayınevi) değiştirilmiştir: "Alaya karşı, açıktı gözleri". *Oyunlar*'ın 4. Cildinde (Suhrkamp ve Aufbau Yayınevleri, 1955) burası, yine "kapalıydı gözleri" biçimindedir.

ÖNLEM

Temel Metin

1930 Metni: *Önlem, Öğreti Oyunu, Denemeler*'in 4. Sayısı'ndan, Berlin. Gustav Kiepenheuer Yayınevi 1930 (*9. Deneme*).

1931 Metni: *Önlem, Öğreti Oyunu, Denemeler*, Sayı 4 (*Denemeler* 11-12), Berlin: G. Kiepenheuer Yayınevi 1931, S.:329-358 (*12. Deneme*)

Tarihçe

Takriben Şubat 1930: Çalışmanın başlangıcı.

Mayıs 1930: Metnin ilk yazımı sona erer, bu metne göre Hanns Eisler bestelerini yapar.

Eylül-Kasım 1930 arası: Dünya prömiyeri metninin önce basımı, Gustav Kiepenheuer Yayınevi, Berlin.

13/14 Aralık 1930: Berlin Flarmoni Binası'nda ilk oynanış.

1931 sonu: Değiştirilmiş bir metnin *Denemeler*-Sayı 4'te yayınlanışı, Gustav Kiepenheuer Yayınevi, Berlin.

1938: Metnin yeni değişikliklerle birlikte *Toplu Eserler*'de yayınlanışı, Malik Yayınevi, Londra.

Metnin Oluşum Öyküsü

Oyun üzerinde takriben Şubat 1930'da çalışılmaya başlanmıştır. Mayıs başında ilk yazım bitirilir. Durum, "1930 Yeni Müzik Berlin"in yönetimine bildirilir, çünkü oyun bu yönetim tarafından Haziran ayında düzenlenecek olan festival için düşünülmüştür. Ancak oyunun bu festival çerçevesinde oynanması gerçekleşmez. Brecht yaz başında Fransa'dadır ve *Önlem* oyunuyla pek ilgilenmez (Hanns Eisler'e mektup, Haziran/Temmuz 1930). Bu süre içinde Hanns Eisler oyunun ilk yazımı temel alarak şarkılar ve koro parçaları besteler. Oyun metninin ilk basımı söz konusu olunca (yani aşağı yukarı Ağustos ve Ekim'de) diyaloglar ve sahnelerin ayrıntıları yeniden ele alınır.

Prova dönemi sırasında yapılan değişiklikler bir yana bırakılacak olursa (Kasım/Aralık), 13/14 Aralık 1930 tarihinde yapılan dünya

prömiyerinden sonra yeni bir çalışma dönemi başlar. İzleyicilerin tepkileri ve çıkan eleştiriler doğrultusunda yapılan bu çalışma 1931 Ocak ve Şubat aylarında sürer, aynı yılın yaz aylarında da *Denemeler*-Sayı 4 için baskıya hazır duruma gelir. - Sovyetler Birliği'ndeki Yabancı İşçiler Yayın Kooperatifi 1935 yılı sonu/1936 yılı başı arasında, oyunu basmak için öneride bulununca (ki bu gerçekleşmemiştir). Brecht bir kaç değişiklik daha yapmayı önerir. 1937/38 yılında Malik Yayınevi tarafından yayınlanan *Toplu Eserleri* için oyun üzerinde kapsamlı bir çalışma yapar.

Brecht *Önlem*'le, 1930 yılı başında yazdığı ve 1931 yılında (yani *Önlem* üzerinde yürüttüğü çalışmalara koşut olarak) *Evet Diyen ve Hayır Diyen* birleşik oyunu olarak geliştirdiği *Evet Diyen*'e yeniden el atmış olmaktadır. *Önlem*'in 1. Sahnesi'ne ilişkin tuttuğu bir notta, bu sahnenin başlığını *Evet Diyen* olarak koyduğu görülür, bu da Brecht'in bu oyunu doğrudan doğruya *Evet Diyen*'le bağıntılamak istediğinin göstergesidir. Genç Yoldaş'ın rol adı 'Oğlan'dır, reji yönergesi olarak da okul operası için öngörülen mekân bölümlemesi (Mekân 1 ve Mekân 2) aynen korunmuştur. Bu notlarda Partievi'nin yöneticisinin adı 'Keuner' olarak geçer. Ancak Brecht *Evet Diyen*'de ele alınan genç bir adamın kurban edildiği efsanevi olayları, toplumdaki devrimci değişikliklere yol açan sınıf ayrımına dönüştürmüştür. Bunun içinde o zamanlar üzerinde çok tartışıla gelen Çin Devrimi'nin ikinci aşaması *fabl*'ın yapılanmasına temel oluşturur. Çalışma ilerledikçe 'Anlaşma' kavramı çok özel bir anlam kazanır. Brecht bu kavramı ilk *Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu*'nda ele almış, daha sonra *Evet Diyen*'de, *Evet Diyen ve Hayır Diyen* birleşik oyununda, *fabl*'ın yapılanması için bir odak noktası olarak değerlendirmiştir. Şimdi de bu kavram somut bir politik göreve yönelik olarak kullanılmaktadır: "Komünizmin çıkarı için, bütün ülkelerin proleter kitleleriyle birlikte ilerlemekle hemfikir olmak".

Oyun metnine, aynı zamanda dünya prömiyerinin yönetmeni de olan Slatan Dudow'un yanısıra Hanns Eisler'in de katkıları olmuştur. Brecht'le Eisler arasındaki işbirliği, ikisinin 1929 yaz aylarında yapılan Baden-Baden Müzik Festivali sırasında ve aynı yılın sonbaharında Walter Mehring'in *Berlinli Tüccar* oyunun Piscator tarafından sahnelenmesi sırasında karşılaşmalarına dek uzanır. 1930 yılı başlarında *Evet Diyen* çalışmalarından haber olan Eisler, daha sonraları, bu okul operasını şiddetle eleştirdiğini ve Brecht'in bunun üzerine bir *karşıt oyun* olarak *Önlem*'i yazmaya başladığını söyleyecektir; metnin oluşum çalışmaları sırasında Brecht'in evinde her gün dörder saat çalışılmıştır. Bu çalışma için, 1930 yılında Almanca olarak yayınlanan Lenin'in *Toplu Eserleri*'nin 25. Cildi büyük önem taşır. Bu ciltte yer alan yazı ve ko-

nuşma metinleri -özellikle, "Radikalizm, Komünizmin Çocukluk Hastalığı" (daha sonraları, "Sol Radikalizm, Komünizmde Görülen Çocuklar Hastalığı" başlığını almıştır) ve Rusya Komünist Gençlik Birliği'nin 3. Kongresi'nde yapılan konuşma (daha sonraları 'Gençlik Birliklerinin Görevleri' başlığını almıştır) - oyunun sorunsalını ortaya koymakta etkili olmuştur. Bu yazı ve konuşma metinleri, 1931 yılında oyunun ilk kez sahnelenmesi ve yayınlanması nedeniyle Brecht'in kaleme aldığı *Notlar* için de önemlidir.

Oyunun oluşumuna etki eden bir diğer nokta da, Eisler ve Dudow'un işçi koroları ve amatör orkestralarla yaptıkları çalışmalardır. Böylece sahnelemeye yönelik hazırlıklar ve gösterimler devrimci işçi hareketinin iletişim sistemiyle yakından ilinti duruma gelmiştir. Buna karşıt, daha önce yazılan öğreti oyunları, medya ve sanat alanlarındaki reform çalışmalarıyla (Radyo konusunda öncüllük, yeni müziğin temsilcisi olmak, okul müziği hareketi) koşut olarak gelişmiş oyunlardır.

Metin Yazımları

Önlem oyunun metni, Brecht hayattayken dört kez yayınlanmıştır. Bunlardan ilki, 1930 yılında Eylül-Kasım ayları arasında *Denemeler*-Sayı 4'ten alınarak bir ön baskı halinde ve *9. Deneme* olarak basılmıştır. *Denemeler*-Sayı 4'te bu metin, *12. Deneme* olarak yeniden basılır; bu sayıda *Önlem* üzerine *Notlar* ve oyunun ilk gösteriminden bir de fotoğraf bulunmaktadır. Yapılan yeni değişiklikleri içeren oyun metni ise, 1938 yılında Londra'daki Malik Yayınevi tarafından yayınlanan *Toplu Eserler*'in 2. Cildinde bulunmaktadır. 1945 yılından sonra Suhrkamp ve Aufbau Yayınevleri'nin yayınladıkları *Oyunlar* baskılarının 4 .Cildi için de Brecht, 1931 yılına ait metni temel alır. Elinizdeki kitap, aralarında var olan önemli farklılıklar nedeniyle 1930 ve 1931 yıllarına ait metinleri içermekte, 1938 yılına ait metinde yer alan önemli değişiklikleri de ayrıca belirtmektedir.

Mayıs 1930 tarihinde yazılmış olan ilk oyun metni bulunamamıştır. Hanns Eisler, partisyonları bu metinden yola çıkarak yazmıştır. Çalışmanın bu aşamasında oyunun *fabl* akışı ve ana yapısı, dolayısıyla da 1930 sonbaharında oluşacak olan metnin önemli bir bölümü ortaya çıkmıştır. Ancak bu metinde Ajitatörler, Urga (bugünkü Ulan-Bator) kentine gitmektedirler; Urga aynı zamanda Brecht tarafından 1930 yılında tasarlanan öğreti oyunu *Kuraldışı ve Kural*'ndaki tüccarın da gitmek istediği kenttir. Ayrıca bu metinde oyun sekiz değil, dokuz sahneden oluşmaktadır.

Dünya prömiyerine de temel oluşturan ve 1930 sonbaharında ba-

sılan metin, altı ay önce kaleme alınmış olan ilk metne göre bir dizi değişiklik içerir. *Evet Diyen*'den alıntılanan kimi motifler oyundan çıkarılmıştır. Örneğin, Genç Yoldaş'ın izlenme sırasında hastalanması, Üç Ajitatör'ün vadiye atışını anımsatan son dizelerinin yeniden biçimlendirilmesi vb:

Uçurumun kenarında
Yanyana, omuz omuza duruyorduk
Ve onu aşağı attık
Açıktı gözlerimiz
Ve ardından
Toprak parçaları
Ve yassı taşlar attık.

Öğretiye Duyulan Öfke ve *Cenaze* Sahnelerinde daha da büyük değişiklikler yapılmıştır. Birincisinde, içinde bulunulan durumun öne çıkarılması amaçlanmıştı: Genç Yoldaş'ın ilişki kurduğu İşsizlerin Yeni Lideri, Mayıs ayında yazılan ilk metinde "Yedi Evsiz" olarak adlandırılmışlardır: Genel grevin yerine "Evsizlerin Yürüyüşü" düzenlenmektedir; *Klasiklerin Öğretileri*'nin yırtılması da henüz bu metinde söz konusu değildir. Son olarak da Genç Yoldaş'ın eylemini temellendirdiği 'devrim' sözcüğü önemli bir yer tutarken, bu sözcük çıkarılmış, yerine 'eylem' sözcüğü konulmuştur. Cenaze sahnesi için, durumun trajik yanını şiirsel bir yaklaşımla ele alan yeni bir metin yazılmıştır ("Öldürmek korkunç bir şey"), ayrıca alınan önlem daha ayrıntılı bir biçimde bir nedene oturtulmuştur. Yapılan diğer değişiklikler daha çok biçimseldir: 4. Sahne'nin düz yazı olan bölümleri dizelere dönüştürülmüştür. Bazı diyaloglar kısaltılmış, sıkıştırılmıştır. Bu arada içeriğe yönelik bazı küçük değişiklikler de vardır: Genç Yoldaş daha önce, "Sınıf ayrımının olmadığı bir toplum, ancak proletaryanın diktatörlüğü altında gerçekleştirilebilir," düşüncesindeyken, artık, "Komünist Parti'nin önlemleri"ne inanmaktadır; Ajitatörler, Mayıs 1930'da yazılan metinde hepsi Sovyet vatandaşıyken, artık, "Sınıf bilinci"nden söz etmektedirler; 1. Sahne'nin uzun koro bölümü *S.S.C.B.'ne Övgü* başlığını taşımaktadır.

1931 yılında *Denemeler*-Sayı 4'te yayınlanan metin, 1930 yılında ön baskı olarak yayınlanan metnin üzerinde çalışılmış halidir. Böylece Brecht, oyunun ilk gösteriminden sonra oluşan olumsuz tepkilere bir karşılık vermiş olmaktadır.

Daha önce Ajitatörler'in görevi "fabrikalarda Çin Partisi'ni kurmak"tı; oysa şimdi, "fabrikalarda Çin Partisi'ni korumak"la yükümlüydüler. Genç Yoldaş'ın kendini kanıtlamak zorunda olduğu dört durumdan üçünün akışı da değişmiştir. 3. Sahne'de (*Taş*) Ajitatörler'in Genç Yoldaş'a verdikleri görev daha da somutlaştırılmıştır: Kuliler'in

sosyal taleplerde bulunmalarını, yani başka bir yerde kullanılmakta olan ve çalışmayı kolaylaştıran ayakkabılar talep etmelerini sağlayacaktır. Kulileri ajite edeceğine onlara merhamet duyan Genç Yoldaş yanlış yapmış olur; bu bağlamda Ajitatörler'in bu yanlışı değerlendirmelerinde ortaya çıkan değişiklik de karakteristiktir; "duygularının aklının önüne geçmesine izin verdi," yerine, şimdi "duygularını aklından ayrı tuttu," denilmektedir. 4. Sahne'de artık Genç Yoldaş'ın görevi grev için ajitasyon yapmak değil zaten başlamış olan bir grevi, genel greve dönüştürmektir. 1930 metninde yer alan *Tekstil İşçilerinin Şarkısı* çıkarılmış, yerine Kontrol Korosu'nun söylediği bir dayanışma çağrısı konmuştur. 6. Sahne'de (*İhanet*) Genç Yoldaş, 1930 metninde olduğu gibi, bir genel grevden yana değil, garnizonlara saldırmaktan yanadır. Öte yandan işçi liderinin asi düşüncelerinin karşısına -Genç Yoldaş bu düşüncelerden çok etkilenmiştir- somut devrimci bir durum konmuş olmaktadır. Oyuna eklenen yeni metin bölümlerinde Ajitatörler yalnızca işsizlerin sefaletine değil, çalışanların ve köylülerin sefaletlerine de değinirler. 4. Sahne'de uzlaşma sorununun yine gündeme gelmesiyle Çin Komünist Partisi'nin o dönemde güttüğü politikaya da gönderme yapılmaktadır; buna göre, 1928 yılında yapılan Komünist Enternasyonal kararları doğrultusunda kitlelerin kazanımı için daha çetin bir savaş yürütülmesi istenmektedir.

Oyunun lirik bölümlerinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Bunlardan biri 5. Sahne'de *"Dünyayı Değiştir, buna gereksinimi var"* başlıklı koro şarkısının beş dizesinin kesilmesidir. Bunun dışında, Parti ile ilgili satırlar yeniden gözden geçirilmiştir. Böylece Brecht, komünist eleştirmenlerin karşı çıktıkları noktaları ele almış olur. Bu eleştirmenlerin görüşlerini, Ajitatörler'le Genç Yoldaş arasındaki diyalogları geliştirirken de dikkate alır. *Arbeiterbühne und Film* (Sahne Çalışanları ve Film) adlı bir dergide Alfred Kemeny (*Berlin-Steglitz*, 1931, Sayı 2) "Parti'nin Tanrısallıştırdığı" yollu bir eleştiri dile getirmiştir. Bunun üzerine yeni metinde, "Peki kimdir parti?" sorusuna, "Biziz./Sen ve ben ve siz -biz hepimiz," denmektedir. Oyunu Marksist kuramla daha somut bir biçimde bağıntılandıran ve devrimci uygulamalara yönelik değişikliklerden biri de, iki sahnenin başlığının yenilenmesidir. 1. Sahne'nin adı artık *Klasiklerin Yazıları* değil, *Klasiklerin Öğretileri*'dir; 6. Sahne'nin başlığı artık *Öğretiye Karşı Duyulan Öfke* değil, *İhanet*'tir. Oyunun 1935/36 yıllarında S.S.C.B.'de yayınlanması için öngörülen değişiklik önerileri özellikle 8. Sahne'yi kapsamaktadır. Sahnenin başlığı artık *Cenaze Töreni* değil, *Önlem*'dir. Genç Yoldaş'ın bakış açısının ve içinde bulunduğu durumun yeniden biçimlendirilmesi ise, daha sonra, 1938'de yayınlanan metinde gerçekleştirilir.

1938 yılında Malik Yayınevi tarafından yayınlanan *Toplu Eserler*'de

yer alan metinde ise, 1931 yılında *Denemeler*-Sayı 4'te yer alan metinden oldukça farklıdır. 4. Sahne'nin başlığı *Küçük ve Büyük Haksızlık* olarak; 7. Sahne'nin başlığı *Kaçış* olarak; 8. Sahne'nin başlığı *Önlem* olarak değiştirilmiştir. Metinde göze çarpan değişiklikler, özellikle 4., 6., 7. ve 8. Sahne'lerdedir. 4. Sahne'de tekstil işçileri arasında, "grev sırasında" değil, "bildiri dağıtımı" sırasında ajitasyon yapılır; 1931 yılında metne sokulan ve grev kırıcı işçilerle çıkan anlaşmazlıklara ilişkin bölüm, bu kez de metin dışında bırakılmıştır; sahne şimdi aşağıdaki biçimde bitmektedir:

> DÖRT AJİTATÖR Böylece, bildiri dağıtmak yerine kendini güvence altına almak zorunda kaldı, çünkü polis denetimi arttırıldı.
> TARTIŞMA KONTROL KOROSU Ama karşılaşılan her yerde haksızlıkla savaşmak doğru değil mi?
> DÖRT AJİTATÖR O küçük bir haksızlığı önledi, ama asıl büyük haksızlık olan grev kırıcılığı sürüyor.
> KONTROL KOROSU Anlaştık.

6. Sahne'de Genç Yoldaş'ın saflarına katıldığı işsizlerin amacı garnizonlara saldırmak değildir; onlar artık, "ayaklanmanın başladığına bir işaret olarak belediye binasını işgal etmeyi" istemektedirler. Burdan yeni metin bölümleri çıkmıştır. Bunlardan biri; Genç Yoldaş'ın çözüm önerilerine katıldığı, oysa ajitatörlerin casus olarak tanımladıkları işsizlerin yeni liderini Genç Yoldaş'ın yanlış değerlendirdiğine ilişkin uzunca bir bölümdür. Son Sahne'ye ise, Genç Yoldaş'ın bakış açısı ve içinde bulunduğu duruma ilişkin 1935/36 yıllarında not edilen değişiklikler alınmıştır:

> GENÇ YOLDAŞ Evet. Her zaman yanlış davrandığımı anladım.
> ÜÇ AJİTATÖR Her zaman değil.
> GENÇ YOLDAŞ O kadar yararlı olmak isteyen ben, yalnızca zararlı oldum.
> ÜÇ AJİTATÖR Yalnızca bu da değil.
> GENÇ YOLDAŞ Ama burada olmasaydım, daha iyi olurdu.
> ÜÇ AJİTATÖR Evet. Yalnız başına yapmak ister misin?

1931 metnine göre yapılan başlıca değişikler

DİPNOTLAR

1. (105,8f) *Çin Partisi'ni korumak*] "Çinli işçileri korumak".

2. (106,6f) *Mukden kentinde... propaganda*] "Mukden kentinde Çinli yoldaşlara yardım ettik ve propaganda yaptık".

3. (112,12) *Onu vurabilirler*] "Onu hapse atabilirler." Bunun üzerine Genç Yoldaş şöyle cevap verir: "Neden onun hapse girmesini

istiyorsun? Sen de bir proleter değil misin?"

4. (121,10) *Çok şey gördüm*] Bu dizeden sonra aşağıdaki bölüm eklenmiştir:

Susmayacağım artık.
Niye susayım?
Onlar yalnız kalırlarsa eğer
Nasıl başkaldırabilirler?

5. (121,27-31) *Bizi fark ettiler... susmuyordu.*] Son hali:

Bizi fark ettiler!
Ve o anda top atışlarını duyduk
Ve bilgisizler şöyle bağırıyorlardı:
Ya şimdi ya da asla! Silahsızlar da bağırdılar:
Çıkın evlerden!
Ama o bir türlü susmuyordu
Cadde ortasında.

6. (125,20) *Klasiklerin Öğretisi*] "Klasiklerin Öğretileri". Suhrkamp Yayınevi tarafından 1955 yılında yayınlanan *Oyunlar*'ın 4. Cildinde şöyle bir değişiklik söz konusudur:

7. (104-38-105,6) *Komünizm için savaşan her kimse...*] Metnin bu bölümü dizeler halindedir.

Bu basımda yer alan metne ait olanlar:

Eldeki metinler daktilo metin olduğu için, bazı tek satırlık repliklerin dize halinde mi yoksa düz yazı halinde mi oldukları açık seçik belli olmamaktadır. Bu durum hem 1930 hem de 1931 yıllarına ait metinler için geçerlidir.

1930 Metni:

8. (74,1) *Çalışmaya katılanlar*] Kaynak metinde çalışma arkadaşları metnin sonunda belirtilmiştir: "Brecht. Dudow. Eisler."

9. (74,4) *Kişiler*] Kişiler daha sonra eklenmiştir.

10. (94,28) *Bir Önlem!*] Bu cümle ön baskıda yer almadığı için, kullanılan "Önleminiz" cümlesinden ayrı olarak bir baskı hatası olup olmadığı bilinmemektedir.

1931 Metni:

11. (100,1) *Çalışmaya katılanlar*] Kaynak metinde çalışma arkadaşları metnin sonunda belirtilmiştir: 'Brecht. Dudow. Eisler.'

12. (100,3-5) *Onikinci Deneme...*] Bu metin *Denemeler*-Sayı 4'ten alıntılanmıştır.

13. (100,8) *Kişiler*] Kişiler daha sonra eklenmiştir.

Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları

Önlem oyunu, daha yazımı bitirilmeden kamuoyunda dikkatleri üzerine çekmiştir. Brecht ve Eisler, 12 Mayıs 1930 tarihinde 1930 Berlin Yeni Müzik Sanatsal Yönetimi'ne yazdıkları mektupta, oyunun metnini "Tarafımızca bilinmeyen bir program komisyonuna" sunmayı reddetmişlerdir. Birlik yönetimi daha önce oyun metnini (yani taslağını) dikkate almış ve bu çalışma hakkındaki itirazlarını dile getirmişti, bu sırada oyunun müzikleri henüz bestelenmemişti. Bunun üzerine Brecht ve Eisler, yeni oyunlarının gösterimini, "yüz çeşit sınırlamayla çevrelenmiş olan bu büyük mekanizmanın bağımlılığından" çıkararak amatör sanatçılarla çalışacaklarını bildirmişlerdir. Önceleri basında yazarların bu başkaldırısı hoşnutlukla karşılanır, Herbert Jhering Berliner Börsen-Courier'de memnuniyetini dile getirir. 4 Haziran'da Berlin-Die Rote Fahne'de (Kızıl Bayrak), "*Önlem*'in ünlü proleter koro Schubert Korosu tarafından seslendirileceği" bildirilir.

Oyunun ilk gösterimi 13 Aralık'ı 14 Aralık'a bağlayan gece Berlin Flarmoni Evi'nde yapılır. Oyunun yönetmeni Slatan Dudow, müzikal yönetmeni Karl Rankl'dır; Kontrol Korosu'nu ise Schubert Korosu, Berlin Büyük Korosu ve Fichte Korosu'ndan oluşan karma bir koro seslendirmektedir. Helene Weigel, Ernst Busch, Alexander Granach ve şarkıcı Anton Maria Topitz ise oyuncu olarak yer almaktadırlar. "Podyumun üzerinde büyük bir karma koro; üflemeliler, vurmalılar, saksofon ve bir kuyruklu piyanodan oluşan küçük bir orkestra", önde "sağ tarafta küçük bir podyum daha" (*Deutsche Allgemeine Zeitung*, Berlin, 15 Aralık 1930), "Boks ringi biçiminde bir oyun alanı" (*Berliner Börsen-Courier*, 15 Aralık 1930). "Arka tarafta bir sinema perdesi gerili, perdenin üzerine çocuk yazısıyla oyunun metni yansıyor " (*Berliner Tageblatt*, 15 Aralık 1930). "Bu gece şarkıcı olarak izlediğimiz Hans Eisler" (*Die Welt am Abend*, Berlin 15 Aralık 1930). "Koro'nun içinde gizlenmiş olarak sorular soruyor, tartışıyor." (*BZ am Mittag*, Berlin 15 Aralık 1930).

Bazı istisnalar dışında gösterimin niteliğinden kimsenin şüphesi yoktur: "Oyuncuları çok başarılıydı: Bolşevikler gibiydiler ve numara' yapmıyorlardı", (*Rote Fahne*, 16 Aralık 1930). "Parlak bir gösteriydi" (*Berliner Tageblatt*, 15 Aralık 1930). "Berlin entellektüellerinin önde gelenlerinin yanı sıra kadın ve erkek işçiler salonu tıklım tıklım doldurmuşlardı" (*BZ am Mittag*). Oyunun prömiyeri büyük bir başarı elde etmişti.

Oyun ve gösterim hakkında ileri sürülen düşüncelerin çoğu oyunun müziğiyle ilgiliydi. Bunun başlıca nedeni Brecht'in *Öğreti Oyunu*

(daha sonra: *Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu*) ve *Evet Diyen* adlı oyunlarının gösterimleri ve oyun metinlerinin yayınlanmasının, müzik kuramcıları ve eleştirmenleri arasında okul operası ve müzikal materyalle bezenmiş öğreti oyunları hakkında canlı bir tartışma ortamı yaratmış olmasıdır. Günlük basında da *Önlem* oyunun sahnelenmesi üzerine genellikle müzik eleştirmenleri görüşlerini dile getirmişlerdir.

Basında çıkan eleştiriler başından beri farklı uçlarda seyretmiştir. Bir yanda tutucu ve tepkisel gazetelerde çıkan keskin olumsuz yazılar ("Belli bir amaca hizmet eden ilkel bir çalışma"- *Deutsche Allgemeine Zeitung*; "Bize ait kültürel değerler için tehlikeli bir bulaşıcı hastalık" - *Münchner Neueste Nachrichten*, 20 Aralık 1930), öte yanda liberal ve demokratik eleştirmenlerin olumlu yazıları yer almıştır. Bu eleştirmenler özellikle oyundaki yeni estetik niteliğe dikkatleri çekmişlerdir. Hans Heinz Stuckenschmidt yazısında şöyle der: "Konunun politik yönü üzerine karar vermek benim işim değil", (*BZ am Mittag*); Mersmann, Preuşner ve Strobel ise düşüncelerini, "Burada Brecht'in Öğreti Oyunları'nda yer alan ideoloji üzerine tartışmak amacında değiliz," biçiminde dile getirmişlerdir (*Melos*, Mainz, 1931, No.1). Ayrıca kısa zaman içinde, oyundaki dramatik olayı (Politik bir görevi tehlikeye düşüren Genç Yoldaş'ın öldürülmesi) *Önlem*'i, "komünist militarizmine hizmet eden bir öğreti oyunu" olarak değerlendiren sesler de yükselmiştir (*Berliner Tageblatt*).

Oyunla ve gösterimle ilgili en büyük görüş ayrılıkları -Brecht ve Eisler'in amaçladıkları gibi- devrimci işçi hareketi içinde ortaya çıkmıştır. (Almanya'daki Sosyal Demokrat basın ve kamuoyu oyuna karşı ilgisiz kalmıştır - buna karşın *Önlem*'in 1932 yılında Viyana'da yapılan gösteriminden sonra Avusturya'da yayınlanan *Arbeiter-Zeitung*'ta gösterimle ilgili eleştiriler çıkmıştır.) Brecht oyunun prömiyer gecesi izleyicilere anket kâğıtları dağıttırmıştır; bu ankette izleyicilerden oyun hakkında düşündüklerinin yanı sıra *Önlem*'in izleyici ve katılımcılar için "politik bir eğitim değeri" taşıyıp taşımadığını belirtmeleri istenmiştir. Buna ilişkin olarak da bir tartışma akşamı düzenlenmesi düşünülmüş, ama böyle bir toplantı ancak bir hafta sonra, 20 Aralık'ta Weinmeisterstrasse'de bir okulda gerçekleştirilmiştir.

Bu tartışma toplantısında, aynı devrimci işçi hareketinin basın organlarında çıkan eleştiriler gibi, oyun ve gösterim hakkındaki görüşlerin birbirlerinden oldukça farklı oldukları görülmüştür; oysa Brecht'in ankette sorduğu soru genellikle olumlu cevaplar almıştır: "Bu yaklaşım gösterime büyük bir politik eğitim değeri kazandırmakta ve güncel politik sorunlar konusunda kaçınılmaz bir biçimde görüş ayrılıklarına yol açmaktadır" (*Die Rote Fahne*, 24 Aralık 1930). 15 Aralık

tarihli *Die Welt am Abend* gazetesinde oyunun, "marksist bir öğreti oyunu olduğuna ilişkin bütün beklentilerin yerine geldiği" belirtilmiştir. 16 Aralık tarihli *Rote Fahne*'de ise, oyuna açıkça karşı çıkılmıştır. Otto Biha'nın (*Die Linkskurve*, Berlin, 1931, No.1), Alfred Kemeny'nin (*Die Rote Fahne*, 20 Ocak 1931; *Arbeiterbühne und Film*, Berlin-Steglitz, 1931, No:2) ve Alfred Kurella'nın (*Literatur der Weltrevolution*, Moskova, 1931, No:4) yazıları da bu doğrultudadır.

Marksist eleştirmenlerin görüşleri şu ana noktaların ortaya çıkmasını sağlamıştır: "Gösteri, Alman İşçi Şarkıcı Birliği (DASB) çatısı altında örgütlenmiş olan 375 000 işçi-şarkıcı için yeni bir çığır açacak niteliktedir", (*Die Rote Fahne*, 16 Aralık 1930); bu işçiler o güne kadar bu büyük proleter kültür organizasyonunun reformist yönetiminin etkisi altındaydılar; buna karşın Alman İşçi Tiyatrosu Birliği'ne (ATBD) bağlı bir çok amatör topluluk 1928 yılından beri proleter amatör yaratının devrimci işleviyle ilgileniyorlardı. Brecht'in temel amacı ise şöyle değerlendirilmiştir: "*Önlem* kararlı bir biçimde Marksizmden, devrimci hareketten, Parti'den yana tavır almaktadır", (Durus, *Arbeiterbühne und Film*).

Oyun hakkında çıkan eleştiriler özellikle şu noktalarda toplanmaktadır: "Devrimci uygulama göz önünde bulundurulacak olursa, disiplinsiz genç yoldaşın vurulması [...] haklı gözükmemektedir" (Durus, *Die Rote Fahne*, 20 Ocak 1931); tartışmalarda onun Parti'den ihraç edilmesi önerilmiştir. - "Ayrıca illegal bir çalışmada sorumlu bir durumda olan bu genç yoldaşın sürekli hata yapmasına rağmen neden daha zor işlerle görevlendirildiğini anlamak zor" (Biha). - "Komünizm yazarlar için bir düşünce, *Klasiklerin Öğretileri*'nde yer alıyor". Ayrıca metinden alıntılanan, "Mantığın mı yoksa duyguların mı üstün olduğuna ilişkin diyalektik olmayan bir ikilem" de tartışılmaktadır, (*Die Welt am Abend*, 22 Aralık 1930). - Bu nedenle Durus, oyunun Marksist bir konsept taşımadığını, "yarı anarşist" bir karakterde olduğunu belirtmiştir (*Die Rote Fahne*, 20 Ocak 1931). Paul Friedhaendler ise, şu yargıya varmıştır: "Komünist parti eylemi ve parti disiplininin bir karikatürü", (*Die Welt am Abend*, 24 Ocak 1931). "Brecht gerçi entellektüel olarak Marksizme yaklaşmıştır, ama devrimci uygulama konusunda pek bir şey bilmemektedir, genel kuramsal sorunları harekete geçirebilmekte, ama gerçek kavga durumundan bir şey anlamamaktadır". Alfred Kurella ise, işçi hareketi tarihinden bazı olaylara göndermeler yaparak, Genç Yoldaş'ın devrimci içgüdüsüyle Ajitatörlere karşı haklı durumda olduğunu, hatta asıl onun davranışının devrimci, Ajitatörlerin davranışının ise oportünist olduğunu kanıtlamaya çalışmıştır.

Bu tepkiler Brecht ve çalışma arkadaşlarını, *fabl*akışında değişikler

yapmaya, özellikle de parti konusunu yeniden gözden geçirmeye yöneltmiştir. Bu yenilikler, 18 Ocak 1931'de Grosses Schauspielhaus'ta yapılan ikinci gösterimde kısmen uygulanmış ve 1931 yılı sonunda yazılan yeni metinde ise, bütünüyle yerini bulmuştur.

Bir yandan tutucu eleştiriler, öte yandan komünist hareketin içinde çıkan tartışmalar *Önlem*'in bir alıştırma ve propaganda oyunu olarak amatör işçi hareketi içinde geniş çapta yankı uyandırmasını güçleştirdi. Ayrıca İşçi Şarkıcı Birliği Yönetimi, Mayıs 1931'de düzenlediği Şarkıcı Festivali Haftası'nda, "Festivalin uyumlu akışını bozar" gerekçesiyle oyunun sergilenmesini yasakladı (*Kampfmusik*, Berlin, 1931, No:1).

1931 yılında Homocord Firması tarafından *'Önlem' Öğreti Oyunu*'ndan adlı bir plak çıkartıldı. Plakta Tüccar'la Genç Yoldaş'ın konuşması ve 5. Sahne'deki *Arz Talep Şarkısı* yer alıyordu, şarkıyı tenor Erik Wirl seslendirmiş, Genç Yoldaş'ın konuşma metinlerini ise Brecht'in kendisi konuşmuştu; şef Hanns Eisler'di. *Önlem* bundan sonra 1932 yılında, 1931 yılında kaleme alınan metinle sergilendi. Almanya'da yapılan beş gösterim Düsseldorf'ta (Yeni Halk Müziği Birliği ve Batıdaki Trup; Reji: Wolfgang Langhoff), Leipzig'te (Özgürlük Korosu), Frankfurt a.M.'da, Chemnitz'de ve Köln'de yapılmıştır. Eylül 1932'de oyun Viyana'daki Proleter Tiyatrosu'nda (Reji: Hans Vogel) başarıyla sergilenmiştir. O zamanlar büyük salonlarda bir kereye özgü gösteriler yapılması kuralı geçerliydi, örneğin Köln'deki Grosse Messehalle'de olduğu gibi; bu gösteriler, proleter kültür organizasyonları, ya da uluslararası işçi kültürü birlikleri tarafından düzenleniyordu. 20 Ocak 1933 tarihinde İşçi Şarkıcı Birliği, Erfurt'taki Reichshallentheater'de, Hitler'in iktidara gelmesinden önceki son *Önlem* gösterimini gerçekleştirmiştir.

1945 yılından sonra, Brecht'in ölümüne dek, oyun iki kez okuma tiyatrosu biçiminde sergilenmiştir - 1945'te Milano'da ve 1955'te Öğrenci Sahnesi tarafından Erlangen'de- bundan başka, yine 1955 yılında Milano'daki Piccolo Tiyatro'da Giorgio Strehler'in rejisiyle sahnelenmiştir.

1947 yılında Brecht'in "Anti Amerikan Girişimleri Soruşturma Komisyonu" tarafından sorgulanması sırasında savcı kanıt olarak *Önlem* oyunundan bazı bölümler okumuştur. 1926 yılında başına buyruk tutumu nedeniyle Komünist Parti'den ihraç edilen Ruth Fischer, 1948 yılında Brecht'i ve dolayısıyla komünist hareketi karalamak için bu oyundan yararlanmış, Brecht'i, "S.S.C.B. gizli servisi KGB'nin Şarkıcısı" olarak nitelendirmiştir. Bu karalamalara, Batı Almanya'da ellili yıllarının başlarında da karşılaşmaktayız (Herbert Lüthy, *"Zavallı Bert Brecht Üzerine"*, *Der Monat*, Frankfurt a.M., 1952,

Sayı 44). İsviçle bir öğretmen olan Paul Patera dört yıl sonra Uppsala'daki amatörlerle oyunu sahnelemeyi amaçlamış, bu nedenle de Brecht'ten gösteri için izin istemiştir. Brecht ise, 21 Nisan 1956 yılında yazdığı cevapta şöyle demiştir: "Tecrübeyle sabit ki, izleyici önünde yapılan gösterimler alışılmışın dışında ahlaki sarsıntılara neden oluyor. Bu nedenle, uzun zamandır gösterim için izin vermiyorum. Profesyonel olmayan tiyatrolarla *Kuraldışı ve Kural* oyununun çalışılmasının daha uygun olacağını düşünüyorum". Patera buna rağmen, 26 Nisan 1956 tarihinde *Önlem*'i sahnelemiştir; ancak Brecht'in korktuğu olmuş, oyun, o dönemde antikomünist propagandanın bir parçası olarak algılanmıştır.

Brecht yaşamının son yıllarında *Önlem*'i hem kendi çalışmaları açısından, hem de tiyatro açısından önemli görmüştür. Ölmeden kısa bir süre önce Brecht, bu öğreti oyununun ve bu oyunda denenmiş olan teatral iletişim biçiminin, "geleceğin tiyatro biçimi," olduğunu söylemiştir, (Manfred Wekwerth, *Yazılar, Brecht'le Çalışma*, Berlin/Doğu Almanya, 1975. s.78).

Satır Açıklamaları

1930 Metni

14. (75,17) *Klasiklerin Yazıları*] Marksizmin-Leninizmin klasikleri olan Marx, Engels, Lenin kastedilmektedir.

15. (75,20) *Mukden*] Mançurya'nın başkenti; bugün: Kuzey Çin'de bir eyalet olan Liaoning'in başkenti Shenyang.

16. (75,22f) *Sınırdan önceki*] Partievi Sibirya'nın doğusunda olmalıdır. Genç Yoldaş'ın daha sonra sorduğu sorular, o zamanlar S.S.C.B.'nin özellikle geri kalmış bu bölgesindeki sosyalist yapılanma için gerekli malzeme ve politik desteğe yöneliktir.

17. (77,28) *Değişmek*] Burada Genç Yoldaş'ın "Yüzünün silinmesi" örneğinde görülen bu motif, Brecht'in yirmili yıllardan otuzlu yıllara geçerken kaleme aldığı yapıtlarında odak noktasını oluşturmaktadır; bu motif kapitalist toplum düzeninde kişiliğin objektif olarak silinmesi anlamına geldiği gibi, devrimci toplumsal ortak bir amaca yönelik olarak subjektivizmin bilinçli olarak ortadan kaldırılması anlamına da gelmektedir. (Karşl.: *Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu*, 9. Sahne: "Yani yüzü/Göreviyle birlikte bitti gitti.")

18. (78,32-39) *Komünizm için kavga veren biri...*] Metnin bu bölümü, 1930'da yayınlanan Lenin'in *Toplu Eserleri*'nin 25. Cildinde yer alan *Radikalizm, Komünizmin Çocukluk Hastalığı* (1920) başlıklı yazısıyla

ilgilidir. Ayrıca, Lenin'in Ekim 1922'de Komünist Gençlik Birliği'nin Üçüncü Kongresi'nde yaptığı konuşmaya da gönderme yapılmaktadır: "Ahlakımızı proleter sınıf mücadelesinin çıkarları doğrultusunda biçimlendiriyoruz" ve " ... komünistler için ahlak, katı bir disiplin ve sömürenlere karşı kitlelerin yürüttüğü bilinçli kavgadır demektir." (Lenin, *Toplu Eserleri*, 25. Cilt, Viyana/Berlin, 1930, S.:483,487).

19. (83,11f) *Yanlış yapmayan akıllı değildir...*] Karşl. Lenin'in *Radikalizm, Komünizmin Çocukluk Hastalığı*: "Yanlış yapmayan akıllı demek değildir. [...] Akıllı insan, çok önemli yanlışlar yapmaz ve yanlışlarını çabucak ve kolaylıkla düzeltebilir", (Lenin, *Toplu Eserleri*, 25. Cilt, Viyana/Berlin, 1930, s. 219).

20. (89,23) *Dünyayı Değiştirin, Dünyanın Buna Gereksinimi Var*] Karşl. *Mezbahaların Kutsal Johanna'sı*, 11. Sahne.

21. (90,6-91-28) *Öğretiye Duyulan Kızgınlık*] Bu sahne de Lenin'in *Radikalizm, Komünizmin Çocukluk Hastalığı* başlıklı yazısıyla ilintilidir. Bu yazıya yapılan göndermeler *Önlem*'in 1931 yılında yazılan metninde, *İhanet* başlığını alan 6. Sahne'de daha da güçlü bir biçimde göz önünde bulundurulmuştur. (Bkz. 118,18-35)

22. (91,39-92,3) *Bu öğreti... Kitlelerin öğretisi olarak*] *Partiye Övgü* Bölümünde yinelenen bu dizeler, oyunun ilk gösterimi sırasında sahnenin arkasında bulunan perdeye projeksiyonla yansıtılmıştır. Karl Marx'ın *Hegel Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Giriş* (1883/84) başlıklı yapıtıyla ilintilidir. 1931 yılına ait metinde bu dört dize silinmiştir. (Bkz. 120,31-34)

23. (97,30-32) *Başını kolumuza yasla*] *Evet Diyen*'den alıntı. (Bu kitabın 203. sayfası)

1931 Metni

24. (101,22) *Klasiklerin Öğretileri*] (Krş. DN .14)

25. (101,25) *Mukten*] Krsl.DN.15.

26. (101,35) *Sınırdan önceki*] Krşl. DN. 16

27. (103,34) *Değişmek*] Krşl. DN. 17

28. (104,38-105,6) *Komünizm için kavga veren biri*] Krşl. DN. 189.

29. (105,16) *Yasadışı Çalışmaya Övgü*] Brecht koronun bu bölümünü -üç dize kısaltılmış haliyle- *Şarkılar Şiirler Korolar*'a almıştır.

30. (106,20) *Tientsin*] O zamanki Mançurya'da, Pekin'in güney doğusunda bir kent.

31. (110,10f) *Yanlış yapmayan akıllı değildir...*] Krşl. DN. 19

32. (116,14) *Dünyayı Değiştirin, Dünyanın Buna Gereksinimi Var*] Karş. DN. 20.

33. (119,28-120,15) *Parti de kim oluyor?...*] Genç Yoldaş'ın bu sorusunu ve Üç Ajitatör'ün cevabını Brecht, hemen hemen olduğu gibi, *Parti de Kim Oluyor?* başlığıyla *Şarkılar Şiirler Korolar*'a almıştır.

34. (120,21) *Partiye Övgü*] Hemen hemen olduğu gibi *Şarkılar Şiirler Korolar*'a alınmıştır.

35. (125,5f) *Başını yasla...*] *Evet Diyen*'den alıntı; 1930 yılına ait metne göre (Krşl. DN.23) daha kısa.

BRECHT'in
YAZILARI, NOTLARI

Üç Kuruşluk Opera
Mahagonny Kenti
Lindberghlerin Uçuşu
Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu
Evet Diyen
Evet Diyen. Hayır Diyen
Önlem

Türkçesi:

Yücel Erten	(*Üç Kuruşluk Opera*)
Yılmaz Onay	(*Mahagonny Kenti*)
Ayşe Selen	(*Öğreti Oyunları*)

ÜÇ KURUŞLUK OPERA

"ÜÇ KURUŞLUK OPERA" ÜZERİNE

GİRİŞ[1]

"*Üç Kuruşluk Opera*"

İngiltere'de iki yüzyıl boyunca[2] *The Beggar's Opera* adı altında, bütün İngiliz tiyatroları tarafından oynanmış olan *Üç Kuruşluk Opera*, iki yüzyıl önce de, bugün de, Londra'nın en yoksul ve en karanlık kesimlerinin sığındığı Soho ve Whitechapel gibi kenar mahallelerde geçer. Bay Jonathan Peachum, sağlıklı insanları sakat ve yoksul kılığına sokup, dilenmek için sokağa dökmek ve varlıklıların acıma duygusunu sömürmek şeklindeki orijinal yöntemi ile, yoksulluktan kapital üretmektedir. Ama bunu, doğuştan kötü bir insan olduğu için yapmaz. Kendisini bu şekilde davranırken son derece kararlı olmaya iten anlayış şudur: "Bu dünyada kendimi savunmak zorundayım".

Londra'nın suçlular dünyasında Peachum'un tek ciddi rakibi, kadınlar tarafından tapılan genç gentleman Macheath'dir. Macheath, Peachum'un kızı Polly'yi baştan çıkarır ve bir ahırda gerçekleşen grotesk bir düğünle onunla evlenir. Peachum, kendisini ahlaki bakımdan değil de, daha çok sosyal bakımdan sıkıştıran bu evliliği öğrenince, Macheath ile çetesine karşı, ölümüne bir savaş başlatır. Bu savaşın çalkantıları da *Üç Kuruşluk Opera*'nın içeriğini oluşturur. Ama sonunda Macheath, sözün gerçek anlamıyla "ipten döner" ve oyun bir opera parodisi olan büyük bir finalle, mutlu bir şekilde sona erer. *The Beggar's Opera* ilk kez 1728 yılında Lincoln's Inn Theater'da[3] oynanmıştır. Oyunun adı, bazı Alman çevirmenlerin sandığı gibi *Dilenciler Operası*, yani dilencileri konu alan bir opera anlamına gelmez. Tersine, *Dilencilerin Operası*, yani 'dilenciler için bir opera' anlamını taşır. *The Beggar's Opera*, büyük yazar Jonathan Swift'in yüreklendirmesi ile[4] yazılmış bir Händel travestisidir[5] (Ciddi bir yapıtın içeriğinin alaya alınarak gülünçleştirilmesi Ç.N.) ve eldeki bilgilere göre, Händel'in tiyatrosunu iflasa sürükleyecek[6] kadar büyük bir başarı kazanmıştır. Bugün bizim Händel Operasının parodisini yapmamız için bir neden olmadığından, parodi yönünde hiçbir girişimimiz olmamış, dolayısıyla tümüyle yeni bir müzik bestelenmiştir. Ama *The Beggar's Opera*'nın günümüze sosyolojik göndermeleri eksik değildir. İki yüzyıl

önce olduğu gibi bugün de, bütün toplum katmanları, değişik şekillerde de olsa, ahlak içinde yaşamaktansa, ahlakın sırtından geçinerek yaşamak gibi bir ahlak düsturunu benimsemişlerdir. Biçimsel olarak *Üç Kuruşluk Opera*, operanın ilk biçimini taşır: Yani, operanın ve dramın elementlerini aynı zamanda taşır.

"ÜÇ KURUŞLUK OPERA" [1][7]

Ben operet mesleğinden anlamam ve bu işe sanat yatırımı yapılmasından yana değilim.

Üç Kuruşluk Opera'ya gelince, eğer başka bir şey değilse, daha çok operanın tümüyle aptallaştırılmasına[8] karşı bir girişimdir. Çünkü opera bana, operete oranla, daha aptal, gerçekten daha uzak ve zihniyeti itibariyle daha düşük geliyor.

"ÜÇ KURUŞLUK OPERA"YA İLİŞKİN NOTLAR[9]

Oyunların Okunması

John Gay'in *The Beggar's Opera*'yı yazarken kullandığı "*Nos haec novimus esse nihil*"[10] şiarını, *Üç Kuruşluk Opera* için değiştirmek gerekmiyor. "*Versuche*" dergisinde yayınlanmasına gelince: Tiyatroya miras kalmış bir oyunun sufle tekstinden öte bir anlam taşımıyor. Yani okuyucudan çok, uzmanlara yöneliyor. Doğal ki, seyircilerin ve okuyucuların, olabildiğince uzmanlaşması da hedeflenmelidir ve bu alanda gelişmeler görülmektedir.

Üç Kuruşluk Opera, burjuva kavramlarının yalnızca içeriğini göstermekle kalmıyor, onların nasıl gösterileceğiyle de ilgileniyor. Bir bakıma, seyircinin tiyatroda yaşamdan ne görmek istediği konusunda bir rapordur. Seyirci, görmek istemeyeceği bazı şeyleri de aynı anda gördüğünden, yani isteklerinin yalnızca yerine getirilmesini değil de, aynı zamanda eleştirildiğini de gördüğünden; (kendisini özne olarak değil, tümleç olarak görmektedir) ilke olarak, tiyatroya yeni bir işlev verebilme durumundadır. Ama tiyatro, kendi dönüşümüne direndiği için, seyircinin, yalnızca tiyatroda oynanma niyetiyle yazılmamış, aynı zamanda tiyatroyu değiştirmeyi amaçlayan oyunları okuması iyidir: Tiyatroya güvensizlik duyarak. Bugün tiyatronun, dramatik yazına kesin başatlığı sözkonusu. Tiyatro mekanizmasının başatlığı, üretim

araçlarının başatlığı anlamına gelir. Tiyatro mekanizması, başka amaçlar için değiştirilmesine şöyle direniyor: Dramatik yazınla buluşup, onu, -kendi kendini yok eden yanları hariç- içinde hiç bir yabancı madde kalmamacasına hemen değiştiriyor. Aslında dramatik yazından çok tiyatro için gerekli olan, yeni dramatik yazını doğru oynama zorunluluğu, tiyatronun her şeyi oynayabilme yeteneği yüzünden zayıflıyor: Çünkü tiyatro, her şeyi " tiyatrolaştırıyor". Kuşkusuz bu başatlığın ekonomik nedenleri var.

Başlıklar ve panolar

Sahne başlıklarının panolar üstüne yansıtılması, tiyatronun yazınsallaştırılması yolunda primitif bir başlangıçtır. Tiyatronun yazınsallaştırılması, her türlü kamusal konunun yazınsallaştırılması gibi, elden geldiğince geliştirilmelidir.

Yazınsallaştırma, "formüle edilmiş olan"la "biçimlendirilmiş olan"ın kökleşmesi/yerleşmesi anlamına gelir ve tiyatroya zihinsel uğraşların verildiği başka kurumlarla ilişkiye girme olanağını tanır. Ama seyirci de bu sürece katılmaz ve kendini bu yolla "yukarıya" doğru zorlamazsa, tek yanlı kalacaktır.

Okullarda öğretilen dramatik yazın kurallarına göre, sahne başlıklarına itiraz edilebilir. Oyun yazarının, söylenecek her şeyi, olayların içine yerleştirmiş olması gerektiğinden, oyunun, gerekli her şeyi ifade etmesi gerektiğinden söz edilebilir. Ama bu, seyircinin üzerinde kafa yormayacağı, yalnızca ardına takılacağı bir tutuma uygundur. Gelgelelim, her şeyi bir düşüncenin altına tıkan, seyirciyi tek kanallı bir dinamik içine sıkıştıran, sağa, sola, aşağı ve yukarı bakmasını engelleyen bu tutum yeni dramatik yazın tarafından kabul edilemez. Dipnotların ve karşılaştırma metinlerinin, artık dramatik yazma da girmesi gerekiyor.

Bütünü görmek için alıştırma yapmak zorundayız. Nehir/akış üstüne düşünmek, nehrin/akışın içinde düşünmekten daha önemlidir. Üstelik sahne başlıkları, oyuncudan yeni bir üslup bekler. Bu üslup, epik üsluptur. Seyirci, projeksiyonla verilen sahne başlıklarını okurken, sigara içerek gözlemleyen birini andırır. Seyircinin bu tutumu da, hiç kuşkusuz daha iyi ve daha dürüst bir oyun gerektirir. Çünkü bir yandan sigarasını tüttürerek izleyen, yani her şeyin farkında olan bir insanı, "büyüleme" girişimi, başarısızlığa mahkûmdur. Spor salonları nasıl spordan anlayan insanlarla doluysa [11]; kısa sürede tiyatro salonu da uzmanlarla dolmalı. O zaman bakalım, oyuncular, bugün hiç düşünmeden birkaç provada kiloyla, hem de "gelişigüzel" döktürdükleri mimikleri, bu seyircilerin karşısına çıkarabilirler mi? Kimse onların bu ham, kaba taslak ürünlerini kabul etmezdi ki!

Oyuncu, panoda görünen sahne başlıklarında işin aslı belirtildiği için, yani olay örgüsündeki sansasyonel merak unsurları elinden alındığı için, önündeki malzemeyi başka yollarla çekici kılmak zorunda kalacaktır.

Ama korkarım ki, bu yazılar ve sigara içme izni, seyircinin tiyatrodan daha iyi verim alması için yeterli olmayacaktır.

Başkişiler

Jonathan Peachum' ın karakteri, beylik "pinti" formülüne indirgenmemeli. Peachum, parayı önemsemez. İnsana umut verebilecek her şeyden kuşku duyan Peachum için, para da ancak yetersiz bir savunma aracıdır. O, kuşkusuz bir kötü adamdır. Hem de eski tiyatro anlayışına uygun bir kötü adam. Suçu, dünyayı görüş biçimindedir. Onun dünyası, pisliğiyle, herhangi bir büyük suçlunun başarıları yanına yerleştirilecek kadar saygıdeğerdir. Ama o, yoksulluğu bir meta olarak algılarken, kendisini "zamanın akışına" bırakmıştır. Pratik bir biçimde söyleyecek olursak: Peachum, ilk sahnede Filch'ten aldığı parayı, kilitli bir kutuda saklamayacak, hemen pantolon cebine atacaktır: Çünkü ne paranın, ne de başka bir şeyin kendisini kurtarabileceğine inanmaktadır. Parayı fırlatıp atmayışı, onun özenli olduğunu ve genel umutsuzluğunu gösterir; çünkü hiç bir şeyi atamaz. Bir milyon Şilin de sözkonusu olsa, Peachum başka türlü düşünmezdi. Ona göre, ne parası (hatta yeryüzündeki paraların tümü), ne de kafası (hatta yeryüzündeki kafaların tümü) yeterlidir. İşte bu yüzden çalışmamakta, kafasında bir şapka ve elleri pantolon ceplerinde olmak üzere, dükkânında dolaşmakta ve herhangi bir şeyin yok olmaması için, yalnızca kontrol görevi yapmaktadır. Gerçekten korku içinde olan, kimse çalışamaz. İncil'i, çalınabilir korkusuyla, bir zincirle masasına bağlamış olması, hasislikten değildir. Damadına, darağacına götürünceye kadar, hiç alıcı gözüyle bakmaz. Çünkü kızını ondan koparan bir adama karşı, daha değişik bir tavır takınmasını gerektiren herhangi bir kişisel değer yoktur. Mackie Messer'in diğer bütün suçları, Peachum için, yalnızca onu yok edebilmek açısından ilginçtir. Ama kızı, İncil gibidir: Bir yardımcı. Yeryüzünde, mahvolacak bir insanı kurtarabilecek şeylerden, yalnızca en küçük parçacığın kullanılabildiği bu çaresizlik durumu, çaresizliğin bu derecesi; itici olmaktan çok sarsıcıdır.

Oyuncu, Haydut Macheath' i bir burjuva ürünü olarak göstermelidir. Burjuvazinin haydutlara olan sevgisi, bir haydutun burjuva olamayacağı yanılgısına dayanır. Bu yanılgının babası da bir başka

yanılgıdır: Bir burjuva, haydut olamaz. O zaman aralarında hiç bir fark yok mu? Var: Bir haydut, bir korkak olmayabilir. Tiyatroda burjuvalara yakıştırılmış "barışçıl" çağrışımı, işadamı Macheath'in, işin tamamlanması zorunlu olmadıkça, kan dökülmesine karşı olması ile vurgulanmıştır. Kan dökmenin minimal ölçülere indirgenmiş ve rasyonalize edilmiş olması, bir iş ilkesidir: Gerektiğinde Bay Macheath, dövüş sanatının olağanüstü örneklerini sergiler. Ününü borçlu olduğu şeyi bilir: Ortalığa söylenti olarak salınan belli bir romantizm, yukarıda sözü edilen rasyonalizasyonun hizmetindedir. Adamlarının gözü kara ve dehşet salan eylemlerinin hepsinin, kendi hesabına yazılmasına özen gösterir. Bir yüksekokul profesörü gibi, asistanlarının bir işin altına imza atmaları karşısında tahammülsüzdür. Kadınlar üzerinde, yakışıklı bir adamdan çok, durumu iyi olan adam izlenimi bırakır. *Beggar's Opera*'ya ilişkin orijinal İngiliz çizimleri[12], Macheath'i, 40 yaşlarında, kısaca ama oturaklı, saçları biraz dökülmüş, turp gibi kafası olan, ama saygıdeğer görünümlü biri olarak gösterir. Vakurdur, ama mizahtan hiç nasibi yoktur. İş prensibini, başkalarını çarpmaktan çok, yanında çalışanları sömürmeye yoğunlaştırması, onun ağırbaşlı olduğunu gösterir. Masraflı da olsa, kamu düzenini korumakla görevli olan insanlarla, iyi geçinmeyi bilir. Bunu yalnızca kendi güvenliği için değil, kendi güvenliği ile toplumun güvenliğinin birbirine çok sıkı bir şekilde bağlı olduğunu düşündüğü için yapar. Örneğin, Peachum'un polisi tehdit ettiği biçimde, kamu düzenine karşı bir hareketi, Bay Macheath iğrenç bulurdu. Turnbridge'deki bayanlarla düşüp kalkması için doğal ki kendince bir mazeret uydurmak zorundadır ve işinin özel bir iş olması, bu mazeret için yeterlidir. Salt iş gereği olan gidiş-gelişleri, zaman zaman eğlenceye dönüştürmüştür. Bekâr bir erkek olarak da bir ölçüde buna hakkı vardır. Dakik olmasına çok dikkat ettiği düzenli ziyaretlerini, Turnbridge'deki bir kahvehanede gerçekleştirir. Çünkü bunlar alışkanlıklardır ve alışkanlıkların korunması ve geliştirilmesi, neredeyse burjuva yaşamının asal hedefidir.

Oyuncu, Macheath'in bu randevuevi ziyaretlerini, kesinlikle karakterin çıkış noktası olarak almamalı. Bu, burjuvalara özgü, sık rastlanan, ama anlaşılmaz bir şeytanlıktır.

Macheath, asıl cinsel ihtiyacını, bazı evcimenlikler yaşayabileceği yerlerde, yani varlıklı kadınların yanında gidermeyi sever. Evliliğinde, işinin sigortasını görür. Başkentten geçici olarak ayrılması, Polly'yi yeterli bulmasa da, mesleğinin zorunlu bir sonucudur. Adamlarını ise güvenilmez bulur. Macheath, geleceğe bakarken, kendisini kesinlikle darağacında görmez. Tersine kendi mülkünde, sakin bir şekilde balık avlarken görür.

Polly Peachum' ı oynayacak oyuncu, Bay Peachum'ın karakteristiğini iyi incelemeli: Onun kızıdır.

Polis Şefi Brown, modern bir görüntüdür. İçinde iki kişilik barındırır: özel yaşamında başka, memur olarak başka. Bu ikilem, ona rağmen yaşadığı bir ikilem değil, onun sayesinde yaşadığı bir ikilemdir. Onunla birlikte, bütün toplum da, bu ikilem sayesinde yaşar. Memur olarak görev saydığı şeyleri, özel yaşamında hiç bir zaman yapamaz. Örneğin, özel yaşamında bir sineğin bile zarar vermeyecek, veremeyecek birisidir... Macheath'e olan sevgisi sahicidir. Bu sevgiden doğan bazı kazançlar, bu sevgiyi şüpheli hale getirmez: Yaşam her şeyi kirletmektedir...

Oyunculara Öğütler*

Malzeme aktarılırken, seyirci özdeşleşme yoluna sürüklenmemeli; tersine seyirci ile oyuncu arasında bir alışveriş, bir trafik oluşmalı. Bütün yabancılığa ve mesafeye rağmen, oyuncu eninde sonunda seyirciye doğrudan yönelir. Bu sırada oyuncu, seyirciye, oynamakta olduğu figür üzerine, "rolünde yazdığından" mümkün olduğunca daha fazlasını anlatmalı. Doğal ki oyuncu, olayın gidişini rahatlaştıran bir tutum takınmalı. Ama yalnızca olayların akışına hizmet etmekle kalmamalı, aynı zamanda öykünün diğer olayları ile de ilişki kurabilmeli. Örneğin Polly, Macheath'le bir aşk sahnesinde, yalnızca Macheath'in sevgilisi değildir, aynı zamanda Peachum'ın kızıdır. Üstelik yalnızca kızı da değil, babasının yanında çalışan biridir. Dolayısıyla seyirciyle ilişkisi, seyircinin bir haydutun sevgilisine ya da bir tüccarın kızına dair genelgeçer yargılarını eleştirir biçimde olmalı.

1) Oyuncular, bu gangsterleri, panayır yerlerine renk katan ve kimsenin onlarla bir bardak bira bile içmeye cesaret edemeyeceği, boynuna kırmızı mendil bağlamış acayip ve acıklı tiplerden oluşan bir çete şeklinde yorumlamamalı. Bunlar doğal ki, oturaklı adamlardır. Kısmen yağ bağlamışlardır ve mesleklerinin dışında pekâlâ geçinilebilir kimselerdir.

2) Oyuncular burada burjuva erdemlerinin yararlılığını ve rahatlık ile haydutluk arasındaki iç ilişkiyi/bağlantıyı gösterebilirler.

3) Burada, (bir damada yaraşır) insanca bir durumun oluşabilmesi için, ne büyük ve acımasız bir enerji harcanması gerektiği anlatılmalıdır.

---

* Versuch 5, "Über die Oper"[13]

4) Burada, rezervasyonun geri dönülemez olduğu noktada, gelinin kendini ve kösnüllüğünü sergileyişini göstermek gerekir. Çünkü arzın tükendiği noktada, talebin bir kez daha doruğa tırmandırılması gerekmektedir. Gelin için herkesin iştahı kabaracak, ama yarışı damat kazanacaktır. Demek oluyor ki, burada tümüyle teatral bir olayla karşı karşıyayız. Ayrıca gelinin çok az yediğini görmeliyiz. En narin yaratıkların, tavuklarla balıkları, neredeyse bütün bütün yuttuğunu çok sık görebiliriz. Ama bir gelinin, asla.

5) Oyuncular, Peachum'ın firması gibi şeyleri gösterirken, beylik olayın akışı ile çok uğraşmamalıdır. Ama yine de bir çevreyi değil, bir süreci göstermeliler. Örneğin bir dilenci, kendine uygun ve etkileyici bir tahtabacak seçerken, (sözgelimi birini alıp denemeli, bırakıp bir başkasına bakmalı ve tekrar ilk denediğine dönmeli) ve bunu öyle göstermeli ki, seyirciler, sırf bu numara için, o saatte tekrar tiyatroya gelmek istesinler. Tabii ki o zaman bu numaranın, fondaki tabelalarda ilan edilmesinin önünde de bir engel yoktur!

6) Bayan Polly Peachum'ın seyirci tarafından erdemli ve hoş bir kız olarak algılanması tercih edilir. Polly, ikinci sahnede her türlü hesapçılıktan uzak aşkını kanıtlıyorsa, bu onun pratik tabiatını gösterir. İkincisi olmadan, birincisi ancak hafiflik olurdu.

7) Bu bayanlar, üretim araçlarının sahibi olmak açısından rahattırlar. Ama bu yüzden, özgür oldukları izlenimi uyanmamalıdır. Demokrasinin, üretim araçlarını insanların elinden alma özgürlüğü, onlara sökmez de ondan.

8) Macheath'i oynayan ve ölüm kalım savaşının gösterilmesinde hiç çekingenlik göstermeyen oyuncular, genellikle bu üçüncü bendi söylemekte zorlanıyorlar: Cinsel yaşamın trajik bir anlatımına karşı çıkmıyorlar. Ama çağımızda cinsel yaşam tartışılmaz bir şekilde komiğin bölgesinde. Çünkü cinsel yaşam, toplumsal yaşamla bir çelişki içinde. Ve bu çelişki tarihsel olduğu için, bir başka deyişle, ancak başka bir toplumsal düzen aracılığıyla ortadan kaldırılabilir olduğu için, komik. Oyuncu böyle bir balladı komik olarak getirmeli. Cinsel yaşamın sahnede temsili, bu konuda her zaman ilkel bir materyalizm ortaya çıktığı için, özellikle çok önemli. Bütün toplumsal üstyapıların sahte ve geçici olan yanları görünüre çıkıyor.

9) *Üç Kuruşluk Opera*'nın birçok balladında olduğu gibi, bu balladda da[14] Fmaçois Villon'un K. L. Ammers çevirisnden alınmış birkaç dize vardır. Oyuncunun, Ammers çevirisini okumasını salık veririm. Böylece okunmak için yazılmış bir ballad ile, şarkılaştırılmak için yazılmış bir ballad arasındaki ayrımı görebilir.

10) Bu sahne, Polly'yi oynayacak ve komedi alanında yeteneği olan oyuncular için eklenmiştir.

11) Macheath'i oynayan oyuncu, burada kafesin içinde daireler çizerek; daha önce seyirciye gösterdiği değişik yürüyüş biçimlerinin tümünü tekrarlayabilir. Baştan çıkarıcının cüretkâr yürüyüşü, takip altındakinin korkak yürüyüşü, kendini beğenmiş, aklı başına gelmiş vb. Bu kısa turlama ile, Macheath'in son birkaç gün içindeki bütün tutumlarını bir kez daha gösterebilir.

12) Epik tiyatronun oyuncusu, burada, Macheath'in ölüm korkusunu tırmandırıp durumu egemen kılmamalı ve gerçek dostluk konusunu bir kenara itmemeli. (Gerçek dostluk, ancak sınırlı olduğu zaman gerçektir. Macheath'in en gerçek iki dostunun, daha sonra onu kurtarmak için varını yoğunu feda etmek konusunda yeterince hızlı davranmamaları; onların ahlaki zaferini hiç de küçültmez.) (299,39.)

13) Belki oyuncu şunu gösterebilmek için bir yol bulabilir: Macheath, haklı olarak, sonunun gelmiş olmasını, ağır ve acımasız bir hukuk yanılgısı olarak nitelendirmektedir. Gerçekten de eğer haydutlar, adaletin karşısına, bugün olduğundan daha sık çıkmış olsalardı; hukuk, bugünkü çehresinden çok şey yitirirdi! (302.24.)

Şarkıların Söylenişi Üzerine

Oyuncu, şarkı söylerken bir işlev değişikliği gerçekleştirir. Bir oyuncunun, sanki yalın söz düzleminden çıktığını ve şarkı söylemeye başladığını fark etmiyormuş gibi davranması kadar iğrenç bir şey olamaz. Üç düzlem: yalın konuşma, cilalı konuşma ve şarkı, her zaman birbirinden ayrılmış olmalı. Cilalı konuşma, hiçbir zaman yalın konuşmanın tırmanmış biçimi anlamına gelmemeli. Şarkı da, cilalı konuşmanın tırmanmış biçimi olmamalı. Demek ki şarkı, hiç bir biçimde, sözler duyguları anlatmakta yetersiz kaldığı için devreye girmeyecek. Oyuncu yalnız şarkı söylememeli, aynı zamanda şarkı söyleyen birini göstermeli. Şarkının duygusal içeriğini ortaya çıkarmaya çok çabalamamalı (insan yediği yemeği, bir başkasına ikram edebilir mi?); bedenin âdet ve usulleri olan jestleri göstermeli. Oyuncu, bunu gerçekleştirebilmek için, çalışırken tekstteki sözcükleri kullanmamalı; aynı anlama gelen, gündelik konuşmanın gelişigüzel, laubali, düzayak ifadelerinden yararlanmalı. Melodiyi, kör değneğini bellemiş gibi söylememeli: Müziğe-karşı-konuşmak denen bir şey vardır. Bu yöntem, inatçı, müzik ve ritimden bağımsız, rüşvet kabul etmez bir yalınlıkla uygulandığı zaman; büyük etkiler oluşturabilir. Sonunda bir yerde müzikle buluştuğu anda, oyuncu, müzikten ne kadar hoşlandığını belli ederek vurgularsa, bu başlı başına bir olay olur. Oyuncu şarkısını söylerken müzisyenlerin görünürde olması ve oyuncunun bazı hazırlıklar yapmasına izin verilmesi yararlıdır. (Ör-

neğin bir iskemleyi gereken yere yerleştirmesi ya da kendi kendine makyaj yapması vb.) Şarkılarda "gösterenin gösterilmesi" özellikle önem taşır.

Macheath Neden Bir Kez Değil de İki Kez Tutuklanıyor?

Almanların sahte-klasik anlayışından bakıldığında, ilk hapishane sahnesi dolambaçlı bir yol olarak görünür. Bizim anlayışımıza göre, basit bir epik biçimdir. Eğer bu dinamik dramatiği düz bir çizgide kullanırsanız, dolambaçlı bir yol olur. Bir fikri başat hale getirip, seyirciyi belli bir hedefi bekler hale sokarsanız; -burada hedef kahramanın ölümüdür-, bir başka deyişle, seyircide daha güçlü bir duygusal katılım oluşturmak için, arz etrafında giderek artan bir talep oluşturursanız; -duygular yalnızca çok iyi bildikleri alanlara çıkmaya cesaret ederler ve düş kırıklığına gelemezler-, dolambaçlı bir yol olur. Materyalist görüşe dayalı epik tiyatro yazını/dramatik, seyircisinin duygu yatırımları ile çok ilgili değildir. Hedef diye bir şey tanımaz; son diye bir şey bilir. Kırıksız bir çizgide yürüyen bir zorunluluk tanımaz; dönemeçleri, hatta sıçramaları olan zorunlulukları bilir. Dinamik ve düşünsel olan ve bireyi konu alan dramatik yazın, Elisabeth çağında[15] yola çıktığı zaman, 200 yıl sonra ortaya çıkacak Alman sahte-klasik anlayışından, her bakımdan daha radikaldi. Çünkü bu sahte-klasik, temsilin dinamiği ile temsil edenlerin dinamiğini birbirine karıştırıyor ve bireyi "dosyalanmış (hizaya sokulmuş)" bulunuyor. (Onların bugünkü torunlarının torunları, atış alanına bile girmiyor: Temsilin dinamiği artık, bir efektler (etkiler) yığınının, ampirik bir yolla edinilmiş, kurnazca sıralanmasına dönüşmüş. Birey ise, sanki çoktan parça parça olup çözülmemiş gibi; çözüştürülüp, hâlâ yalnızca kendi içinden, ama yalnızca roller halinde tümleniyor(ikmal ediliyor). - Geç burjuva romanı, hiç değilse, bireyi analiz edebilme umudu ile, psikolojiye eğilmişti -). Ama bu büyük tiyatro yazını (dramatik), maddenin bertaraf edilmesinde daha az radikaldi. Burada yapı(konstrüksiyon), bireyin "hayatın emirleri sonucu" düz çizgiden sapmalarını, bir kenara itmiyordu. (Burada ilişkiler dışa, "meydana gelmeyen" olaylara da dönüktür. Küreğin açtığı çukur daha büyüktür.) Tersine, bu sapmaları dinamiğin motorları olarak kullanıyordu. Bu saplama, bireyin içine kadar işleyecek ve orada aşılacaktır. Bu dramatiğin olağanüstü gücü, çelişkilerin biriktirilmesinden gelir. Çünkü ucuz bir fikri formülün peşinden koşmak, henüz maddeye yön verilmesini sağlamamaktadır. Burada Bacon'ın materyalizminden[16] bir şeyler yatar ve bireyin eti ve kemiği vardır ve formüllere direnir. Ama materyalizmin olduğu her

yerde, tiyatro yazınının (dramatiğin) yeni biçimleri oluşuyor. Daima materyalist ve "daha aşağı" olarak nitelendirilmiş olan komiğin alanında da. Bugün, insanın artık "bütün toplumsal ilişkilerin toplamı[17]" olarak anlaşılması gerekirken; tiyatro yazınına (dramatiğe) geniş bir dünya resmi çizebilecek temaları ve süreçleri kucaklayabilecek biçim, epik biçimdir. İnsanın, etten kemikten yapılma insanın kavranması da, ancak içinde ve sayesinde durduğu süreçlerin kavranmasıyla mümkündür. Bu yeni tiyatro yazını (dramatik), "deneme"yi[18], sistematik olarak, yapısına(biçimine) yerleştirmelidir. Bağlantıları her yöne doğru kullanabilmelidir. Tek tek parçalar arasında egemen olan ve karşılıklı birbirini "dolduran" bir gerilimi vardır ve statiğe de gereksinmesi vardır. (Ama bu biçim, kesinlikle revü usulü her şeyin arka arkaya sıralanması anlamına gelmez.)

Atlı Haberci Neden Atlı Olmalı?

Üç Kuruşluk Opera, burjuva toplumunun bir yansımasıdır. (Yalnızca "lumpen proleter" unsurların değil). Bu burjuva toplumu da, kendine özgü bir burjuva dünya düzeni, yani yani belli bir dünya görüşü oluşturmuştur ve onsuz olamaz. Burjuvaların kendi dünyalarını yansıtan, kralın atlı habercisinin girişi, kaçınılmazdır. Bay Peachum, toplumun sızlayan vicdanını ekonomik olarak sömürürken, başka bir şey yapmıyor. Tiyatrocular, *Üç Kuruşluk Opera*'nın bazı modernist rejisörlerinin yaptığı gibi, atlı habercinin atını yok etmekten daha aptalca bir şey olamayacağını düşünmeli. Burjuva toplumunda tiyatroya rolünün hakkını verebilmek için; adli hata sonucu öldürülen adamın suçsuzluğunu ortaya çıkarmak üzere, mahkemeye gelen gazeteci, kuşkusuz bir kuğunun çektiği bir arabayla[19] gelmeli. Atlı habercinin gelişini hafife alarak, seyirciyi kendi kendine gülmeye sürüklemenin, ne kadar patavatsız olduğunu görmüyorlar mı? Herhangi bir şekilde bir atlı haberci gelmezse; burjuva yazını, salt durumların sergilenmesi derecesine düşer. Atlı habercinin gelişi, önüne geçilemez olayların, rahatça tadına varılmasını garantiler. Atlı haberci, bir yazın için, *conditio sine qua non*'u[20] sonuçsuzluk olan bir *conditio sine qua non*'dur.

Kuşkusuz, büyük final, tam bir ciddiyet ve ağırbaşlılıkla oynanmalıdır.

"ÜÇ KURUŞLUK OPERA" [2][21]

Şimdi dilenciler için yazılmış bir operadan[22] bazı şarkılar dinle-

yeceksiniz. Bu opera, ancak dilencilerin düşleyebileceği kadar görkemli, ama dilencilerin ödeyebileceği kadar da ucuz olsun diye düşünüldüğünden, adı: *Üç Kuruşluk Opera*. Önce Sustalı Mackie adıyla maruf haydut Macheath üzerine bir Moritat dinliyorsunuz.

"Ve köpekbalığının dişleri vardır..."

Bir tektekçi meyhanesinde bulaşıkçılık yapan küçük bir kızın, Korsanın Sevgilisi Jenny'nin şarkısı.

"Efendiler görün burda beni..."

Haydut Macheath ile Polis Şefi Brown, birlikte geçen gençlik günlerini hatırlayıp, Topların Şarkısını söylüyorlar.

"John önümdeydi, Jim de yanımda..."

Kaldırımlarda yüksek duygular. Macheath ve karısı Polly'nin aşk düeti.

"Soho'nun üstünde dolunayı görüyor musun?..."

Polly, annesiyle babasına, haydut Macheath ile evlendiğini küçük bir şarkı aracılığıyla anlatıyor. Uzun zaman koruduğu bekâretinden ve her ne olursa olsun, başını dik tutma niyetinden söz ediyor. Ne kadar sabırlı olduğuna ilişkin örnekler sıralıyor. Ama günün birinde...

"Saf mı saf bir kızdım ben bir zaman..."

(3. Bölüm).

Bay ve Bayan Peachum, kızlarını salt aşk yüzünden evlenmekten vazgeçirmeye çalışıyorlar. Bunu yaparken, insanlar arasındaki ilişkilerin güvensizliğinden söz ediyorlar.

"Bu dilek çok mu sizce?"

Macheath, düşmanlarından kaçma bahanesiyle, karısı Polly ile vedalaşıyor. Ama aslında eski hovardalıklarına kavuşma niyetindedir.

"Ah, Mac, canevimden yüreğimi koparıp götürme..."

Macheath ve orospu Jenny, bir şarkıyla birlikte geçirdikleri güzel saatleri hatırlıyorlar.

"Geçmiş günler artık uzak bize..."

Şimdi de, Bay Macheath'in, hayatın rahatlıkları üzerine neler düşündüğünü dinleyeceksiniz.

"Beyler, siz karar verin, bu hayat mı!"

Genç çiftin mutluluğu üzerinde ilk bulutlar. Cezaevinde düet.

"Çık dışarı, Soho'nun dilberi..."

İnsan neyle yaşar sorusu üzerine bir mesel.

"Şu dünyada öğütlerden geçilmez..."

İnsan çabasının yetersizliği üzerine bir ballad.

"Kafayla yaşamak, yaşamak mı insanca?"

Gerçek yaşamdaki olayların tersine, *Üç Kuruşluk Opera* mutlu sona

eriyor. Kralın atlı habercisi, Macheath'i darağacından kurtarıyor. Şimdi dinleyeceğiniz dizelerde, herkesin mutluluğu dile geliyor.

"Mutlu sona gelindi" (Moritat) "Kapanış korosu"

"ÜÇ KURUŞLUK OPERA" DEKORU ÜZERİNE[23]

Üç Kuruşluk Opera'nın dekorunda, oyun sırasındaki görünüm ile şarkı sırasındaki görünüm ne kadar farklı olursa o kadar iyidir. Berlin'deki temsilde (1928) sahnenin arkasına büyük bir panayır orgu yerleştirilmişti. Bu orgun içindeki basamaklara cazband yerleştirilmişti ve orkestra çaldığı zaman renkli lambaları yanıyordu. Orgun sağına ve soluna yerleştirilmiş kadife gerili iki dev panoya Neher'in resimleri[24] projeksiyonla yansıtılıyordu. Şarkılar sırasında da bu panolara şarkı adları yansıtılıyor ve sofitadan ışıklar indiriliyordu. Yenilikle kiri pası, görkemle pılı pırtıyı birbirine karıştırabilmek için tele gerilmiş, kirli Amerikan bezinden yapılma, küçük bir perde[25] açılıp kapanıyordu. Paris'teki sahneleyiş ise (1937), görkemi ve yıpranmışlığı öne itmişti. Altın sarısı püsküllleri olan kırmızı kadifeden bir perdenin yanlarına ve üstüne, şarkılar sırasında yanan, büyük atlıkarınca lambaları yerleştirilmişti. Perdenin üzerine, "Üç Kuruşluk Opera" yazısını gösteren iki büyük dilenci resmi yapılmıştı. Sağ ve sol önde, üstüne dilenci resimleri yapılmış panolar bulunuyordu.

Peachum'ın Dilenci Gardrobu

Peachum'ın dilenci gardrobu, öyle kurulmuş olmalı ki, bu garip dükkânı seyirci kavrayabilsin. Paris sahneleyişinde, sahne gerisindeki iki vitrinde, dilenci kılığında iki vitrin mankeni bulunuyordu. Dükkândaki bir tahta askılık üzerinde, beyaz numaraları ve kartlarıyla, model giysiler ve özel şapkalar asılı duruyordu. Küçük, kademeli bir rafta, hırpani pabuçlar, yine sanki bir vitrindeymişçesine, etiketlendirilmiş şekilde, modeller olarak duruyordu.

Moskova Oda Tiyatrosu[26] ise, Bay Peachum'ın müşterilerinin, normal insanlar olarak bir kabine girip, insan müsveddesi olarak çıkışlarını gösteriyordu.

ESKİ BİR ŞAPKA[27]

Üç Kuruşluk Opera oyununun Paris'teki provaları sırasında, Filch'i

oynayan genç oyuncu[28], ilk andan beri dikkatimi çekti. Filch, seçkin dilencilik mesleğine ulaşmak isteyen, ufak tefek, buluğ çağında biridir. Bu oyuncu, nasıl prova yapılması gerektiğini herkesten önce kavramıştı: İhtiyatlı, konuşurken kendisi dinleyerek ve kendisinin başkalarında gözlemlediği bazı insani boyutları seyircinin gözlemine hazırlayarak. Bir sabah onun, çağrılmadığı halde, bazı başoyuncularla birlikte kostüm depolarından birine geldiğini gördüğümde şaşırmadım. Kibarca, rolü için bir şapka aradığını söyledi. Birkaç saat boyunca başoyunculara kostümlerin seçilmesinde yardımcı olurken, göz ucuyla da onun şapka arayışını izledim. Kostüm deposundaki birkaç görevliyi harekete geçirmiş ve kısa sürede önünde bir şapka yığını oluşturmuştu. Bir saat kadar sonra bu yığından iki şapka seçmişti. Sonra da bu ikisi arasında bir seçim yapmaya girişti. Bu seçim için bir saat daha harcadı. Acıkmış ve ifadeli yüzünde oluşan işkence ifadesini hiç unutmayacağım. Bir türlü karar veremiyordu. Zorluklarla biriktirilmiş son parasını, geri dönüşü olmayan bir spekülatöre yatıran bir insanın yüz ifadesiyle, şapkalardan birini aldı. Sonra vazgeçemeyeceği bir şey gibi, tereddütle tekrar geri bıraktı. Tabii şapka mükemmel değildi, ama mevcutlar içinde en iyisiydi. Ama en iyisi olsa da, tam istediği gibi değildi. Bir gözü bıraktığı şapkada olmak üzere, öteki şapkayı aldı. Belli ki bunun da avantajları vardı. Ama bu avantajlar, ötekinin eksiklerini tamamlayan cinsten değildi. Bu da seçimi çok zorlaştırıyordu. Dikkatsiz bir gözün görmeyeceği kadar, yıpranmışlığın nüansını taşıyordu. Belki bu şapka yeniyken, ötekinden daha pahalıydı, ama şimdi daha zavallı görünüyordu. Acaba Filch'in şapkası bir zamanlar pahalı olan bir şapka mıydı? Ya da en azından ötekinden daha mı pahalıydı? Ne kadar yıpranmış olmalıydı? Filch, hızla yoksullaşırken onu koruyabilmiş miydi, ya da koruyabilecek olanağı var mıydı? Yoksa iyi günlerinde hiç giymediği bir şapka mıydı? O iyi günler ne kadar geride kalmıştı? Bir şapkanın ömrü ne kadardı? Yakası yoktu. Bunu uykusuz bir gecenin sonunda kararlaştırmıştı. Kirli bir yakası olmaktansa, hiç olmaması daha iyiydi (Tanrım, yoksa bu gerçek miydi?); herneyse, bu konuda tartışma bitmişti. Ama kravat hâlâ duruyordu. Bu durumda şapka nasıl olurdu? Sanki durduğu yerde, ayakta uykuya dalmış gibi gözlerini kapadığını gördüm. Yoksullaşma sürecinin bütün basamaklarını, sıra sıra zihninden geçiriyordu. Gözlerini açınca, mekanik bir şekilde şapkayı başına oturttu. Sanki ampirik bir şekilde prova etmek ister gibi. Sonra gözleri, kenara koyduğu öteki şapkaya takıldı. Uzanıp onu aldı. Başında bir şapka, elinde öteki şapka olmak üzere, uzun süre öylece kuşkular içinde kalakaldı. Deneyleri arasında umutsuz bir kazı yapıyor, dindirilemeyen bir istek yüzünden acı çekiyordu. Sahnede dört dakikada kaderini ve

özelliklerini anlatacağı, yani bir parça yaşamı anlatacağı figürü, nasıl oynayacağı konusunda tek yolu bulmak isteği. Dönüp yeniden ona baktığımda, kararlı bir hareketle başındaki şapkayı çıkardı ve topuklarının üzerinde ani bir dönüşle pencereye gitti. Boş boş caddeye bakıyordu. Neden sonra önemsemeden, neredeyse artık canı sıkılmış gibi dönüp tekrar şapkalara baktı. Uzaktan, soğuk, mesafeli, minimal ilgi taşıyan bir bakış. Sonra bir kere daha pencereden dışarı bir bakış fırlatıp, salınarak şapkalara yaklaştı, birini alıp, paketlenmek üzere masanın üzerine fırlattı. Ertesi günkü provada, ceketinin üst cebinden eski bir diş fırçası görünüyordu. Bu diş fırçası, Filch'in köprüaltı günlerinde bile bazı uygarlık aksesuvarından vazgeçmediğini anlatıyordu. Bu diş fırçası, bana, bulabildiği en uygun şapkadan hoşnut kalmadığını kanıtlıyordu.

Keyifle, onun bilim çağının bir oyuncusu olduğunu düşündüm.

Brecht'in Yazıları, Notları'na ait

BİLGİLER

Ağustos 1928: Giriş (Gösteri için).

1929 başları: "*Üç Kuruşluk Opera*" [1] (Bir ankete yanıt olarak).

1930: "*Üç Kuruşluk Opera*'ya İlişkin Notlar (*Versuche* Dergisinin 3. Sayısı için).

1930 Kasım/Aralık başı: "*Üç Kuruşluk Opera*" [2] (Bir plak yapımı için).

1937 sonbaharı: "*Üç Kuruşluk Opera*" *Dekoru Üzerine, Eski Bir Şapka* (Paris'teki sahneleyiş dolayısıyla).

DİPNOTLAR

1. (56,4) *Giriş*] Metin: İlk basım. Yazılış tarihi: Ağustos 1928. Basım tarihi: *Volksbühne Program Dergisi* (Programmblätter der Volksbühne), Berlin 8 Eylül 1928. Metin, yalnızca bu program dergisinde mevcuttur.

Bu metni Brecht, *Üç Kuruşluk Opera*'nın ilk oynanışı için yazmıştır. Ama *Volksbühne Program Dergisi*'nde, yazarın adı belirtilmemiştir. Bu kitabın 373. sayfasındaki "*The Beggar's Opera* ilk kez 1728 yılında..." ile başlayıp 374. sayfadaki o bölümün sonuna kadar olan pasaj, *Theater am Schiffbauerdamm* Gazetesi' nin, Eylül·1928'de yayınlanan ilk sayısının 1. sayfasında *The Beggar's Opera* başlığı altında yayınlanmıştır. Aynı metin, *Augsburger Neueste Nachrichten* gazetesinde, şu açıklama ile yayınlanmıştır: "Tiyatro Bürosu, "Üç Kuruşluk

Opera"nın, 13 Ocak'ta Şehir Tiyatrosunda prömiyer yapacak olması dolayısıyla, Bert Brecht'in şu görüşlerinin yayınlanmasını istemiştir."

2. (56,7) *İngiltere'de iki yüzyıl boyunca*] John Gay'in, müzikleri John Christopher Peppusch'a ait olan *The Beggar's Opera*'sı, 29 Ocak 1728'deki prömiyerinden sonra uzun süre oynanmıştır. Oyun, 1920 yılında Londra'daki Lyric Theatre'da oynanışından sonra bir rönesans yaşamıştır. Brecht'in oyununun ilk duyuruluşunda, İngilizce başlığın, (Des Bettler's Oper/ *Dilencinin Operası*) şeklinde yazılarak korunmuş olduğu dikkati çeker. (*Charivari, Für Theater, Musik, Film und Rundfunk*, Felix Bloch Erben Yayınevinin organı, Berlin, 18 Temmuz 1928).

3. (56,32f) *Lincoln's Inn Theatre*] Bu tiyatro eski bir pantomim tiyatrosudur (Covent Garden Theatre). John Gay'in *Beggar's Opera*' sı, bu tiyatroda 1728 yılında, 29 Ocak'tan 19 Temmuza kadar, 62 kez oynanarak, o zamanlar için sansasyonel bir başarı elde etmişti.

4. (56,37) *Jonathan Swift'in yüreklendirmesi ile*] Swift, 30 Ağustos 1716'da Alexander Pope' a yazdığı bir mektupta şöyle diyordu: "Or what think you of a Newgate pastoral, among the whores and thieves there?" (Ya da orospular ve hırsızlar arasında geçen bir Newgate pastorali için ne düşünürsünüz?; The Correspondence of Jonathan Swift, Cilt 2, Oxford 1963, S.215.)

5. (56,37f) *Händel travestisidir*] *Beggar's Opera*, saray çevrelerinde başat olan opera, "seria / ciddi" opera'nın bir parodisidir. İtalyan opera seriasını, İngiltere'de Georg Friedrich Händel yerleştirmiştir.

6. (56,39) *Händel'in tiyatrosunu iflasa sürükleyecek*] *Beggar's Opera*'nın 1728 yazındaki büyük başarısı, Händel'in "Royal Academy of Music" tiyatrosunun kapanmasına yol açmıştı.

7. (57,14) *Üç Kuruşluk Opera"*] Metin: İlk basım. Yazılış tarihi: 1929 başları. Basım tarihi: *Die Scene*, Berlin, Şubat 1929, S. 60. Metin, yalnızca bu dergide mevcuttur.

Bu metin, Brecht'in *Die Scene* dergisinin, *Operetin Krizi* (Krisis der Operette) başlığı altında yaptığı soruşturmaya yazılmış olan yanıttır. Derginin soruşturmasına, Franz Lehár, Ralph Benatzky, Theo Mackeben, Herbert Jhering, Ernst Legal, Kurt Weill ve daha başkaları yanıt vermiştir. Dergi yönetimi, soruyu sorarken, *Üç kuruşluk Opera*'ya da değinen bir soru seçmiştir: "Bugün stiller konusunu temelden altüst eden bir dönüşümle karşı karşıya olduğumuza göre, şu soru güncelliğini koruyor: Üstümüze gelen yeni operet biçimi ile, yeni ve çağdaş bir dönüşümün (örneğin *Üç Kuruşluk Opera* biçiminde) bir örneği ya da yolu ortaya konmuş mudur?".

8. (57,19) *operanın tümüyle aptallaştırılması*] 20'li yılların sonlarında, operanın yenilenmesi konusunda, geniş bir tartışma yaşanmıştı. (Bkz. *"Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Çöküşü" Operası Üzerine*

Notlar. Bu kitabın 389. sayfası.).

9. (57,25) *"Üç Kuruşluk Opera"ya İlişkin Notlar*] Metin: İlk basım. Yazılış tarihi: 1930. Basım tarihi: *Versuche*, 3. Cilt (*Versuche* 8-10), Berlin: Gustav Kiepenheuer Yaymevi 1931, S. 234-243 (Dokuzuncu Deneme'nin bir bölümü). Metin, yalnızca bu dergide mevcuttur.

Bu metni Brecht, oyununun *Versuche*'nin 3. cildinde yayınlanması dolayısıyla yazmıştır. Brecht, metni, 9. Deneme olan *Aristotalesçi Olmayan Bir Tiyatro Yazını Üzerine*' nin (Über eine nichtaristotelische Dramatik) önüne yerleştirmiştir. Brecht, bu çalışmaya daha sonra *Ana'ya İlişkin Notlar* (Anmerkungen zur Mutter), *Sokak Sahnesi* (Die Straßenszene), *Yabancılaştırma Etmenini Ortaya Çıkaran Oyunculuk Tekniğinin Kısa Tarifi* (Kurze Beschreibung einer neuen technik der Schauspielkunst, die einen Verfremdungseffekt hervorbringt) ve *Halk Piyesine İlişkin Notlar*'ı (Anmerkungen zum Volksstück) eklemiştir.

10. (57,29) *"Nos haec novimus esse nihil"*] Latince: "Hiçbir şey olmadığını biliyorduk" anlamına gelen bu cümle, *Beggar's Opera*'nın şiarıdır.

11. (59,16) *Spor salonları nasıl spordan anlayan insanlarla doluysa*] Bkz. Brecht'in 1926'da *Daha Çok İyi Spor* (Mehr guter Sport) başlıklı makaleyi yazmasına yol açan, Alfred Flechtheim'ın makalesi (*Der Querschnitt*, Berlin 1926, Sayı 1, S. 48f).

12. (61,9) *orijinal İngiliz çizimleri*] William Hogarth'ın, *Beggar's Opera*'ya ilişkin 1729 yılında yaptığı iki gravürü vardır.

13. (62,39) *Versuch 5, "Über die Oper"*] Burada sözü edilen, *Versuche*'nin (Denemeler) 2. Cildinde yer alan *"Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Çöküşü" Operası Üzerine Notlar*'dır (1930).

14. (64,28) *birçok balladında olduğu gibi, bu balladda da...*] *Pezevengin Şarkısı, Rahat Yaşamanın Şarkısı, Süleyman Şarkısı, Hapishaneden Ballad* ve *Macheath'in Herkesten Yardım İsteme Balladı*, François Villon'dan yararlanarak yazılmışlardır. Brecht, K. L. Ammer'in çevirilerinden (François Villon, *Des meisters Werke*, Leipzig 1907) yararlanmıştır. *Üç Kuruşluk Operanın Şarkıları*'nın (1928) yayınlanmasından sonra alevlenen alıntı/aşırma tartışması etrafında Brecht'in şu yazıları ilginçtir: *Brecht'in Bir Açıklaması* (Eine Erklärung Brechts) ve *Bay Kerr Hakkında* (Was den Fall des Herrn Kerr betrifft).

15. (66,34) *Elisabeth çağında*] Burada, Elisabeth Çağı diye adlandırılan İngiltere Kraliçesi I. Elisabeth dönemi (1558-1603) ve dönemin William Shakespeare, Christopher Marlowe ve Ben Jonson gibi yazarları kastediliyor.

16. (67,21) *Bacon'ın materyalizminden*] Francis Bacon'ın Brecht üzerindeki etkileri, *Tiyatro İçin Küçük Organon*'da da görülebilir.

17. (67,26f) *bütün toplumsal ilişkilerin toplamı*] Brecht burada, Karl Marx'ın Feuerbach tezlerinin altıncısını serbest bir şekilde ifade ediyor. Aslı: "[...] insan denen varlık, bireyde yaşayan bir soyutlama değildir. Gerçekte, bütün toplumsal ilişkilerin bir toplamıdır." (Karl Marx, *Feuerbach Üstüne Tezler*/Thesen über Feuerbach, Marx/Engels, *Bütün Eserleri*/ Werke, Cilt 3, Berlin/DDR 1958, S. 6.)

18. (67,32f) "*deneme*"] Pozitif bilimlerdeki "deney" anlamında. Brecht bu nedenle oyunlarının ilk toplu basımına *Versuche=Deneme* adını vermiştir.

19. (68,17) *kuğunun çektiği bir arabayla*] Richard Wagner'in *Lohengrin* operasına (1850) bir gönderme.

20. (68,25) *conditio sine qua non*] Latince: Vazgeçilemez koşul.

21. (68,31) *"Üç Kuruşluk Opera"*] Metin: Elle yapılmış düzeltmeleri bulunan daktilo metni. Yazılış tarihi: 1930 Kasım/Aralık başı.

Üç Kuruşluk Opera'nın (İlk oynanış 31 Ağustos 1928) olağanüstü başarısı üzerine, 1929 ile 1931 yılları arasında toplam 21 plak yapılmıştı. Ultrafon/Telefunken firmasının 7 Aralık 1930'da gomalak üzerine kaydedilen dört plağı için, Brecht şarkı aralarını bağlayan metinler (Konuşmacı: İlk oynanışta Kaplan-Brown rolünü oynayan Kurt Gerron) yazmıştı. Bu plaklarda şarkıları söyleyenler şunlardı: Willy Trenk-Trebitsch (Macheath), Lotte Lenja (Polly/Jenny/Lucy), Erika Helmke (Polly, Bayan Peachum), Erich Ponto (Peachum) ve Kurt Gerron (Kaplan-Brown).

Brecht'in, daha önce daktiloda yazmış olduğu bir metni, üstüne el yazısı ile şarkıların başlıklarını eklemek amacıyla, kesiklere ayırıp yeniden yapıştırdığı anlaşılmaktadır.

Bu metin, 52 sayfalık bir kâğıt paketinin arasında bulunmaktadır. Bu pakette Brecht, oyunun bazı diyalogları ile (kısmen sahne tariflerinden oluşan) sunucunun okuyacağı metinleri bir araya getirmiştir. Bu demet, bir bakıma, oyunun şarkılar ve kısa diyaloglardan oluşan bir özeti gibidir. Ancak *Topların Şarkısı*'nın eski ve yeni varyantlarının bulunması, bu demetin 1946 yılından sonra oluştuğunu düşündürmektedir.

22. (68,33) *dilenciler için yazılmış bir opera*] *Üç Kuruşluk Opera*'nın öncülü olan John Gay'in yazdığı ve müziklerini John Christopher Pepusch'un bestelediği ballad operası *The Beggar's Opera*'ya gönderme.

23. (70,8) *"Üç Kuruşluk Opera" Dekoru Üzerine*] Metin: Daktilo metni. Yazılış tarihi: 1937 sonbaharı.

Brecht bu metni, 1937 sonbaharında, Paris'teki Théatre de l'Etoile'da sahnelenen *Üç Kuruşluk Opera* provalarını ve oyunu izledikten sonra yazmıştır.

(Prömiyer: 28 Eylül 1937, Reji: Francesco von Mendelssohn, Sahne Tasarımı: Eugène Berrmann).

24. (70,17f) *Neher'in resimleri*] Caspar Neher'in gösteri için hazırladığı projeksiyonlar kastediliyor.

25. (70,21f) *Amerikan bezinden yapılma, küçük bir perde*] Burada sözü edilen yarım perdeyi, tasarımcı Caspar Neher, daha önce *Adam Adamdır*'ın Darmstadt kentindeki ilk oynanışında kullanmıştı (Prömiyer: 25 Eylül 1926).

26. (71,3) *Moskova Oda Tiyatrosu*] *Üç Kuruşluk Opera* bu tiyatroda 1930 yılında Alexander Tairow tarafından sahnelenmiş; Brecht oyunu, Mayıs 1932'de *Kuhle Wampe* adlı filmin Moskova prömiyeri için gittiğinde görmüştü.

27. (71,8) *Eski Bir Şapka*] Metin İlk basım. Yazılış tarihi: 1937 sonbaharı. Basım tarihi: *Tiyatro Çalışması, Berliner Ensemble'ın 6 Temsili* (Theaterarbeit, 6 Aufführungen des Berliner Ensembles), Yayınlayan: Berliner Ensemble, Helene Weigel; Redaksiyon: Ruth Berlau, Bertolt Brecht, Claus Hubalek, Peter Palitsch, Käthe Rülicke; Dresden. Dresdner Verlag 1952, S.363-365.)

Bu metin, Brecht'in 1937 sonbaharında Paris'e gidişi sırasında yazılmıştır. Daktiloda yazılmış bir nüshasında, yazının başlığı *Oyuncu* (Der Schauspieler) şeklindedir.

28. (71,11) *genç oyuncu*] Bu sahneleyişte Filch rolünü Jean Mercure oynamıştı.

BRECHT'in YAZILARI NOTLARI

MAHAGONNY KENİNİN YÜKSELİŞİ ve DÜŞÜŞÜ

Türkçesi
Yılmaz Onay

"MAHAGONNY KENTİNİN YÜKSELİŞİ VE DÜŞÜŞÜ" ÜSTÜNE NOTLAR[12]

Opera - ama yeniliklerle!

Bir süredir operada yenilikler[30] üstünde duruluyor. Opera, hoşça vakit geçirtici niteliği değişmeksizin, içeriği *güncelleştirilmeli*, biçimi de teknikle *donatılmalı*'ymış. Opera, tam da gerilemesi nedeniyle seyirciye pahalı geldiği için, yeni zevklerle yeni katmanları kendisine çekmeye bakmalıymış, bakılıyor da: *Demokratikleştirme* niyeti var, ama tabii demokrasinin, "halk"a yeni haklar verirken o hakların bilincine varması olanağını esirgeyen niteliği değiştirilmeksizin. Sonuç olarak, garson için kime servis yaptığı hiç önemli değil, yeter ki servis yapılsın!

Yani beklenen ya da istenen yenilikler -en ileri olanlardan bile-, operanın yenilenmesini sağlamaktan ibaret -ama opera (onun işlevi!) üstüne ilkesel bir tartışma istenmediği gibi bunu yapmaya kalkanlar pek savunulmayacak da herhalde.

Bu en ileri olanların taleplerindeki sığlığın ekonomik nedenleri var, kendileri bile tam farkında değiller. Opera, tiyatro, basın gibi büyük aygıtlar, görüşlerini çaktırmadan uygulamaktalar. Bu aygıtlar, henüz pay verdikleri -yani ekonomik açıdan birlikte yöneten, ama toplumsal açıdan işçileşmiş- kafa emekçilerinin kafa ürünlerini çoktan beri yalnızca kendi seyirci organizasyonlarına besin sağlama açısından değerlendirdiği halde, yani salt kendince değerlendirip kendi çıkarına yönlendirdiği halde, o kafa emekçileri hâlâ işleyişin tümünde kendi kafa ürünlerinin tam değerlendirildiğini sanıyorlar, yani işletme onların üretimlerini hiç etkilemiyor da yalnızca onlara etkinlik sağlayan ikincil bir işleyiş yürüyormuş gibi bir sanrı içindeler.

Müzikçilerin, yazarların ve eleştirmenlerin kendi konumlarına ilişkin bu bulanıklıkları, çok az dikkat edilen felaket sonuçlar doğurmakta.

Çünkü aslında onları ele geçirmiş olan bir aygıtın sahibi olduklarını zannetmeleri yüzünden, artık asla kendilerinin inandıkları gibi üreticilerin bir aracı[13] olmayan, tam tersine üreticisine karşı[14], yani onların bizzat kendi (aygıta uygun düşmeyip aykırı gelebilecek yeni eğilimlerinin) ürünlerine de karşı işleyen ve üstünde hiç bir denetimlerinin kalmadığı bu işleyişi bir de üstelik savunuyorlar.

Üretimleri, meta üreten imalat niteliğine varmıştır. Değer yargısı,

piyasanın biçeceği değeri temel almaktadır. Buradan da, her sanat eserini aygıta uygunluk ölçeğine vurmak, ama asla aygıt o sanat eserine uygun mu değil mi diye sorgulamamak gibi bir alışkanlık doğuyor. Şu ya da bu eser iyi, deniyor; aslında, o eser aygıt için iyi, demek istiyorlar da bunu söylemeye dilleri varmıyor. Oysa bu aygıt, mevcut toplumun şartlamasıdır ve ancak kendisini bu toplumda ayakta tutacak olanı kabul eder. Kendisinin toplumsal işlevini, yani akşamları seyirciye hoşça vakit geçirtme işlevini tehdit etmemek kaydıyla, her yenilemeyi tartışabilir. Toplumsal işlevini değiştirmeye zorlayan, yani aygıtı toplumda başka bir konuma, örneğin eğitim kurumlarıyla ya da büyük yayın organlarıyla bağlantılı bir konuma getirecek yenilikler ise tartışmaya sokulmaz. Toplum, bu aygıt yoluyla ancak yine kendisini üretmek için ihtiyaç duyduğu şeyleri kabullenebilir. Demek ki olsa olsa, mevcut toplumu değiştirmeyip de sadece yenileyecek olan tek bir "yenilik" yürürlüğe girebilir -bu toplum biçimi ister iyi olsun, ister kötü olsun.

En ileriler bile aygıtı değiştirmeyi[15] düşünmezler, çünkü aygıtı kendi ellerinde sanıyorlar, sanki bu aygıt onların özgür buluşlarını sergiliyor, yani onlar ne düşünüyorlarsa aygıt da o düşüncelere göre kendiliğinden değişiveriyormuş gibi. Ama buluşları özgürce değil ki: Aygıt, onlar olsun olmasın işlevini sürdürmekte, tiyatrolar her akşam oynuyor, gazeteler günde bilmem kaç baskı yapıyor; ihtiyaç neyse onu kabul ediyor; ve ihtiyaç belli miktarda malzemedir, o kadar (1).

Bu somut durumun (yani sanat yaratıcılarının aygıta kopmaz bağımlılıklarının) ortaya çıkarılması, sanki onun yargılanıp mahkûm edilmesiyle aynı şeymiş gibi gelebilir. Öyle utanmazca gizleniyor ki bu!

Ama yine de kişinin özgür buluşuna kısıtlama getirilmesi ilerletici bir süreçtir. Kişi, dünyayı değiştiren büyük oluşumlara giderek daha da fazla yakınlık duymaktadır. Artık yalnızca "kendini anlatmak"la yetinemiyor. Engelleniyor ve böylece genel sorunları çözme durumuna getiriliyor. Yanlış şurada ki, günümüzde aygıtlar genelin elinde değil, üretim araçları üreticilerin mülkiyetinde değil, dolayısıyla üretim meta niteliği almakta ve meta alışverişinin genel yasalarına bağlı bulunmakta. Sanat, -üretim araçları (aygıtlar) olmaksızın üretilemeyen- bir meta![31] Opera ancak opera için yapılabiliyor. (Böcklin'in deniz yaratığı[32]

---

(1). Üretimi yapanlarsa aygıta tümden bağımlıdırlar, toplumsal açıdan olsun, ekonomik açıdan olsun, aygıt etkiyi tekeline almıştır ve giderek yazarların, bestecilerin, eleştirmenlerin ürünleri daha da hammadde niteliğine girmektedir: Bitmiş ürünü aygıt oluşturur.

gibi bir opera tasarlayıp sonra da iktidarı alınca bu fenomeni akvaryumda sergilemek düşünülemez; hele onu bizim eskiden kalma hayvanat bahçesine kaçak sokmaya kalkmak daha da gülünç olur!) Böyle bir operayı (işlev olarak!) tartışmaya açmak isteseniz bile, opera yapmak zorundasınız.

Opera-

Bizde var olan opera, hoşça vakit geçirten opera'dır. Daha meta durumuna girmeden önce de bir keyif vericiydi. Eğitici olmak istese veya eğitim aracı da olsa opera, keyif vermeye hizmet eder, çünkü hele o zaman iyice zevklilik ister veya zevk oluşumuna aracılık eder.

Bizzat kendisi keyif verici tutumundaki her şeye daha yakınlaşır. Opera, "yaşayan" bir şeydir ve "yaşantı"ya hizmet eder.

"Mahagonny" niçin bir operadır? Bir defa temel tutumu operaninkiyle aynıdır, yani hoşça vakit geçirticidir. "Mahagonny", keyif verici tutumdaki nesnelere yakınlaşıyor mu? Evet yakınlaşıyor. "Mahagonny" bir yaşantı mıdır? Evet yaşantıdır. Çünkü "Mahagonny" bir eğlencedir.

"Mahagonny" operası, bu sanat türünün akla aykırılıklarının hakkını özellikle vermektedir. Operanın bu akla aykırılık yanı, plastiğin ve gerçekliğin çabasında olan akla uygun öğeler kullanırken, müzik yoluyla bunları yine açığa çıkarmasında yatıyor. Ölmekte olan bir insan gerçektir. Ölürken şarkı söylerse akla aykırılık bölgesine geçilmiş olur. (Ona bakarken dinleyici şarkı söylese aynı şey olmaz.) Gerçeklik, müzik yoluyla ne kadar gerçek dışına ve belirsizliğe taşınırsa -aslında tam gerçek etkiler yaratan, tam gerçek olan, ama işte kendi nesnesinden yani kullanılan gerçeklikten de uzak olan, çok karmaşık bir üçüncü boyut çıkıyor çünkü- olayın tümü bir o kadar zevk verici olur: Zevkin düzeyi doğrudan doğruya gerçeğe aykırılık düzeyine bağlıdır.

"Mahagonny" için bundan ötesini, salt opera kavramı karşılamalı -kavramın kendisiyle fazla uğraşmaya gerek yok-. Yani akıl dışı, gerçek dışı, ciddiyet dışı bir şeyler, doğru konuma oturtularak, ikili anlamda kendi kendilerini açığa çıkarmalılar(2). Burada meydana gelen akıl-

2). Bu dar sınır, doğrudan ve eğitici bir şeylerin devreye sokulmasını ve her şeyin tavra dayalı düzenlenmesini önlemedi. Her şeyi tavra yoğunlaştıran göz, ahlaktır burada. Yani törelerin gösterimidir.

Ama öznel bakışla.
Şimdi bir tek daha atalım
Sonra eve gitmeyelim daha
Sonra bir tek daha atalım
Sonra verelim bir küçük mola.

Burada bu şarkıyı söyleyenler, öznel ahlakçılardır. Gösterdikleri de kendileri!
(ÇN: Metinde bulunmayan bu dörtlü hakkında bir açıklama da yok.)

dışılık, yalnızca meydana geldiği yere göre akıldışıdır.

Böyle bir tutumsa tam anlamıyla zevk vericidir.

Bu operanın içeriğine gelince -*içeriği zevktir*. Yani salt biçimi değil, nesnesi de eğlenme. Araştırma zaten eğlenmenin nesnesi olmalıyken, eğlenme de araştırmanın hiç değilse nesnesi olmalıydı. Bu ise eğlencenin günümüzde aldığı tarihsel nitelikte ortaya çıkıyor: Bir meta[3] olmasında.

Bu içeriğin kışkırtıcı bir etki yapacağı yadsınamaz. Örneğin onüçüncü bölümde Oburcu'nun çatlayana dek tıkınması, açlığın kol gezmesindendir.

Başkalarının açlık çektiğine hiç değinmemiş de olsak, Oburcu tıkınırken yine de kışkırtıcı bir etki yapıyordu. Çünkü, yiyeceği olanların hepsi fazla tıkınmaktan çatlamasalar da, Oburcu'nun çatlayacak kadar yemesi yüzünden pek çok kimse aç kalmaktadır. Onun keyfi, çok şey içerdiği için kışkırtıyor[4]ve16. Günümüzde keyif verici olarak opera benzer bağlantılarla esasen kışkırtıcı etki kazanmakta. Üç beş seyirci üstünde değil elbet. Kışkırtıcılıkta gerçekliğin yeniden oluştuğunu görüyoruz.

"Mahagonny", çok şirin olmayabilir, hatta iddiasını (vicdan azabıyla) bu şirin olmayışa yükleyebilir -ama yine de kesinkes hoşça vakit geçirticidir.

"Mahagonny", operadan başka bir şey değildir.

-Ama yeniliklerle!

Opera, modern tiyatronun teknik düzeyine çıkarılmak durumundaydı.

Modern tiyatro ise epik tiyatrodur. Aşağıdaki şema, dramatik tiyatrodan epik tiyatroya bazı ağırlık kaymalarını gösteriyor[5].

Tiyatronun *dramatik* biçimi	Tiyatronun *epik* biçimi
•Eyleyerek	•Anlatarak
•Seyirciyi bir sahne aksiyonunun içine daldırır[17]	•Seyirciyi gözlemci yapar, ama
•Aktivitesini tüketir	•Aktivitesini uyarır

(3). Burada romantik de meta o muştur. Yalnız biçim olarak ortaya çıkıyor, içerik olarak değil.

(4)."Saygıdeğer bir bey anahtar demetini çıkarmış köpüren bir yüzle epik tiyatroya karşı eylemli bir kavga veriyordu. Böylesi bir kader anında karısı da onu yalnız bırakmıyordu. O da iki parmağını ağzına sokmuş, gözlerini kısıp avurdunu şişirerek kasa anahtarının üstünden ıslıklamaktaydı."

(A. Polgar'dan[33], "Mahagonny" operasının Leipzig'deki ilk oynanışı üstüne.)

(5). Bu şemada gösterilen, mutlak karşıtlıklar değil yalnızca vurgu kaymalarıdır. Dolayısıyla bir anlatım sürecinde duygusal telkine dayalı üslup da yeğlenebilir, akıl yoluyla ikna da yeğlenebilir.

•Duygulanmasına olanak sağlar.	•Onu yargı vermeye zorlar
•Yaşantı	• Dünya tablosu
•Seyirci bir şeyin içine çekilir	•Seyirci karşıya konur
•Telkin	•Gerekçe
•Duygulanımlar biriktirilir	•Bilmeye, tanımaya vardırılır
•Seyirci, içine dalmıştır, birlikte yaşar	•Seyirci, karşısındadır[18], inceler
•İnsanın bilindiği varsayılır	•İnsan araştırılan nesnedir
•Değiştirilemez insan	•Değiştirilebilen ve değiştiren insan[19]
•Gerilim sona yönelik	•Gerilim gidişe yönelik
•Bir sahne öteki için	•Her bir sahne kendi için
•Oluşup gelişme	•Montaj
•Olay gidişi doğrusal	•Olay gidişi kıvrımlarla dolu
•Evrimsel zorunlu gidiş	•Sıçramalar
•Bir sabite olarak insan	•Bir süreç olarak insan
•Düşünce, oluşu belirler	•Toplumsal oluş düşünceyi belirler[34]
•Duygu	•Akıl (6)

Epik tiyatro yöntemlerinin operaya girişi esas olarak radikal biçimde *öğelerin birbirinden ayrılması*'nı getiriyor. Söz, müzik ve oyun arasındaki büyük birincil kavga (sürekli ortaya getirilen, hangisi hangisine zemin hazırlamalı, sorusu, yani müzik mi sahne olayını hazırlamalı, yoksa sahne olayı mı müziğe zemin olmalı,vb.), öğelerin radikal biçimde ayrılması sonucu, düpedüz bir yana bırakılabiliyor.

"Bütüncül sanat eseri"[35] anlayışı, bütünün aynı kapta yıkanması demek olduğu sürece, yani sanatların bir potada "eritilip kaynaştırılması" gerek diye bakıldığı sürece, her biri ötekine yalnızca bağlantı parçası olabilir ve öğelerin hepsinin değeri aynı oranda düşer. Bu eritip kaynaştırma süreci, seyirciyi de potasma alır ve onu da içine katarak bütüncül sanat eserinin edilgen (duygudaş) parçası haline getirir.

Hipnotize etme çabasındaki, değersiz büyülenme sarhoşlukları yaratmaya kalkan, sisli puslu her şeyden vazgeçilmelidir.

Müzik, söz ve tablo çok daha fazla özerklik kazanmalıdır.

a) M ü z i k.

Müzik için şöyle bir ağırlık kayması olmuştur:

Dramatik opera	*Epik* opera
•Müzik hizmet verir	•Müzik vasıta olur
•Metnin etkisini yükselten müzik	•Metni açımlayan müzik
•Metni yükümlenen müzik	•Metni veri alan müzik

(6). Oynanış içindeki ağırlık kaymaları için bkz: Deneme, "*Oyun Sanatı Üstüne Diyalog*"[36].

D.E.U

- İllustrasyon yapan müzik
- Tavır alan müzik
- Ruhsal durumları seslendiren müzik
- Tutum belirten müzik

Müzik, temaya en önemli katkıdır[7]ve[20].

b) Metin.

Eğlencenin sırf akıldışılığıyla kalmaması için ondan, eğitici, doğrudan bir şeyler çıkarmak gerekti. Töre sergileme biçimi oluştu buradan. Töre sergileyiciler eylemli kişilerdi. Metnin kendisi duygusal ya da ahlakçı olmamalı, duygusallığı ve ahlakçılığı göstermeliydi.

Konuşulan söz kadar yazılı söz de (bölüm başlıklarında) önemliydi.

Seyirci, esere karşı en rahat tutumunu okurken kazanır herhalde[8].

c) Tablo.

Bir tiyatro oyunu sırasında kendine özgü tablo yaratılarının sergilenmesi, başlı başına bir yeniliktir. Neher'in projeksiyonları[37], sahnedeki olaylara tavır alıyor, öyle ki, canlı Oburcu, tabloda çizilmiş Oburcu'nun önünde oturmakta. Sahne, akış içinde tablodan alarak kendisi benzeri şeyleri yineler. Neher'in projeksiyonları, Weill'in müziği gibi, metin gibi, operanın özerk bir bileşenidir. Onun görsel malzemesini oluşturmuştur.

Bu yenilikler, opera binalarına girip çıkan seyircinin de yeni bir tutuma girmesini gerektiriyor.

Yeniliklerin sonucu: Operaya zarar mı verdi?

Seyircinin eski opera tarafından sorunsuzca yerine getirilen belli isteklerini yeni opera artık gözetmeyecektir kuşkusuz. Operada seyircinin tutumu nasıldır ve değişebilir mi?

Yaşam kavgasında bilenmiş, yetişkin ve acımasız bir sürü adam, sihirbazın elinde mum gibi olmak hırsıyla, metro istasyonlarından dışarı fırlayıp tiyatro gişelerine koşarlar. Şapkalarıyla birlikte, "hayattaki" tutumlarını, alıştıkları davranış tarzını da vestiyere bırakırlar; oradan ayrılarak gider krallar gibi koltuklarına kurulurlar. Fena bir şey mi? Bunu gülünç bulmak için, kral havasını peynir tüccarından üstün görmeye gerek yok. Bu insanların operadaki tutumları pek saygıdeğer değil. Peki bunu değiştirebilirler mi? Çıkarıp bir puro yakmalarını sağlayabiliyor musunuz?[21]

Teknik bakışla, "içerik", metnin, müziğin ve tablonun "ona uyduğu"

---

(7). Opera orkestralarındaki çalgıcıların sayıca çokluğu ancak bütünleştirici müziğe olanak veriyor (bir ses akışı öbürünü getiriyor); öyleyse orkestra aygıtının en fazla 30 usta çalgıcıya indirgenmesi gerekir. Şarkıcı, kendi özel duyguları kendine kalmak üzere[22], iletimci olacaktır.

(8). "Bölüm başlığı"nın anlamı için bkz: "*Üç Kuruşluk Opera*' Üstüne Notlar" ve *Üç Kuruşluk Film* için 1. No'lu dipnot[23]ve[38].

özerk bir bileşen haline geldiğinde, gözbağcılıktan tartışabilirlik adına vazgeçildiğinde, seyirciler sahneyi yaşamaktansa bir çeşit oylayabildiklerinde, kendilerini sahneye kaptıracaklarına, sahneyle kapıştıklarında, biçimselliği çok aşan ve tiyatronun özgün toplumsal işlevini kavrayan bir dönüşüm çizgisine varılmış demektir.

Eski operada, içeriğin tartışılması diye bir şey yoktur. Herhangi bir olayın sergilenişinde seyirci bu olaya karşı tavır alsa, eski opera yenik düşmüş, seyirci "kendini sıyırmış" olurdu. Eski operada da sırf hoşça vakit geçirtmekten ibaret olmayan öğeler vardı kuşkusuz -eski operanın yükselme dönemini, inişe geçişinden ayırmak gerek-. "Sihirli Flüt"de[39], "Figaro"da[40], "Fidelio"da[41], dünya görüşü içeren, eylemci öğeler bulunuyordu. Ne var ki cüret sayılabilecek bu dünya görüşü içeriği, hoşça vakit geçirtmeyle öylesine koşullanmıştı ki, bu operaların *anlamı* tükenmeye yargılı kaldı ve giderek keyif vericilikte eridi. Özgün "anlamı" tükenince opera tümüyle anlamsızlaşmadı ama başka bir anlamla, yani salt opera olmakla kaldı. Bugünkü Wagner'ciler, ilk Wagner'cilerin bir anlam saptadıklarını, yani bunu bildiklerini anımsamakla yetiniyorlar. Hatta Wagner'e bağlı yapımcılar dünya görüşüne dayalı bu yaklaşımı hâlâ inatla korumaktalar (yalnızca keyif vericiliğe saptırılabilmenin ötesinde hiçbir şeye yaramayan bir dünya görüşü![24]) (*"Elektra"*[42], *"Jonny spielt auf"*[43].) Bu tutuma olanak sağlayan gelişkin zengin tekniğin tümü korunmuştur: Dünyayı görme tutumu içinde burjuva, kendi görünür gündelik yaşamını sürdürmekte. Operanın başına gelen sürekli yenilemeler ancak bu açıdan, bu tükenmekte olan anlam (şöyle diyelim: Bu *tükenebilir* anlam) açısından bakıldığında anlaşılabiliyor -bu sanata sonradan bir anlam kazandırma, bir "yeni" anlam katma yolunda umarsız çabalardır bunlar ki giderek müziksellik, anlamın kendisi olmuştur; yani müziksel biçimlerin çıkışı, çıkış olarak bir anlam kazanmış ve belli oranlar, kaymalar vb. araç olmaktan çıkıp amaç olma şansına kavuşmuşlardır. Hiçbir şeyin sonucu olmayan ve hiç bir sonuç da vermeyen, yeni ihtiyaçlardan doğmayan, yalnızca eski ihtiyaçları yeni çekiciliklerle tatmin eden, yani salt korumacı işlev gören ilerlemelerdir bunlar. "Bu alan"a önceden görülmeyen konu öğeleri sokuluyor, çünkü "bu alan" ele geçirildiğinde başka alanda da henüz görülmemişti onlar. (Lokomotifler[44], makine hangarları[45], uçaklar[46], banyolar[47] vb. yalnızca zihni dağıtmaya hizmet etmekte. Daha iyileriyse içeriği düpedüz boşluyor ve Latince[48] kıraat ediyor onu, ya da daha doğrusu dışlıyor.) Bunlar, yalnızca bazı şeylerin geri kalmışlığını gösteren ilerlemelerdir. Genel işlev değiştirilmeksizin yapılıyor bu ilerlemeler, daha doğrusu: Genel işlevin değişmesini önlemek için yapılıyor. Ve kullanışlı müzik?[25]

Tam billurlaşmış, yani çırılçıplak *l'art pour l'art*'a[49] gelindiği anda

(o noktaya da empresyonist müziğin duygusalcı boyutuna tepki olarak gelindi), köpükten doğuverdi[50] denecek biçimde kullanışlı müzik ortaya çıktı; heveslilerini kullanan müzik yani. Burada hevesli, bir kadının "kullanılması" gibi kullanılmakta. Yenileme üstüne yenileme: Dinlemekten yorulan dinleyici, kendisi çalmaya heveslendi. Kulak tembelliğine karşı mücadele birden kulak çalışkanlığı için kampanyaya, oradan da çalma hevesliliği kampanyasına dönüştü. Orkestradaki mazbut aile babası bir çellist artık dünya görüşüyle değil, keyfinden çalıyordu. Hoşça vakit geçirtmecilik kurtarılmıştı![9]ve26

Sormak gerek: Böyle yerinde saymak niye? Keyif vericilikte, uyuşturuculukta böylesine diretmek niçin? Kendi dört duvarının dışındaki kendi sorunlarına böylesine zayıf ilgi neden? Neden hiç tartışmamak?

Yanıt: Tartışmaktan beklenen bir şey yok. Günümüz toplum biçiminin tartışılması, hatta onun en önemsiz bir bileşeninin bile tartışılması, hemen ve kaçınılmaz olarak bu toplum biçiminin kendisine yönelik mutlak bir tehdide varacaktır.

Operanın akşam keyfi olarak satıldığını ve böylece onu değiştirmeye yönelik tüm çabaların kesin belirli sınırlar konarak önlendiğini gördük. Görüyoruz ki: Bu eğlence, törenselliğe ve gözbağcılığa adanmış olmalı. Neden?

Günümüz toplumunda eski operayı "yok sayamayız". Onun gözbağcılığı önemli toplumsal işlevler taşıyor. O uyuşturuculuktan vazgeçilemez; hiçbir şey onun yerini tutamıyor[10]. İnsanın insan olarak

---

(9). Yalnızca mıadını doldurmuş kurumların yenilenmesine hizmet ettikleri sürece böylesi yenilemeler eleştirilmelidir. Bunlar, o kurumların "işlevlerini kökten değiştirme" isteğine karşı ilerleme sunuyorlar. Böyle olunca da bu ilerlemeler, ancak gerçekleşen ya da gerçekleşmesi gereken işlev değişikliği açısından bakıldığında anlamı ortaya çıkan nicel iyileştirmelerdir, baştan savmacılıktır, ayıklama süreçleridir.

Gerçek ilerleme ise, ilerlemiş olmak değil, ileriye doğru yürümektir. Gerçek ilerleme, ilerlemeyi olanaklı kılan ve zorlayandır. Bu ise, geniş bir cephede ilgili kategorileri de birlikte harekete geçirerek olur. Gerçek ilerleme, mevcut bir durumun öyle korunamayacağına dayanır ve onun değiştirilmesi sonucunu hedefler.

(10) Sırtınıza yüklenen şekliyle yaşam bize çok ağır gelmekte, çok fazla acılar, kırıklıklar ve çözümsüz sorunlar getirmekte. Bunu taşıyabilmek için hafifletici nesnelerden kaçınamıyoruz. Böylesi nesneler belki üç çeşit: Sıkıntımızı hafife almamızı sağlayacak etkili zihin dağıtıcılar, sıkıntımızı azaltacak yan keyifler, bizi duyarsızlaştıracak uyuşturucular. Bu çeşitten herhangi bir şey vazgeçilmez gereklilik oluyor. Sanatın sunduğu tür yan keyifler, gerçekliğe karşı gözbağcılıklar olmakla birlikte, ruhsal yaşamda fantazinin etkin rolü sayesinde bunların psikolojik etkileri de azımsanmayacak düzeydedir. (Freud, "Kültürde Bunalım".) Duruma göre bu uyuşturucular, insanın yazgısını iyileştirmeye yarayabilecek büyük enerjilerin boşa harcanmasının suçlusudurlar[51]. (Aynı eser.)

kalma fırsatı, eğer operada da değilse, başka hiç bir yerde yok! Tüm akıl işlevleri çoktan beri korku dolu güvensizliğe, başkalarının çıkar üstünlüğüne ve salt kendini düşünmeye kilitlenmiş durumda.

Eski opera, yalnızca kendisinin eski olmasından değil, hizmet ettiği durumun da hâlâ o eski durum olmasından dolayı varlığını korumakta. Ama tam da öyle değil. İşte yeni operanın şansı burada yatıyor. Operanın daha şimdiden, daha fazla yenilemenin artık onu yenileştirmeye değil, tam tersine onu tahrip etmeye varacağı bir durumda olup olmadığı sorusu pekâlâ sorulabilir oldu[11]ve27.

"Mahagonny" ötekiler gibi hoşça vakit geçirtici -bir operaya yakışacak kadar hoşça vakit geçirtici- olsa da, toplumu değiştirici bir işlevi yine var; hoşça vakit geçiriciliği tartışmaya açıyor çünkü, öylesi operalara ihtiyaç duyan toplumun yakasına yapışıyor; bir deyişle, eski dalın üstünde kurulmuş oturuyor ama hiç değilse (kafa bozukluğuyla veya vicdan azabıyla) o dalı az buçuk dibinden kesmeye de geçmiştir...bunu yapan ise, sahnede şakıyan[52] yeniliklerdir[28].

Gerçek yenilikler temele el atar[29].

Yeniliklere evet - yenilemelere hayır!

"Mahagonny" operası üç yıl önce, 1927'de[53] yazıldı. Ek olarak yapılan çalışmalarda[54], hoşça vakit geçirtme yerine eğitici olanı sürekli daha yeğin vurgulayan denemeler kaleme alındı. Yani keyif vericiden eğitim malzemesi çıkarma ve eğlence endüstrisinin belli kurumlarını iletim organlarına dönüştürme çabası.

(11) "Mahagonny" operasında bu yenilikler, tiyatronun töre sergilemesine olanak veren (hem eğlenmenin, hem de eğlenenin meta niteliğini açığa çıkaran) öğeler ile seyircinin ahlaksal yaklaşımını sağlayan öğelerdir.

[EK]

[Tiyatronun Dramatik ve Epik Biçimi Üstüne]
[1938 Yazımı]

Tiyatronun Dramatik Biçimi	*Tiyatronun Epik Biçimi*
•Sahne, bir olayı "canlandırır"	•Sahne, olayı anlatır
•Seyirciyi aksiyona daldırır ve	•Seyirciyi gözlemci yapar, ama
•Aktivitesini tüketir	•Aktivitesini uyarır
•Duygularınmasına olanak sağlar	•Onu yargı vermeye zorlar
•Yaşantılar sağlar	•Bilme, tanıma sağlar
•Seyirci olayın içine çekilir	•Seyirci olayın karşısına konur
•Telkinle çalışılır	•Gerekçelerle çalışılır
•Duygularımlar biriktirilir	•Duygularımlar bilmeye, tanımaya vardırılır
•İnsanın bilindiği varsayılır	•İnsan araştırılan nesnesidir
•Değiştirilemez insan	•Değiştirilebilen ve değiştiren insan
•Gerilim sona yönelik	•Gerilim gidişe yönelik
•Bir sahne öteki için	•Her bir sahne kendi için
•Olay gidişi doğrusal	•Olay gidişi kıvrımlarla dolu
•Natura non facit saltus	•facit saltus[55]
•Dünya, olduğu gibi	• Dünya, olacağı gibi
•İnsan neye yazgılıysa	•İnsan neyi yapmalıysa
•İnsanın yaptıkları	•İnsanın eylem gerekçeleri
•Düşünce, oluşu belirler	•Toplumsal oluş düşünceyi belirler

[AÇIKLAMA][56]

"*Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü*" operası, çeşitli oynanışlarda değişik sahnelendiği halde hemen hepsinde skandal yarattı. İlkelce yanlış anlamalara dayalı olmasa bu skandallara[57] karşı söylenecek bir şey yoktu. En önde gelen yanlış anlamalardan biri şuydu: Mahagonny kentinde sunulan neşe (eğlence, dinlence) yalnızca para karşılığı elde edilir ve taşkınlıklar biçiminde yaşanır. Pek çok kimse yanlış olarak sandı ki eser, sadece ve sadece bu taşkınlıkların ancak para karşılığı elde edilebilir olmasına karşıdır, yani beleş olsa bu taşkınlıklardan yana'dır. Oysa eser, sondaki gösteri sahnesinin de kanıtladığı gibi tam da neşenin (eğlencenin, dinlencenin) parayla alınıp

satılır oluşu ile onun taşkınlığa varma niteliği arasındaki bağıntıyı açığa dökme çabasında. "Mahagonny" operasının -doğru anlaşılarak- yarattığı skandallar ise ancak bu operanın kendisinin yaratılmasını sağlayan o büyük, derin, kapsamlı skandalın karşılığıdır.

Mahagonny üzerine
Brecht'in Yazıları, Notları'na ait:

BİLGİLER

1930 Sonbaharı: "*Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü" Operası Üstüne Notlar* (*Denemeler*, Sayı 2 için, *Operanın Sosyolojisi Üstüne - "Mahagonny" Üstüne Notlar* makalesine dayalı olarak yazılmış).

1931 Sonbaharı: *Açıklama* (Berlin'deki oynanışın program broşürü için yazılmış).

(Bundan önceki sayfalarda sayfa altlarındaki Bertolt Brecht'in kendisine ait dipnot numaraları ile karışmaması için, buradaki dipnotlar, sözü edilen dipnot numaralarını izlemektedir.

Aşağıdaki dipnotlardan sonra gelen parantez içindeki değerler, kitabın Almanca baskısının sayfa ve satır numaralarını göstermektedir.)

DİPNOTLAR

12. (74,5) "*Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü" Operası Üstüne Notlar*] Metin: İlk basım. Yazım: 1930 Sonbaharı. İlk Basım: *Denemeler*, Sayı 2.

(4-7. *Deneme*), Berlin: Gustav Kiepenhauer Verlag 1930, S.107-115 (5. *Deneme*). İmza: "Brecht. Suhrkamp". Metnin bütünü yalnızca basımda verilmiştir. -Ek: *Tiyatronun Dramatik ve Epik Biçimi Üstüne*, 1938 Yazımı. Metin: İlk basım. Yazım: 1937 civarı. İlk basım: "*Toplu Eserler*" Cilt 1, Londra: Malik-Verlag 1938, S.154.

Metnin oluşumu: Brecht metnin ilk yazımını operanın ilk oynanışının (9 Mart 1930) ardından yapmış ve *Operanın Sosyolojisi Üstüne – "Mahagonny" Üstüne Notlar* başlığı ile *Musik und Gesellschaft* dergisinde yayınlamıştır, Wolfenbüttel/Berlin, Sayı 4 (Ağustos), 1930, S.105-112.

Bu sayıda redaksiyonun ön notunda Brecht'in "operanın durumuna ilişkin kendi tavrını ayrıntılıca dile getirerek ve temelden sosyolojik irdelemeye dayalı kendi "notlarını" oluşturarak" bu orijinal katkıyı getirdiği kaydedilmiş (S.105). Kısa süre sonra opera metninin Denemeler Sayı 2'de yayınlanışı için Brecht yazı metnini elden geçiriyor. Yeni bir başlık koyuyor ve Denemeler'in bu sayısının ön notunda şöyle di-

yor:

"Beşinci deneme: '*Opera Üstüne Notlar*', operada yenilikler[30] yapmanın olanağına ilişkin bir araştırmadır." (Denemeler sayısının başlığında ve "*Üç Kuruşluk Opera Üstüne Notlar*"da Brecht, 5. Deneme için "*Opera Üstüne*" deyimini kullanmış.)

Burada tiyatronun dramatik ve epik biçiminin karşılaştırıldığı şema yanlış anlamalara neden olduğu için (Bkz: *Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları* Bölümü)

Brecht, *Toplu Eserler* 1.Ciltte "*Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü*" *Üstüne Notlar*'ın yayınlanışında (Londra 1938) bunu değiştiriyor. Burada imza yalnızca "Brecht"; herhalde Almanya'da yaşamakta olan Peter Suhrkamp'ın başına bir şey gelmemesi için.

Karşılaştırmanın 1938'deki yeni şekli, elinizdeki yayında [Ek] olarak yayınlanmıştır.

Metin Yazımları: Kaynak metnin, ilk yazımdan (*Musik und Gesellschaft*'daki) ayrıldığı yerler şöyle:

13. (75,4f) *üreticilerin bir aracı*] İlk kez kaynak metinde eklenmiştir.

14. (75,5) *üreticisine karşı*] "amaç olan".

15. (75,29) *değiştirmeyi*] "tartışmayı".

16. (77,30-78,1) *kışkırtıyor*[4]]. Bu dipnot ilk olarak temel metne konmuştur.

17. (78,18f) *seyirciyi bir sahne aksiyonunun içine daldırır*] "Seyirciyi bir sahne aksiyonuyla ve aksiyon sırasında aktifleştirir, ama".

18. (78,29 f) *Seyirci karşısındadır*] "Şeyler yakınlaştırılır - Şeyler uzağa itilir".

19. (79,3f) *Değiştirilemez insan... değiştiren insan*] İlk kez temel metinde konmuştur.

20. (80,9) *Müzik... katkıdır*[7].] Bu sözcük ve ilgili dipnot ilk kez temel metne konmuştur.

21. (80,32-81,13) *Seyircinin eski... sağlayabiliyor musunuz?*] "Seyircinin eski opera tarafından sorunsuzca yerine getirilen isteklerini yeni opera artık gözetemez. Bu seyirciyi, vestiyerde şapkasını bırakırken tüm davranışlarındaki doğallığı da bırakıp vestiyerden ayrıldıktan sonra salondaki koltuğuna krallar gibi bir havayla kurulmakla, tiyatroda normal (hayattaki) tutumundan başka ve kendine uyandan başka bir havaya girdiği için suçlamak gerek artık. Krallar gibi bir havayla o koltukta oturabilmek istiyor diye bir peynir tüccarını gülünç bulmak için kral havasını peynir tüccarından üstün görmek gerekmez. Seyircinin eski operadaki tutumu pek saygıdeğer değil. Yaşam kavgasında bilenmiş, yetişkin ve acımasız bu adamlar, sihirbazın elinde mum gibi olmak hırsıyla Friedrichstrasse metro istasyonundan dışarı fırlayıp

tiyatro gişelerine koşuyorlar. *"Mahagonny"* gibi bir operayı izleyince elbette hır çıkarırlar ve böyle bir şeyin operaya yakışmadığını iddia ediverirler, oysa opera seyircisi rolündeki kendileri hayata yakışmıyorlar, bizzat kendi hayatlarına! Purolarını ceplerinden çıkarsalar, yani böylece kendi görüşlerini ellerine alsalar, bakın o zaman o tehditler savrulan sahne olayı nasıl birden yükseliyor. Burjuvanın son ve ucuza sağlanan bazı gözbağcılıklar için inatçı kavgası boşunadır ve ciddiye alınmaya değmez. Başkalarıyla iş de başkadır."

22. (80,38) *kendine kalmak üzere,*] "vurgulanmamak kaydıyla,"

23. (80,40) *ve Üç Kuruşluk Film'in 1. no'lu dipnotu*] İlk kez temel metinde eklenmiştir.

24. (82,2-4) *(yalnızca keyif... bir dünya görüşü!)*] İlk kez temel metinde eklenmiştir.

25. (82,16-29) *Hiçbir şeyin sonucu... Ve kullanışlı müzik?*] İlk kez temel metne eklenmiştir.

26. (83,2) *kurtarılmıştı*[9]] Bu dipnot ilk kez temel metinde konmuştur.

27. (84,11) *sorulabilir oldu*[11]] Bu dipnot ilk kez temel metinde kondu.

28. (84,19) *yenilikler dir.*] "yeni biçimdir."

29. (84,20) *Gerçek yenilikler temele el atar.*] "Yeni biçim, tehlikeli bir biçimdir. Gerçek yenilikler her zaman temele el atar".

Elinizdeki baskının metin oluşumu üstüne: Dördüncü dipnot, Denemeler baskısında 3. olarak geçiyor. *Toplu Eserler*'deki ikinci baskıdan sonra onu izleyen numaralar konmuş.

Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları: "Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü" Operası Üstüne Notlar'a yönelen tepkiler hemen tümüyle tiyatronun dramatik ve epik biçiminin karşılaştırılmasına yoğunlaşmıştır. Nedeni de, metinden ayrı olarak salt karşılaştırma şemalarının çeşitli yayınlanışlarının doğurduğu yanlış anlamalardır. Örneğin Dramatik Ürün üstüne *Die Scene*'deki soruşturmada, Berlin, Sayı 8, Mayıs 1931, veya Arno Schirokauer'in kendi radyo oyunu *Der Kampf um den Himmel*'e giriş olarak kaleme aldığı makale içinde, Berlin 1931 (Burada Peter Suhrkamp adı verilerek); *Ana* oyununun Berliner Ensemble'daki ilk oynanışının (17 Ocak 1932) program broşüründe. Metinde Brecht sık sık bu şemada yalnızca ağırlık kaymalarının söz konusu olduğunu vurguladığı halde karşılaştırma hep tam karşıtlık olarak algılanmıştır. Proleter Devrimci Yazarlar Birliği'nin (BPRS) yayın organı *Linkskurve*'de, Notlar'ı da ele alan iki makale yayınlandı. Ernst Ottwalt'ın *Denn sie wissen, was sie tun* romanına karşı açtığı polemik vesilesiyle Georg Lukács, Brecht'in tezlerini de irdeliyor ve Marks'ın son Feuerbach tezlerine dayanarak gerçeğin "yorumlanması" ile "de-

ğiştirilmesi"ni karşı karşıya getirmenin "mekanik ve Marks'ın tezini çarpıtmak" olduğunu belirtmiş (Georg Lukács, *Aus der Not eine Tugend,* Die Linkskurve'de, Berlin, Sayı 11/12, S.18). Aynı sayıdaki *Zwei Bühnenereignisse* makalesinde Andor Gábor'un saldırıları da aynı şekilde sert. Notlar 'dan alıntılar yaparak Gábor, bu karşıtlığın Brecht'in kurmacası olduğunu iddia ediyor: "Ama bir diyalektik materyalist için burada belirtilen kavramların katı biçimde karşıtlık olarak konmasının, bunlar gerçekten kavram ve gerçekten karşıtlık oldukları sürece, her iki ayağıyla da idealist temele bastığı açıktır." (*Die Linkskurve*, S.29.) Bu türden eleştiriler ve yanlış anlamalar, daha sonraki gerçekçilik tartışmalarının kuramsal ifadelerine temel teşkil etti. Bu eleştiriler Brecht'in şemayı önemli biçimde değiştirmesine neden oldu (bkz: Ek). Buna karşın Notlar'ın yine de yanlış yorumlanması olasılığının ne kadar farkında olduğunu Brecht 1939'daki bir mektubunda şöyle dile getirmiş: "Bu karşılaştırmalar, dört dörtlük belirlemeler içermediği için, onu inceleyenin kuramsal olarak verimli bir işbirliğine girmesini engelleyen yanlış anlamalara neden oluyor. Tartışmanın verimli olabilmesi için Özellikle 'Mahagonny'yeilişkin *Opera Makales*i'ne ekler yapmak zorunlu." (M.ye mektup -herhalde Fredrik Martner'e-, Haz. 1939.)

Brecht'in Notlar'daki düşüncelerine Walter Benjamin de *Der Autor als Produzent*'de karşı çıkıyor (Walter Benjamin, *Toplu Yazıları*, derleyen Rolf Tiedemann ve Hermann Schweppenhäuser, Cilt II,2, Frankfurt a.M. 1977, S.683-701).

Satır Açıklamaları:

30. (74,9) *Operada Yenilikler*] Yirmili yılların sonu ve otuzlu yılların başında müzik tiyatrosunda reforma yönelik geniş bir tartışma açılmıştı. Dergilerin ve gazetelerin yürüttüğü sayısız soruşturmada alanın uzmanlarından görüş istenmişti, örneğin: *Operanın çağdaş biçimde gelişmesine ilişkin düşünceleriniz nelerdir* (*Blätter der Staatsoper*, Berlin, Ekim 1927) ve *Operanın Yenilenmesi Üstüne* (*Berliner Börsen-Kurier*, 19 Şub.1929). Berlin'deki *Kunstblatt* dergisi bu soruşturmaya tam bir sayısını ayırmıştı. Bunun için Hans Heinz Stuckenschmidt *Operanın Miadı Doldu mu* makalesiyle bir giriş yazmıştı (Sayı 8, Ağustos 1930).

31. (76,14) *Sanat... bir meta!*] Brecht burada Marks'ın insan emeğini meta olarak nitelemesine gönderme yaparak bunu sanat alanında kullanıyor.

32. (76,16f) *Böcklin'in deniz yaratığı*] İsviçre'li ressam Arnold Böcklin'in resimlerindeki yarı insan, yarı hayvan biçimli öykü yaratığına anımsatma; bknz: *Triton ile Nereidler* (1873-1875).

33. (78,38) *A. Polgar*] Alfred Polgar, *Krach in Leipzig*, *Das Tagebuch*'da, Berlin, Sayı 12, 22 May. 1930, S.467.

34. (79,12f) *Düşünce oluşu... oluş düşünceyi belirler*] "Özellikle yeni felsefede olmak üzere hepsindeki esas tehlike, düşünce ile oluşun birbiriyle ilintisine yönelik olanıdır. [...] Bu soruna getirdikleri yanıta göre filozoflar iki büyük kampa ayrılmışlardır. Zihnin doğadan önceliğini savunanlar [...] idealist kampı oluşturdular. Doğayı öncelik olarak gören ötekiler ise materyalizmin çeşitli ekolleri içindedirler."

(Friedrich Engels, *Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu*, Viyana/Berlin 1927, S.27 vd.; Brecht'ten kalan kitaplar arasında.)

35. (79,23) *"Bütüncül sanat eseri"*] *Sanat ve Devrim* (1849), *Geleceğin Sanat Eseri* (1849) ve özellikle de *Opera ve Drama* (1851) yazılarında Richard Wagner, arada bir "Bütüncül sanat eseri" deyimini de kullandığı kendi "müzikal drama" konseptini oluşturmuştu.

36. (79,37f) *Deneme "Oyun Sanatı Üstüne Diyalog"*] *"Oyun Sanatı Üstüne Diyalog"*, 17. Şubat 1929'da *Berliner Börsen-Courier*'de yayınlandı. *Denemeler*- Sayı 1 ve 2'nin üçüncü kapak sayfalarında duyurulduğuna göre, aynı başlıkla bir yazı *Denemeler*'de yer alacaktı. Bu tasarı gerçekleşmedi.

37. (80,21f) *Neher'in projeksiyonları*] Caspar Neher'in, 1930'da Leipzig'de operanın ilk oynanışı için yaptığı ve sonra gerek 1933'e dek Almanya'daki, gerekse 1932'de Viyana'daki oynanışlarda da kullanılan projeksiyonları kastediliyor. Universal-Edition'un tiyatroların kullanımlarına sunduğu cam projeksiyon levhaları, uygulama malzemesinin bir öğesidir.

38. (80,40) *Üç Kuruşluk Film için 1 no'lu dipnot*] "Sesli sinemada, ilkesel olarak başlıklardan vazgeçme gibi bir kötü huy var. *Üç Kuruşluk Film*'deki başlıklar, bölümlerin bütün halinde zihinsel seyir alanlarının genel çekimidirler. Bunların işlevi asla ardından geleni daha iyi anlaşılır kılmaktan ibaret değildir. Gerektiğinde özgün değer de taşıyabilirler: O zaman bunların işlevi salt görünür olmalarında yatar. Ayrıca filmi bölümlere ayırarak bu başlıklar epik akışı da sağlarlar."

39. (81,30) *"Sihirli Flüt"*] Wolfgang Amadeus Mozart'ın operası (1791).

40. (81,30) *"Figaro"*] Wolfgang Amadeus Mozart'ın *Figaro'nun Düğünü* adlı operası (1786).

41. (81,30) *"Fidelio"*] Ludwig van Beethoven'ın operası (1814).

42. (82,4) *"Elektra"*] Richard Strauss'un operası (1908).

43. (82,4) *"Jonny spielt auf"*] 1926'da Ernst Krenek'in yazdığı bu opera yirmili yılların en başarılı eserlerinden biridir. Krenek caz öğeleri kullanmıştır.

44. (82,23) *Lokomotifler*] Örneğin Krenek'in *Jonny spielt auf* opera-

sında.

45. (82,23) *Makine hangarları*] Örneğin Max Brand'ın *Makinist Hopkins* operasında (1929).

46. (82,23) *uçaklar*] Örneğin George Antheil'ın tek perdelik *Uçuş* operasında (1927).

47. (82,23f) *banyolar*] Örneğin Paul Hindemith'in *Günün Yeniliği* operasında. (1929).

48. (82,25) *Latince*] Örneğin Igor Stravinski'nin opera orotoryosu *Oidipus Rex*'de (1927)

49. (82,31) *l'art pour l'art*] (Fransızca) "Sanat sanat içindir". Sanatın amacının sanat olması anlamına geliyor. Bu deyimin Fransız felsefeci ve politikacı Victor Cousin'e ait olduğu, Alfred Michiels'in *Histoire des idées littéraires en France au XIXe siècle* adlı eserinde belirtilmiştir, Paris 1863, Cilt 2, S.112.

50. (82,33) *köpükten doğuverdi*] Burada kastedilen: Yoktan var oldu. Efsaneye göre denizin köpüğünden doğmuş olan Yunan aşk tanrıçası Afrodite'ye anıştırma.

51. (83,33-45) *Sırtınıza yüklenen... harcanmasının kusurudur*] Sigmund Freud'un *Kültürde Bunalım*'ından (Viyana, 1930) kısaltılarak alınmıştır.

52. (84,18f) *Bunu yapan ise... sahnede şakıyan*] Heinrich Heine'nin *Bilmem, Ne Demek Bu* (1823) şiirine gönderme: "Ve bunu şarkısıyla / Lorelei yaptı".

53. (84,23) *üç yıl önce, 1927'de*] Şarkılar Oyunu *Mahagonny* 1927'de yazıldı, opera ise, 1927 ile 1929 arasında yazıldı.

54. (84,24) *Ek olarak yapılan çalışmalarda*] Burada *Lindbergh'lerin Uçuşu, Anlaşma Üstüne Baden Öğreti Oyunu* ve *Evet Diyen* adlı öğreti oyunları kastediliyor.

55. (85,30) *natura non facit saltus - facit saltus*] (Latince) Doğa sıçrama yapmaz - sıçrama yapar. İlk tez, Aristoteles'in çeşitli bilim adamlarınca benimsenen ve Carl von Linnä tarafından *Philosophia Botanica*'da (1751) formüle edilmiş düşüncesine dayanıyor; karşı tez ise, yeni fiziksel bilgilere ve diyalektik maddeciliğe uymaktadır.

56. (86,1) *Açıklama*] Metin: İlk basım. Metnin oluşumu: 1931 Sonbaharı. İlk basım: *Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü*, Ernst-Josef-Aufricht yapımının program broşürü, Theater am Kurfürstendamm, Berlin 1931.

Yalnızca baskı olarak vardır. Yazı başlığı program broşürünün "içindekiler" listesinden alınmıştır.

57. (86,5) *skandallar*] Bkz: Operaya ilişkin "*Açıklamalar*"da, "*Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları*" Bölümü.

BRECHT'İN YAZILARI, NOTLARI

ÖĞRETİ OYUNLARI

Türkçesi:

Ayşe Selen

LİNDBERGHLERİN UÇUŞU

AÇIKLAMALAR[1]

Lindberghler'in Uçuşu, keyif verici değil, öğretici olmalı.

İnsan bundan bir şey öğrenmiyorsa, *Lindberghler'in Uçuşu*'nun hiçbir anlamı yoktur. Böyle bir öğretiyi amaçlamayan bir sahnelemeye yol açan uçuşun hiçbir sanatsal değeri yoktur. Bu uçuş, "bir ders"tir ve iki bölüme ayrılır. Birinci bölümün (elemanların şarkıları, koro parçaları, su ve motor sesleri vb.) görevi, alıştırma yapılmasını sağlamaktır; yani genellikle bir aletin yardımıyla yapılan başlama ve bitirme görevini üstlenir. İkinci bölüm olan pedagojik bölüm ise (Lindberg Bölümü) alıştırmanın metnini oluşturur: Alıştırma yapan kişi metnin bir bölümünün dinleyicisi, diğer bölümünün ise konuşmacısıdır. Böylece alet ve alıştırmayı yapan kişi arasında bir çeşit işbirliği oluşur ki, bu işbirliğinde anlatımdan çok gösterilen özen önemlidir. Metnin mekanik bir biçimde konuşulması, şarkıların mekanik bir biçimde söylenmesi gerekmektedir, her bir dizenin sonunda durulmalıdır.

"İlkeler üzerine: devlet dediğin zengin olmalıdır, insan dediğin yoksul olmalıdır, devlet dediğin bir çok şeyi yapabilmekle yükümlü olmalıdır, insanların ise fazla bir şey yapmalarına izin verilmemelidir; devlet, müzikle ilgili olarak, özel aletler ve özel yetenekler gerektiren her şeyi yapabilmeli, ama insanlar bir alıştırma yapmalıdırlar. Müziğin neden olduğu özgürce uçuşan duygular, müzik dinlerken kafaya üşüşen düşünceler, müziği öylesine dinlerken bedenin hemencecik yorulması, müziğin saptırıldığını gösterir. Bu saptırmaları önlemek için birey müziğe katılır, hem de ilkeye uygun bir biçimde: Yapmak, hissetmekten daha iyidir, müziği kitaptan gözleriyle izler, kendisi için ya da ötekilerle birlikte şarkı söyleyerek kendisi için düşünülmüş yerleri ve sesleri buna katar. (Sınıf)."

Radyo yayın yapmak için değil, değiştirmek içindir.

Lindberghler'in Uçuşu günümüz radyosunun hizmetine girmemeli, tersine onu değiştirmelidir. Mekanik araçların giderek yoğunlaşması, eğitimde giderek daha fazla uzmanlaşma -bunlar hızlandırılması gereken olaylardır- dinleyicinin bir çeşit başkaldırmasını, etkin olmasını ve üretici olarak yerini almasını gerektirmektedir.

Baden-Baden Radyo Deneysel Çalışması

Lindberghler'in Uçuşu'nun değerlendirilmesi ve radyonun değişik bir biçimde kullanımı "Baden-Baden Müzik Festivali 1929"[2] çerçevesinde yapılan bir ön gösterimle sergilenmiştir. Podyumun sol tarafında aletleri ve şarkıcıları ile radyo orkestrası yerini almıştı, sağ tarafta ise önünde partisyonlarıyla dinleyici duruyordu. Dinleyici radyodan yayınlanan enstrümantal eşlikle notalarını söyledi. Konuşma bölümlerini ise kendi duygularını, metnin duygu içeriğiyle özdeşleştirmeden okudu, her dizenin sonunda duruyordu, yani bir çeşit alıştırma yaptı. Podyumun arka tarafında ise böylece karşı çıkılan kuram yazılıydı.

Lindberghler'in Uçuşu neden ders olarak ve radyoyu değiştirmek için kullanılamaz?[3]

Bu alıştırma, özgürlüğün temelini oluşturan disipline etmeye hizmet etmektedir. Birey kendisine ne bir kazanç ne de toplumsal bir çıkar sağlayan bir dersten sonra değil, zevk verici bir maddeden sonra bunu kendiliğinden anlayacaktır. Böylesi alıştırmalar, ancak devlete yararlı olması halinde bireylere de yararlı olur; böylesi alıştırmalar yalnızca herkese eşit bir biçimde yararlı olmak isteyen bir devlete yararlı olur. *Lindbergh Uçuşu*'nun, yalnızca devletin düzenleyebileceği uygulama alanından bağımsız, ne estetik, ne de devrimci bir değeri yoktur. Ama onun doğru olarak uygulanması onu her zaman *devrimci* kılmaktadır, öyle ki, günümüz devleti böylesi alıştırmaları düzenlemeye pek ilgi duymamaktadır.

Oyunun konser biçiminde, yani yanlış uygulanması halinde:

Metnin nasıl uygulanması gerektiği şu örnek göstermektedir: *Lindberghler'in Uçuşu*'ndaki kahraman figürü, dinleyicileri konser dinleyicisi haline getirmek için kullanılabilirdi, o zaman bu dinleyiciler kahramanla özdeşleşerek kitleden ayrı düşerlerdi. Oyunun konser halinde sahnelenmesi, yani yanlış sahnelenmesi durumunda, bütünün anlamının tamamen zedelenmemesi için, en azından *Lindbergh* bölümleri bir koro tarafından söylenmelidir. Ancak birinci tekil şahısların birlikte söylenmesiyle (*Benim adım Charles Lingdbergh, yola çıkıyorum, yorgun değilim*, vb.) oluşması olası pedagojik etkinin bir kısmı kurtarılabilir.

DİPNOTLAR

1. (87,4) *Açıklamalar*] T:İlk basım. E:1929. ED: *Denemeler*, Sayı 1 (Denemeler 1-3), Berlin: Gustav Kiepenheuer Yayınevi 1930, S. 17 vd. (*1.Deneme*'nin bir bölümü). Tanımlama:"Brecht. Suhrkamp".

Oyunun metni ancak oyunun ilk kez sahnelenmesinden (*Lindbergh Uçuşu* başlığıyla Baden-Baden'de düzenlenen '1929 Alman Oda Müziği' festivali kapsamında 27 Temmuz 1929 tarihinde ilk kez sahnelenmiştir) sonra oluşmuştur. *Denemeler*'in 1. Sayı'sının önsözünde şöyle denilmektedir: *"Lindberghler'in Uçuşu*'na ilişkin *Açıklamalar* bir müzik kuramının bazı bölümlerini içerir." O dönemlerde Peter Suhrkamp okul müziği ve okul operası üzerine çalışmakta ve bu çerçeve içinde Brecht'le birlikte *Opera Üzerine Düşünceler, "Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü"* çalışmalarını da yürütmektedir.

Açıklamalar'da yer alan ve *"İlkeler Üzerine"* Brecht'in düşüncelerini içeren italik bölümle ilgili olarak iki ayrı metin daha bulunmuştur: " (...) yapmak hissetmekten daha iyidir, müziği kitaptan diğerleriyle birlikte okur, sesleri birlikte mırıldanır ya da müziği kitaptan gözleriyle izler ya da diğerleriyle birlikte yüksek sesle şarkı söyler. Böylece devlet tamamlanmamış bir müzik sunmuş, birey de bu müziği tamamlamış olur." Bu metinlerden biri *Radyo Kuramı*, diğeri ise, *Gösterilecek Olan* başlıklarını taşımaktadır. İkinci metni Brecht, 1929 Temmuz ayında oyunun yönetmeni Ernst Hardt'a göndermiştir; mektubunda metni *"Radyonun Nasıl Kullanılacağına Dair İlkeler"* olarak tanımlar. Oyunun ilk sahnelenişinde, bu metin oyuna katılanların arkasına gerilmiş olan bir beyaz perdeye projeksiyonla yansıtılmıştır.

2. (88,12f) *Müzik Festivali 1929*] Oyun ilk kez, 27 Temmuz 1929 tarihinde, "1929 Baden-Baden Alman Oda Müziği Festivali" çerçevesinde, üç bölümden oluşan bir akşam programı içinde sahnelenmiştir. İzleyiciye açık genel prova ise, 27 Temmuz 1929 tarihinde, Breslau Radyosu'nda yapılmıştır. 28 Temmuz 1929 tarihinde, Frankfurt a.M. ve 29 temmuz 1929 tarihinde de Köln vericileri oyunu yayınlamışlardır.

3. (88,27) *'Lindberghler'in Uçuşu' neden ders olarak ve radyoyu değiştirmek için kullanılamaz?*] Burada, bilgiyi özgürlüğün temeli için zorunlu gören Marksist görüşe bir gönderme söz konusudur: 'Özgürlük doğa yasalarından bağımsız, düşsel bir şey değildir, özgürlük bu yasaların bilinmesiyle ilgilidir, böylece bu yasaları planlı olarak belirli amaçlar için kullanmak olanağı doğar.' (Friedrich Engels, *Marx/Engels, Toplu Eserleri*, 20. Cilt, Berlin/Doğu Almanya 1962, S.106).

ANLAŞMA ÜZERİNE BADEN 'ÖĞRETİ OYUNU' ÜZERİNE[1]

Kollektif bir sanat alıştırması yapmayı amaçlayan bir dizi müzikal, dramatik ve politik kuramdan doğan *Öğreti Oyunu*, yazarların ve oyun yazımına katılanların kendi kendilerini doğrulamaları içindir, macera olsun diye yazılmaz. Hatta tamamlanmış bile olmamalıdır. O zaman izleyici, deneysel çalışmaya katılmadığı sürece, alıcı rolünü değil, salt orada mevcut olmayı oynar.

NOTLAR[2]

Burada öğreti oyununun özel yasalarını tek tek ele almaksızın (bu, "Pedagojik Kuramlar"da ayrıntılı bir biçimde yapılacaktır), oldukça kısa bir biçimde besteci Hindemith'in görüşlerinin[3] düzeltilmesi gerekmektedir. Hindemith'in görüşleri şöyle:

'Öğreti oyununun tek amacı, izleyicide müzikal ve şiirsel yoldan bir etki uyandırmak değil de, izleyicilerin yapıtın uygulamasına katılmalarını sağlamak olduğu için oyunun biçimi söz konusu amaca uygun gibi gözükmektedir. Bu nedenle partisyonun akışı daha çok bir öneri olma özelliği taşımaktadır. Çıkarmalar, eklemeler ve değişiklikler yapılabilir. Bütün bir müzik cümlesi çıkarılabileceği gibi, danstan da vazgeçilebilir, palyaço sahnesi kısaltılabilir ya da tümüyle çıkartılabilir. Eğer gerekli görülürse ve eklenen bölümler bütünün stilini bozmayacaksa başka müzik parçaları, sahneler, danslar ya da okuma parçaları eklenebilir. Bunların içinde sınavın kendisini ya da başlangıçla birlikte sınavı yapabilmek için küçük alıştırmalar yer alabilir. Diğer bölümler tek başına denenebilir. Amaçlarına uygun biçimi bulmak, alıştırmayı yönetenle uygulayıcı topluluğa bırakılmıştır.'

Bu yanlış anlaşmaya öyle sanıyorum ki, benim -öğreti oyununun *Baden Baden* örneğinde olduğu gibi- tamamlanmamış ve kolayca yanlış anlaşılabilecek bir metni salt deneysel amaçlarla ortaya atma konusundaki ısrarım yol açtı, bu nedenle de öğretilmesi amaçlanan tek şey salt müzikmiş gibi anlaşıldı. Oysa, *Baden-Baden*'in gösterimi doğaldır ki, yalnızca kendi kendimi doğrulamak içindi ve bir kereye özgüydü. Gene doğaldır ki, "düşünceye dayanan ve alıştırmaya yapanın düş gücüne yönelik olan" bir metin üzerinde yapılacak böyle bir müzikal alıştırmanın öğretici değeri fazla olamaz. Bütün bunlara rağmen "ortaya bir şeyler çıksa da", ya da müzikal temele dayanan belli bazı biçimsel örtüşmeler sağlansa da, böyle yapay ve yüzeysel bir uyum,

günümüz insanını çok farklı bir güç uygulayarak birbirlerinden çekip koparan kollektif oluşumlar karşısında bir kaç dakika için bile olsa herhangi bir karşı denge sağlayamaz.

"Öğreti Oyunu" Üzerine Brecht'in Yazıları, Notları'na ait

BİLGİLER

Temmuz 1929: *Öğreti Oyunu* Üzerine (Oyunun ilk sahnelenişi sırasında çıkarılan program dergisi için).

1930: Notlar (*Denemeler*, Sayı 2'de oyunun basımı için)

DİPNOTLAR

1 (90,5) *'Öğreti Oyunu' Üzerine*] İlk basım: Temmuz 1929. Baskı: 1929 Baden-Baden Alman Oda Müziği Program Dergisi.

Brecht'in kaleme aldığı metin, Baden-Baden'de yapılan müzik festivali sırasında çıkarılan program dergisine ektir. Oyunun ilk gösterimi *Öğreti Oyunu* başlığıyla 28 Temmuz 1929'da yapılmıştır. Müzikleri Paul Hindemith bestelemiş, yönetmenliği Brecht, yardımcılığını da Ernst Hardt yapmıştır, müzikal yönetim ise Hermann Scherchen tarafından üstlenilmiştir.

2. (90,17) *Notlar*] İlk basım: 1930. ED: *Denemeler*, Sayı 2 (Denemeler 4-7), Berlin: Gustav Kiepenheuer Yayınevi 1930, S.147 vd. (7.Deneme'ye ait bir bölüm).

Metin, Paul Hindemith'in oyunun partisyonlarına yazdığı önsözde dile getirdiği düşüncelerle Brecht'in düşüncelerinin uyuşmazlığı üzerinedir.

3. (90,21f) *besteci Hindemith'in görüşleri*] Paul Hindemith, *Öğreti Oyunu*, Mainz: Schott&Söhne Müzik Yayınevi, 1929 [Ekim], (Edition Schott, No: 1500).

4. *tamamlanmamış ilk metin*] Partisyon nüshasında basılı olan *Öğreti Oyunu* metni, büyük bir olasılıkla Brecht'in 1930 yazında ya da sonbaharında *Denemeler* kapsamında basılması için yeniden gözden geçirdiği metindir ve *Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu* başlığını taşımaktadır.

EVET DİYEN / EVET DİYEN. HAYIR DİYEN

NEUKÖLLN-KARL MARX OKULU'NDA *EVET DİYEN* ÜZERİNE YAPILAN TARTIŞMA TUTANAKLARI[1]

Japon orijinaline yakın bir biçimde oluşturulmuş metin üzerine tartışıldı, bu metinde çıkılan yolculuk bir araştırma gezisiydi (Oğlan annesine ilaç ve bilgi getirebilmek için bu yolculuğa katılır) ve Oğlan eski büyük geleneğe dayanarak öldürülüyordu (Oğlan bununla hemfikirdir). *Denemeler* kapsamında basılan her iki metin de aşağıdaki tutanaklar gözönünde bulundurularak yazılmıştır. Dikkate alınan itirazlar, ya da öneriler *italik* yazılarak belirtilmiştir.

...Oyun bizim okulumuza uygun değil, çünkü oyundaki öğretmen taş kalpli biri, bu da bizim okulumuza mal edilebilir...Araştırma bir insanın yaşamından daha önemli değildir... Oğlan devam edemiyorsa, durup bekler. Açlık onu zorlamaktadır, kendi isteğiyle uçurumdan aşağı atlar...Oğlan büyük güçlüklerle birlikte götürülür. Yolda ikisinin ayağı kayar ve aşağı düşerler... *Oğlan'ı bağlayarak birlikte götürebilirler...*

O IIIa Sınıfı.

..Bizim için bir oyunda müziğin metinle paralel gitmeyişi çok yeni bir şey. Oyunun sonunda, Oğlan öldüğünde, başka bir besteci herhalde koroya eşlik etmek için daha törensi, daha durağan akorlar seçerdi. Böylece insan bu sahneden öylesine etkilenmiş olurdu ki, akılda yalnızca bu bölüm kalır, diğer bütün bölümler silinir giderdi. Ama bu, Bertolt Brecht'in neşeli müziği nedeniyle gerçekleşmemektedir. Bertolt Brecht'in operalarında müzik her zaman neşelidir. Oğlan öldüğünde koronun "Ve O Öldü" şarkısı aynı zamanda bir dansla birlikte söylenmektedir. Bertolt Brecht'in neşeli üslubu sayesinde insan operaya genel olarak bakma şansına sahip oluyor; bu çok yararlı bir şey, çünkü böylece opera insanın gözlerinden yaş getirecek kadar etkili ve operanın bazı bölümleri konusunda hiç bir fikir edinmeyecek kadar itici olmaktan çıkıyor; tam tersine insan operayı bir bütün olarak kavrayabiliyor... Ne yazık ki operanın metni bir yerde yeterince doyurucu değil. *Oğlan neredeyse şehit mertebesine yükseltilmektedir, çünkü kendi isteğiyle, hiç bir direnç göstermeksizin ölüme gitmektedir.* Buradan öyle

anlaşılmaktadır ki, Oğlan arkadaşlarının isteğine uymaktadır, çünkü aslında o da aynı şeyi istemekte, ama bunu söyleyememektedir. Acaba Oğlan biraz ikircikli kalsa, nasıl olurdu? Bizim görüşümüze göre *Oğlan biraz ikircikli kalacak olursa,* opera daha etkili olacaktır... Öğrencilerin bile bu oyunu zorlanmaksızın sahneleyebilecekleri görüşündeyiz...

...Ya da Oğlan kayalıklardan atılmayı istese bile, öğrenciler de hastalanmalı ve ekip geri dönmelidir. Ya da *geçitten geçmeyi denemelilerdir;* geçerken de Oğlan düşebilir, ya da hepsi birden düşebilir, böylece oğlanın ölümünden kimse sorumlu olmaz.

W.Berg. IVA Sınıfı, Yaşı: 12

Yalnızca öğrencilerin düşüncelerini yazıyorum. 'Opera çok acıklı.' 'Kulağa hoş gelmiyor.' 'Operada şarkı söylenmesi gerekir.' 'Tümce kuruluşları komik, uyak da yok.' 'Oyun çok hoşuma gitti, yalnız *gelenekle ilgili bölüm, öyle sanıyorum ki, doğru değil.*' 'Hasta olanların aşağı atılması iyi bir şey, yoksa kendi kendilerine daha çok acı çekerler.' 'Bu düpedüz cinayet.' 'Ben de Alpler'de kulübelerde kaldım, ama bizim her zaman yiyeceğimiz vardı, her akşam tabakları filan getiren biri vardı.' 'Evet Diyen'in ne anlama geldiğini anlamadım.' 'Evet Diyen, bilmeden evet diyor, aynı annem gibi. Ama onu yukarı taşımışlar, oysa ben kimsenin oradan yukarı taşınabileceğine sanmıyorum.' 'Yalnızca uçuruma kadar.' 'Oyun daha çok yetişkinler için.' 'Bizler mız mız insanlar değiliz ki.' 'Yani, daha anlaşılır bir şeyler yazmalı yazar.' 'Öyle sanıyorum ki annesinin iyileşmesini istediği için evet dedi, eğer hayır deseydi, ötekiler de doktorlara ulaşamayacaklardı.' 'Ne istedikleri belli değil.' 'Annesi oğlanın ölümünü öğrendiğinde daha da çok hastalanacak.' 'Onu nasıl aşağı atıyorlar?' 'Bu çok acımasız bir şey.' 'Belki de içlerinden biri dayanıklıdır ve hâlâ yaşıyordur.' 'Genç bir yaşam, yaşlı bir yaşamdan daha değerlidir.' *'Bunu düşünmek istiyorum, deseydi daha iyi olurdu,* o zaman Oğlan kendi kendine konuşurdu, böylece nedenler ortaya çıkardı.'

B.Korsch, VIb, Yaşı: 10

...Bizden iki öneri çıktı, ama bu öneriler oyunun anlamını değiştirecek nitelikte. 1. Oğlan'a 'yaşam iksiri' vermek (ama bunu nereden bulacaklar?); 2. Oğlan'ı yola çıkmadan önce muayene etmek.

Va, Yaşı: 11

...Bir çoğu, Evet Diyen'in yazgısının, onun gerekliliğine inandıracak biçimde sergilenmediğini düşünüyor. *Neden bütün grup geri döndü ve hastalıklı uzvu öldüreceği yerde kurtarmadı?... Bütün opera boyunca*

süregelen mistisizm insanın hoşuna gitmiyor... Eylemin oluşumu yeterince açık seçik (gerçek) değil...

OI'dan bir grup, Yaşı: 18

...Oyun, batıl inançların ne kadar zararlı olduğunu anlatmak için kullanılabilir. Oyun Japon kökenli olduğu için bu anlaşılabilir bir şey, ama bizim için değil...

M.Tautz, UIIIa, Yaşı: 14

...Sınıfın büyük bir çoğunluğu, oyunun olduğu gibi kalması gerektiği görüşünde. Belki gösterim sırasında program dergisinde bazı açıklamalar yer alabilir... İzleyici bu acımasız, ama yaşama dair olay konusunda aynen böyle ikna edilebilmeli.

H.Zeschel, UIB, Yaşı: 17

...Grup zavallı hastayı geri götürmek için barışçı davranmalı... Diğerleri Oğlan'ın rızasını almak için, onun üzerinde hiçbir biçimde ahlaki bir baskı uygulamamalılar... *Sorulması gereken şudur: Kazanılan şey, Oğlan'ın kurban edilmesine değecek kadar büyük bir şey midir?*

Gerhard Krieger (İşçi Kursu), Yaşı: 20

"EVET DİYEN / EVET DİYEN HAYIR DİYEN" üzerine Brecht'in Yazıları Notları'na ait

DİPNOTLAR

1. (92,5f) *Neukölln Karl Marx Okulu'nda 'Evet Diyen' Üzerine Yapılan Tartışma Tutanakları*] İlk basım: 1930 sonu/1931 başı. Baskı: *Denemeler*, Sayı 4 (*Denemeler* 11-12), Berlin, Gustav Kiepenheuer Yayınevi 1931, S. 326-328 (*11.Deneme*'nin bir bölümü)

Kurt Weill'in müziklerini bestelediği *Evet Diyen* başlıklı okul operası 1930 ilkbaharında ortaya çıkmıştır. Aynı yılın Kasım ayında oyun, Berlin-Neukölln'deki Kaiser Wilhelm Lisesi (daha sonra Karl Marx Okulu) öğrencileri tarafından incelenmiştir; öğrenciler oyun üzerine yaptıkları tartışmaları bir tutanak halinde düzenlemişlerdir. Okulun sanat eğiticisi Dr. Freese, bu tutanakları bir mektupla, 9 Aralık 1930 tarihinde Brecht'e göndermiştir. Brecht bu malzemeye değerlendirmiş ve *Evet Diyen* oyunu üzerine yeni bir çalışma yapmış, bu yeni metni *Hayır Diyen* başlıklı yeni bir metinle de tamamlamıştır. Brecht tutanaklardan bazı bölümlerle birlikte *Evet Diyen* oyununun ilk basımını

gerçekleştirmiştir. *Hayır Diyen, Denemeler*'in 4. Sayı'sında yer almaktadır.

2. (92,8f) Açıklamalar'da oyun metninin Japon orijinaline yakın bir biçimde oluşturulduğundan söz edilmektedir: *Evet Diyen* adlı oyunun kaynak metnini, Japon yazar Zenchiku'nun (1405-1468) yazdığı ve Elisabeth Hauptmann'ın Almanca'ya çevirdiği *Taniko* adlı No oyunu oluşturmaktadır. Bunun yanısıra İngiliz yazar Arthur Walley'in 1921 yılında orijinal metne dayanarak oluşturduğu kısaltılmış bir metinden de yararlanılmıştır (*Taniko*. The Valley-Hurling.)

ÖNLEM

['ÖNLEM' ADLI ÖĞRETİ OYUNU][1]

Önlem adlı öğreti oyunu, bilindik anlamda bir tiyatro oyunu değildir. Bir kitle korosuyla 4 oyuncunun kotardığı bir girişimdir. Oyuncular bölümlerini bugünkü gösterimde[2], ki bu daha çok bir sergileme niteliği taşıyordu, 4 oyuncu[3] üstlenmişti, ama bu bölümler rahatlıkla çok yalın ve ilkel bir biçimde genç insanlar tarafından da üstlenebilir, hatta oyunun amacı tam da budur.

Öğreti oyununun içeriği özetle şöyle: 4 komünist ajitatör, Parti Mahkemesine çıkarılmışlardır, Parti Mahkemesini kitle korosu canlandırır. Ajitatörler Çin'de komünizm propagandası yapmışlar, bu sırada da içlerindeki en genç yoldaşı vurmak zorunda kalmışlardır. Mahkemeye neden yoldaşlarını vurmak gibi bir önlem almak zorunda kaldıklarını kanıtlamak için, genç yoldaşın çeşitli politik durumlarda nasıl davrandığını gösterirler. Genç yoldaşın duygusal açıdan bir devrimci olduğunu, ama yeterince disiplinli olmadığını, istemeden de olsa, hareketi tehlikeye sokacak denli mantıksız davrandığını gösterirler.

Buna göre öğreti oyununun amacı, politik olarak yanlış davranış biçimini sergileyerek doğru davranış biçiminin ne olduğunu öğretmektir. Gösterim, böyle bir girişimin politik bir öğreti değeri taşıyıp taşımadığını tartışmaya açmalıdır.

Sorular

1. Böyle bir girişimin izleyici açısından politik bir öğreti değeri olup olmadığına inanıyor musunuz?

2. Böyle bir girişimin katılımcılar açısından (yani oyuncular ve koro) politik bir öğreti değeri olup olmadığına inanıyor musunuz?

3. *Önlem* oyununda yer alan öğretilere karşı politik bir karşı çıkışınız var mı? Varsa hangilerine karşı?

4. Bu girişim biçiminin sizin politik amacınız için doğru biçim olduğuna inanıyor musunuz? Bize başka biçimler de önerebilir misiniz?

[KAVRAMLAR ÜSTÜNE][4]

Önlem'deki olaylara ilişkin kavramlara tek tek bakacak olursak, her birinin neye ilişkin olduğunu tanımlamamız gerekir. Örneğin adalet kavramına bakalım; burada kapitalist toplumun adaletsizliği sonu-

cunda ortaya çıkan ve bu adaletsizliğin ortadan kaldırılmasıyla elde edilebilecek olan adalet kavramıyla kendimizi sınırlandırmamız gerekmektedir.

NOTLAR[5]

1. 1930 Berlin Yeni Müzik[6] Sanatsal Yönetimine Açık Mektup[7], Heinrich Burkard[8], Paul Hindemith[9], Georg Schünemann[10]

Berlin, 12 Mayıs 1930

Adı tarafımızca bilinmeyen 'Program Komisyonu'nun önünde, daha önce aramızda sözleştiğimiz halde, bizim yeni öğreti oyunumuzun sergilenmesi konusundaki sorumluluğu almayı reddettiniz ve oyunun metnini bu komisyona ibraz etmemizi talep ettiniz. (Bu kontrolün, bütün yapıtlar için söz konusu olduğunu da eklediniz.) Biz bu isteği geri çevirdik. Bunun nedeni şudur:

Eğer müziğin yeni kullanım biçimlerini tartışmaya açmadığınız böylesi önemli girişimlerde bulunmayı sürdürmek istiyorsanız, tümüyle başka sanatsal nedenlere dayanarak bir takım kullanım biçimlerini yasaklayan ve size parasal destek sağlayan insanlara ya da kurumlara bağımlı olmamalısınız. Örneğin polisi eleştirmek ne kadar sizin sanatsal göreviniz değilse, polisin sizin girişimlerinize parasal destek sağlamasına izin vermek de o kadar olmayacak bir iştir: Çünkü, karşımıza polise özgü bir eleştiri tavrıyla çıkıyorsunuz. Yeni müziğin öylesi görevleri vardır ki, bunları devlet yasaklayamadığı gibi, bunlar için parasal destek de sağlayamaz. Polis müfettişi bizim çalışmalarımızı yasaklamadığı sürece mutluyuz, ama bir koruma orkestrası da istemiyoruz!

Ayrıca, şu anda her zaman özlemini duyduğumuz bir durumda bulunuyoruz: Her zaman amatör sanattan yana olmamış mıydık? Uzun zamandır, bu büyük ve yüzlerce kaygı nedeniyle geri planda kalan araçlar üzerine düşünmüyor muyduk?

Olumlu bir öneri:

Bu önemli girişimleri bütün bağımlılıklarından kurtaralım, onları girişimlerin hedef kitlesinin yapmasını sağlayalım: İşçi korolarının, amatör oyuncu topluluklarının, öğrenci korolarının ve orkestralarının, yani ne sanat yapmak için para ödeyen, ne de sanat yaptıkları için kendilerine para ödenen, aksine yalnızca sanat yapmak isteyen insanların, 1930 Berlin Yeni Müzik Sanatsal Yönetimi'nden şu anda çekilmenizin, yeni müziğe uygulanmak istenen sansür girişimlerini protesto etmek adına çok daha yararlı olduğunu görmeniz gerekir.

Bertolt Brecht /Hans Eisler

Ancak müzik festivalinin tutumu değişmemiş ve "metnin biçimsel olarak yetersiz oluşu" gerekçesiyle[11], *Önlem* oyununun sergilenmesi reddedilmiştir[12].

2. *Önlem*'in Müziği Üzerine:

a) Giriş bölümü metinde bir durum değişikliği içerir. Ajitatörler kendileri için sıralanan övgüleri yaptıkları çalışmalar konusunda bir araştırma yapılması talebiyle yarıda keserler. Müzik Kontrol Korosu'nun tutumunda bir değişikliğe yol açmayarak başlangıçtaki övgüyü daha genel bir işleve doğru yönlendirmiş olmakta, düzenleyici bir tutumu kahramanca bir tutum olarak sabitleştirmektedir. Olayın tümünün 'a'dan 'b'ye uzanan bir gelişim çizgisi olduğunu varsayarsak -bu çizgi düzenleyen bir tutum anlamına gelmektedir- müziğin a'dan aldığı kahramanlaştırma tutumunu b'de de sürdürmesiyle, başlangıçtaki övgüler düzen tutum geriye yönelik olarak düzenleyici bir karakter kazanmakta, düzenleyici bir tutum ise kahramanca bir karaktere sahip olmaktadır. Son cümlenin,"Nasıl olduğunu gösterin" biçiminde müziksiz söylenmesi halinde de, bu sonuç elde edilebilir.

b) 1. Bölüm'de yer alan ve oyunu kesintiye uğratan resitatif bölümler (*Klasiklerin Öğretisi*) disipline eden işlev taşımaktadır. Konuşma biçiminin zamanlamasını saptar.

c) *S.S.C.B.'ne Övgü, Yasadışı Çalışmaya Övgü, Dünyayı Değiştirin: Buna Gereksinimi Var, Parti'ye Övgü* Bölümlerinde müzik kuramları söz konusudur. Burada koroların "kendini anlatmasını" engellemek, modülasyonları dikkatli kullanmalarını ve melodik bir renklilikten kaçınmalarını sağlamak gerekmektedir. Korolar tüm ses gücüyle, gergin bir biçimde şarkı söylemelidirler. Organize edici bir karakter taşımaktadırlar, kuramlar yansıtıcı değildir ('gördüğünüz gibi'), tersine savaş araçlarıdır.

d) 2. Sahne'nin müziği (*Değişmek*) toplumsal bir işlev değişikliğini, kahramanca bir gelenek durumuna getirmek üzerine bir denemedir. Böyle bir şeyin tehlikeli olduğu açıktır, çünkü hiç kuşku yok ki, olay ritüel bir nitelik kazanacak, yani uygulamaya yönelik amacından sapacaktır. Her durumda burada (Yalnızca Partievi'nin Yönetici şarkı söyler!) duygusal bir alan oluşturulmuş olmaktadır. Üçünün burada tümüyle bilinçli olarak müzik yapısının dışında konuşmaları gerekmektedir.

e) 5. Sahne'nin müziği (*Bir İnsan Aslında Nedir?*) eylemcinin ana tutumunu yansıtan imitasyon bir müziktir, yani caz müziğidir. Bu tiplemenin acımasızlığı, aptallığı, egemenlik tutkusu başka bir müzikal biçim aracılığıyla 'oluşturulamazdı'. Ayrıca genç yoldaşın üzerinde böylesi kışkırtıcı olabilecek başka bir müzik de hemen hemen yok.

Ayrıca teknik caz ile eğlence endüstrisinin bir meta haline getirdiği cazı birbirinden ayırdetmek gerekir. Burjuva müziği, cazdaki gelişime uygun yönü daha da ileriye götürecek durumda değildi, yani müzikçileri teknik uzmanlara dönüştüren montaja uygun yönü.

3. İzleyiciye Açık Gösterimlerde Konuşmacı'nın Kullanabileceği Cümleler

Kontrol Korosu'nun bir üyesi şu cümleleri söyleyebilir:
"Mukden'de çalışmış olan dört ajitatörü selamlarız.
Öldürdüğünüz yoldaş kimdi ve nasıl biriydi?
Rol dağıtımı yaparak bize olayı canlandırın!
Genç Yoldaş yasadışı çalışmanın tehlikelerini biliyor muydu?
Genç yoldaş nasıl çalıştı?
Yoldaş yaptığı ilk yanlıştan ders aldı mı?
Yoldaş'a daha kolay görevler de verdiniz mi?
Yoldaş hareketi tehlikeye mi düşürdü?
Bize önleminizi söyleyin!"

4. *Önlem* Üzerine Çalışma

Dramatik gösterim yalın ve alçakgönüllü olmalıdır, iniş-çıkışlı ve 'anlatım yüklü' bir oyun gereksizdir. Oyuncular yalnızca dört ajitatörün nasıl davrandıklarını göstermelidirler, öyle ki, durum anlaşılsın ve durum hakkında bir karara varılabilsin. (Üç ajitatörün metni bölümlenebilir.) Dört oyuncudan her biri bir kere, Genç Yoldaş'ın nasıl davrandığını göstermek fırsatını bulmalıdır, bu nedenle dört büyük sahnenin her birinde bir başka oyuncu Genç Yoldaş'ı oynamalıdır.

Gösterime katılanlar (Şarkıcılar ve Oyuncular) öğrenerek öğretmekle yükümlüdürler. Almanya'da yarım milyon şarkıcı işçi bulunduğu için, şarkı söyleyenlerde neler olup bittiğinin önemli olduğu kadar, dinleyenlerde neler olup bittiği de önemlidir. Ancak diyalektik materyalizmin ABC'si bilinmeden *Önlem* oyunundan politik davranışlar için reçeteler çıkarsamak doğru değildir. *Önlem* oyununda geçen adalet, özgürlük, insanlık vb. kavramlar için Lenin'in şu sözleri geçerlidir: "Ahlakımızı proleter sınıf mücadelesinin çıkarları doğrultusunda biçimlendiriyoruz", (25. Cilt, S.483.)[13].

5. Lenin'in Öğrenmek Üzerine Söyledikleri

"En önemli soruya henüz bir cevap bulunamadı: Nasıl ve neyi öğrenmeliyiz? Burada esas olan, eski kapitalist toplumun değiştirilmesiyle birlikte, komünist toplumu inşa edecek olan genç kuşakların eğitim, öğretim ve bilgilendirilmesinin eski yöntemlere göre yapılamayacağıdır ", (Komünist Gençlik Birliği'nin Üçüncü Kongresi'nde yapılan konuşmadan, 2 Ekim 1920, 25. Cilt, S.474.)[14].

ÇALIŞMA İÇİN

1) Yanlış davranışın sergilendiği yeri aramak.

2) "Dördü güldüler, birbirlerine baktılar ve şöyle dediler.... " gibi sahne yönergelerinin bulunduğu yerleri saptamak.

3) Gösterim genç ve deneyimsiz oyuncuların bir şeyler öğrenmeleri için yapılıyorsa, bu oyunda yönetmenler oynuyor demektir.

"ÖNLEM " üzerine
"Brecht'in Yazıları, Notları"na ait :

BİLGİLER:

Mayıs 1930: 1930 Berlin Yeni Müzik Sanatsal Yönetimine Açık Mektup (*Notlar*'la karşl.)

Aralık 1930: *Önlem Adlı Öğreti Oyunu* (Berlin'de oyunun ilk gösterimi nedeniyle)

1931: Kavramlar Üstüne

İlkbahar/Yaz 1931: Notlar (*Denemeler*, 4. Sayı için)

1934: Çalışmak İçin

DİPNOTLAR

1. (96,4) *Önlem Adlı Öğreti Oyunu*] .İlk basım. Aralık 1930. Baskı: *Önlem*'in 13 Aralık 1930 tarihinde Berlin'de ilk kez sahnelenişi nedeniyle çıkarılan program dergisi *Die Internationale Tribüne* .

Brecht bu metni, oyunun ilk gösterimi nedeniyle çıkarılan program dergisi için yazmış, buna rol dağılımını da eklemiştir. Brecht'in ölümünden sonra bulunan ve bazı küçük farklılıklar içeren daktilo metinde yazarın adı geçmemektedir. Sayfalar delgiyle delinmiş olduğu için kolayca çıkarılabilmektedir. İzleyiciye yöneltilen soruların bulunduğu sayfada, doldurulan kâğıtların oyunun yönetmeni olan Slatan Dudow'a gönderilmesine ilişkin bir not vardır. Daha sonra ise şöyle yazılmıştır: "Soruların cevapları tartışma malzemesi oluşturmalı." Program dergisinde, 20 Aralık 1930 tarihinde Weinmeisterstrasse'deki Schulaula'da yalnızca gösterimi izleyenlerin katılabileceği bir tartışma yapılacağı ilan edilmektedir. Sorulara verilen cevaplar sağlanamamıştır. Aynı biçimde tartışma protokolü de yoktur. Yazılan bir rapora göre, tartışma "prodüksiyona ilişkin kollektif bir görüş alışverişi" niteliği taşımıştır. Raporda ayrıca, "Sorulara verilen cevaplar yazarların *Önlem* metni üzerinde politik değişiklikler yapma-

larına neden oldu," denilmektedir. (Alfred Kemeny, *Önlem'in Öğretici Bir Değeri Var mı?, Kızıl Bayrak*, Berlin, 24 Aralık 1930).

2. (96,8f) *bugünkü gösterimde*] Burada kastedilen, 13 Aralık 1930'de Berlin Flarmoni Binası'nda üç Berlin'li işçi korosunun katılımıyla yapılan oyunun ilk gösterimidir (Yön.: Slatan Dudow, Şef: Karl Rankl).

3. (96,9f) *4 Oyuncu*] Bu gösterimde Helene Weigel, Ernst Busch, Alexander Granach ve şarkıcı Anton Maria Topitz oynamışlardır.

4. (97,1) *Kavramlar Üstüne*] Metin:Daktilo metni; Baskı,1931.

Bu metin büyük bir olasılıkla *Önlem* üzerine yazılan *Notlar* için bir ön çalışmadır. (97,12)

5. (97,12) *Notlar*] İlk basım, İlkbahar/Yaz 1931. Baskı: *Denemeler*, 4. Sayı (*Denemeler*,11-12), Berlin, Gustav Kiepenheuer Yayınevi, 1931. S.359-361. (*12.Deneme*'nin bir bölümü). İmza: 'Brecht. Dudow. Eisler.' 1931 yılına ait metne ilişkin *Notlar*'ı Brecht, *Denemeler*'in basımı için toplamıştır.

6. (97,14f) *1930 Berlin Yeni Müzik*] Bu girişim Donaueschinger Müzik Günleri'nin (1921-1926) ve Baden-Baden Alman Oda Müziği (1927-1929) bir devamıdır. Devlet Müzik Yüksek Okulu'nun deneme radyosu tarafından düzenlenmiş ve 19-22 Haziran 1930 tarihleri arasında sürmüştür.

7. (97,14) *Açık Mektup*] Bu mektup, 13 Mayıs 1930'da Berlin Börsen-Courier'de yayınlanmış, yanısıra 1930 Berlin Yeni Müzik Sanatsal Yönetimi'nin bu konudaki tutumu da aşağıdaki biçimde aktarılmıştır:

"Bay Brecht'in *Evet Diyen*' adlı oyununun (Müzik:Hans Eisler) Berlin-Yeni Müzik Sanatsal Yönetimi tarafından politik nedenlerle reddedildiğine ilişkin bildirimine cevaben şunu söylemek isteriz ki, bugüne kadar bize tamamlanmış bir oyun gönderilmediği için, oyunun reddedilmesi de dolayısıyla olası değildir. Bay Brecht, tüm oyunun müzikleriyle birlikte program komisyonuna iletmeyi reddetmiştir". (Oyunun adı yanlış yazılmıştır, söz konusu olan oyun *Önlem*'dir.) İki gün sonra Sanatsal Yönetim, Brecht ve Eisler'e gönderdiği cevap yazısında oyunun, başka nedenlerden ötürü de olsa, kabul edilemeyeceğini bildirmiştir: "Sahnelere bölünmüş oyunlar, ancak oyun müziklerinin yapıt için vazgeçilmez bir önem taşıması halinde değerlendirmeye alınabilir. Burada politik tutumun hiç bir önemi yoktur. [...] Ancak metin üzerinde yaptığımız inceleme sonucunda müziğin, metne oranla daha önemsiz bir düzeyde olduğunu gördük." (*Yeni Müzik'in Bert Brecht'e Cevabı*, Berlin Börsen-Courier, 15 Mayıs 1930.) Bu biçimsel reddediş, Brecht ve Eisler'in belirttikleri politik neden-

lerden kaynaklanmış olabilir. Brecht, *Açık Mektup*'a ilişkin bir müsveddede şöyle demektedir: "Profesör Paul Hindemith, Müzik Direktörü Heinrich Burkard[8] ve Profesör Schünemann yönetimindeki Berlin Yeni Müzik girişimi, Brecht ve Eisler'in oluşturduğu yeni öğreti oyununun gösterimine politik nedenlerle karşı çıkmışlardır. Bunun eskisi Donau, şimdi ki Baden-Baden Müzik Festivali'nin artık devletin güdümünde olmasıyla yakından ilgisi vardır."

8. (97,15) *Heinrich Burkard*] Şef Heinrich Burkard, 1921-1926 yılları arasında Donaueschinger Oda Müziği gösterilerini, 1927-1929 yılları arasında Baden-Baden Alman Oda Müziği'ni yönetmiş, 1930'da da Berlin Yeni Müzik'in yönetiminde yer almıştır.

9. (97,15) *Paul Hindemith*] Besteci Paul Hindemith, 1929 yılında Brecht'in *Öğreti Oyunu*'nun müziklerini yapmıştır (Oyunun daha sonraki adı: *Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu*). 1930 yılında Berlin Yeni Müzik'in yönetimine getirilmiştir. (Krşl. Öğreti Oyunu DN. 1)

10. (97,15) *Georg Schünemann*] Müzik bilimcisi, müzik eğitmeni ve besteci Georg Schünemann, 1920-1933 yılları arasında Berlin Devlet Müzik Okulu'nda çalışmış, 1927 yılından sonra da okulun rektörlüğünü yürütmüştür. Müzik eğitimindeki sorunlar uzmanlık alanıdır.

11. (98,20f) *'Metnin biçimsel olarak yetersiz oluşu' gerekçesiyle*] Elde edilemeyen ret kararıyla ilgili.

12. (98,20) *Önlem oyununun gösterimi reddedilmiştir*] Ortaya çıkan görüş ayrılıkları nedeniyle Brecht ve Kurt Weill, müzik festivali için düşündükleri okul operası *Evet Diyen*'i de geri çekmeye karar verirler; oyun 23 Haziran 1930 tarihinde Berliner Zentralinstitut für Erziehung und Unterricht'in (Berlin Eğitim ve Öğretim Merkez Enstitüsü) düzenlediği bir organizasyon çerçevesinde bu enstitünün salonunda ilk kez sahnelenmiştir.

13. (101,12) *25. Cilt, S.483*] Brecht, Vladimir İlyiç Lenin'in 1930 yılında yayınlanan yapıtından alıntılar yapmaktadır. (Lenin, *Toplu Eserleri*, Viyana/Berlin.)

14. (101,23) *25. Cilt, S.474*] Krşl. DN.13.

ALMAN – SUHRKAMP YAYINEVİ'NİN NOTU

Bertolt Brecht'in eserlerinin açıklamalı Büyük Berlin ve Frankfurt Basımı, Berlin ve Weimar'daki Aufbau Yayınevi ile Frankfurt a.M. Main'daki Suhrkamp Yayınevi'nin ortak yayınlarıdır; basım, her iki yayınevinde eşzamanlı yayınlanmaktadır. Basım, Brecht yaşarken yayınlanan metinler ile, DDR (Alman Demokratik Cumhuriyeti) Sanatlar Akademisi Bertolt Brecht Arşivi'nde bulunan belgeleri temel almıştır.

Türlere göre gruplaştırmalar içersinde eserler, yazılış tarihlerine göre düzenlenmiştir. Oyunlarda ve romanlarda ise fragmanlar ayrıca ele alınmıştır; şiirlerde ve düzyazılarda toplu metinler ile tek tek metinler arasında ayrım yapılmıştır; yazılarda, oyunlara ve tiyatro modellerine ait metinler ayrı bir ciltte toplanmıştır.

Bu basım ilke olarak özgün ilkbaskıları ya da – yazarın ölümünden sonra yayınlanan eserlerde – yazardan kalan belgeler arasında bulunan metinleri temel almıştır. Tarihsel-eleştirel bir basımın tüm normlarına bağlı kalma kaygısı güdülmeksizin, varyasyonlar ve çeşitli metinlerin basımı aracılığıyla bir eserin oluşumunun başlıca aşamaları yansıtılmıştır. Bunlar, her defasında ilk tarihli metne ek olarak verilmiştir.

Bütün metinler, basılı metinlerle ve yazarın ölümünden sonra belgeleri arasında bulunan metinlerle karşılaştırılmıştır. Ortografi, yazım biçimleri korunarak güncelleştirilmiştir. Noktalama işaretleri de, Brecht'in bazı karakteristik özelliklerinin korunması koşuluyla günümüze uydurulmuştur. Basımı yayına hazırlayanların – örneğin başlıklara – yaptıkları bütün ekler köşeli ayraçlar içersine alınmıştır.

Açıklamalarda temel metin kaynakları, oluşum öyküleri, metinlerin tarihçesi ve Brecht'in ölümüne kadarki yankılar yer almaktadır. Satır açıklamaları, belli konuların açıklanmasıyla sınırlı tutulmuştur. Adı geçen kişilere ait genel veriler, açıklamalı genel indekste bulunmaktadır.

Bu cildin danışmanlığı, DDR Bilimler Akademisi Öğretim Üyeleri Jürgen Schebera ve Manfred Nössig tarafından yapılmıştır.

MitosBOYUT YAYINEVİ'NİN NOTU

Almanya'daki Suhrkamp Yayınevi ile yaptığımız yayın sözleşmesi doğrultusunda, Bertolt Brecht'in bütün oyunları, 9 ciltlik Almanya baskısı olan *"Yorumlu Büyük Berlin-Frankfurt Basımı"*ndan (Grosse kommentierte Berliner und Frankfurter Ausgabe) 13 cilt olarak dilimize çevrilmiştir.

Oyun metinlerinin yanısıra, Almanca basımda oyunlara ilişkin olarak verilen bütün ekler-açıklamalar da Türkçe basımda yer almaktadır. Oyunların yorum ve sahnelemeleri bakımından büyük önem taşıyan bu ek ve açıklamaların, oyunlarla birlikte bir bütün olarak düşünülmesinin, gerek oyunları sahneleyecekler, gerek okuyucular açısından çok yararlı olacağına inanıyoruz.

Türkçe basıma, aynı yayınevine ait Brecht'in tüm düzyazılarını biraraya getiren *Yazılar* (Schriften) adlı ciltlerden, Brecht'in tiyatro üzerine yazılarını içeren 4. ciltteki yazıları da eklenmiştir. Böylece yayınladığımız dizide, Brecht'in oyunları üzerinde tam bir bütünlük sağlanmış olmaktadır.

Yayın sözleşmesi gereğince, Almanca basımdaki oyun sıralamaları Türkçe basımda da aynen korunmuştur. Çeviriler tamamlandıkça, cilt sırası gözetilmeden ciltler yayımlanacağından, çıkacak ciltlerin numaralarının birbirini izlememesi okurları şaşırtmamalıdır.

Ayrıca, yayın sözleşmesine göre, Türkçe oyun çevirilerinin, Suhrkamp Yayınevi'nin yukarda adı geçen son baskılarına uygun yapılması zorunluluğu bulunmaktadır. Bu nedenle, eski Brecht çevirileri kullanılmamış, oyunların çevirileri yeniden yapılmıştır. Ancak, 1995 Kasım'ında kaybettiğimiz Aziz Çalışlar'ın yayınevimize ve Türk tiyatrosuna yaptığı hizmetlere gönül borcu olarak, onun *Mahagonny* ile *Jeanne D'Arc Davası* çevirileri yeniden yapılmamış, bu çevirilerin yeni Almanca basımlara uygunluğunu sağlamak üzere, çeviriler Yılmaz Onay tarafından gözden geçirilmiştir. Böylece, oyunların hem yeni basımlara uygunluğu, hem de bu toplu çevirilerle dil, yorum ve terminoloji birlikteliği sağlanmıştır.

Bu eserlerin yayın dönemi içine (1997-99), Brecht'in "100. Doğum Yıldönümü" rastlamaktadır (1998). Yayınımızı, onun saygın kişiliğine ve Türk tiyatrosuna bir armağan olarak sunuyoruz.

Yayınımızın, gerek kuram, gerekse uygulama bağlamında Türk tiyatrosever ve tiyatrocularına yararlı olması en içten dileğimizdir.

MitosBOYUT Yayınları
T. Yılmaz Öğüt, Yayın Yönetmeni

BERTOLT BRECHT / BÜTÜN OYUNLARI

Cilt 1

Kutsal Kitap / Baal (1919) / Baal (1922) / Baal'in Yaşam Öyküsü /Gecede Trampet Sesleri / Düğün / Dilenci veya Ölü Köpekler / Şeytan Kovma / Karanlıktaki Işık / Balık Avı / Ova.

Cilt 2

Vahşi Ormanda / Kentlerin Vahşi Ormanında / İngiliz Kralı II. Ed ward'ın Yaşamı / Adam Adamdır (1926) / Adam Adamdır (1938).

Cilt 3

Üç Kuruşluk Opera / Mahagonny / Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü / Lindberghlerin Uçuşu / Anlaşma Üzerine Baden Öğreti Oyunu / Evet Diyen / Evet Diyen. Hayır Diyen / Önlem (1930) / Önlem (1931).

Cilt 4

Mezbahaların Kutsal Johanna'sı / Kuraldışı ve Kural / Ana (1933) / Ana (1938).

Cilt 5

Sivri Kafalılar Yuvarlak Kafalılar / Yuvarlak Kafalılar Sivri Kafalılar.

Cilt 6

Küçük Burjuvanın Yedi Ölümcül Günahı / Horatier ve Kuriater / Carrar Ananın Silahları / III. Reich'ın Korku ve Sefaleti.

Cilt 7

Galilei'nin Yaşamı (1938/39)/Gelileo (Amerika Metni) Galilei'nin Yaşamı (1955/56) / Dansen / Demirin Fiyatı Nedir?

Cilt 8

Cesaret Ana ve Çocukları / Lukullus'un Sorgulanması (1940) / Lukullus'un Sorgulanması (1951) / Lukullus'un Mahkûmiyeti / Sezuan'ın İyi İnsanı.

Cilt 9

Puntila Ağa ve Uşağı Matti / Arturo Ui'nin Yükselişi/ Simone Machard'ın Düşleri.

Cilt 10

Schweyk / Malfi Düşesi.

Cilt 11

Kafkas Tebeşir Dairesi (1949)/Kafkas Tebeşir Dairesi (1954) / Sofokles'in Antigone'si.

Cilt 12

Komün Günleri / J. M. R. Denz'in Saray Danışmanı / Gerhart Hauptmann'ın Kunduz Kürkü ve Kırmızı Horozu.

Cilt 13

Coriolanus / Anna Segers-Rouen'li Jeanne D'Arc'ın Davası (1431) / Turandot veya Aklayıcıların Kongresi / Molière'in Don Juan'ı / Ziller ve Davullar.

BERTOLT BRECHT / BÜTÜN ŞİİRLERİ

Türkiye Yayın Hakları
© TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti. (MitosBOYUT Yayınları), 1997

Türkçesi: Ahmet Cemal - Yılmaz Onay

Cilt 1

Şiir Derlemeleri (1918-1938)
Bert Brecht ve Arkadaşlarının Gitarları İçin Şarkılar.1918
Mezmurlar
Bertolt Brecht'in Ev Vaazları
Augsburg Sonesi
Üç Kuruşluk Opera'nın Şarkıları
Kent Sakinlerinin Okuma Kitabından
Devrimden Şarkılar
Sone (1933/34)
İngiliz Sonesi
Şarkılar Şiirler Korolar
Çin Şiirleri
Çalışmalar

Cilt 2

Şiir Derlemeleri (1938-1956)
Svendborg Şiirleri
Steffin Derlemesi
Hollywood Elejileri
Sürgünden Şiirler
Savaş Elkitabı
Alman Taşlamaları (İkinci Bölüm)
Çocuk Şarkıları
Yeni Çocuk Şarkıları
Buckow Elejileri
Bakır Alımı'ndan Şiirler

Cilt 3

Şiirler, Şiir Fragmanları, Oyunlardan Şiirler. 1912-1926.

Cil 4

Şiirler, Şiir Fragmanları, Oyunlardan Şiirler. 1926-1945.

Cilt 5

Şiirler, Şiir Fragmanları, Oyunlardan Şiirler. 1945-1956.